215 2

RVPERTI ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS ORDINIS SANCTI BENEDICTI, THEOLOGI ANTIQVI AC PLANE CLARISSImi, in Cantica Canticorum, de incarnatione Domini, Commentariorum libri VII. à multis ſæculis in hunc vſque diem maximè deſiderati, multoq; labore ac ſumptu nunc iterum atque iterum excuſi.

COLONIÆ AGRIPPINÆ
Apud hæredes Arnoldi Birckmanni.
Anno Salutis 1566.

OMNIVM CVM INSIGNIORVM SENTENTIARVM, TVM ALIARVM MEMORIA DIGNIORVM RERVM, QVAS PASSIM HI COMmentarij in Cantica Canticorum complectuntur, index breuis idemq; non inutilis: cuius numerus paginas, a litera, primam cuiuſque paginæ columnam, b verò litera, ſecundam demonſtrabit.

ADam vtramque mortem incurrit, ſed Chriſtus vtramque vitam reſtaurauit 38.a
Adam per Euam vitam perdidit, & mortem inuenit 12.b
Adam non fuit formatus in paradiſo 37a.
Adoleſcentulæ animæ imperfectæ. 2.b
Adorandum in ſpiritu & veritate In Prol.
Amicorum congratulatio in Canticis 31.a
Ancilla diſcalceata quæ ſit 60.b
Anna mater Samuelis prophetæ 30.a
Angeli tres Abrahæ deſignant vnum Deum 19.a
Anima beatæ virginis quomodo liquefacta 1.a
Animæ fideles ſunt filiæ Hieruſalem 25.b
Anima Chriſti liquefacta 44.a
Animæ perfectiores, reginæ ſunt, animæ vero minus perfectiores, concubinæ. 57.b
Anima Pauli vt Sunamitis reuerſa 60.a
Apoſtolorum gemitus & fletus coram Maria 45.b
Apoſtoli quare tēpore Chriſti non ieiunarūt. Ibidem
Apoſtolorum ebrietas qualis fuerit 40.a
Apoſtolorum magiſtra beata virgo 6.b
Apoſtolici viri indeficientes erunt 11.b
Apoſtoli ſunt cuſtodes murorum 45.a
Aquæ ſcripturarum amaræ ſecundum literam 55.b
Aquæ de Libano, ſunt ſacræ literæ 34.b
Aquarum viuentium puteus eſt virgo Maria 35.a
Aquilo in Canticis, diabolus eſt 36.a
Arbor malus, eſt lignum crucis 68.a
Aſcenſus purpureus eſt Chriſtus 24.b
Aſcendere per deſertum, eſt habere animum ſolitarium 22.a
Aſpiratio diei, reſurrectio eſt Chriſti 19.b
Aſcendere in palmam & in crucem, idem 64.b
Aurum & argentum in ſcripturis quid ſit 24.b
Aurum in ſenſu, argentum in ſermone 8.b
Aurum pulchrius ebore 51.a
Auſter eſt ſpiritus ſanctus. 36.b

B

BAſes aureæ in Canticis Canticorum, eſt conſilium diuinum. 52.a

C

CApreæ & cerui in Canticis qui ſint 14.b
Caput Chriſti plenum eſt rore 42.b
Caput aureū in Canticis, ipſa diuinitas 49.a
Caput pro corde aliquando ponitur 63.b
Capilli virginis, cogitationis munditiam ſignificant. 26.a.27.b
Cancelli in Canticis, ſunt patriarchæ 16.a
Canticum Canticorum eſſe de incarnatione domini In Prol.
Cantica tertius Salomonis liber Ibidem
Cantica diuina ſeptem veteris teſtamenti Ibidem
Cantica ſunt amoris, quo Deus in beatam virginem deſcendit Ibidem
Cur Cantica Canticorum, & non Canticum dicatur Ibidem
Catalogus ſexaginta fortium Iſraël 23.a
Cantica ſeptem in laudem virginis 26.a
Canticum perfectum in octauis 55.b
Caro Chriſti reliquis longè mundior 51.b
Charitas ordinata in Canticis quid ſit 13.a
Charitas finis præcepti 25.a
Charitas alterius bonum ſuum facit Ibidem
Chorus & acies caſtrorum 55.b
Chriſtus vt lilium, quia ſpecioſus præ filijs hominum 11.b
Chriſtus ſe pulchrum eſſe negare non poteſt Ibidem
Chriſtus in Iudæa, lilium inter ſpinas 12.a
Chriſti aduentus cur tam diu protractus 51.a
Chriſtus non tardus, ſed velociſſimus Ibidem
Chriſtus petra eſt & maceria 17.b
Chriſtus vinea noſtra eſt 18.a lege ibidem pulcherrima
Chriſtus pro reliquis Iſrael orauit 19.b
Chriſtus eſt aſcenſus purpureus 24.b
Chriſtus candoris lilium per arietem præfiguratur 12.a
Chriſtus fecit quatuor præcipua 37.a
Chriſtus vtramque vitam reparauit contra vtramque Adæ mortem eodem b
Chriſtus aliter quàm ſerpens ad comedendum inuitauit 38.b
Chriſtus veritas eſt oppoſita mēdacijs ſerpētis. Ibidē
Chriſtus eſt candidus ſanctitate & rubicundus paſſione 48.a
Chriſtus rubicūdus propter peccata noſtra Ibidem b
Chriſtus omnia ſcripturarum autoritate et dixit & fecit 50.a
Chriſtus mira operatus eſt & cūctis velocior. Ibidē b
Chriſtus longè excellentior & melior Moyſe. 53.b
Chriſtus ex matre tantum eſt frater noſter 66.b
Chriſtus quare dicatur Aminadab 59.b
Circumciſio cordis & ceruicis 63.b
Circuire per ciuitates & caſtella, eſt prædicare euangelium regni Dei 21.b

Colluctandum eſt ſpiritu & veritate In Prol.
Collum beatæ virginis ſicut monilia 8.b
Collum virginis, eius humilitatẽ deſignat 26.a.28.b
Columbarum proprietates ſunt ſeptem 26.b
Comæ dilecti in Cãticis, ſacræ ſunt ſcripturæ. 49.a
Computatio tridui Chriſti in ſepulchro 20.a
Commorari in villis quid ſit 64.b
Conditores ſcripturarum potentes fuerunt 34.b
Congratulatio amicorum in Canticis 31.a
Contemplatio virginis cunctis excellentior. 42.a
& 43.a
Coronatio in Canticis deſignat eccleſiam prophetarum 25.b
Cor Chriſti ſcripturæ ſunt veritatis 68.b
Credere eſt fulcire virginem floribus 13.b
Cuno autor ſacrarum literarum In Prol.
Cuſtodes murorum ſunt apoſtoli 45.a
Cypreſſus lignum Cedro proximum 11.b

D

DAuid minimus ſuperbum Goliad ſtrauit 53.a
Decantationes quatuor amoris In Prol.
Dẽtes virginis innocentiã eius deſignãt 27.b
Etiam ſunt ſicut grex tonſarum Ibidem
Deoſculari dilectum, quid ſit 67.a
Deus ſolus vidit quod in virgine latuit intrinſecus 26.b
Deus pater oſculatus Mariam 1.a
Deus beatæ virginis prolocutor fuit 3.a
Dei cellaria quæ ſint Ibidem b
Deliciarum virginis decor quis ſit 64.a
Deſideriũ filij dei, acceleratio ſalutis humanæ. 16.a
Deſiderium ſanctorum & angelorum videndi Chriſtum 20.b
Deſiderium Mariæ quàm vehemens fuerit Ibidem
Dextera eius amplexabitur me, quomodo intelligendum 13.b
Diabolus vitio ſuperbus, Maria virtute humilis 2.a
Dilectio melior omni ſubſtantia domus 69.a
Dilectio eſt vinculum perfectionis 27.b
Dilectus dilectam præuenit honore, vt filius matrem 11.a
Diligens veraciter trahitur, & trahi cupit 3.a
Diligentes deum, dij & filij dei ſunt Ibidem
Dilectus ex dilecto virginis quis ſit 47.b
Dilectus aſcendit in hortum, quomodo intelligitur 54.a
Diſceptatio de quatuor fluuijs paradiſi 35.b
Diſcipuli domini ſunt vigiles ciuitates 21.a
Diſcordia dat hoſti locum 56.a
Doctrina dilecti ſancta & munda eſt 50.b
Docere ſequitur facere 44.b
Domus cedrinæ, templa ſunt 11.b
Dormire in Canticis, eſt ſecretum non reuelare. 14.a

E

EBrietas apoſtolorum qualis fuerit 40.a
Eccleſia pro fide defendenda, nemini cedit 69.a
Eccleſia eſt mulier extollens vocem de turba 34.b
Eccleſia punit ſpirituali gladio 69.a
Egredi in agrum quid ſit. 64.b
Egreſſus dilecti & dilectæ felix 66.a
Elatæ palmarum in Canticis, quid deſignent 49.a
Electus ex milibus, in Canticis quis ſit 48.b
Eleemoſynæ dicuntur vnguenta 31.b
Eleemoſynæ virginis in Chriſtum maximè pretioſæ Ibidem
Eleemoſynarum mira commendatio 34.a
Emiſſiones omnium bonorum, ſunt virginis paradiſus 33.b
Equitatus domini, virga Aaron 8.a
Eua non Dei ſimilitudinem, ſed pulchrum pomum vidit 12.b
Eua Mariæ diſſimilis 27.b
Exemplum quærendi dominum in Maria 20.b
Exultobimus & lætabimur in te, quid ſit 3.b
Expoſitio egreſſionis filiarum Sion 25.b

F

FAcies quatuor, quatuor animalium 35.a
Faſciculus myrrhæ, commoratio dulcis, ſed plena gemitibus 10.a
Fauus cum melle in reſurrectionis gloria 38.a
Feneſtræ in Canticis ſunt prophetæ 15.b
Feſtum annuntiationis verno tempore 16.b
Fletus & gemitus apoſtolorum coram Maria 45.b
Fletus dulcis & lachrymæ dulces 44.b
Flos campi eſt decus humani generis 11.b
Flores eccleſiæ dei duplices 17.a
Fons ſignatus eſt aduentus ſpiritus ſancti in virginem 33.b
Ferculum Salomonis ſunt ſcripturæ 24.a
Ficus ſynagogam iactabundam deſignat 17.b
Fides iuſtificat, non lex 59.b
Fides plantat vineam, non opera legis 70.b
Fideles non petunt gloriam miraculorum 72.a
Filius hominis eſt foris ſtans & pulſant 42.a
Filius eſt nomen, per quod valdè nominatus eſt pater 2.a
Filiæ, dictio per ſe poſita, malum ſignificat 12.a
Filiæ Hieruſalem ſunt animæ fideles 25.a.45.b
Filij ante Chriſtum omnes proiecti fuerunt 48.b
Filia principis quæ ſit 60.b
Fœminæ vnanimes communiter viuebant 42.b
Fœmina deſideriorum quomodo currebat in odore vnguentorum 3.a
Fœtus gemelli qui ſint 27.b
Formoſa ſicut pellis Salomonis 5.a
Fortitudine opus eſt regnum cœlorum impugnanti In Prol.
Fortitudo Iacob luctantis vſque mane Ibidem
Frater dei eſt, eius faciens voluntatem 4.a
Fumus & puluis in Canticis, ſunt ſpiritus lachrymoſus & conſcientia humilis 22.a

G

GEmelli fœtus qui ſint 27.b
Gemitus & fletus apoſtolorum coram virgine 45.b

Genæ

Genæ beatæ virginis ſunt pulchræ 8.b
Genæ virginis, verecundia eius ſunt 28.b
Genæ virginis ſicut fragmen mali Punici Ibidem a
Genæ etiam in Canticis ſunt exterior conuerſatio 50.a
Genæ & genua in vtero materno coniunguntur. folio 56.b
Genua curuata offerenda ſunt dno Ibidem
Genæ & oculi alti odibiles deo 57.a
Generatio vna pro anno computatur 15.a
Generationes variæ pulchrè exponuntur 58.a
Gentes quomodo venerunt ad fidem 65.a
Gentium populus filia Mariæ 66.a
Gladij vſus non eſt nunc ſicuti antiquitùs 23.a
Gladius doloris & ignis amoris in Maria 45.a
Greges caprarum prophetæ ſunt & filij eorum. 26.b

H

HElias primus monachorum inſtitutor 27.a
Hæretici aliquot peſsimi contra Chriſtum folio 40.b
Hæretici ſunt capita hydræ ſerpentis 47.b
Hæretici inflexibiles 68.b
Hieruſalem quæ ſurſum eſt, mater eſt omnium noſtrum 57.b
Hiſtoria vetus de angelis circa Abraham & Loth .b folio 19.a
Hortus concluſus quare bis in Canticis dicitur. folio 33a.
Hortus nucum, Chriſtum ſub lege factum ſignificat 58.b
Hoſtes diuerſi filiorum Iſraël 23.b
Humilitas Abrahæ & Dauid 9.b
Humilitas Mariæ optimi odoris 22.a
Humilitas Mariæ eſt eius fortitudo 26.a
Humilitas turris eburnea 62.a
Hydræ capita ſunt hæretici 47.a
Hyems peccati, imber iræ dei 57.a

I

IEiunium tempore Chriſti non fuit Apoſtolis iniunctum 45.b
Ignis amoris & gladius doloris in virgine 45.a
Incarnatio Chriſti pulchrior plaſmatione hominis 31.a
Innixam eſſe ſuper dilectum, quid ſit 68.a
Innocentia virginis, eius religioſitas eſt 26.a
Inuocatio autoris In Prol.
Ioſeph & Maria in Canticis duo lilia 19.a
Ioſaphat non connumeratur inter fortes Iſraël. folio 23.b
Ire ad montem myrrhæ quid ſit 29.b
Iuſtificari volentes in carne, abeunt poſt veſtigia gregum 7.b
Iuſtificatio eſt per fidem & non per legem 59.b

L

LAbia virginis, eius doctrinam, ſignificant. folio 26.a
Labia dilecti, doctrinam ſignificant puram 50.b
Lampades dilectionis 69.a
Lectulus floridus, eſt vterus virginis 11.b
Lectulus Salomonis, vterus Mariæ 22.b
Legitimè luctari In Prol.
Lex non iuſtificat, ſed fides 59.b
Lex ſicut nux ſub amaro cortice 58.b
Leonum cubila & montes pardorum 30.a
Læua & dextra in Canticis quid ſignificent 67.b
Libani aquæ fluentes, ſunt ſacræ literæ 34.a
Libanus mons Phœnicis abundat Cedris 52.b
Ligna Libani in Canticis, ſunt Chriſtiani potentes 34.a
Ligna Libani in Canticis, ſunt homines ſancti. 24.b
Ligna ſyluarum ſunt ſine fructu bono 12.a
Lilium inter ſpinas eſt Chriſtus in Iudæa Ibidem
Locutio dei patris ad Mariam 1.a
Locus peregrinationis noſtræ vallis eſt lachrymarum & paſsibilitatis 14.a
Luctari cum verbo Dei In Prol.

M

MAlum Punicum quid ſit 28.a
Mala Punica in veſte Aaron Ibidem b
Manus tornatiles in miraculis 50.b
Manus tornatiles aureæ ſunt 51.a
Manus plenæ hyacinthis, ſunt rationes cœleſtes. folio eodem
Mariam eſſe matrem miſericordiæ, Ruperto monſtratum In Prol.
Maria propheteſſa fuit 2.a
Maria quare non interfuit partui Elizabeth 4.b
Maria ſciebat, & tamen abſens quærebat 7.a
Maria aſsimilatur virgæ Aaron 8.a
Maria ſolitudine delectatur 8.b
Maria ante conſtitutionem mundi electa 16.b
Maria in omnibus oppoſita Euæ Ibidem
Maria & Ioſeph duo lilia 19.a
Maria ſuauem odorem ſpirauit altiſsimo 22.b
Maria ſine felle ſicut columba 26.b
Mariā circumſteterunt angeli obſtetricum vice. Ib.
Maria eſt tota pulchra & formoſa 29.b
Maria eſt regina cœlorum 30.a
Maria per fidem ſoror, & per amorem ſponſa. Ibid.
Maria votum virginitatis prima emiſit Ibidem
Maria fortior quàm Iacob 31.a
Maria per humilitatem exaltata Ibidem
Mariæ eleemoſynæ in Chriſtum 31.b
Mariæ ſanus, mel & lac, eſt Chriſtus 32.a
Maria ſola eſt hortus concluſus 3.b.3
Maria puteus aquarum viuentium 35.a
Maria quare non elegit ſibi vitam ſolitariam ſicut Helias 41.a
Maria cur filias Hieruſalem adiurauerit 47.b
Maria digna laudari à dilecto 55.a
Maria conſurgens vt aurora 58.a
Maria pulchra vt luna Ibidem
Mariam honorat filius & omnes ſancti Ibidem b

Mariam decorum eſſe in delicijs, quid ſit 64.a
Martha non debet perturbare Mariam 67.b
Memores vberum tuorũ, quomodo intelligitur. 4.a
Metonymia qualis ſit figura 31.b
Mille clypei in Canticis, quid ſint 29.a
Moduli ſeptem beatæ virginis pulcherrimi 26.a
Moduli octo in laudem Mariæ 55.b
Moduli laudis tres quare repetantur 50.b
Montes aromatum ſunt ſancti 72.a
Mors animæ præceſſit mortem corporis 29.a
Mors quomodo mittatur foras Ibidem b
Munditia virginis, supernorũ deſiderium eſt. 26.a
Murenula à murena ſerpente dicitur, 8.a
Muſtum malorum Granatorum 67.a
Myrrha non probata quid ſit 44.a
Myſterium ſuper hiſtoriam fundatur In Prol.
Myſterium de abolendis Iudæorum ceremonijs. 6.b
Myſterium vini myrrhati 37.b

N

NArdo comparatur humilitas Mariæ 9.b
Naſus ancillæ præciſus ignobili 63.a
Naſus ſicut turris Libani Ibidem
Naturalis Chriſti natura diuinitas eſt 49.a
Nigra ſum, ſed formoſa, quomodo intelligitur. 4.b
Nouorum & veterum expoſitio 65.b
Numeri quot diateſſaron conſtituant 57.a
Numero ſeptenario deſignatur vniuerſitas 33.b
Numerus ſenarius reginis, octonarius verò concubinis quare tribuitur 57.b
Nuntium reſurrectionis Chriſti 21.a

O

OBedientia Chriſti ſecundũ legẽ Moyſi 35.b
Oculi virginis, ſimplicitatem eius ſignificant 26.b
Oculi columbarum, ſeptem ſunt dona ſpiritus ſancti 10.b
Oculi Euæ quales fuerunt 27.b
Oculi ſecundum ſpiritum in canticis qui ſint 49.b
Octo moduli in laudem virginis 55.b
Odor thuris eſt bonorum operum 32.b
Odor mandragoræ 65.a
Oleum effuſum, verbum incarnatum 2.b
Oleo nondũ effuſo, timebãt animæ imperfectæ 2.b
Omnes argentei eius mille quõ intelligitur 71.b
Operari bene, eſt ſtipare virginem floribus 13.b
Opera Chriſti mira & omnium velociſſima 50.b
Opera legis non plantant vineam, ſed fides 70.b
Oſculetur me oſculo, &, fiat mihi ſecundum verbum tuum, vnum & idem In Prol.
Oſtij peſſulum in Canticis, eſt ſilentium 44.b

P

PAlmarum elatæ in Canticis quid ſint 44.a
Parabola de agricolis vineæ 58.b
Paradiſi gratia, aquæ dulces & potabiles factæ ſunt 35.b
Paradiſi fluuius in quatuor capita diuiditur. 33.a
& 35.a
Paradiſus antiquus differt à nouo, &c. 33.a
Paradiſus virginis, ſunt emiſſiones omnium bonorum Ibidem b
Paries inimicitiarum cauſa dilationis Chriſti fuit. 15.a
Paries idem non ex originali tantum peccato conflatus Ibidem
Populus gentium, filia virginis 66.a
Præconium pulchritudinis Mariæ 26.a
Prælatis non deſunt curæ 43.a
Promiſſio autori per viſionem facta In Prol.
Prophetarum præconia ſunt gemmæ pretioſæ. 25.b
Proprietates columbarum ſunt ſeptem 26.b
Pulchritudo Mariæ fides & humilitas 7.b
Pulchritudo Mariæ gemina 10.b
Pulchritudo Mariæ dilectæ qualis ſit 26.a
Pulchritudo Mariæ conſtat ex 7. virtutib. Ibidem
Puteus aquarum viuentium eſt virgo Maria 35.a
Purpura regis, paſſio eſt Chriſti 64.a

Q

QVadrigæ Aminadab 59.a
Quo vino potata eſt Maria 1.b.

R

RAab, typus eccleſiæ 28.a
Recti diligunt te, quomodo intelligitur 4.a
Redemptor noſter humilitate homo, ſed diuinitate ſupra homines fuit 21.b
Reuerti ſuper montes Bethel, eſt Chriſtum apparere matri & apoſtolis 20.a
Regna mundi nocturnæ auis ſunt capita 30.a
Rex in accubitu ſuo eſt filius in ſinu patris 9.a

S

SAgittæ potentis acutæ quæ fuerunt 46.a
Salomonis lectulus, vterus Mariæ 22.b
Sanctorum congratulatio ſuper beneficijs alicui collatis 2.b
Salomon erat verbum domini 24.b
Sapientia dos facit vigilare cor virginis 41.b
Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti quare non prius, quàm vltima cœna ſit datum 39.b
Scientia legis & ceremoniarum ſpiritualis 63.b
Scripturarum loca duo, eiuſdem ſunt ponderis. 1.a
Scripturarum cellaria dei ſunt Ibidem
Scripturæ variè de Chriſto citantur 10.b
Scripturæ ſacræ ſunt aquæ fluentes de Libano 34.b
Scriptores ſacrarum literarum potentes fuerunt. Ibidem
Scripturarum aquæ amaræ ſunt ſecundum literam Ibidem
Senſus idem ſub diuerſis vocibus 1.a
Sexaginta fortes Salomonis regis temporalis 24.a
Silentium Mariæ circa ſecretum dei 3.a

Simplicitas

INDEX

Simplicitas virginis, prudentia eius eſt 26.a.
Sodomorum incendium deſignat vniuerſale iudicium 19.a.
Somnus Iacob, ſomnus Mariæ virginis 42.a.
Soror paruula, eccleſia eſt primitiua 69.b.
Spinæ, blaſphemiæ ſunt Iudæorum & hæreticorum ſecta 12 a
Spiritus ſanctus & vinum & lac dicitur in Canticis 38.b
Sterilis peperit filios plurimos 67.a

T

Tapinoſis figura quid ſit 31.b
Tempus putationis, abdicatio eſt ſuperfluorum 17.a
Totus deſiderabilis in Canticis, quis ſit 53.b
Tranſmigrationis Babylonicæ cauſa 15.b
Tremor dulcis & diuinus in Canticis per viſionem declaratur 43 b
Triduum Chriſti in ſepulchro quomodo computatur 30.a
Turris Dauid humilitas eſt 28.b
Turris libani reſpicit contra Damaſcum 63.a

V

Vbera, lex & prophetæ 69.b
Vbera duo, ſunt duo dona ſpiritus ſanctI. folio 62.a.& 1.b
Vbera fragrantia, vnguenta optima 2.a
Vbera virginis, eius fœcundam virginitatem ſignificant 26.a
Vbera duo virginis, virginitas & fœcunditas 29.a
Vbera virginis pulchriora vino 31.b
Vbera aliarum mulierum non ſunt pulchra Ibidem
Vbera ancillarum quæ ſint 16.b
Venter Mariæ vt aceruus tritici Ibidem
Venter ſapphiris diſtinctus quid deſignet 51.b
Verbum domini erat rex Salomon 24.b
Verbum dei eſt cauſa effectiua beatitudinis 7.b
Verbum domini habet argentum & aurum 24.b
Verecundia duplex 28.b
Verecundia Mariæ, religioſitas Ibidem
Veritas Chriſti eſt oppoſita mendacijs ſerpentis folio 27.b
Vigiles ciuitatis ſunt diſcipuli domini 21.a.
Vinum nuptijs deficit, quomodo intelligitur 13.a
Vineæ, gentes deſignant 6.a
Vineæ florentes, ſunt gentes Neophytæ. 17.a
Vinea noſtra Chriſtus eſt 18.a
Vinum & lac in aſcenſionis gaudio 38.a
Vinea plantata in fide, non in operibus legis 70.b
Vinculum perfectionis eſt dilectio 28.b
Virginitas Mariæ decus est omnium matronarum folio 26.b
Viſio ipſi Ruperto facta mirabilis, in Prol. & 32.a
Viſio cuiuſdam manus, tactuſq́; ſuauiſſimi 43.b
Viſio alia crucifixi ſaluatoris Ibidem
Vitia ſeptem contraria ſeptem prædicamentis beatæ virginis 29.b
Vmbilicus Mariæ crater tornatilis 61.b
Vox turturis, prædicatio eſt Euangelij 17.a
Vox tua in auribus meis, pulchrè exponitur Ibid.b
Vox pulſantis eſt intus & in interiori homine 42.b
Vnguenta optima quæ ſint 2.a
Vnguenta eleemoſynæ dicuntur 31.b.& 34.a
Vultus animi voluntatem indicat 50.a

FINIS INDICIS.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI.

PROLOGVS.

QVI contra hominem ſimilẽ ſibi luctatur, aut
in agone cõtendit opus habet fortitudine corporis,
vt athleta victor exiſtens, iuſta laurea mereatur
coronari. Porrò qui cum Deo luctari, &
regno cœlorum vim inferre præſumit, alia &
meliori fortitudine opus habet, ſcilicet fortitudine
mentis. Nam fortitudo corporis quid
illic valet? Spiritus enim eſt Deus, & ſicut eũ, Iohan.4.
qui adorat, adorare oportet in ſpiritu & veritate,
ita nihilominus eũ qui luctatur, colluctari oportet in ſpiritu & veritate.
Exemplũ laudãdæ huius fortitudinis habemus in patre noſtro Iacob, Iacob cũ Deo luctatur.
quemadmodum ſcriptura dicit. Cumq; maturè ſurrexiſſet Iacob, traductis
omnibus, quæ ad ſe pertinebant, remanſit ſolus: & ecce vir luctabatur Gene.32.
cum eo vſq; mane. Qui cùm videret, quòd eum ſuperare nõ poſſet,
dixit ad eum: Dimitte me iam enim aſcendit aurora. Reſpondit: Non dimittam
te, niſi benedixeris mihi. Et benedicens illi, ſi contra Deum (inquit)
fortis fuiſti, quanto magis contra homines præualebis. ¶ Secũdum Luctari cum uerbo Dei.
illud exemplum, vir ille adhuc ſeſe à colluctante patitur vinci, quotiens
ſtudioſus & fidelis animus tam diu verſatur circa verbũ Dei, donec
extorqueat ab illo benedictionẽ ſpiritus ſancti, quæ eſt verus & vtilis intellectus
myſterii vel ſcripturæ: quam deus rationabiliter ſignauit, vt nõ
facilè poſsit apprehendi: quia margaritæ non erant mittendæ corã porcis: Matth.7.
& nulla difficultate vincitur, vt deſiſtat, donec apprehendatur, quàmuis
quodammodo fugiat ſermo Dei, ſeq; iubeat dimitti. Igitur ô domina Inuocatio.
Dei genitrix Maria, & incorrupta mater verbi æterni Dei & hominis
Ieſu Chriſti, nõ meis, ſed tuis armatus meritis cum iſto viro, ſcilicet cum
verbo Dei, cupio luctari, vt de Canticis Canticorum opus extorqueam,
quod nõ dedeceat vocari de incarnatione domini, ad laudẽ & gloriam
eiuſdem domini, ad laudem & honorem tuæ beatitudinis. Non noua
hæc voluntas nunc incidit. Ante annos aliquot, cùm eſſem iunior, cingere
me volueram, & huius nominis opus aggredi, ſcilicet de incarnatione
domini, per occaſionem huiuſmodi. Coram regina cœlorum loquor, Viſio autori facta.
à conſeruo meo quolibet irrideri non debeo, dicente, ecce ſomniator. Gene.37.
Sedebam quaſi ſolitarius per viſum noctis, & ecce quaſi ſibilus 3.Reg.19.
auræ tenuis per vtranq; aurem tranſcurrens, velocius quàm dici poſsit,
iſtos in me verſiculos depoſuit:

 Fœmi-

Fœmina mente Deum concepit corpore Chriſtum:
Integra fudit eum nil operante viro.

Cùm reuerſus ad memet verſiculos taliter acceptos mente pertractarem, & nonnullis, vnde vel qualiter acceperim, ſecretius non ſine admiratione denarrarem, atq; ad multorum notitiam verſiculi perueniſſent, qui tamen neſcirent vnde accepiſſem, ex multis & diuerſis quæ audiebam, occaſio ſe præbuit, vt ſcribere aliquid cuperem de incarnatione
Alia uiſio. domini, verſaturus grande onus inualidis humeris. ¶Circa idem tempus & hoc aliud accidit. Frater quidam innocentis vitæ, & mundæ ac ſimplicis adoleſcentiæ retulit mihi, ſe vidiſſe filium tuum dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, ſedentem ſuper altare ſuum, & circa eum collegium ſanctorum, meq; aſsidentem cum quiete, & tenentem Cantica Canticorũ. Hæc interim tranſiſſe videbantur, & inueterata mihi erat memoria horum: cùm ecce quidam de amatoribus verbi Dei, ex te ô beata virgo incarnati, CVNO pater cœnobii Sigebergẽſis, qui me penè dormitare volentem, nonnunquàm excitauit, & multis inuigilare fecit, quam neſcio per occaſionem opportunè importunè mihi inſiſtere cœpit, vt ſcriberem aliquid huiuſmodi, quale eſt hoc, quod nunc propo-
Promiſsio per uiſionem autori facta. ſui. ¶Tunc demum recordatus ſum eorum, quæ nunc dixi, ſimulque cuiuſdam promiſsi tui, quia per viſum mihi dicere viſa es: paſcha cum beata trinitate facies. Loquebar enim tecum, & dulce de beata trinitate habebam colloquium, neſciens quod ipſa eſſes: ſed poſtquam illud ex te reſpõſum accepi, tum ſcire volenti, quæ nam eſſet tam ſancta mulier, & hoc flagitanti in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, te ipſam eſſe miſericordiæ matrem ſtellantibus oculis grataanter demõſtraſti. Sequor diuinum præſagium, ſi quando merear videre faciem tuã, & ante Chriſtum tenere Cantica Canticorum, iuxta quod canimus in Pſalmo: Ve-
Pſal. 125. nientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. Dicendum in primis de iſto Salomonis libro tertio, ſuper quem velut fundamentum ædificari cupio ædificium huius nominis, ſcilicet de incarnatione domini, cur vocetur Cantica Canticorum, & deinde cur non ſingulariter Canticum, ſed pluraliter Cantica Canticorũ. Omne quod in ſcripturis nominatur Canticum, propter aliquod cantandum eſt Dei beneficium, & gratiarum actione autorem ſuum probans, accepti bene-
Sex cantica inſignia. ficii & gratiæ non immemorem ſiue ingratum. ¶Sunt autem in ſcriptura veteris inſtrumenti cantica nota vel inſignia numero ſex, iſtud autem eſt ſeptimum idemq; nouiſsimum. Primum eſt canticum Moyſi ſerui Dei, pro illo beneficio, quod Deus populum ſuum filios Iſraël li-
Exod. 15. berauit, ſubmerſo Pharaone in mare rubro cum curribus & equitibus
Deut. 32. ſuis. Secundum canticum eiuſdem Moyſi, canticum Deuteronomii, quod ſcripſit canendũ tam pro illo, quàm pro cæteris eiuſdẽ rei benefi-
1. Reg. 2. ciis. Tertium canticum Annæ propheti ſſæ, quæ fuerat ſterilis, quod ce-
Eſa. 12. cinit pro natiuitate Samuelis. Quartum canticũ Eſaiæ, quod & ſcripſit, & canen-

& canendum prophetauit: Cõfitebor tibi domine, quoniam iratus es *Eſa.38.*
mihi, pro beneficio, quo liberandus erat Iuda ab Aſſyriis. Quintum cã-
ticum Ezechiæ Regis, quod cecinit vel ſcripſit pro beneficio Dei, quia
de infirmitate ſua conualuit. Sextum canticum Abacuc, quod prophe- *Abacuc 3.*
ticè cecinit pro futura deiectione diaboli, ſecundum typum Nabucho-
donoſor Regis Babylonis. Septimũ, vt iam dixi, idemq; nouiſsimũ, eſt
canticum iſtud maximi & ſingularis beneficii Dei, canticum amo- *Septimũ omnia excellit.*
ris, quo Deus in beatam virginem deſcendit, ita vt filium ex ea genera-
ret, qui eſt Chriſtus Ieſus, homo verus & Deus ſuper omnia benedictꝰ, *Rom.9.*
quantum iſtud beneficium, cætera cũcta Dei beneficia generi humano
impenſa, ſuperexcellit. Rectè igitur dicitur Canticum Canticorũ, quia
quod in eo canitur, beneficium eſt omnium Dei beneficiorum. ¶ Qua-
re autem non ſingulariter canticum, ſed pluraliter Cantica Cãticorum? *Cur Cantica*
Ad hanc percunctationem viam reſpondendi parat conſiderata ſubdi *Canticorũ & nõ Canticum*
ſtinctio quatuor periocharum, id eſt, recapitulationum: quarum eſt ſig- *Canticorũ di*
num capitulum hoc tertiò repetitum. Adiuro vos filiæ Hieruſalem per *cimus. Quatuor decanta*
capreas ceruoſq; camporum, ne ſuſcitetis neq; euigilare faciatis dilectã, *tiones amoris in hoc cãtico*
quoad vſq; ipſa velit. Idem ſacramentum per omnes periochas conti- *Myſteriũ ſu-*
netur. ¶ Vnius enim eiuſdẽq; amoris prima decantatio eſt, ab eo quod *per hiſtoriã fundatur.*
ait: oſculetur me oſculo oris ſui, vſq;, Adiuro vos filiæ Hieruſalem. Se-
cunda ab eo, quod dixit, vox dilecti mei, ecce iſte veniet ſaliens in mon-
tibus, vſq; itidem, Adiuro vos filiæ Hieruſalem. Tertia prolixior, ſic in-
cipit. Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertũ, vſq; ad tertiam adiurationẽ,
Adiuro vos filiæ Hieruſalem. Quarta, Quæ eſt iſta, quę aſcendit de deſer
to deliciis affluens, vſq; ad finem. ¶ Non ignoro, quantũ vel quale ſuſ-
ceperim negotium, ſcilicet hiſtoriæ ſiue rei geſtæ aliquod ponere fun-
damentum, & ſuper illud magnum, quod ſub iſtis vocibus continetur,
ſuperædificare myſterium. Tunc enim expoſitio myſtica firmius ſtat,
neq; fluitare permittitur, ſi ſuper hyſtoriam certi temporis vel rei demõ
ſtrabilis rationabiliter ſuperędificata continetur. Labor magnus & dif- *Gene.32.*
ficilis, ſed exinde ſpei ſolatiũ eſt, quia ſermo Dei talis eſt, qui ſecũdũ ſi-
militudinem viri ſuprà memorati, qui luctabatur cum Iacob, poſsit vin-
ci, ſi colluctator, id eſt, inquiſitor eius legitimè luctari nouerit. ¶ Quid
eſt legitimè luctari? Nimirum fortitudine vti verę & ſanctæ humilitatis *Legitime, luctari.*
in precibus & lachrymis. Sic enim ille Iacob ſuperauit, teſte alia ſcriptu-
ra, in qua per Oſee ſpiritus ſanctus de illo dicit. In fortitudine ſua dire- *Oſee 12.*
ctus eſt cum angelo, & inualuit ad angelum, fleuit & rogauit eum. Igi-
tur eiuſmodi fortitudinem tribuat dominus virtutum, & victoria dul-
cis gratum ſubſequetur duellum.

FINIS PROLOGI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum.

LIBER PRIMVS.

OSCVLETVR ME OSCVLO *oris ſui.*] Quæ eſt iſta exclamatio tam magna, tam repentina. O beata Maria, inundatio gaudij, vis amoris, torrẽs voluptatis, totam te operuit totamq; obtinuit, penituſque inebriauit, & ſenſiſti, quod oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non aſcendit, & dixiſti: Oſculetur me oſculo oris ſui. Dixiſti enim ad angelũ: Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuũ. Quod erat illud verbum? Quid locutus fuerat tecũ? Inueniſti gratiam, ait, apud dominũ: Ecce cõcipies & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum: Ac deinceps: Spiritus ſanctus superueniet in te, & virtus altiſsimi obũbrabit tibi. Ideoq; & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. ¶ Nonne hoc verbum angeli, verbũ & ſponſio erat iã imminentis oſculi oris domini? Igitur prudens ponderator dictum vtrunq; appendat in ſtatera rationis, & iſtud, oſculetur me oſculo oris ſui, quod dictum fuit animæ vel cordis iubilantis. Et illud: Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecũdum verbũ tuum, quod dictũ fuit oris exultantis. Nõne ſunt eiuſdẽ ponderis? Nonne ſenſus idem eſt in verbis ſeu vocibus diuerſis? Sicut audiſti & credidiſti, ſicut tibimet imprecãdo dixiſti, fiat mihi, ita & factũ eſt tibi. ¶ Deus pater te oſculatus eſt oſculo oris ſui. Quis oculus hoc vidit? Quæ auris audiuit? Cuius in cor hominis aſcẽdit? Tibi aũt ô Maria ſemetipſum reuelauit, & oſculãs, & oſculũ, & os oſculãtis. Lõgè minoris gratię, quælibet anima dũ datũ optimũ, ſiue donũ perfectũ cõcipit, de ſurſum deſcendens ab eodem patre luminum taliter afflatur, talemq; intus in ſemetipſa perſentit oſculantis attactum, vt dicere non dubitet, nobis autem reuelauit deus per ſpiritum ſuum. Quanto magis, tu ô beata, in perceptinne doni ſingularis, dũ Spiritus ſanctus ſuperuenit in te, & virtus altiſsimi obumbrauit tibi, reuelationem huiuſmodi accepiſti. Profectò anima tua liqueſacta eſt, vt dilectus locutus eſt, ſcilicet Deus pater locutione admirabili, locutione ineffabili, dum ſubſtantiã verbi ſui, cũ illo amore ſuo ſpiritu ſancto, tuæ menti, tuo ventri penitus inſereret: in quo nec primam ſimilẽ viſa es, nec habere ſequentem. Et ad angelum quidem dixiſſe ſuffecerit, fiat mihi ſecũdum verbum tuum angele dei, vt ille oſculetur me oſculo oris ſui, ad ipſum aũt dilectum deum conuerſa, loqui & iubilare anima tua non deſiit, in ipſo experimẽto ſuauitatis inenarrabilis, cuius videlicet iubilationis ſumma hæc eſt.

Eſa.64.
Luc.1.
Idem ſenſus ſub diuerſis uocibus.
Deus pater oſculatus Mariam.
Iacobi 1.
1.Cor.2.
Cant.5.
Locutio Dei patris ad Mariam.

[*Quia meliora ſunt ubera tua uino, fragrantia unguẽtũ optimũ. Oleum effuſum nomen tuum, ideo adoleſcentulæ dilexerunt te.*] In Eſaia loquitur idem ipſe Deus: Audite me domus Iacob, & reſiduum Iſraël, qui portamini à meo vtero, qui geſtamini à mea vulua. Vſq; ad ſenectam ego ipſe, & vſque ad canos ego portabo. Ergo & vbera rectè dicitur habere, quæ Pſalmiſta nõ ignorans, dicebat: Si exaltaui animã meã, ſicut ablactatum ſuper matre ſua, ita retributio in anima mea. Quid ergo per vbera eius niſi dulcedinẽ eius rectè intelligimus? Et quid eſt dulcedo eius, niſi ſpiritus ſanctus? Talis dulcedo pulchrè in duo vbera diſcernitur, quia duo ſunt data eiuſdem ſancti ſpiritus. Alterum datum eſt in remiſsionem peccatorũ, cuius videlicet dati vbere nullus ante hanc beatam virginem lactatus eſt ſanctorũ antiquorum. Alterum datum eſt in diuerſarum diuiſiones ſiue diſtributiones gratiarũ, quo videlicet vbere lactati veteres ſancti, & prophetauerunt & multa miracula operati ſunt. Vtrorũmq; huiuſcemodi vberum lætificata dulcedine ineffabili, dũ concipis ô virgo beata, dum tibi fit ſecũdum hoc verbum angeli, ſpiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi, quibus duabus clauſulis, iam dicta ſignificabantur duo data eiuſdem ſpiritus ſancti, quid aliud diceres, niſi meliora ſunt vbera tua vino, frãgrantia vnguentis optimis? ¶ Non fueras experta vitium huius ſeculi, vinum voluptatis carnalis, ſine cuius ebrietate nulla vnquam mulier præter te concipere potuit aut poterit, & tamen diiudicare noſti, quàm melior aut vehementior, dulcior atque fortior eſſet voluptas ſiue amor dei, in quo concepiſti, ſine dubio potata illius torrente voluptatis. ¶ Et tu quidem veraciter dicere potueras: Ecce enim in iniquitatibus concepta ſum, & in peccatis cõcepit me mater mea. Cum enĩ eſſes de maſſa,

Pſal.130.
Duo ubera duo data ſpiritus ſancti.
Quo uino potata eſt Maria.
Pſal.35.
Pſal.50.

quæ

q̃uæ in Adam corrupta eſt, hæreditaria pec-
cati originalis labe non carebas:ſed ante fa-
ciem huins amoris peccatum, nec illud, nec
aliud ſtare potuit, ante faciem huius ignis ſti
pula omnis interijt, vt totum ſanctũ fieret ha
bitaculum, in quo deus totis nouem menſi-
bus habitaret, tota omnino munda materia,
Prouer.9. de qua ſancta Dei ſapientia, domum ęternam
ſibimet ædificaret. ¶ Et quia cum tanta dul-
cedine amoris, pretioſa plenæ gratiæ ſimul
infuſa ſunt chariſmata, quæ cæteris ab eodẽ
ſpiritu diſpartinntur ſanctis & electis, rectè
vbera illa dixeris fragrantia vnguentis opti-
mis. Optima nanq; vnguenta ſunt chariſma-
1.Cor.12. ta hæc, ſermo ſapiẽtiæ, ſermo ſcientiæ, fides,
gratia ſanitatum, opera virtutum, prophetia,
diſcretio ſpirituũ, & cætera, quæ qui habent,
boni odoris ſunt & ſuauiter fragrãt, ſicut vn
guentum optimũ. Vnde Apoſtolus: Deo gra
2.Cor.2 tias, inquit, qui ſemper triumphat per nos in
Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ ſuæ manife-
ſtat per nos in omni loco, quia Chriſti bonus
odor ſumus deo. ¶ Inter cæteros odores vn-
guentorum, quibus perfuſa es, prophetia fra
grauit, etiam lõgè antequam noſcereris. Hoc
enim ſenſerat propheticis narib⁹ ille, qui di-
xit: Et acceſsi ad propheti ſſam, & concepit,
Iſa.8. & peperit filium. Nunquid ille ſolus ad te ac
ceſsit, ô propheti ſſa fidelis? Imò prophetæ
omnes ad te acceſſerunt, quia prophetiæ om
nium, & ſcripturę omnes in tuũ ſenſum, cum
Luc.1. ſuperueniente in te ſpiritu ſancto, conuene-
runt. Vbi enim totum ſe indidit patris ver-
bũ, qnomodo abeſſent ſcripturæ, quę de ipſo
verbo fonte ſuo prodierunt? Talia tam bo-
na vbera ſunt: Quid deinde? Oleum effuſum
nomẽ tuũ. Cuius vbera ſunt, eius eſt nomẹ,
id eſt, cuius eſt amor vel ſpiritus, per quẽ con
cipitur, eius eſt verbum ſiue filius qui con-
cipitur. Nam filius nomen eſt patris, præſer-
tim talis filius, tale verbum, per quod De-
us in cœlo & in terra valde nominatus, val-
de eſt inclytus. Nam per verbum omnia fa-
cta ſunt, quæ fecit deus. Et quis poteſt æſti-
mare fortitudinem eius? Porrò nomen hoc
tam forte, tam magnũ, ecce eſt oleũ effuſum.
Mira res. Quid verbo fortius, & quid oleo
ſuauius? Ergo ne verbũ à ſua eſt natura im-
mutatũ? Non. Sed qualitates creaturarũ, cum
quibus illi ratio eſt, hinc pro virtute, illinc
vitio diuerſæ, imo contrariæ ſunt. Verbi gra
tia: Diabolus in cœlo per vitiũ ſuperbus fuit:
tu virgo per virtutem humilis in terra appa
ruiſti. Pro qualitatibus tam diuerſis tamq́ue
contrariis, vitium idemq́; verbum, illi vt flu-
mẽ, tibiq́; vt oleum ſeſe exhibuit, iuxta illud:
Iacobi 4. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat
gratiam. ¶ Quomodo autẽ, vel in quo eſt ef-
fuſum hoc oleum? Nimirũ in eo, quod à deo
proceſsit, & de inuiſibilibus ſuis ad noſtra v-
ſibilia venit, quemadmodum ipſe dixit Iu-
dæis: Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis v- Iohan.8.
tiq; me. Ego enim ex deo proceſsi & veni.
Effuſnm ergo eſt oleum, id eſt, nomen tuum,
quia proceſsit de ſecreto ſubſtãtiæ tuæ, ver-
bũ tuæ fortitudinis cum ſuauitate miſeratio
nis. ¶ Et ideo adoleſcentulæ dilexerunt te.
Nihil verius. Niſi enim oleũ taliter effuſum
fuiſſet, niſi verbum tuum taliter proceſsiſſet,
adoleſcentulæ, id eſt, animæ imperfectæ non *Adoleſcentu*
auſæ fuiſſent diligere te, imo nec auſæ fuiſ- *læ animæ im*
ſent audire te. Exempli gratia: Steterunt pro *perfectæ.*
cul, dicẽtes Moyſi: Loquere tu nobis, & audie
mus. Non loquatur nobis dominus, ne forte Exod.20.
moriamur. Et alibi: Et acceſsiſtis ad me, ait
Moyſes, atq; dixiſtis: Ecce oſtendit nobis dõ- Deut.5.
minus deus noſter maieſtatem & magnitudĩ
nem ſuam. Vocẽ eius audiuimus de medio
ignis, & probauimus hodie, quod loquente
deo cũ homine vixerit homo, &c. Adeo tũc
timebant adoleſcentulæ, nõdum quippe o-
leum erat effuſum. At nunc, dum illud effun
dis, ſicut tunc promiſiſti, dicens Moyſi: Benè
omnia ſunt locuti, prophetam ſuſcitabo eis Deut.18.
de medio fratrum ſuorum ſimilem tui, &c:
dum, inquam, taliter effundis, ecce adoleſcẽ-
tulę dilexerunt, id eſt, certiſsimè diligent te,
perfecta charitate foris mittẽte timorẽ, quia 1.Iohan.4.
cõſideratio tanti beneficij fidutiam dabit, &
credentium mentes excitabit ad viciſsitudi-
nem dilectionis. [*Trahe me poſt te, curremus in*
odore unguentorum tuorum.] Hactenns excla-
mationem tuam, ô dilecta domini, imitari
conabatur in admiratione, quaſi grãdior mo
dus elocutionis: deinceps ſermo noſter re-
miſsior in demõſtratione ſit. Trahe me poſt
te, inquit. Vbi diſceſsit angelus, exurgens Luc.1.
autem Maria, inquit Euangeliſta, abiit in mõ-
tana cum feſtinatione, in ciuitatẽ Iuda: & in-
trauit in domum Zachariæ, & ſalutauit Eliza
beth. Dixerat enim illi angelus: Et ecce Eli-
zabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in
ſenectute ſua. Et hic eſt mẽſis ſextus illi, quæ
vocatur ſterilis, quia impoſsibile non erit a-
pud Deum omne verbum. ¶ Habent ſancti *Sanctorũ cõ-*
hoc proprium omnes, qui in veritate ſanctũ *gratulatio*
habent charitatis ſpiritum, vt ita gratulentur *ſuper benefi-*
de beneficiis, quę aliis impenſa perceperunt: *cijs alicui col*
quemadmodum & de illis, quæ à Deo ſibi- *latis.*
met collata ſunt. Tum properant mutuos ſi-
bi præbere conſpectus, tũ dulcia miſcere col
loquia, certatimq́; opportuna, importuna im
pendere inuicẽ deuotæ charitatis obſequia.
Quid eſt hoc, niſi trahere & currere in odore

vnguentorum domini? Pretioſum erat vn-
guentum, magnum erat beneficium, quod
Luc.1. dederat dominus ſterili cōceptum tanti viri,
Mat.11. qui in ſpiritu & virtute Heliæ deberet prçire
ante dominum,& quo maior non ſurrexerit
inter natos mulierum. Tanti ac talis vnguẽti
odorem perceperat: talis ac tanti beneficij ſa
mam ſiue nuntium ab ipſo angelo acceperat:
& de hoc,ſicut de cæteris,quis finis, quæ con
ſummatio futura eſſet Spiritu ſancto doceu-
te,magna prophetiſsa non ignorabat: Tra-
hebatur ergo poſt dominum ſœmina deſide
riorum, trahebatur & currebat in odore vn-
guẽtorum talium:& ipſum currere, id eſt, in
montana cum ſeſtinatione abire, erat dicere
trahe me poſt te.Nam qui veraciter diligit,&
trahiť,& trahi cupit. Cùm igitur traheretur,
ſiue vbi tracta eſt & cucurrit,quid dixit? [*In-
troduxit me rex in cellaria ſua.*] Quomodo vel
cui hoc dixit? Nimirũ per aſpirationẽ ſpiri-
tus ſancti in mente eius redundãtis, in vẽtre
eius iã operantis,hoc dixit cognatæ ſuæ Eli-
Luc.1. zabeth,& inſanti, qui erat in vẽtre illius iam
menſibus ſex.Intrauit enim in domũ Zacha-
riæ,& ſalutauit Elizabeth. Et factũ eſt,vt au-
diuit ſalutationem Mariæ Elizabeth,exulta-
uit infans in gaudio in vtero eius. Et reple-
ta eſt ſpiritu ſancto Elizabeth,& exclamauit
voce magna,& dixit: Benedicta tu inter mu-
lieres,& benedictus ſructus ventris tui,&c.
Ergo verè dixit,& mirabiliter dixit, quæ ſa-
lutãdo cognatam repentè prophetiſſam effi-
cit,vt confeſtim ſciret illa omnia, quorũ iſta
ſumma eſt: introduxit me rex in cellaria ſua.
Verè pulcherrimus & optimus explanatiõis
modus,vbi verecundæ puellæ prolocutor ſit
ipſe Deus,ipſe ſpiritus ſanctus, ſpiritus pro-
Eccle.34. pheticus: Qui non tentatus eſt,ait vir ſapiẽs,
quid ſcit? Vir in multis expertus, cogitabit
multa: & qui multa didicit,enarrabit intelle-
ctum. ¶ Horum idcirco meminerim, quia
reuera non niſi qui tentatus eſt in his,quç ac
cepit,& à Deo reuelata ſunt ſibi,dignè poteſt
Silentiũ Mariæ circa ſecretum Dei. perpendere religioſum ſilentiũ virginis,ſiue
cuſtodiam oris eius,circa ſecretum Dei.Quis
Gen.37. enim ab illo,qui ſomnia primus vidit & enar
rauit, quorum vtiq; viſio viſitatio fuit emiſ-
ſa ab altiſsimo, id eſt, à puero Ioſeph filio
Iacob:quis,inquam,vſq; in prçſentem diem,
ita nouit vel potuit obſeruare tempus ta-
cendi & loquendi, quin aliquando opus
habet increpari, doceri, cauere ſcandalum
inuidentium, ſicut illum pater increpauit.
Ergo quanto quiſque amplius tentatus eſt
in eiuſmodi, & expertus eſt inuidiæ malum
quid ſit, ipſe ſcit, & enarrare poteſt intelle-
ctum huius rei, quod tu beata virgo verè
fidelis fuiſti & veraciter magnæ fidei: non
ſolum quia credidiſti angelo Euangelizan-
ti, verum etiam quia ſecretum iſtud cuſto-
diſti, neq; properaſti aliquãdo cuiquam tuæ
admirationem ſacere ſelicitatis, vt diceres,
quid ſeciſſet tibi Deus, niſi ei, cui prior ipſe
Deus vel ſpiritus ſanctus reuelauit. Hoc non
leuiter perpendere nos vult Euãgeliſta,cùm
ſemel & iterum dicit: Maria autem conſerua Luc.2.
bat omnia verba hæc cõſerens in corde ſuo.
Nunc dicta proſequamur:Introduxit me rex
in cellaria ſua. Hoc ipſa quidem dixit ver-
bis alijs, ſcilicet verbis cantici ſui,quo ani-
ma eius dominum magnificauit, ſed ſicut
iam dictum eſt, prior eidem, videlicet Eli-
zabeth, ſpiritus ſanctus, ſpiritus prophe-
ticus reuelauit. ¶ Et quæ ſunt illa cellaria re- Eſa.39.
gis Dei? Nimirum ſacra myſteria, quæcun- 3.Reg.10.
que continentur in ſcripturis ſanctis. Nam
iſta cellaria pretioſa ſunt, meliora cellis aro-
matum & argenti,& auri,& odoramẽtorum,
& vnguenti optimi, & omnibus apothecis
regiæ ſupellectilis,theſaurorumq; vniuerſo
rũ,quales habere potuerunt reges terrarum:
& ille præcipuè temporalis rex Salomon. In
cellaria ſua,inquit,rex non qualiſcunq;, ſed
rex cœli & terræ, me introduxit. Nihil enim
à me abſcondit, ſed omni dulcedine ſua me
inebriauit. Qui enim verbum ſuum, quod
erat,& eſt in corde ſuo, mihi totum inſudit,
quomodo non etiã cum illo mihi omnia do-
nauit? Non enim introductio qualiſcũq; hęc
debet intelligi,ſed introductio cũ iure poſsi
dendi,ſicut ius eſt ſponſam legitimã cum ta
bulis matrimonij in dotem ſuam introduci.
Quid ad hęc illa Elizabeth,cũ iſtud intus au-
re cordis percepiſſet? [*Exultabimus & lætabimur
in te.*] Hoc verè dixit,& cum magno clamore
dixit.Ait eñ voce magna: Benedicta tu inter Luc.1.
mulieres,& benedictus fructus vẽtris tui: Et
vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei
ad me: Ecce enim, vt facta eſt vox ſalutatio-
nis tuæ in auribus meis, exultauit inſans in
gaudio in vtero meo. Et beata, quæ credidi-
ſti, quoniã perficiẽtur ea, quæ tibi dicta ſunt
à domino. Nonne hoc erat dicere,exultabi-
mus & lætabimur in te? Iam enim incipimus,
ego & inſans in vtero meo exultare in gau-
dio, à voce ſalutationis tuæ. Ex hoc & nos,
& qui vẽturi ſunt poſt nos,exultabimus & lę
tabimur in te, & cantabimus,dicentes, quia
Eua nos fecit plorare,Maria nos fecit exulta-
re. Nam quod illa triſtis abſtulit, tu reddis al
mo germine. Idcirco exultabimus & læta-
bimur in te. Quomodo in te? Dicam paulò
expreſsius. [*Memores uberum tuorum ſuper ui-
num recti diligunt te.*] Hęc eſt & erit materia vel
cauſa

cauſa exultationis vel lętitiæ noſtræ in te,me
moria vberum tuorum,quia virgineis vberi-
bus lactaſſe illum prædicaberis,qui creauit
Luc.11. te. Dicemus enim:Beatus venter,qui te por-
tauit Chriſte,& beata vbera quæ ſuxiſti. Et ſi
aliud quid myſticum per vbera rectè poteſt
intelligi,attamen cauſa iſta cunctis erit ama-
bilis,qa is,qui angelos ſuæ viſionis dulcedi-
ne paſcit,tua ô felix virgo vbera ſuxir. ¶Hu-
Super vinũ. ius rei memores ſuper vinũ,id eſt,ſuper om-
ne,quod in hoc ſeculo dulce videtur aut iu-
cundum, recti diligunt,id eſt, certiſsime di-
ligent te. Rectorum illorum primus eſt & e-
rit infans iſte,qui à voce ſalutatiõis tuæ,qua
ſalutaſti me,iam exultauit in gaudio in vtero
meo,& lætatur in te. Iam cœpit exultare &
lætari in te, & exultare non deſinet, memor
vberum tuorum ſuper vinum,id eſt,omne ſe
culum reſpuens & carnalis voluptatis com-
mercium,virum ſe deo dedicans virgineum,
propter vberum tuorum lac dulciſsimũ,quæ
memores vbe- videlicet vbera tua de cœlo plena lacte virgi-
rum tuorum. neo lactauerunt Deum. ¶O quàm multi v-
triuſq; ſexus,propter hoc ita te diligent & ſi-
militer facient.Num paruum eſt hoc memo-
riale tuum? Imo inter omnia,quæcunq; fecit
Deus memorabilia,præcipuũ & omnis crea-
turæ expectatione eſt dignũ,quod is,qui an-
gelorũ cibus eſt, homo factus ex te propter
homines, tuis vberibus lactari dignatus eſt.
Recti dili- ¶Recti ergo,hoc ipſo,quod recti ſunt,quod
gunt te. nõ inuidi,imo beneuoli ſunt,memores vbe-
rum tuorum,diligent te. Quis fructus dile-
ctionis huius? Quæ merces aut quod præmi-
um? Abundantia.Dicit enim ſpiritus ſanctus
Pſal.121. in Pſalmo:Rogate quæ ad pacem ſunt Hieru
ſalem, & abundantia diligentibus te. Cuius
rei abundantia diligentibus te, ô ſancta Hie-
ruſalem,niſi eius,quę diligitur in te.Tale eſt
bonum tuum, bonum videlicet à deo datũ,
vt quiſq; diligendo facere poſsit,& faciat eſ-
ſe ſuum.Diligendo ergo in te,quod mater es
domini,fidelis anima & ipſa mater ſit:Ipſe e-
Math.12. nim meus, inquit, & frater & ſoror & mater
eſt, quicunq; fecerit voluntatem patris mei,
qui in cœlis eſt. Cuius videlicet paternæ vo-
luntatis,ſi ſummam quęrimus,credere,ſpera
re, & diligere eſt. Non ergo paruo pro præ-
mio, habendo fidem recti ſumus, habendo
ſpem memores ſumus, habendo charitatem
te diligimus.Sequitur: [*Nigra ſum ſed formoſa,
filiæ Hieruſalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pellis
Salomonis:Nolite me conſiderare, quod fuſca ſim, quia
decolorauit me ſol.*]Res ipſa exigit vt quæram⁹,
quouſq; vel quàm diu beata virgo Maria mã-
ſit cum illa Elizabeth cognata ſua. Vtiq; mẽ-
ſibus tribus,fere vſque dum Elizabeth tem-
pus pariendi impleretur. Ille nanq; menſis
ſextus erat illi,quæ vocabatur ſterilis, quan- Luc.1.
do maria nuntio bono impleta,exurgẽs abijt
cum feſtinatione in domum Zachariæ, & ſa-
lutauit Elizabeth. Maria autem manſit, in-
quit Euangeliſta, cum illa quaſi menſibus tri
bus, & reuerſa eſt in domum ſuam. Statim-
que ſubiungit: Elizabeth autem impletũ eſt
tempus pariendi, & peperit filium. ¶Ergo
Maria iam non erat illic, quando Elizabeth,
peperit filium. Cur, quæſo,non interfuit?
Cur tanti gaudij, tantæ exultationis feſtiui- Cur Maria
tatem non expectauit? Cur diſceſſum ſuum non interfuit
non diſtulit, donec videret infantem, quem partui Eliza
vidiſſe gaudium fuit? Non ignorabat ange- beth.
lum dixiſſe ad Zachariam. Et erit gaudium
tibi & exultatio: & multi in natiuitate eius
gaudebunt. Item, & ecce eris tacens, & non
poteris loqui vſq; in diem,quo hęc fiant,pro
eo quod non credidiſti verbis meis.Cur non
expectauit videre hoc miraculum,ſcilicet eũ,
qui mutus fuerat, aperto ore eius & lingua
eius,cum nomine Iohannis loquentem & be
nedicentem Deum? Nonne magis ad eam
quàm ad quamlibet aliam pertinebat con-
gratulari, & audire verba cantici de ore pro-
phetãtis, & tu puer propheta altiſsimi voca-
beris, præibis enim ante faciem Domini pa-
rare vias eius? Cur igitur quæ & eatenus non
veniſſe cauſam habere videretur, vt ſaltem
illa die veniret, cognata cum vicinis & aliis
cognatis illius, & congratularetur: econtrà
cum iam dudum veniſſet, idcirco diſceſsit
ne intereſſet gaudentibus & congratulan-
tibus. ¶Cauſam neſciremus, rem ipſam, Reſponſio.
id eſt, diſceſſum eius non adnimaduerte-
remus, niſi excitaſſet intellectum vox iſta,
per ſpiritum ſanctum in perſona eius prola-
ta, nigra ſum ſed formoſa. Quid enim hoc
erat? Quid putamus facturos vel dicturos
fuiſſe vicinos & cognatos, qui multi conue-
nerunt, ſi inter eos inueniretur in vtero ha-
bens? Ipſe Ioſeph vir eius, cui deſponſata e- Matth.1.
rat quoniam inuenit eam in vtero habẽtem,
cùm eſſet iuſtus, nolebat traducere eam, ſed
volebat occultè dimittere eam.Ergo in ocu-
lis eius nigra erat, & eſt adhuc in oculis ſiue
in ſenſu illorum,qui cum ſint filij matris ſuę,
de quibus poſtmodum dicendum eſt, pug-
nant contra eam, contradicendo nobis cre-
dentibus & confitentibus,eam de ſpiritu ſan
cto fuiſſe imprægnatam. ¶At illa dicere po- Nigra ſum
terat & veraciter dicit,nigra ſum ſed formo- ſed formoſa.
ſa: nigra, inquam,id eſt,pręgnãs inuẽta ſum:
ſed formoſa, id eſt, ſalua virginitate de ſpiri
tu ſancto imprægnata. Benè actum, optimè
prouiſum eſt, vt ventura poſtmodũ multitu

dine ad illud natiuitatis Iohannis gaudium,
reuerteretur in domum ſuam, ne prius ab
illis deprehenderetur in vtero habẽs, quàm
ab ipſo beato Ioſeph, qui dignus eſſet corri-
gi per angelum, dicentem, Ioſeph fili Dauid,
noli timere accipere mariam cõiugem tuam.
quod aũt in ea natũ eſt, de ſpiritu ſancto eſt.
¶Nec iſtud ſuffeciſſet, niſi etiam, priuſquàm
complerentur dies mariæ vt pareret, locum
mutauiſſet. Poterat nanq; vicinis & notis fie-
ri occaſio loquendi, quod tam citò peperit,
vix habens menſes ſex: ex quo monente an-
gelo, beatus Ioſeph coniugem ſuam accepit.
Benè igitur, & hoc prouiſum eſt, quod exiit
Luc. 2. edictum à Cæſare Auguſto, vt diſcriberetur
vniuerſus orbis, quatenus per hanc occaſio-
nem & ſcriptura impleretur, quæ Chriſtum
Mich. 5. de Bethleem naſciturum prædixerat eſſe, &
virgo ab omni vicinorum quæſtione libera-
retur, quomodo tam breui tempore exa-
cto, ex quo in coniugium accepta fuerat, pe-
periſſet. Dicat igitur: Nigra ſum ſed formoſa,
filiæ Hieruſalem. Secundũ opinionem malè
videntium nigra, ſecundum fidem rectè cre-
dentiũ formoſa. ¶Quàm nigra, & quàm for
moſa? Nigra, ſicut tabernacula Cedar: formo
Gene. 21. ſa, ſicut pellis Salomonis. Sicut eñ Iſmahel,
ad quẽ pertinet Cedar, niger, id eſt, ferus ho-
mo, inre fuit eiectus cum matre ſua, dicẽte Sa
ra: Eiice ancillam & filium eius: non enim e-
Galat. 4. rit hęres filius ancillæ cum filio liberæ, & è re
gione omnium fratrum ſuorum in ſolitudi-
ne fixit tabernacula, ita & ego iure eiicienda
viſa ſum, ita vt vir meus Ioſeph nollet tradu-
cere, ſed vellet occultè dimittere me. multũ
erat miſerationis in eo, quod occultè dimit-
tere voluit, cum lex multò aſperius cen-
Deut. 22. ſeat de puella eiuſmodi, qualis ego, dum præ
gnans eſſem, poteram exiſtimari. Ergo ni-
gra ego ſicut tabernacula cedar: quia ſicut il-
le cũ matre ſua, ita & ego cum eo, quod con-
ceperam, videbar eiicienda, viri mei domo
& hęreditate indigna. Cedar, vt iam dictum
eſt, pertinet ad Iſmahel. Quare autem magis
hic placuit dicere tabernacula Cedar, quàm
tabernacula Iſmahel? Videlicet quia Cedar
tenebræ, Iſmahel interpretaẽ exauditio Dei,
magiſq; nomẽ tenebrarũ, quàm exauditiõis
Formoſa ſicut pellis Salomonis. Dei congruit meæ, quę putabatur, ingenij ni-
gredini. ¶Econtrà, ſicut pellis Salomo-
nis, id eſt, exterior cultus & omnis dignitas
ſapientiſsimi Regis incomparabiliter ſplen-
duit, ita vt nullus ei regum potuerit vnquam
comparari, ita & virginitatis meæ ſplendor
præ omnibus ſanctis & filiis regni Dei eſt
admirabilis, nec ei, qui ex me natus eſt,
quiſquam ſanctorum, nec ipſe Iſaac eidem
Cedar longè pręlatus & pręferendus, potuit
vnquam, vel poterit cõparari. Quare autem
non dixit, ſicut Salomon, ſed ſicut pellis Salo
monis? Videlicet, quia quidẽ formoſa pellis
Salomonis, ſed nõ ipſe Salomõ valde formo-
ſus fuit. Intus enim quandam deformitatem
habuit, etiã quando fulgebat formoſitas pel-
lis. Dixit enim dominus illi: Quia habuiſti
apud te hoc, & non cuſtodiſti pactum meũ & 3. Reg. 11.
pręcepta mea, quę mandaui tibi, diſrumpens
ſcindam regnum tuum, &c. Quid nam eſt di
cere, habuiſti apud te? niſi ac ſi diceret, qualẽ
te nunc oſtendiſti, ſequendo deos alienos, ta
lis eras etiã, cùm deforis me honorares omni
adoratione & pulchri templi ædificio. Igitur
meli⁹ dicere fuit, ſicut pellis Salomonis, quã
ſicut Salomon, ita formoſa ſum, quia non ſi-
cut habuit apud ſe, ſed ſicut de foris ędifica-
uit templum manu factum, & ſicut dixit: Sa-
pientia ędificauit ſibi domum: ita ex me De- Prou. 9.
us templum ſibi non manu factum, & nõ ma
nu factam ſapientia ſibi ędificauit domum.
¶Nolite filiæ Hieruſalem conſiderare me, Quod fuſca ſim.
quod fuſca ſim, id eſt, corrupta, quia quod tu
mentem vterum habeo, quod inuncta ſum in
vtero habens, non fecit vir, quia virum non
cognoſco, ſed ita decolorauit me ſol. Verus
ſol, & ſole Deus longè pulchrior ſemetipſo
me impleuit, de ſemetipſo vterum meum tu-
mentem reddidit. Hoccine eſt decolorari?
Non apud vos ô filiæ Hieruſalem, quæ habe
tis oculum ſimplicem, ſed apud ſuperborum
cogitationes, quorum nequam eſt oculus.
Non erat nequam oculus Ioſeph, ſed quandã
excuſabilem ignorantię nebulam habẽs, cito
purgat⁹ eſt, dicẽte ſibi angelo domini, quod
ſana cute decolorata eſſem, quam non flam-
ma ignis de deorſum, ſed deſuper ſol decolo
rauit, quod ſalua virginitate grauida eſſem:
quam non vir terrenus, ſed pater cœleſtis de
ſpiritu ſancto grauidam fecit. Non ita cæteri
omnes cognitã veritatẽ ſequũtur. Sed quid?
[*Filij matris meæ pugnauerunt contra me, poſuerunt* Apoc. 8.
me cuſtodem in uineis, uineam meam non cuſtodiui.]
Filij matris meæ, Iudęi ſunt, filii * ſynagogæ, aliàs ſynago-
imo qui ſe dicũt Iudęos eſſe, & non ſunt, ſed ga.
ſunt ſynagoga ſatanę. Iſti pugnauerunt. i. cer
tiſsimè pugnabãt contra me, cõſiderantes &
cõſiderare volẽtes, quod fuſca ſim, quod nõ
verè decolorauerit me ſol, ſed nigra ſim ni-
gredine omnimoda, ſicut tabernacula cedar.
Hinc ab illis paſſa ſum, vel patiar pugnas ver
borum, pugnas linguarum blaſphemãtium.
Pręedicatũ eſt eis, quod non nigra, imo, ut iã
dixi, formoſa ſim ſicut pellis Salomonis: ſed
econtrà pugnauerunt repleti zelo, & contra-
dixerunt propugnatoribus meis blaſphe-
mantes.

mantes. Diximus ergo: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei,ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicaſtis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim *Eſa.42.* præcepit nobis dominus:Poſui te in lucẽ gẽtibus,vt ſis in ſalutem vſq; ad extremũ terrę.

Poſuerũt me cuſtodẽ in vineis. ¶Hoc modo poſuerunt me cuſtodem in vineis,id eſt,in gẽtibus,quæ non quidem erãt, ſed ex mea cuſtodia factæ ſunt vineæ domini.Poſuerunt,inquam,id eſt,vt ego ponerer, effecerunt per incredulitatem ſuam. Non enim ego prior illos,ſed ipſi priores me repulerũt, & cuſtodia mea ſeſe indignos iudicauerunt.Igitur iuſto iudicio tales matris meæ filios reliqui,& vineam meam non cuſtodiui, gentem meam nõ adiuui,non defendi, quin venirent,locumq́; & gentem tollerẽt Romani. Putauerũt,quod ſi me repuliſſent,errare *Gene.16.* deberem in ſolitudine, ſicut Cedar,vel ſicut Agar. Verùm non ita eſt. Pro vna vinea,quæ debuit eſſe mea, vtpotè gens mea, ſanguis meus, & caro mea, multas vineas acquiſiui, multas Eccleſias in gentibus dilataui, quæ omnes cuſtodiam meam habent, & habere deſiderant,de meritis meis præſumentes, de interceſſionibus meis confidentes,& pro huiuſmodi cuſtodia clamantes ad me iugiter: Hæc ad filias Hieruſalem elocuta, quales refugit,vt ſuprà iam dictum eſt, ne conſideraretur ab eis, & inueniretur in vtero habens, in illa frequentia venientiũ ad Elizabeth,vt congratularentur ei,mox ad dilectum conuerſa, dicit: [*Indica mihi quem diligit anima mea, ubi paſcas,ubi cubes in meridie,ne uagari incipiam per greges ſodalium tuorum.*] Senſum vocis huius quærenti,nec dubitanti mihi, quin veraciter congruat tantæ tamq́; beatæ virgini, magnum & mirum ſeſe ingerit & aperit ſacramentum illius Euangelicæ lectionis: Cùm factus eſſet Ieſus annorum duodecim,aſcẽ- *Luc.2.* dentibus illis Hieroſolymam ſecundum cõſuetudinem diei feſti, conſummatiſq; omnibus, cùm redirent, remanſit puer Ieſus in Hieruſalẽ, & nõ cognouerunt parentes eius, &c. vſq;, & dixit mater ei⁹ ad illũ: Fili,quid feciſti nobis ſic: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.Quid enim?Nunquid caſu geſtum eſt, vt puer Ieſus remaneret in Hieruſalem,& parentes eius illum eſſe in comitatu exiſtimarent, vt requirerent inter cognatos & notos,& non inuenirẽt,regreſsi in *Luc.2.* Hieruſalem,requirentes,poſt triduũ inuenirent, nõ quomodocũq; vel vbicũq;,ſed in templo ſedentem in medio doctorum,audientem illos,& interrogantem?Nunquid hoc Euãgeliſta tam diligenter ſcriberet, niſi rem ſacramẽti plenã eſſe ſciret?Sunt & alia multa, inquit,Iohannes, quæ fecit Ieſus,quæ ſi ſcri- *Iohan.20.* bantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundùm capere eos, qui ſcribendi ſunt, libros? Si ſolam ſpectes rem geſtam, quantũ eſt hoc inter alia tam multa,vt illis omiſsis ab Euangeliſta non deberet omitti? ¶Igitur & in voce iſta, indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas,vbi cubes in meridie: & in illa re geſta,qua dixit eadem diligens & dilecta:Fili quid feciſti nobis ſic? ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te, vnum idemq́; my- *Myſteriũ de abolendis cæremonijs Iudæorum.* ſterium ſpectare iuuat. Quid enim eſt comitatus de die feſto redeuntium, niſi frequentia vel ritus cęremoniarum Iudaicarum,cæremoniarum carnalium? Iſtæ nanque mandata vitæ nõ præceſſerunt,ſed comitatæ ſunt, & ſi ritè conſideres legis ordinem,poſtquam præcepta bona data ſunt,quæ faciens homo viue- *Leuit.18. Ezech.20. Exod.32.* ret in eis,iſtæ cęremoniæ præceptaq́; non bona,in quibus non viuerent,à reatu vituli ſumpſerunt initium,& hoc erat iugum grauiſsimum,quod neq; nos, ait Petrus Apoſtolus, neq; patres noſtri portare potuimus. Super his magna cõquiſitio futura erat,& facta eſt: ſicut in Actibus Apoſtolorũ legimus: Et qui- *Actor.15.* dam deſcendentes de Iudęa,docebãt fratres, quia niſi circuncidamini, non poteſtis ſalui fieri, & quia oportet præcipere, ſeruari legem Moyſi. Hoc erat parentes Ieſu exiſtimare,Ieſum eſſe in comitatu.Sed non erat ibi Ieſus. Imo erat & eſſe illum oportebat, in medio doctorum, audire & interrogare verba vitæ. Hinc per Hieremiam prophetam fue- *Hiere.7.* rat prædictum: Quia non ſum locutus cũ patribus veſtris,& non pręcepi eis in die,qua eduxi eos de terra Aegypti,de verbo holocauſtomatum & victimarum, ſed hoc verbũ præcepi eis, dicens:Audite vocẽ meam & ero vo- *Exod.20.* bis Deus,& vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via,quam mandaui vobis,ſubauditur,in monte Oreb ante reatum vituli,vbi iuſtificationes & præcepta vitæ dedi, ſcripta in tabulis digito Dei.¶Horum diſcernendorũ vtiq; magiſtrã te eſſe oportebat ô beata Maria,& magiſtra magiſtrorũ, id eſt,Apoſtolorũ, iuxta illud:Fons hortorũ, puteus a- *Cant.4.* quarum viuentiũ, quæ fluunt impetu de Libano.An quia ſpirit⁹ ſanct⁹ illos docuit,idcirco tuæ vocis magiſterio nõ illis op⁹ fuit?imo vox tua vox illis fuit ſpirit⁹ ſancti,quicquid ſupplementi opus erat eiſdẽ mortalib⁹ vel teſtimonij, ad cõfirmandos ſingulorum ſenſus, quos acceperant ab eodem ſpiritu,diuidente *1.Cor.12.* ſingulis,prout vult,ex religioſo ore tuo perceperunt,inſtructo ad loquendum,benè cõpoſito ad tacendum, prout tempus erat opportunum.An quia loco ſuprà memorato de

Acti-

Actibus Apoſtolorum, vbi facta ſeditione propter cæremonias Iudaicas conuenerunt

Actor.15.

apoſtoli & ſeniores, videre de hoc verbo, nullam tui mentionem ſcriptura fecit, idcirco putandum eſt, quod conuentus ille te omiſerit,& ſanctũ de tuo pectore,de tuo ore ſpiritum non conſuluerit? Imo & illic & in cæteris agendis tu princeps, omnem ſoluiſti quæſtionem: ita tamen, vt non clamares,neque contenderes, neque audiretur vox tua foris: quia (ſicut ante nos dictum eſt) tu ſola es virgo,quæ vniuerſam hæreticam prauitatem interemiſti.

Iſa.42.

Dixeris ergo: Indica mihi,quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie:ne vagari incipiam per greges ſodalium tuorum. Indicari tibi flagitabas, vt aliis indicare ſcires.Sed dico:Nũquid neſciebas? Nunquid quod prophetæ ſciuerunt, tu ignorabas? Vtique neſcires, niſi deſuper indicatum tibi fuiſſet. Et Deus tuus,filius tuus præſciebat, quod reſurrecturus eſſet à mortuis: & tamen in perſona eius

Pſal.40.

Pſalmiſta dicit: Tu autem domine miſerere mei, & reſuſcita me,& retribuam eis. ¶ Dicat aliquis: Quid ergo eſt, quod in ſupradicto loco Euangelij, dum iſta ſignificarentur,dixit: Fili quid feciſti nobis ſic, ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te, & cætera vſque, & ipſi nihil horum intellexerunt? Ad hæc, inquam: Et quid illud eſt,

Maria nõ neſciebat, & tamẽ dolẽs quærebat.

quod Euangeliſta continuo intulit: mater eius conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo? Igitur ecce duo quaſi repugnantia. Si enim non neſciebat,quomodo quærens dolebat, dolens quærebat? Si autem neſciebat,quomodo vel de quibus in corde ſuo conferebat? Ergo neque à dextris, neque à ſiniſtris ſermo fit, quia veraciter magna hæc prophetiſſa, quid agetur,non ignorabat, quoniam gratia plena erat, & tamen dolens quærebat,quoniam diſpenſationi diuinæ ipſa ſuo ſilentio ſeruiens, quàmuis cum illis quærentibus quæreret, tẽpus tacendi cuſtodiebat, & dolentibus cõdolebat. Qnomodo autem dicenti, indica mihi, reſponſum eſt ex perſona dilecti? Nam & percunctatio, & cauſa percunctationis melius cum reſponſione explanari poterit. [*Si ignoras te ô pulchra inter mulieres, regredere & abi poſt ueſtigia gregum: & paſce hœdos tuos iuxta tabernacula paſtorum.*] O pulcherrima mulierum, ô benedicta inter mulieres, cuius pulchritudo benedictio eſt, cuius pulchritudo ipſe benedictus fructus ventris tui eſt, talis ac tanta cauſa tua eſt, vt ſi teipſam non ignores, ſtatim ſcias illud quod quæris, dicens: Indica mihi, vbi paſcas, vbi cubes in meridie, nec verendum tibi ſit,ne vagari incipias per greges ſodaliũ meorũ,id eſt, per conuenticula,quæ fiunt circa cathedras ſiue doctrinas ſcribarum & phariſæorum, qui ſeſe mihi ſodales ſiue pares faciunt, qui in cæremonijs ſuis iuſtificari volunt, qui ſuam quærentes ſtatuere iuſtitiam,iuſtitiæ Dei quæ Chriſtus eſt, ſubiecti non ſunt.

Rom.10.

Quid enim? Vnde pulchritudinem iſtam acquiſiſti,vt ſis pulcherrima mulierum? ex fide & humilitate,an ex operibus legis? nonne ex fide & humilitate? Nam & beata quæ credidit,ait illa prophetiſſa, illa cognata tua Elizabeth, repleta gaudio, & exultans in ſpiritu ſancto cum infante in vtero ſuo.

Pulchritudo Mariæ fides & humilitas.

Luc.1.

Beata(inquit)quæ credidit, quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt ei à domino. Non dixit,beata,quæ inuenta eſt in operibus legis. Ecce beatitudo ex fide. Tu quoque ſtatim eeciniſti, Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ,ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Et ecce beatitudo ex humilitate. Ergo ex fide & humiltate, imo fides & humilitas tota pulchritudo tua eſt, & hic eſt locus requietionis meæ. Locus,in quo dilectus tuus paſcendo & cubando delicietur in meridie, id eſt, in hoc tempore plenæ gratiæ,quando figura iam præterita, res illuxit, vmbra depulſa, ſol veritatis aſcendit.

Coloſſ.2.

Abi poſt veſtigia gregũ.

¶ Si hoc ignoras,conſequens eſt quod dixi,egredere & abi poſt veſtigia gregum,videlicet eorũ,qui in lege vel in carne iuſtificari volũt: & paſce hœdos tuos iuxta tabernacula paſtorũ, id eſt,carnales habe alumnos ſecundũ imitationẽ ſupradictorum ſodaliũ meorũ: quorũ omniũ cũcti greges,nõ oues, ſed hœdi ſunt: vtpotè à peccato ſuo non iuſtificati, imo in peccato ſuo morituri.

Iohan.8.

¶ Cui poſthac licebit in carne gloriari? Ecce illi, quæ de carne ſua verbum carnem factum peperit, ſi ignorat ſe, ſubauditur, vnde altiſsimo placuerit, dicitur, Egredere & abi. Et in Euangelio, quum extollens vocem quædam mulier de turba, dixiſſet, Beatus venter,qui te portauit,& vbera quæ ſuxiſti,quid reſpõſum eſt ei?

Luc.11.

Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Hæc enim cauſa principalis eſt effectiua beatitudinis, & ſine hac beata non potuiſſet eſſe vel dici. ¶ At tamen perſeueranter & irrefragibiliter dicimus, Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti,& benè dicimus, ſcientes quia hoſpitiũ ventris ſui, ꝙ creatori ſuo præbuit, & alimoniã lactis ſui,quod ori eius miniſtrauit,fide pretioſa & humilitate gratioſa cõmuniuit atq; perornauit, compleuit & cuſtodiuit,nullam habẽs vnquam ignorantiam ſui.

Beatus uẽter qui te portauit.

Sequi-

Sequitur. [*Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te amica mea.*] Hoc eſt quod nolo ignorare, & quod ſi ritè perpendis ô amica mea, non ignoras te.

Equitatus domini uirga Aaron.

Quiſnam fuit ille meus equitatus in curribus Pharaonis, vel quomodo in curribus Pharaonis? Magnũ & mirum ſpectaculũ reſpicienti, inde currus Pharaonis, hinc equitatum meum. Currus nanque Pharaonis valde multi, ferro armati, pleriq́ue etiam auro vel argento inſigniti fuerunt: equitatus autem meus, virga vna fuit, virga Moyſi & Aaron.

Exod. 7.

Virga illa cõtra ſublimes currus Pharaonis taliter equitauit, hoc modo militauit. Primò, verſa in colubrum deuorauit virgas magorum, deinde percutiens aquas fluminis vertit in ſanguinem, deinde extẽſa ſuper fluuios & ſuper riuos ac paludes eduxit ranas ſuper terram Aegypti, deinde percuſsit puluerem terræ, & facti ſunt cyniphes in hominibus & in iumẽtis, deniq; impleuit domos Aegyptiorum muſcis diuerſi generis, deinde fecit, vt morerentur omnia animantia Aegyptiorum: & deinde facta ſunt vulnera veſicarum turgentium, deinde extẽſa in cœlum fecit tonitrua & grandinẽ mixtum igni, ac diſcurrẽtia fulgura ſuper terram Aegypti: deinde extenſa ſuper terram aſcendere fecit locuſtam, & deuorauit omnem herbam, quę reſidua fuit grandini: deinde extenſa in cœlum, fecit vt eſſent tenebræ horribiles in vniuerſa terra Aegypti, nouiſsimè eleuata ſuper mare, vertit illud in ſiccum, & diuiſit aquam, & trãſierunt filij Iſrael per medium maris, iterumq́ue reducta ſuper mare, operuit aquis curr⁹, & equites cuncti exercitus Pharaonis.

Exod. 14.

Rectè ergo virga talis dicitur equitat⁹ domini, quæ contra tot currus & equites Pharaonis ſola ſuffecit, & victoriã peregit.

Maria aſsimilatur uirgæ Aaron.

¶ Quomodo vel in quo tali equitatu meo amica mea aſsimilaui te? Videlicet in eo, quod poſita coram domino virga illa in tabernaculo teſtimonij, ſequenti die inuenta eſt germinaſſe, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis, in amygdala deformati ſunt.

Num. 17.

Erãt enim quidam ſimiles iſtorum ſodalium meorum, pro ſacerdotio contendentes, & concilia ſua trahentes aduerſus Moyſen & Aaron: ſicut iſti ſodales mei, ſacerdotium ſibi vendicant, in carnibus taurorum & ſanguine hyrcorum, aduerſus ſacerdotium meũ, ſacerdotium æternum, ſecundum ordinem Melchizedec iuramento firmatũ.

Heb. 9. Pſal. 109

Dixi ergo. Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij, vt ſeruetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſraël, & quieſcant querelæ eorũ à me, ne moriantur. Illi ſigno, illi equitatui meo aſsimilaui te amica mea. Sicut enim virga illa virgas maleficorũ & incãtatorũ deuorauit, & omnẽ ſuperbiã Aegyptiacã obtriuit, ac deinde germinauit, frõduit, floruit & fructum protulit, nõ plãtata, nõ ſucco terræ animata, ſed virtute cœleſti ſupra vſum naturæ prouecta, ſic tu pulcherrima mulierũ, amica mea, cunctã prauitatem hæreticam interemiſti, ſuperbiam diaboli deieciſti, conceptu florida, partu fructifera, virgo in conceptu, incorrupta in partu, virgo ante partum, incorrupta poſt partũ.

Pulchræ ſunt genæ tuæ.

Nonne igitur pulcherrima es mulierum? Verè pulcherrima. [*Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis, collum tuum ſicut monilia.*] Pulchritudo tua pudicitia eſt, quę multũ apparet & ſpectabiliter lucet in genis tuis, quia non foris vagaris oculis, ſed ſicut ſolitaga & auis caſtiſsima turtur, ſolitudine delectabaris, & ſolitariã te angelus inuenit atq; ſalutauit. Non ita pulchræ ſunt genę mulieris, qualẽ Sapientia denotat, Ornatu, inquiẽs, meretricio præparata ad capiendas animas, garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis. Verũ vt taceã de eiuſmodi, pudicarum omnium virginũ, viduarum atq; continentium pudor ſiue pudicitia, religioſitas aut verecundia, tuis genis, tuis oculis comparata, non eſt verecundia, non eſt pudor, non eſt, aut vix meretur dici pudicitia.

Collum tuum ſicut monilia

¶ Adde quod collum tuum ſic eſt ſicut monilia. Sicut enim monilia muniunt matronarum pectora pudica, vnde & dicuntur monilia, eò quod pectus muniant, ne quis extraneus (id eſt, impudicus) manum ſuã inijciat, ita & collum tuum munit verba tua, non ſolũ ne quid otioſum aut noxium ſiue inordinatũ per vocem ėrumpat, verum etiam ne ipſum bonum tuũ, ſecretũ tuũ, diuinũ myſteriũ tibi creditum, leuiter viam vel vocem inueniat, vt auris aliena, ſiue filia aliqua, quanuis videatur eſſe filia Hieruſalẽ, quæ forte cuſtodire neſciret huiuſmodi margaritas, ſicut cuſtodiri oporteret propter porcos, maximeq́; propter Herodẽ & eius cõplices, intelligat.

Matth. 7.

Verè igitur pulcherrima mulierũ, pulcherrima in genis, pulcherrima in collo, id eſt, tam oculorum quàm verborum tuorũ moderamine decentiſsimo. Quid ad hæc dicunt amici vel familiares tui, quales primi fuerũt Apoſtoli? [*Murenulas aureas faciemus tibi, uermiculatas argento.*] Murenula quoddam colli ornamentum, vulgò ſic vocatum, idcirco quod ſcilicet auri metallo in virgulas lenteſcente, quædam ordinis flexuoſi catena cõtexitur, in ſimilitudinem murenæ ſerpentis.

Quid murenule.

Hæc & interdum auri atque argenti texitur virgulis. Vnde hic dicitur, Murenulas aureas, vermiculatas argento faciemus tibi. ¶ Aurum & argentum

idem

idem ſignificant hic, quod in Pſalmo cùm dicit: Pennæ colũbæ deargentatæ,& poſteriora dorſi eius in pallore auri. Aurũ in dorſo vel in poſterioribus colũbæ, interior eſt ſenſus ſacræ ſcripturæ, argentum verò ſermo exterior, cuius nitori nullo modo cõparari poſſunt lepores ſiue exornationes eloquentiæ mũdanæ, quantũlibet exquiſitæ fuerint ſiue accuratæ. Ergo per murenulas aureas argento vermiculatas, rectè intelligimus ſermocinationes ſanctorum, ſenſibus aureas, elocutionis nitore argenteas ſiue luculentas. Eſt igitur ſenſus: O virgo virginum, quomodo factum eſt iſtud? Quia nec primam ſimilem viſa es nec habere ſequentem. Laxa vocis iter,& collum tuum ſilẽtio communitum pande interdum, & tutis auribus amicorum fidelium, vel breuiter eloquendo committe ſecretum, vt dicas nobis, quomodo vel per quid altiſsimo complacueris: qualis ille tibi fuerit, primum in corde ſiue in vtero, deinde in cõuictu ſiue in colloquio, dũ lactares vberibus, dum geſtares eũ vlnis trementibus? Sumus enim fidi artifices, argentarij fideles,& ad laudem illius, qui tibi hæc magna fecit faciemus murenulas veritatis, ornamenta benedictionis & gratiarum actionis, benedicẽdo & gratias agendo, quia ſic fecit tibi, ita vt non ſit locus, vbi vox laudis huius non audiatur, vox ſonora, laus altiſona, quæ tuum nomen concelebrans, iugiter te ambiat, & quodammodo de collo tuo dependeat. [*Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorẽ ſuũ. Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi in uineis Engadi.*] Hoc dico vobis ô amici, & hoc aurum verum eſt. Si habetis argentum, facite (vt dixiſtis) murenulas mihi, imo non mihi, ſed domino, memores illius dicti Sapientis: Glorificantes dominum quantumcunque potueritis, ſuperualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes dominum,& exaltate illum, quantum poteſtis, maior eſt enim omni laude. Exaltantes eum replemini virtute, ne laboretis, nõ enim peruenietis. ¶Quid enim? Cùm eſſet in ſinu vel in corde patris, de illis altiſsimis ſuis reſpexit humilitatem meam. Hoc eſt, quod dico. Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum. Quid enim eſt, vel erat accubitus regis, niſi cor vel ſinus patris? Illi ſupradicti paſtores vel ſodales eius, qui ſeſe pares ei faciunt, & greges non ouiũ, ſed hœdorum poſt ſe trahunt, dixerunt, quòd ante me rex iſte non fuerit, quòd ex me initium ſumpſerit, quòd homo tantum,& ſupra hominem nihil in eo ſit. At ipſe priuſquam

Eccle. 44.

Rex in accubitu ſuo eſt filius in ſinu patris.

ego eſſem, imo & antequàm Abraham fieret, eſt & erat,& in illo accubitu ſuo erat. Nam in principio erat verbum, & uerbum erat apud Deũ. ¶ Dum ita eſſet, nardus mea dedit odorem ſuũ, & hoc odore delectatus deſcẽdit in vterum meũ. Olim in Eua malo ſuperbiæ fœtore offenſus, & ob hoc ab humano genere auerſus fuerat: nunc autem delectatus bono odore, nardo humilitatis meæ, ſic ad genus humanũ conuerſus eſt. Propterea nardũ meam, dico humilitatem meam, quia, ſicut nardus herba aromatica, paruo quidẽ frutice vel parua ſpica, naquaquam in altum ſe ſubrigit, ſed comoſa atq; odoratiſsima, flore optimi odoris atque radicula ſuaui, multis vſibus probatur vtilis: ſic humilitas mea, ſuo quidẽ arbitrio vel iudicio parua res eſt, nimiumque exilis, ſed iudicio regis pretioſior eſt cũctis operibus legis, in quibus homines iuſti ſibi videntur atq; magnifici: ipſumq; regem & patrem eius Deum, ſanctum quoq; ſpiritũ, vnicè delectat, velut ſuauis odor, qualis quãtuſq; de nullo vnquam vſq; ad ipſum ſpirauit, vel ſpirare potuit ſacrificio. O amici, hoc ego experta ſum. Humilitatem meam de illo accubitu ſuo ſenſit & reſpexit,& valde delectatus eſt,& placuit ſibi, quòd in iſto ſexu tãtã humilitatẽ inuenit: in iſto (in quam) ſexu, à quo initium ſuperbiæ generi humano ſuper ueniens, totam maſſam corrupit. ¶Prius in virili quàm in iſto ſexu fidam humilitatẽ inuenit, & inter cæteros in iſta gratia duo viri valde nominati ſunt, ſcilicet Abraham & Dauid, qui & ex verbis ſuis cognoſci poſſunt, quàm humiles fuerint in oculis ſuis. Abrahã quippe, cùm tantus eſſet, vt cum eo Deus loqueretur, & amicus illi haberetur, non tamẽ oblitus ſui. Loquar, inquit, ad dominum me um, cùm ſim puluis & cinis. Dauid quoq; cũ eſſet vnctus rex, & Saul perſequeretur eum, quem perſequeris (ait) rex Iſraël, quem perſequeris? Canem mortuum & pulicem vnũ. Propterea non ſolum non confunditur Deus, verum etiam iſtis duobus iurare Deum altiſsimum nõ piguit, facturum ſe hoc myſteriũ ô amici, quod in me cernitis. In iſto ſexu tandem gratiam eandem, & fortaſsis abundantiorem inuenit. Nolite incumbere mihi, vt explicem, quãtam in me humilitatem mitis & humilis corde inuenerit. Non poſſum eloqui, non poſſum verbis conſequi: Res iſta non eſt effabilis. Quid vel quale ſit hoc bonum, nemo ſcit, niſi qui accipit? & cùm acceperit, nulli niſi Deo poteſt effari, qui vt videt, ſic intelligit. Hoc tantum dixerim, quia requies eſt mentis, & qui hanc inuenit, ſine dubio requiem animæ ſuæ inuenit. Ego in omni-

Iohan. 1.

Nardo comparatur humilitas Mariæ.

Humilitas Abrahæ & Dauid.

Gen. 18.

1. Regum 24.

Matth. 11.

omnibus requiem iſtam quæſiui, & vidit rex reſpiciens vbi nardi huius ex me odorē ſenſit: vidit (inquam) quod requieſcere poſſet hic in ſuauitate animę quietæ, id eſt, humilis: deſcenditq; de illo accubitu ſuo, & requieuit in tabernaculo meo. Hic requieuit, hic habitauit totis nouē mēſibus: & cuius erat dñs, eiuſdem ancillæ ſuæ factus eſt filius. Vultis audire amici, qualis exinde fuerit iſte dilectus meus mihi, & ego illi? Ecce dico vobis: Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea cōmorabitur. Conferte iſtud illi dicto vnius ex vobis, vnius ex amicis, iuſti Si- *Luc.2.* meonis: Ecce (inquit) hic poſitus eſt in ruinā & in reſurrectionē multorum in Iſraël, & in ſignum cui contradicetur. Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Dico adhuc: Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engadi. Si hæc ſcitis, ſi iſta ritè perpenditis, profectò in me inuenietis, & vnde mecū cōpungamini, & vnde mecū dulciter conſolemini.

¶ Nolite ſolā attendere horā vel diem illā, in qua vidi talem dilectū ab impijs comprehenſum malè tractari, ſcilicet illudi, ſpinis coronari, flagellari, crucifigi, felle & aceto potari, lanceari, mori & ſepeliri. Nam tunc quidē gladius animam meā pertranſiuit: ſed antequam ſic pertranſiret, longū per me tranſitū fecit. Prophetiſſa nāq; erā, & ex quo mater eius facta ſum, ſciui eū iſta paſſurū. Cum igitur carne mea taliter progenitum, talem filium ſinu meo fouerem, vlnis geſtarē, vberib' lactarē, & talem eius futuram mortē ſemper præ oculis haberē, & prophetica, imo plus quàm prophetica mente præuiderem, qualem, quantā, quàm prolixam me putatis materni doloris pertuliſſe paſſionē? Hoc eſt quod dico: Faſci- *Faſciculus myrrhæ.* culus myrrhę dilect' meus mihi, inter vbera mea cōmorabitur. O cōmoratio, dulcis quidē, ſed plena gemitib' inenarrabilib'. Ad vbera deforis ſtringebatur, & eiſdē lactabat vberibus, ſimulq; inter vbera intus in corde futurorum præſcio, ſemper parebat, quali eſſet morte moriturus. Veruntamen & illud ſciebam, quod eſſet reſurrecturus. Huius rei pręſciētia dulcis erat. ¶ Igitur dilectus meus mihi & faſciculus myrrhæ, quia moritur', & botrus cypri erat, quia reſurrecturus, & vltrà nō *Botrus cypri.* moritur'. Botrus (inquā cypri) videlicet terrę vel inſulæ, botros prædulces, vinūq; optimū afferētis, quia nō qualecunq;, ſed optimū eſt vinū reſurrectionis, & hoc in vineis Engadi, id eſt, fontis hœdi, hoc enim interpretat' Engadi. Cur ergo ita dixerim? Idcirco nimirū, quia me' iſte dilect', nō iuſtos, ſed peccatores *Luc.5* vocare venit, vt reſurgāt in reſurrectiōe pri- *Apoc.5.* ma, qui fuerant per peccatum mortui, & hoc in fonte hœdi, in fonte baptiſmi, in lauacro *Tit.3.* regenerationis: quo regenerati, fiūt oues, qui fuerant hœdi: fiunt ſancti, qui fuerāt peccatis obnoxij. Ad huiuſmodi fontē venientes, iam nō vineæ ſunt, ſed vineę fiūt: ab alio trāſlati, in alio plantati. Vnde & quilibet eorū dicit: Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectiōis erimus. *Rom.6.* In iſtis plantationibus, in iſtis vineis apparet iſte botrus Cypri, ſapit dulcedo reſurrectionis iſtius dilecti mei. Deſideratis ſcire, qualis interea mihi in colloquio fuerit? Talis vtique, qualis ex verbis iſtis debet intelligi.

[*Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum.*] Quid enim erat, illum hæc & *Scripturæ de Chriſto & Maria.* cætera huiuſmodi dicere ad me, meq; illi ſic & ſic reſpōdere, niſi me atq; illum de ſcripturis, quę de me & illo erant, quàm familiariter tractare? Nam hoc ipſum, ecce pulchra es, nonne de illis ſcripturis eſt? Ecce (inquit E- *Eſa.11.* ſaias) virgo cōcipiet & pariet filium. Item: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de ra- *Eſa.8.* dice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris domini. Hoc ergo dicebat: Ecce, ô amica mea, completum eſt in te, quod ille pręnuntiabat. Quando eñ nata es de domo Dauid, tunc egreſſa eſt virga de radice Ieſſe: quādo (inquam) nata es, quæ tanto humilior es hominibus huius ſeculi, quāto virgula quæuis minor & gracilior eſt grandibus cedris & quercubus magnis, de quibus idē propheta dicturus, Et egredietur virga, præmiſerat: Et excelſi ſtatura ſuccidētur, et ſublimes humiliabuntur, & ſubuertētur condenſa ſaltus ferro, & Libanus cum excelſis cadet. Quādo aūt ego ex te natus ſum, tūc de virga flos aſcēdit, ſuper quē requieſcet ſeptiformis ſpiritus domini. Ecce ergo tu pulchra es: et iterū dico ecce tu pulchra es, pulchra decore virgineo, pulchra vnigenito filio. Taliter geminata, nulli' vnquam fuit, nullius vnquam erit pulchritudo. ¶ Adhuc addo iſtud, pulcherrimū oculi *Gemina pulchritudo Mariæ.* tui colūbarum. Quinam ſunt oculi columbarū, niſi dona ſeptē gratiarū, id eſt, ſeptem ſpi- *Oculi columbarum ſeptē dona ſpiritus ſancti.* rituū ſuper me requieſcentiū? Septem nanq; oculi, qui iuxta Zachariā prophetam in vno lapide ſunt, ſeptem ſunt ſpiritus dei, qui iuxta iam dictum Eſaiam prophetam, ſuper florē requieſcūt. Iſti oculi mei, ſunt oculi tui, oculi columbarū, oculi omniū gratiarū. Omniū quippe gratiarum vel ſpirituum tu effecta es particeps, ex quo me caſtis viſceribus ſuſcepiſti, ſuper quem requieſcit, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporali- *Coloſſ.2.*

liter. Hoc eo dicente mihi, quid ego illi? [*Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus, lectulus noſter floridus, tigna domorum noſtrarum cedrina, laquearia cypreſsina.*] Hæc ego illi. Cōſiderate diligēter ô amici, qualis ſit iſta ordinatio huius ſcripturæ, ſcripturæ cātabilis, in qua ſecretū noſtrū, ſecretum dilecti & dilectę contemplari deſideratis. ¶ Et hic & in cæteris, quæ ſequuntur, non ego dilecto & ille mihi, ſed dilectus meus mihi & ego illi: niſi quod ſemel audiſtis, ego dilecto meo, & ad me conuerſio eius. Fere in omnibus dilectam honore præuenit dilect⁹ vtpotè matrē filius. Ille mihi, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: & ego illi, ecce tu pulcher es & decorus dilecte mi. Ille mihi, ſicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias: et ego illi, ſicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios. Quid de hoc cenſetis? Nonne ille cum Deus & homo ſit, debuerat ab homine modis omnibus honore pręueniri? At ille in hac diſciplina totū principatū poſsidebat. Hinc Apoſtolus ad Philippenſes cum dixiſſet, nihil per contentionem. neq; per inanem gloriam, ſed in humilitate ſuperiores ſibi inuicē arbitrantes, nō quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed ea quæ aliorum, protinus ait: Hoc ſentite in vobis, quod et in Chriſto Ieſu, qui cum eſſet in forma dei, &c. Ille nanq; ſicut in cæteris, ita in cōſideratione mei, ſemetipſum humiliauit, quodammodo non conſiderans quod ipſe eſſet Deus, ſed conſiderans quod eſſem ego mater, & ipſe filius, ſuperiorē ſibi arbitrabatur queādmodū & Euāgeliſta vult, intelligi, cū dicit: Et deſcendit cū illis, & erat ſubditus illis. Itaq; cū dilectus me⁹ mihi, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum: & ego illi, ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Scitote amici, quia verba iſta non à ſummis labris veniunt, ſed rationis & veritatis iſtæ voces habent fundamentum. Ille nāq; veraciter in me veneratur, quod ſua mater & virgo: ego in illo adoro, quod ſit deus & homo. nīco ergo: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. ¶ Dicis mihi, Ecce tu pulchra es: & ego dico tibi, Ecce tu pulcher es: Ex quo ego pulchra facta ſum, ex eo tu qui ſemper pulcher fuiſti, pulchrior factus es. Nā verè in eo pulchritudinē tuā adauxiſti, quod cū Deus eſſes, homo dignatus es fieri. Hinc tu pulcher & decorus, ita pulcher, vt ſis ipſa ſubſtantia pulchritudinis: ita decorus, vt ſis ipſum decus humani generis. Verè ergo dicis mihi, Ecce tu pulchra es: & dico tibi, Ecce tu pulcher es, quia tu pulchritudo mea es. Quod ergo pulchra ſum, totum tibi attribuendū eſt. Neq; enim virga floris, ſed flos virgæ pulchritudo eſt. Igitur nō niſi opinione falſorum atq; fallētium nigra ſum ego ſicut tabernacula Cedar. Nā econtrà pulchra ego ſum, & pulcher es tu, & lectulus noſter floridus: lectus, inquā, id eſt, vterus me⁹, in quo tu quieuiſti toti⁹ nouem menſibus, & ſaluo virginitatis meæ ſigillo, egreſſus es flos pulcherrimus: nec iam in deſertū eiiciemur, ſicut tabernacula Cedar, imo in ciuitate noſtra domos habebimus, & habebimus diuitias multas & præclaras, ſcilicet Eccleſias. Nā talium domorum noſtrarum tigna cedrina, & laquearia ſunt cypreſſyna. Nam ſicut cedrus imputribile lignum atq; odoriferū, & cypreſſus lignum cedro penè proximum, virtutis eximiæ ſunt, templorum quoq; trabibus apta, impenetrabili ſoliditate nunquam oneri cedūt, ſed ea, qua in principio fuerint, firmitate perſeuerant: ita domeſtici noſtri Apoſtoli atq; Apoſtolici viri, doctores Eccleſiarum atq; prælati, perpetuæ virtutis atq; firmitudinis indeficientes erunt, & domus quoque manufactæ noſtræ ſtabunt, quàm diu durabit ſeculum, titulum habentes: Locus terribilis, aula Dei, porta cœli. Hic fructus, & adhuc locupletior, te florem non decidentem ſequetur. Quid ad hæc dilectus? [*Ego flos campi & lilium conuallium.*] Vt tu dicis ô amica mea, pulcher ego ſum & decorus, nam ego flos cāpi & lilium conuallium, id eſt, decus generis humani, & honor parentum humilium, patrum ſpiritu pauperum, ſcilicet Abrahæ, Iſaac & Iacob, Dauid quoque & cæterorum: qui etſi meritis montes, mente conualles fuerunt: etſi diuites cenſu, pauperes ſpiritu extiterunt. Illorum ergo decus vel pulchritudo ſum, verè flos, verè lilium, quia ſpecioſus forma præ filiis hominum: quam videlicet formam taliter, vt ego, nullus habet filiorum hominum. ¶ Lilium quippe lactei floris eſt herba, cuius dum candor ſit in foliis, auri tamen ſpecies intus effulget. Ita flos cāpi ſiue lilium ego ſum, flos lacteus, id eſt, puer mundiſsimus: flos (inquam) & caſtitatis lilium, cuius dum caro ſiue humanitas exterius ſatis munda ſit, diuinitatis tamen ſpecies intus incomparabilis eſt. ¶ Quid aliud dilectus diceret? Nunquid me dicēte, tu pulcher es dilecte mi & decorus, ipſe auer ſaretur, & ita deberet eſſe humilis & mitis corde, vt veritatē ſui met conaretur abigere? Hoc impoſſibile eſt. Imo ſi nos negauerim⁹ eū (ait quidā veſtrū, ſcilicet amicorum) ille fidelis permanet, ſe negare ipſum non poteſt. Et illic vbi antequā homo fieret, dixit: Videte ꝙ ego ſim ſolus, & nō ſit ali⁹ deus pter me, & hic, vbi homo fact⁹ dixit: Ego flos campi & liliū conualliū, & vbicunq; ſiue mimi-

Dilectus dilectam præuenit honore ut filius matrē.

Philip. 2.

Luc. 2.

Qualis pulchritudo & decor dilecti.

Domus cedrinæ tēpla ſunt

CAP. II.

Pſal. 44.

Chriſtus ut lilium.

Chriſtus ſe pulchrū eſſe negare nō poteſt.

Deut. 32.

inimicis Iudæis,ſiue vobis ô amici apoſtoli e-
ius vel diſcipuli, quippiam locutus eſt iuxta
hunc ſenſum,profectò pium eſt,conſiderare
hoc ipſum , quia ille fidelis permanet , nega-
re ſeipſum non poteſt , præſertim cauſa poſ-
cente tam magna,cauſa ſalutis hominũ,pro-
pter quos venerat,quos in eũ credere oporte
bat, vt diceret ipſe quis eſſet aut vnde veniſ-
ſet. Eſt autem teſtis fidelis non ſoli ſibimet-
ipſi,verum etiã & aliis, vt teſtificetur & dicat
de ſingulis,cuius ſint meriti vel nominis. Ait
ergo & mihi,quam & ſuprà ſemel & iterũ pul
chrã eſſe declamauit. [*Sicut liliũ inter ſpinas , ſic
amica mea inter filias.*] Hoc reſtabat,quoniam il
le mihi dixerat,ecce tu pulchra es amica mea,
ecce tu pulchra:& ego illi, ecce tu pulcher es
dilecte mi & decorus. Hoc(inquam)reſtabat
dicere,quod reuera pulcher ipſe,&quod ego
ad ſimilitudinẽ eius pulchra ſim.Cũ ergo di-
xiſſet,ego flos campi & lilium conualliũ, pró
tinus & mihi fidele perhibens teſtimonium,
ſicut lilium inter ſpinas , ſic amica mea inter
Lilium inter ſpinas Chriſtus in Iudæa filias. ¶Vbi iam quando liliũ iſtud,lilium cõ
uallium inter ſpinas? Nimirum in Iudæa,quã
do tolerauit tot & tantas impiorum blaſphe
mias,ſuſtinuit probra,alapas,flagella,corona
tus inſuper corona ſpinea. Sic quondam pa
ter Abraham leuans oculos , vidit poſt tergũ
Gene.22. arietem inter vepres,hærentẽ cornibus , quẽ
aſſumens obtulit holocauſtum pro filio. A-
ries ille,animal innocuũ, præfigurabat iſtud
innoxii candoris lilium:vepres illæ , blaſphe
mias,& maledicta Iudæorum:poſt tergum A-
brahæ,quia nondum venerat , ſed venturus
erat iſte flos campi , ſiue iſtud lilium conual-
lium ſuo tempore. ¶Igitur illic inter detra-
ctiones ſine accuſationes Iudaicas lilium in-
ter ſpinas,ſic & amica mea,inquit,inter filias:
filias,inquam,non Hieruſalem, ſed abſolutè
filios,id eſt,hæreſes vanas & vagas. Filiæ nan
que,cũ abſolutè dicuntur,ſere nuſquam ſig-
nificationem bonã habent,vt illic: Filiæ diſ-
Gene.49. currerunt ſuper murum,ſed exaſperauerunt
eum,& iurgatæ ſunt , inuiderũt illi habentes
iacula. Et alibi: Multæ filiæ congregauerunt
Prouerb. ult. diuitias , tu ſupergreſſa es vniuerſas. Itaq; &
ſpinæ & filiæ, blaſphemiæ ſunt Iudęorum,ſe
ctæ ſunt hæreticorum. Quæcunq; huiuſmo-
di ſpinæ lacerauerunt me , ipſæ & amicã meã
lacerauerunt:quæcunq; huiuſmodi filiæ tibi
inuiderunt,& mihi detraxerunt. Vbi ego ſpi
nis cõpungebar,imo & clauis configebar, tu
præſens patiebaris mente conuulnerata: &
vbi tuæ virginitati à filiabus derogatur,mihi
quoq; inuidioſe detrahitur. Verum ſicut ego
ſpinas pertuli quidẽ,ſed exuperaui : ita & de
te veraciter prædicabitur,quia cunctas hęre-
ſes interemiſti. Ad hæc,inquã. [*Sicut malus inter
ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios.*] malus *Filij inutiles iudæi.*
lignum fructiſerum, ligna ſyluarum ſine fru
ctu ſunt. Sic dilect⁹ me⁹ boni operis ſacit fru-
ctũ,filij verò otioſi & inutiles ſunt. Dicunt e-
nim,& non ſaciunt. Solummodo in hoc im-
portunè gloriantur,quia filij ſunt. Semen A- *Mat.23. Iohan.8.*
brahæ (aiunt) ſumus , pater noſter Abraham
eſt, vnum patrem habemus Deum. Iſti ſunt
filij & quaſi ſodales dilecti mei. Itaq; ſuo qui
dem arbitrio filij ſunt Dei , filij Abrahæ : ſed
reuera ligna ſyluarum, imo ex patre diabolo
ſunt,& tanquam ligna ſyluarum,quia non ſo
lum non ſaciunt fructũ bonũ,verum etiã ſru
ctum faciunt malum,ſuntq́; cubilia leonum,
habitacula draconum, omniumq́; latibula ſe
rarum, id eſt,ſpirituum malignorum,proſe-
ctò excidentur & in ignem mittentur. Dile-
ctus autẽ meus qualẽ , quàm bonũ inter eos
ſecit ſructum. Vtiq; fructũ vitæ æternæ,quia
non vtcũq; bona arbor ipſe, ſed lignum vitæ
eſt. Hoc ego experta ſum. Quomodo ? [*Sub
umbra illius quem deſiderabam , ſedi, & fructus eius
dulcis gutturi meo.*] Ex quo mihi angelus locu-
tus eſt , Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, *Luc.1.*
& virtus altiſsimi obumbrabit tibi , ego ſub
vmbra illius ſedi. ¶Non ſteti ad horam ſub
vmbra,vt interdum paterer carnis æſtum,in-
terdum haberem refrigerium : ſed continuo
ſedi,quia ſemper pacẽ habui,iugiter ſub vm- *Sub umbra illius ſedi.*
bra illius quieui. Et fruct⁹ eius dulcis gutturi
meo,id eſt,cordi meo. Quis veſtrũ neſcit , ꝙ *Fructus eius dulcis.*
ſit ſuctus ei⁹ dulcis? Expulit eñ à nobis ama-
ritudinem mortis, & vitæ æternæ dulcedinẽ
indidit. Malus fructus , imo malus morſus,
quo Adam per Euam vitam perdidit, & mor
tem inuenit : bonus fructus ,quó genus hu-
manũ per Mariã mortem perdidit, & vitã in-
uenit. Hic eſt fructus eius. Ad quid enim ve-
nit,ad quid ſuccreuit inter ligna ſyluarũ,niſi
vt faceret huiuſmodi fructũ , quo euacuaret
primæ præuaricatiõis reatũ,ligni vetiti mor-
ſum? Vbi tempus venit huiuſcemodi ſrnctus
edendi,accipiens panem & vinum, & benedi
cẽs, Accipite,inquit,& comedite, hoc eſt cor
pus meum. Accipite & bibite , hic eſt ſanguis
meus. Non vidiſtis ibi carnis & ſanguinis ſpe
ciem,profectò nec Eua videbat promiſſã ſibi *Matth.26.*
à ſerpente Dei ſimilitudinẽ. Non vidiſtis niſi
panem & vinum: profectò nec Eua vidit niſi
pomũ viſu vel aſpectu pulchrũ. Attamen illi
credidit quod nõ videbat , credidit (inquã)
ſerpenti,dicenti, Nequaquã morte moriemi-
ni,ſed eritis ſicut dii,magis quàm Deo dicẽti,
Morte moriemini,in quocunq; die ex eo co-
mederitis. Plus(inquam)ſerpenti quàm Deo
credidit. ¶Iuſta ergo lege , vt expietur ille

reatus malę credulitatis, exigitur fides, vt credatis id quod non videtis: credatis (inquam) Deo dicẽti, Hoc eſt corpus, & hic eſt ſanguis, magis q̃ ſerpẽti, qui per hæreticos dicit, Non eſt caro, nõ eſt ſanguis; & eritis ſicut filij dei.

Vera & iuſta fides de ſacramento Eucha riſtiæ. Hęc vbi fecit & dixit, paratã in cõſpectu viuẽtiũ menſam relinquẽs competentẽ illis, cõfeſtim ad mortuos, ſiue dormiẽtes ipſe obdormiſcens & mortuus profectus, anima deſcẽdẽte ad animas, & corpore ad corpora in eundem terrę ventrem, quo fuerant recepta, atq; ita de ſemetipſo cibauit atq; potauit eos, atq; exinde ſub vmbra illius ſedent in perpetuũ, & fructus eius dulcis gutturi eorum. *Pſal. 22.* Mihi potiſsimũ vmbra ſuauis, quam cum amore ſpiritus trahit ad illum & natura carnis. Cum eſſet in vita præſenti, nõ ſolum modo ſupradicto ſub vmbra illius ſedere, verũ etiam faciẽ eius deſiderabam ſemper videre, ſemperq́; mecũ præſentem habere. Sed quid actum eſt? [*Introduxit me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem.*] Ventum eſt ad nuptias, vbi & aquas in vinum cõuertit. Hoc initium ſignorum cõtinuo facturus, dixit mihi: Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea. *Iohan. 2.* Dixeram enim ego illi, Vinum non habent. *Vinum nõ habent.* Et quidem verum erat, quia vinum nõ habebant, non ſolũ ſicut litera ſonat defeciſſe vinum, ſed quia defecerat in omnibus nuptijs huius ſeculi per peccatum primi hominis vinum verum, ſcilicet incorruptio animarũ & immortalitas corporum. De huiuſmodi vino maior illi cura erat, ſed nõdum (ait) venit hora mea, hora ſcilicet propinandi hoc vinũ, reparandi per mortem & reſurrectionẽ meã incorruptionem animarũ, immortalitatẽ corporum. ¶ Tanto mihi negotio impendente, *Quid mihi & tibi eſt mulier.* quid mihi & tibi eſt mulier? Opus Dei tuis affectibus præponendum eſt. Non tuam, imo non meã, ſed patris mei voluntatẽ fieri oportet. His & alijs huiuſcemodi verbis introduxit me in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatẽ, id eſt, intelligere me fecit, ſe ad hoc veniſſe, vt humani generis aquaticam infirmitatem in ſuum vinum, id eſt, in ſuę immortalitatis conuerteret fortitudinẽ, & quod affectibꝰ meis diuinã voluntatẽ præferre deberẽ. ¶ Hoc eſt enim ordinatã habere charitatẽ, *ordinata charitas.* optare quidẽ, vt non moriatur talis dilectus, ſed amplius deſiderare totius humani generis ſalutẽ. Inordinata & adhuc ordinanda erat charitas Petri, qui aſſumens illũ ſeorſum, *Matth. 16.* abſit (inquit) domine, non erit tibi iſtud. Dixerat enim, quod tradẽdus eſſet in manus hominum & occidendus. Iamdudum docuerat me charitatis ordinem, vt dolorem quidem, & iuſti doloris gladium in mente vel anima portarem, non tamen auerti propoſitum nei cuperem, prouenturum ipſi ad gloriam & honorem, & humano generi ad perpetuam ſalutem. Quid igitur? [*Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*] Ecce abijt, ecce receſsit. Comprehenſus ab impijs & occiſus, abijt in ſepulchrum, deſcendit ad infernum, reſurrexit, & parumper viſus, receſsit in cœlum. Scitis autem, quicunq; amici eſtis, quicunq; illum diligitis: ſcitis, quia quiſque veſtrũ dicit: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. *Phil. 1.* Quanto magis ego, quæ illũ genui, cum illo eſſe cupio? Reuera non quomodocunque cupio, ſed & amore langueo. Igitur fulcite me floribus, ſtipate me malis. Hęc mihi ſit cõſolatio. Amore languẽs pro abſentia dilecti, vnde poſſum cõſolari, niſi ex eo, vt credatis, & credentes vitam habeatis in nomine eius ô populi vniuerſi? Credendo fulcite me floribus, benẽ operãdo & fructum vitæ æternæ percipiẽdo ſtipate me malis. Ita enim fiet, vt nõ laſſeſcam fatigatione dilationis. ¶ In hoc *Læua eius ſub capite meo.* læua eius ſub capite meo, quod interim dum differor, floribus veſtris fulcior, malis veſtris ſtipata ſum: quia veſter profectus, veſtra ſalus, meũ eſt gaudium: & nihilominus quidẽ amore langueo, ſed in iſto cõſolata ſum. Hęc eſt lęua eius ſub capite meo, videre me impleri ea quæ ſcripta ſunt de eo, quæq́; ipſe promiſit de ſemetipſo, videre hoc donum quod effudit, ſcilicet Spiritum ſanctum, quem die pentecoſtes miſit, *Actor. 2.* videre Euangeliũ eius prædicari vbiq;, ſequentibus ſignis, multiplicari credentes in nomine eius, refloreſcere mundum eccleſijs eius, & fructificare cunctis virtutibus, curuari in nomine eius omne genu cœleſtiũ, terreſtriũ & infernorũ, *Philip. 2.* & omnẽ linguã confiteri, quia ipſe Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris. Læua (inquã) hæc eſt ſub capite meo, id eſt, conſolatio magna quidem, ſed minor expectatione vel deſiderio meo. Quæ eſt illa expectatio? Quod eſt illud deſiderium? ¶ Et dextera eius amplexabitur me, *Dextera eius amplexabitur me.* id eſt, gloria patris, in qua ipſe eſt, totã circundabit & implebit me, cum de præſenti ſeculo eduxerit & aſſumpſerit me. Illa videlicet dextera qualis * eſt, Pſalmiſta breuiter * intimat, dicens: Et delectationes in dextera tua vſque in finem. *aliàs, ſit. aliàs, inſinuat. Pſal. 15.*

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum:

LIBER SECVNDVS.

Pſal. 118.

CAntabiles mihi erāt (ait Pſalmiſta) iuſtificatiões tuæ domine, in loco peregrinationis meę. Quis eſt locus peregrinatiõis noſtræ, niſi præſens deiectio mortalitatis & paſsibilitatis noſtræ, quam & alibi vallem lachrymarũ appellat; in qua oportet pati multa, ſcilicet eſuriem, ſitim, cęteraſq́; miſerias, & ad vltimum ipſam mortem. Si ergo iam in tali loco, in tali peregrinatione cantabiles ſunt Iuſtificationes tuę, quanto magis in ciuitate tua domine? Quæ verò maiores iuſtificationes tuę ſunt iuſtificationibus, quas habemus vel intelligimus in vocibus iſtis, quę dicuntur Cantica canticorum? Igitur totis viribus cũctis extenſis rationalis citharę (ſcilicet corporis & animę) fidibus, iſtas iuſtificationes tuas cœpta modulatione decantemus, te adiuuante ſancte ſpiritns, quia nimirum cœleſte canticum hic aſſueſcendum eſt, vt nobiſcum ſcientia vel notitia eius in illo ſeculo iuſtè perſeueret. Secundæ perioches, id eſt, recapitulationis initium hoc eſt. [*Adiuro uos filiæ Hieruſalem per capreas ceruoſq́; camporum, ne ſuſcitetis, neq; euigilare faciatis dilectam, quoadusq; ipſa uelit.*] Quid (rogo) neceſſe fuit dilectam dormire? Nemini enim parum neceſſaria fuit eius dormitio, quum tanta ſit pro ea dilecti adiuratio. Quid ergo neceſſe fuit eam dormire? aut certè quid fuit illi dormire? Hoc enim perſpecto meli⁹ clarebit, quàm neceſſaria ei⁹ dormitio fuit. Quid ergo illi dormire fuit? Profectò illud, quod Euãgeliſta vult inſinuare,

Luc. 2.

quũ dicit: Maria autem cõſeruabat omnia verba hæc, conſerens in corde ſuo. Iterumq́; repetens alio loco, dicit: Et mater eius conſeruabat omnia verba hęc in corde ſuo. Hoc erat dormire, ſcilicet oris cuſtodiam habere,

Dormire hic eſt ſecretũ nõ reuelare.

& ſecretum ſibi commiſſum, propter tempus quod malum erat, non propulare, ne perciperet Herodes de rege Iudęorum, qui natus erat, vbinam eſſet? Itaq; neceſſariũ valde fuit

Bedæ cap. in fine.

dilectã dormire, & inter verboſas filias Hieruſalem nolle vigilare. Neq; enim deerant eiuſmodi filiæ Hieruſalem, quæ quamnis beneuolæ eſſent, non tamẽ ſcirent vſquequaq; opportunam habere taciturnitatem: ſed idcirco non expediebat, vt dilecta hęc de ſanctę contemplationis ſomno ſuſcitata, cõmunem ſe illis faceret, & ad reſpondendum eis euigilaret, etſi alij quippiã loquebãtur. Verbi gratia: Paſtores, quos aliqua dixiſſe certũ eſt. Ait enim Euangeliſta: Et omnes, qui audierunt, mirati ſunt de his, quæ dicta erant à

Luc. 2.

paſtoribus ad ipſos: & ſi (inquam) vel tũc, vel deinceps, propter multa mira quę facta ſunt, alii loquebantur, ipſam tacere & non inquietari cõdecebat, ne res nimis manifeſta fieret, maioremq́; perſecutionis ipſa laborem ſuſtineret, quàm fuit illa fuga, qua in Aegyptũ fugere oportuerat. Igitur adiuro vos filię Hieruſalem, ne ſuſcitetis neq; euigilare faciatis dilectam, quoadusq; ipſa velit, id eſt, fortiter obfirmo mentem dilectę, ne ante tempus loquendi denarret vobis, quid vel quomodo ſibi factum ſit, etiam ſi vos multum inſtantes inquiratis. ¶Per quid adiuro vos? Per capreas ceruoſq́; camporum. Verè magnum adiuramentũ.

Adiuro uos per capreas & ceruos.

Nam & ego iuraui ceruis & capreis, ſcilicet patrib⁹ veſtris, regibus & patriarchis maximeq́; Abraham & Dauid facere verbum iſtud, quod nunc feci, cum quo videlicet verbo dilecta dormit dormitione ſilentii competentis. Si nunc ſciſcitantibus vobis, & illa omnibus reſpondente, fama nimis crebreſceret,

Gene. 22.

& Herodes puerum inueniret atq; occideret, Euangelio nondũ condito, quomodo iuſiurandum meum ratũ permaneret, quod iuraui ad Abraham patrem veſtrum, in iſto ſemine eius benedicendas fore omnes gentes. Idcirco per illos patres veſtros, vobis reuerendos, adiuro vos. Vnde patres illi caprę ſiue cerui?

Heb. 11.

Nimirum ex eo, quòd ſicut caprę ad inſtar auium ardua & excelſa tenent, in ſublimi habitant, & in petris altiſſimis cõmorantur: ſic illi manentem non quęſierunt ciuitatem, ſed meliorem appetierũt, hoc eſt, cœleſtem, in caſulis habitantes & confitẽtes, quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terrã: & ſicut cerui, cum aliquid ſerpentini generis comederint, ſumma agilitate deſiderant venire ad fontes aquarum: ita illi ſcientes ſe à primis parentibus per ſerpentem contraxiſſe originale peccatum, deſiderabant naſci ſibi iam dictę benedictionis promiſſum fontem,

in quo eſt remiſsio peccatorum. Inde eſt illud: Queadmodū deſiderat ceruus ad fontes aquarū, ita deſiderat anima mea ad te Deus. [*Vox dilecti mei: Ecce ipſe venit ſaliens in montibus, trāſiliēs colles. Similis eſt dilectus meus capreæ hinnuloq; ceruorum.*] Dilecta quādo vult, non ſuſcitata, neq; euigilare coacta: ſed quando vult, & vbi vult, & quibus vult, ſcripturarū myſteria pādit, & loquitur, & dicit: Vox dilecti mei, ſubauditur, talis eſt, qualē dictura ſum: & vocis eius, id eſt, ſcripturæ, quia ad ipſum & ad me pertinet, ſenſus hic eſt, quē expoſitura ſum. ¶ Vocē ipſam, verba ipſa dilectæ quæ loquitur mihi, iā dicere: ſed vos forte prius aliud audire vultis, cur tā diu dilatū fuerit hoc negotiū, & priuſquā mecū cōueniret, tot generatiōes præterierūt, videlicet ab Abrahā vſq; ad Dauid generationes quatuordecim, & à Dauid vſq; ad trāſmigrationē Babylonis, generationes quatuordecim, & à trāſmigratione Babylonis vſq; ad ipſum generatiōes quatuordecim, ſicut Euāgeliſta diligēter diſtinguit. Cur aduentū ſuū tam diu diſtulit? num tardus eſt aut ſegnis? ¶ Imo velociſsimus in opere ſuo eſt ſecundum teſtimonium ſcripturarum, cuius videlicet teſtimonij ſumma hæc eſt: Ecce iſte veniet ſaliens in montibus, tranſiliens colles. Similis eſt dilectus meus capreæ hinnuloq; ceruorum. Dicunt enim ſcripturæ propheticæ, velocitatem eius atteſtantes: Voca nomen eius, accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari. Item: Et ecce feſtinus velociter veniet, non eſt deficiens, neq; laborans in eo. Et multa his ſimilia. Vnde ergo dilatio? Dicam: [*En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos.*] Diligenter animaduertite, vt ſciatis rem. Non enim res parua eſt, quam dico parietem noſtrum, propter quem tam moroſe venit iſte, qui & antequam veniret, feſtinus & celer vocatus eſt, & quum veniſſet, illud propter quod venerat, tam cito, tam velociter operatus eſt. Quid enim? ¶ Quàm longum expendit tempus in faciendo, id quod de ipſo ſcriptum eſt, A ſummo cœlo egreſsio eius, & occurſus eius vſq; ad ſummum eius? Spatio annorum plus quàm triginta duorum, tantam exultando cucurrit viam, ſaliens atq; tranſiliens, tanquam caprea ſiue hinnulus ceruorum, de cœlo in vterū meum, de vtero meo in crucem, de cruce in ſepulchrum, de ſepulchro rurſus in cœlum. ¶ Propter quem ergo parietem noſtrum tam diu moratus eſt, qui tam velox in opere eſt? Nimirum propter parietem inimicitiarum, qui non de vno tantum originali peccato, verumetiā de multis actualibus peccatis congeſtus eſt. Eorum, videlicet actualium peccatorum, primum illud fuit, quod filij Iacob filij Iſaac filij Abrahæ, ad quem primum repromiſsio facta fuerat, fratrem ſuum Ioſeph per inuidiam in ſeruum vendiderunt, & ille quatuordecim annis ſeruiuit. Quū em̄ ſedecim eſſet annorū, tūc venditus eſt: & quando eductus de carcere, ſtetit in conſpectu regis Pharaonis, triginta annorum erat. Itaq; ſicut quodam loco iudex iuſtus, id eſt, dominus dicit, Iuxta numerū dierum, quibus conſideraſtis terram, annus pro die imputabitur, & quadraginta annis recipietis iniquitates veſtras: ita & illic iuſtū eſſe arbitremur iudicium, vt diceret: Iuxta numerum quatuordecim annorum, quibus ſeruiuit venditus Ioſeph, generatio pro anno imputabitur, & quatuordecim generationibus ſemen quod promiſi patribus veſtris, differetur, quod eſt Chriſtus. Igitur ab Abraham, inquit, vſq; ad Dauid generationes quatuordecim, ſubauditur, & Chriſtus nō venit, & eo vſq; diſtulit eū iratus dominus: vnde & moyſes loco ſupradicto cōgemuit. Porro Dauid, in quem generationes quatuordecim terminatæ ſunt, quum iam & ipſe promiſsionē accepiſſet eandem cum iuramento domini, peccauit & ipſe nō minus quàm priores illi. Vriam Ethæum percuſsit gladio, & vxorem eius tulit, & interfecit eum gladio filiorum Ammon. Itaq; nō minus ſuper hoc iraſci debuit dominus, quàm dudū fuerat iratus: & idcirco à Dauid vſq; ad tranſmigrationem Babylonis, ait, generationes quatuordecim, ſubauditur, & Chriſtus non venit. Porro in tranſmigratione Babylonis, quæ pœna fuit tranſmigratis illis, nō minoris erat peccati vel criminis, quod reges Iuda maximeq; Manaſſes, ſanguinem innoxiū fuderant multū, donec implerent Hieruſalem vſq; ad os, abſq; peccatis ſuis, quibus peccare fecerunt Iudam, vt facerent malū corā domino. Igitur & à trāſmigratione Babylonis vſq; ad Chriſtum generationes quatuordecim, ſubauditur, & non niſi poſt tot generationes idem Chriſtus venit. ¶ Poſt huiuſmodi parietē noſtrū en ipſe ſtat, id eſt, propter hæc & alia peccata generis noſtri, cui repromiſſus fuerat, ipſe iuſtas fecit moras. Stat (inquam) reſpiciēs per feneſtras, proſpiciens per cancellos, id eſt, viſitans nos per prophetas, memor noſtri propter patres noſtros. Nam feneſtræ in hoc pariete fuerūt moyſes & prophetæ, ſuo quiq; tempore intra multitudinem peccātium, in ipſa cōgerie peccatorum claruerunt, parietem non ita cōtiguum eſſe ſinentes, quin dilectus haberet aditum, quo huc introrſus reſpiceret, & vocem

Marginalia (left): Pſal. 41. — Quæſtio cur Chriſti aduētus tā diu dilatus fuit. — Matth. 1. — Eſa. 8. 5. — Pſal. 18.

Marginalia (right): Gene. 37. — Gene. 41. — Num. 14. — Matth. 1. — Num. 14. — Pſal. 88. — 2. Reg. 11. — 4. Reg. 21. — 2. Para. 33. — Feneſtræ ſunt prophetæ.

cem audibilem daret, locutionem intelligibilem faceret. ¶ Porrò cãcelli, ſcilicet anterior pars ædificij fuerũt Abraham, Iſaac & Iacob, primi patres generis noſtri, per quos in eo proſpexit, quòd propter eos miſertus eſt noſtri, recordatus eſt quod eis promiſerit, quid iurauerit, hoc eſt quod ipſa cecini: Suſcepit Iſraël pnerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuę. Sicut loquutus eſt ad patres noſtros, Abraham & ſemini eius in ſecula. [*Et dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & ueni. Iam enim hyems tranſiit, imber abijt & receßit, flores apparuerunt in terra noſtra, tempus putationis aduenit, uox turturis audita eſt in terra noſtra, ficus protulit groſſos ſuos, uineæ florentes odorem dederunt.*] Verba iſta profectò deſiderantis verba ſunt. Quid autem eſt deſiderium dilecti, vel quid amor eius, niſi charitas, niſi Spiritus ſanctus? Tali vtiq; deſiderio deſiderare, cum amore rectè dicitur amare, dicitur etiam lætari, vt illic: Lætabitur dominus in operibus ſuis. Quin etiam petere dicitur, nimirum eodem deſiderio, iuxta illud in Deuteronomio: Et nunc Iſraël, inquit Moyſes, quid dominus Deus tuus petit à te, niſi vt timeas dominum Deum tuũ, & ambules in viis eius, & diligas eum? Amplius autem non ſolum petentis, verum etiam valde optantis animo loquitur, cũ item in Deuteromio dicit, Benè omnia ſunt locuti. Quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & cuſtodiãt vniuerſa mãdata mea in omni tempore, vt benè ſit eis & filiis eorum in ſempiternum. Et in Eſaia dicit: Vtinam attendiſſes mandata mea, facta fuiſſet ſicut flumẽ pax tua, & iuſtitia tua ſicut gurgites maris. Hęc & his ſimilia multa ſcripta ſunt, teſtantia quietum dilecti deſiderium, charitatem impaſsibilis, non paſsionẽ, ſed delectationẽ, qua ſemper optauit, ſemper cupiuit id, quod vtile eſſet creaturæ ſuæ humano generi. Quod ſi vnquam aliquid rectè dicitur optaſſe vel deſiderare, quanto magis iſtud, in quo eſt ſumma ſalutis, iſtam plenitudinem temporis, in quo fieret, ex muliere fieret ſub lege, vt eos qui ſub lege erãt redimeret, vt adoptionem filiorũ reciperet? Igitur hæc verba dilecti, loquẽtis mihi: Surge, propera amica mea, colũba mea, formoſa mea, & veni, &c. ſic accipite, quaſi verba deſiderantis, tãquam feſtinãtis & optantis iam adeſſe materiã tãtæ ſalutis, ſcilicet me, cuius caro illi materia foret aſſumendæ carnis. Tanquam præſenti loquebatur mihi, meq; iubebat ſurgere & properare, id eſt, naſci & hoſpitiũ ventris mei ſibi cito præparare. ¶ Et reuera priuſquã naſcerer, illi pręſens aderã: antequam fierẽ, benè illi cognita fuerã. Si enim dicitis, & verè dicitis, quia elegit nos in ipſo ante mũdi cõſtitutionẽ, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate, nõne & de me rectè ſentitis, & rectè ſentiẽdo dicitis, quia elegit me ante mundi conſtitutionẽ, vt eſſem ſancta & immaculata in cõſpectu eius in charitate? Et ſi ſapiam, vt ipſa teſtatur iã antequam fieret, ludens erat coram eo in orbe terrarum, & deliciæ eius cum filiis hominum, quanto magis ludens erat, & deliciabatur cũ iſta ancilla domini, miraculo cunctorum filiorum vel filiarum hominum. ¶ Surge, inquit, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & in his omnibus Euæ oppoſita. Ena nanq; quaſi inimica, Eua quaſi vipera, Eua quaſi deformis & ignominioſa. Mihi inimica, viro ſuo vipera, ſibimet confuſa ignominia. Inimica per ſuperbiam, qua intus tumuit, vipera per malitiam, quam ex ſerpente concipiens, foris tentata, facilè ceſsit: ignominioſa per pruritum libidinis, qua ſtatim ſcatnrire cœpit, vnde & nudã ſe cognoſcẽs, folio pudenda contexit. Tu autem amica mea per humilitatem, colũba mea per charitatem, formoſa mea per caſtitatem. Tu contra Deum nõ tumuiſti, imo mente humili altiſsimo complacuiſti, & ecce amica es. Tu ſerpenti aurem non præbuiſti, imo inimicitas inter te & ſerpentem ego poſui, & ecce columba es. Tu nuditatem libidinis non incurriſti, imo Spiritus ſanctus obumbrabit tibi, & ecce formoſa es. Veni ergo Maria, veni, nam Eua ad latebras fugit. Veni & crede angelo Euangelizanti, nã Eua credidit ſerpenti ſuſurranti. Veni & cõtere caput ſerpentis, nam Eua & capite illecta, & ventre oblectata, & cauda eſt obligata ſerpẽtis. Veni & dic, Ecce ancilla dñi. nã Eua ſe abſcõdẽs pariter & defendẽs, Serpẽs, ait, decepit me, & comedi. Hæc eſt vox dilecti mei, & hæc loquitẽ mihi: Surge, propera & veni. Surge per fidem, propera per ſpẽ, veni per charitatẽ. Iam enim hyems trãſijt, imber abijt & receſsit, flores apraruerunt in terra noſtra, tempus putationis aduenit. Vox turturis audita eſt in terra noſtra, ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florentes odorem dederunt. ¶ Ecce enim æquinoctium vernum iam præteriit, & adeſt feſtiuitas Paſchalis, dum hęc loquor tibi, dum foris angelus annũtiat, & ego intus vocem ſequor annũtiantis: quo tẽpore ſine dubio, ſecundũ curſum ſolis & naturã aëris, hyems iam tranſiit, imber abiit & receſsit. Ex ipſa ergo qualitate temporis auſpicium cape magnæ felicitatis, quia per iſtud quod dicitur tibi, quod agitẽ tecũ, trãſiit, id eſt, certiſsimè pertrãſibit,

Cancelli ſunt patriarchæ.

Luc. 1.

Pſal. 103.

Deut. 10.

Deut. 5.

Eſa. 48.

Galat. 4.

Maria ante mundi conſtitutionem electa.

Ephe. 1.

Prouer. 8.

Maria in omnibus oppoſita Euæ.

Gene. 3.

Luc. 1.

Gene. 3.

Feſtum annũciationis verno tempore.

Hyems peccati, imber iræ Dei.

hyems peccati abijt & receſsit,id eſt,certiſsimè abibit & recedet imber iræ cœleſtis, quæ videlicet hyems ex eo venit, quod Eua iam dicta fugiens abſcondit ſe à facie Dei, & qui imber idcirco terram,id eſt,omne genus humanum verberauit,quia peccauit. Hic eſt imber, hæc eſt ira cœleſtis: Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, &c.vſq;,Quia puluis es,& in puluerē reuerteris.Hic talis imber abijt, & receſsit.i.certiſsimè abibit & recedet per me fructū vētris tui.Tūc apparuerunt, id eſt,certiſsimè apparebunt; flores multi,flores ſancti ac diuerſi,alij videlicet martyrio rubicundi ſiue purpurei , alij confeſsione ſiue ad imitationē noſtri,virginitatis incorruptione candidi.

Gene.3.

Duplices flores.

Tempus putationis.

¶Tunc & tempus putationis aduenit,& mox aderit,vt amputentē ea,quæ ſuperflua ſunt legis,dicaturq; floribus ſiue florentibus campis & arboribus noſtris: Viſum eſt enim Spiritui ſancto & nobis,nihil vltrà imponere vobis oneris,quàm hæc neceſſaria,vt abſtincatis vos ab immolatis ſimulachrorū, & ſangnine,& ſuffocato,& fornicatiōe:& ea quæ vobis nō vultis fieri,aliis ne feceritis. A quibus cuſtodientes vos,benè agetis.

Actor.15.

Vox turturis.

Tūc & vox turturis audita eſt,id eſt,certiſsimè audietur in terra noſtra. Vox (inquam) turturis, nimirū paruulę quidē,ſed caſtiſsimæ auis,ſcilicet prædicatio Euāgelii, cuius initiū eſt pulchritudo noſtra caſtitatis & virginei cōceptus tui: audita eſt, id eſt,audietur,in terra noſtra in eccleſia noſtra,in vniuerſa terra.

Ficus protulit groſſos ſuos.

¶Tūc ad vocem huiuſcemodi turturis ficus protulit,id eſt, certiſsimè proferet groſſos ſuos: vineæ florentes dederunt, id eſt, certiſsimè dabunt odorem. Ficus, inquam,id eſt, ſynagoga , proferet & iactitabit opera vel iuſtitias ſuas,ſed cadentibus huiuſmodi ficis, ipſa remanebit effœta,& ego veniens ad eā,& quærens fructum,non inueniam.

Matth.21.

Vineæ florentes.

¶Vineæ autem florentes,id eſt, gentes credere incipientes, dabunt odorem, id eſt , bonam opinionem, ita vt amici gratulentur, & dicant: Primum gratias agimus Deo noſtro per Ieſum Chriſtum pro omnibus , quia fides veſtra annuntiatur in vniuerſo mundo.

Rom.1.

[*Surge amica mea, ſpecioſa mea, & ueni columba mea, in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. Oſtende mihi faciem tuam, ſonet uox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.*]Iterum vox dilecti mei, iterum loquitur mihi & ad ſurgendum inuitat,eiſdem nominibus me compellat: Surge, inquiens,amica mea,ſpecioſa mea,& veni columba mea.Et protinus,ac ſi quærerem,quò ego ſurgam,vbi,vel in quo ero columba gemituoſa,in foraminibus(inquit)petræ,in cauerna maceriæ. ¶Scit enim ſitum vel habitū mentis meæ,quia claui eius,quos, antequam fierent, mēte prophetica prǽuidebā,& in propheta legebā,dicente:Foderunt manus meas & pedes meos,& lancea lateris eius, quam ſimiliter præuidebam , in propheta legebam: Videbunt enim,ait Zacharias, in quem trāſfixerunt.Claui (inquam) eius & lancea iam eſſent animæ meæ vulnera , & in ipſis gememem ſicut columba. Dicebat ergo : Columba mea in foraminibus petræ,in cauerna maceriæ , id eſt , anima gemituoſa propter fixuram clauorū, qui ſum petra, propter vulnus lateris mei,qui ſum maceria.

Pſal.21.

Zach.12.

Chriſtus & petra eſt & maceria.

¶Nam ego vnus idemq; aliàs petra & aliàs maceria. Videlicet vbi adhuc mortalis & paſsibilis eram,ibi ego maceria : vbi aut iam reſurrexi à mortuis, ibi vel ex tunc petra ſolidiſsima: ſed non diſparuerūt in petra iā impaſsibili cauernæ ſiue foramina , quæ facta fuerant in maceria adhuc paſsibili,imo apparebunt eadem in die iudicii.¶Age quod agis,contemplare quod contemplaris,atq; hoc modo ſemper oſtende mihi faciem tuam,& oſtendendo corrige,quod Eua peccauit,& abſcondit à me faciē ſuā.Vbi abſcondit? In medio ligni paradiſi,videlicet in eodem in quo peccauit.Nā de ligno,quod eſt in medio paradiſi,ait, præcepit nobis dominus, ne comederemus , & ne tangeremus illnd,ne fortè moriamur. Comedit ,& cum audiſſet vocem domini Dei,abſcondit ſe (ait ſcriptura) à facie domini Dei in medio ligni paradiſi. Ergo in quo peccauit,in eodē ſe abſcondit,vtpote quæ in peccato ſuo ſibi cōplacuit,& peccatum ſuum defendit. Non oſtendit mihi faciem ſuam,cùm dicerem , Vbi es? non ſonuit vox eius in anribus meis, vox confeſsionis , quæ ſonare debuiſſet , ſaltem cùm dicerem,quare hoc feciſti,ſicut & quando benedixi ei & viro eius,dicens : Creſcite & multiplicamini,non ſonuit vox in auribus meis,nullum enim cantauit canticum gratiarum actionis pro tam magno beneficio, quo illam conſtituebam matrem tantæ generationis,poſſeſſurę tantā hęreditatem regni Dei.

Gene.3.

Sonet vox tua in auribus meis.

¶Tu autem oſtende mihi,ſicut & oſtēdis,faciem tuam:ſonet vox tua in in auribus meis, & audiā ego,audiant & amici, quorum vnus vel primus audiuit, cùm adhuc eſſet clauſus in vtero matris ſuæ,& exultauit ad vocem tuam , quæ hoc modo ſonuit in auribus meis: Magnificat anima mea dominum,& exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Ibi ad vocem meam, & vocem tuā audire atq; exultare cœpit. Vnde & quodam loco dixit: Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. Amicus autem ſponſi,qui ſtat & audit eum , gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum

Luc.1.

Iohan.3.

meum impletum eſt. Igitur quia & amici auſcultãt, & me delectat audire faciẽ fidei, & audire vocem confeſsionis atq; gratiarũ actionis, oſtẽde mihi faciẽ tuã, ſonet vox tua in auribus meis. ¶ Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. In quo vox tua dulcis? In eo videlicet, quod columba mea es, & intẽta in foraminibus iã dictis, ita ſicut colũba gemitũ pro cãtu habes. Canẽdo gemis, gemẽdo canis: & ipſa exultatio, qua exultauit ſpiritus tuus in Deo ſalutari tuo, plena eſt gemitibus, plena lachrymis. In quo facies tua decora? In eo videlicet, q magna eſt fides, magna eſt humilitas. Iſte eſt decor, quẽ concupiuit rex, quẽadmodum Pſalmus dicit: *Pſal. 44.* Audi filia & vide, & inclina aurẽ tuã, & obliuiſcere populũ tuũ, & domum patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum. [*Capite nobis uulpes paruulas, quæ demoliuntur uineas. Nam uinea noſtra floruit.* Vulpes Herodes, *Matth. 2.* vulpeculæ ſiue vulpes paruulæ illius temporis omnes, qui quęrebant animã pueri. Vnde & de quodã ex poſteris eiuſdẽ nominis, cũ nuntiatũ fuiſſet à Phariſęis dicentibus, Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere: Ite, inquit, *Luc. 13.* dicite vulpi illi: Ecce eiicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſumor. Ergo vulpes Herodes, maximè *Matth. 2.* quia non ſolum crudelis, verum etiam doloſus ille, qui dixit: Ite & interrogate diligenter de puero, cum inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum. Fuiſſe tunc iam cum eo etiam alios eiuſdem doloſitatis, vel ex eo conſtat, quod angelus ad Ioſeph ita dixit. Surge & accipe puerũ & matrẽ eius, & *Ibidem.* vade in terram Iſrael, defuncti ſunt enim qui quærebant animã pueri. Igitur vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas, capite nobis, inquit, id eſt, occidantur cito, moriãtur, & diſpereant qui quęrunt animã pueri. Nonne videtis paruulas vulpes iſtas, quomodo demoliuntur vineas? Herodes enim non ceſſat occidere fere omnes, qui erant regiæ ſtirpis, nõ ceſſat perſcrutari, vt funditus deleat domum Dauid, de qua regem Chriſtũ naſciturũ fore audiuit. Nonne videtis ad vltimũ, q teneros palmites fera iſta momordit, q infantes beſtia crudelis occidit in Bethleem Iudæ, ciuitate Dauid? Capite, capite, nam vinea noſtra *Vinea noſtra Chriſtus eſt.* floruit. ¶ Vinea illa quæ noſtra eſt, vinea vel vitis, vinea propter quam cæteras demoliuntur vineas, inter quas iſta ſic latuit, quemadmodum virga vna gracilis in magna ſylua latere ſolet ob paruitatem ſui, vinea (inquam) noſtra hæc floruit. Fructus eius adhuc flos, & non botrus eſt, nondum maturuit, & idcirco damnoſum nimis eſt, huiuſmodi vineam vel florem eius ſuccidi vel demoliri. Creſcat prius & de flore proueniat fructus, condatur euangelium, & cognoſcatur de ſignis & virtutibus, veniſſe ſanctum ſanctorũ, atq; hoc erit florẽ veniſſe in fructum, & maturuiſſe botrũ. ¶ Tunc, ſi fuerit ſucciſus huiuſmodi botrus, cuſtodiatur, atq; in vecte crucis portetur, vt experimẽto reſurrectionis & dulcedinis eius cognoſcatur, qualis terra, quale ſit regnũ ei⁹, ad quod non pertinent vulpeculæ iſtæ, quæ vineas demoliuntur. Sicut olim duo viri de exploratoribus, quos miſit Moyſes ad explorandam terram promiſsionis, palmitem cum vua ſua deportauerunt in vecte cum cæteris frugibus terræ, dicẽtes: Venimus in terram, *Num. 13.* ad quam miſiſti nos, quæ reuera fluit lacte & melle, vt ex his frugibus cognoſci poteſt. Illius rei geſtæ myſterium obſeruetur, & tam diu vinea noſtra defendatur à vulpibus, donec flos eius botrus fiat prędmaturus, ex ſuo ſapore cognoſcendus, & terræ viuentium experimentum mundo præbiturus. [*Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia, donec aſpiret dies & inclinentur umbræ.*] Hoc eſt, vnde beatam me dicent omnes generationes, *Luc. 1.* quia dilectus me⁹ mihi, & ego illi. Quomodo enim ille mihi, & ego illi, niſi ſicut per prophetam dictum eſt, Ecce virgo concipiet, *Eſa. 7.* & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel: butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum & eligere bonũ? ita enim ille mihi, & ego illi, nec opus eſt dicere verbis, quia mẽte melius poteſt percipi, imo nec verbis exprimi, nec mente poteſt cõprehendi ſiue ęſtimari, quale vel quantum hoc ſit. ¶ Recordemur hic etiam veteris hiſtorię, per quã colligi poteſt, quàm ſit terribile id, *Hiſtoria uetus de angelis circa Abraham & Loth.* quod ſub verbis continetur tam iucũdis, qui paſcitur inter lilia. Donec aſpiret dies & inclinentur vmbrę, ſimulq; quàm ſerio de Emmanuel ſit dictũ, Butyrũ & mel comedet, vt ſciat reprobare malũ & eligere bonum. Quæ eſt illa vetus hiſtoria? Clamor Sodomorũ & Gomorrhę (ait dominus ad Abrahã) multiplicatus eſt, & peccatũ eorum aggrauatũ eſt nimis. Deſcendã, & videbo, vtrũ clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non eſt *Gene. 18.* ita, vt ſciã. Veneruntq; duo angeli Sodomã, *Ibidem 19.* ſedente Loth in foribus ciuitatis. Compulit illos oppidò, vt diuerterent ad eũ. Ingreſſiſq; domum illius, fecit conuiuium, coxit azyma, & comederunt, prius autem quàm irent cubitum, viri ciuitatis vallauerunt domum illius, à puero vſq; ad ſenem omnis populus ſimul, vocaueruntq; Loth & dixerunt ei: Vbi ſunt viri, qui ad te introierunt nocte? Educ eos huc, vt cognoſcamus eos. Et quidem duo angeli venerant, ſed diligenter animaduertendum

tendū,quia ſic deinde ſcriptū eſt: Dixit quo-
que Loth ad eos:Quæſo domine mi,quia in-
uenit ſeruus tuus gratiam coram te, & mag-
nificaſti miſericordiā tuam,quam feciſti me-
cum, vt ſaluares animam meā, &c. ¶ Ergo &
Deus in angelis illis. in tribus angelis,qui venerunt ad Abrahā me
ridie, & in duobus qui venerunt Sodomam
veſpere, vnus idemq́; agnoſcendus eſt Deus,
qui & per ipſos operabatur,& in ipſis loque-
batur: Deſcendam,inquiens,& videbo, vtrū
clamorē qui venit ad me, opere cōpleuerint,
an non eſt ita, vt ſciā. Igitur & de illo tēpore
iā præterito rectè dicas,butyrū & mel come-
dit,vt ſciat reprobare malū & eligere bonū,
quoniam & apud Abraham apud Loth ha-
buit conuiuium , vt tanti illius mali caperet
experimentum,& paſcebatur apud illos tam
diu,donec aſpiraret dies & inclinarentur vm
bræ,id eſt, vſq; mane. Sic enim ſcriptum eſt:
Cumq; eſſet mane, cogebant eum angeli,di-
centes: Surge, tolle vxorem tuam & duas fi-
lias quas habes,ne & tu pariter pereas in ſce-
lere ciuitatis. O quàm terribile impijs, & q̃
venerabile eſt pijs id,quod ſecundum ſimili-
tudinem illius rei geſtę intelligitur in verbis
iſtis. Paſcit (inquit) inter lilia,donec aſpiret
dies & inclinentur vmbræ. ¶ Quænā ſunt li-
Ioſeph & Maria duo lilia. lia,niſi amic⁹ dilecti Ioſeph,& ego dilecta,cui
dicit,Sicut liliū inter ſpinas,ſic amica mea in-
ter filias.Verè ambo lilia,videlicet pro virgi
nalibus nuptijs & cohabitatiōe caſtiſsima.In
ter huiuſmodi lilia paſcit dilectus, donec aſ-
piret dies & inclinētur vmbræ,comedit Em-
manuel butyrum & mel,id eſt,qualemcunq;
victum neceſſarium corpori, vt ſciat repro-
bare malum & eligere bonum. Dixit enim
Gene.18. ipſe olim , Clamor Sodomorum & Gomor-
rhæ venit ad me,deſcendam, & videbo, vtrū
opere compleuerint,an non eſt ita , vt ſciam.
Dicit & nunc,quia clamor ſanguinis ſancto-
rum prophetarum, quem effuderunt Iudæi,
venit ad me,deſcendam vt videam,vtrum ta-
les ſint,an non eſt ita, vt ſciam.Facturus quip
pe ſum vniuerſale iudicium , cuius exemplū
fuit illud Sodomorum incendiū ſulphureū,
iuxta illud,& ciuitates Sodomorum & Go-
2.Petr.2. morrhæorum in cinerem redigens, euerſio-
ne damnauit,exemplū eorū,qui impiè acturi
ſunt, ponens. Quod ſi illud in Sodomis non
feci iudicium , niſi prius experimēto ſcirem,
vtrum ita eſſet an nō,quāto magis antequam
faciam illud vniuerſale iudicium , debeo ex-
periri,vt ſciam reprobare malū & eligere bo-
Matth.4. num,ſic incipiens: Pœnitentiam agite,appro
pinquabit enim regnū cœlorum? Cum iſtud
in me accepero experimentum , cum imple-
Matth.23. uerint mēſuram patrum ſuorum, occidendo
me dominum prophetarum,ſicut prophetas
occiderunt patres eorum,tunc incipiet iudi-
cium fieri à cæcitate ipſorum ſecundum ſimi
litudinem Sodomorum. Sic enim dictum,&
ſic factum eſt. Et ecce miſerunt manum viri, *Gene.19.*
& introduxerūt ad ſe Loth,clauſerūtq; oſtiū,
& eos qui foris erant, percuſſerunt cæcitate,
à minimo vſq; ad vltimum , ita vt oſtium in-
uenire non poſſent. Ita cæcitas continget in
Iſraël in his,qui non tam Iſraelitæ quàm So-
domitæ ſunt, iuxta illud Eſaiæ: Audite verbū *Eſa.1.*
dñi principes Sodomorū, aurib⁹ percipite le-
gē Dei mei populus Gomorrhæ.¶ Cūq; aſpi- *Donec aſpiret dies.*
rauerit dies, ſubauditur reſurrectionis meæ,
& inclinatæ fuerint vmbræ peccatorum & ig
norantiæ,in ijs videlicet,qui pœnitentiam e-
gerint,tunc ſubuertam illos , ſicut mane illo
ſubuerti Sodomam & Gomorrhā,non quod
reliquiæ non remanebūt,iuxta illud prophe
ticum,Subuerti vos ſicut ſubuertit Deus So- *Amos 4.*
domam & Gomorrhā,& facti eſtis quaſi tor-
ris raptus de incendio: Item : Niſi dominus
exercituū reliquiſſet nobis ſemē,quaſi Sodo *Eſa.1.*
ma fuiſſemus,& quaſi Gomorrha ſimiles eſſe
mus.Hæc dilectus mihi. Et quid ego illi?[*Re
uertere,ſimilis eſto dilecte mi capreæ aut hinnulo cer-
uorum ſuper montes Bethel.*] Quid erat hoc dice-
re, niſi orare pro ſalute reliquiarum gentis
meæ?Nunquid enim ego erga gentem meam
minorem compaſsionem haberem vel chari
tatem amicorum,ſcilicet prophetarū & Apo-
ſtolorū? Exēpli gratia: Quare(inquit Eſaias) *Eſa.63.*
errare nos feciſti domine de vijs tuis,indura-
ſti cor noſtrum , ne timeremus te? Conuer-
tere propter ſeruos tuos tribus hæreditatis
tuæ. Apoſtolus autem: Veritatem,inquit,di- *Rom.9.*
co in Chriſto,non mentior,teſtimoniū mihi
perhibente cōſcientia mea in Spiritu ſancto,
quoniā triſtitia eſt mihi magna & continuus
dolor cordi meo,&c. Igitur & me non dubi-
tetis poſtulaſſe pro ſalute reliquiarū gentis
meæ,cuius videlicet poſtulatiōis ſumma hęc
eſt: Reuertere ſimilis eſto dilectæ mi capreæ
aut hinnulo ceruorum ſuper mōtes Bethel,
id eſt,propter patres domus Dei, hoc enim
interpretatur Bethel. Cæcitas quidem con-
tinget in Iſraël,ita vt te inuenire nō poſsint,
qui dicis,ego ſum oſtium,ſecundum ſupradi *Iohan.10.*
ctam ſimilitudinem Sodomitarum,quos per
cuſsiſti cęcitate , ita vt non poſſent inuenire
oſtium , ſed reuertere ſuper montes Bethel,
id eſt,ſicut Eſaias dixit, Conuertere propter
ſeruos tuos,recordare miſericordię tuę,ſicut
locutus es ad patres noſtros,vt ſaltem,quum
plenitudo gentium ſubintrauerit, tunc om- *Rom.11.*
nis Iſraël ſaluus fiat. Aliter:Reuertere,ſimilis
eſto dilecte mi capreæ,aut hinnulo ceruorū
ſuper

ſuper montes Bethel. Qui paſceris inter lilia, donec aſpiret dies, & inclinētur vmbræ, qui, vt ſcias reprobare malum & eligere bonum, butyrum & mel comedis, & hoc inter lilia caſtitatis, quæ ſunt optima, pater & ego virgo mater, cum aſpirauerit dies & inclinatę fuerint vmbræ, reuertere, id eſt, diluculo reſurgę, valde mane, orto iā ſole, plena luce reparatiōis noſtrę, inclinatis atq; deſtructis vmbris mortalitatis noſtræ. Cito reuertere, noli moras facere, q̄a anima mea deſiderat te. Scio quidem quia cito reuerſurus es, iuxta illud propheticū: Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in cōſpectu eius, & iuxta quod ipſe dixiſti, ſicut fuit Ionas in ventre ceti tribus dieb⁹ & trib⁹ noctibus, ita erit filius hominis in corde terrę tribus diebus & tribus noctibus. ¶ Tridui quidem tempus breue eſt, ſed dilectæ & columbæ tuæ deſideranti & gementi vulnerata mente, non ſatis dilecte mi feſtinatū eſt. Abbreuia hoc ipſum triduum, & ſimilis eſto in reuertēdo capreæ aut hinnulo ceruorum, id eſt, velociſsimus eſto ad peragēdū curſum tuū. In corde terrę, id eſt, in ſepulchro tuo nō totum expendas triduū. Sufficit ad complendam veritatē ſcripturarum, ſi partem exiguā primi diei, id eſt, tres horas nouiſsimas, & partem aliquā diei tertij, ſcilicet ſex horas, quod eſt dimidium noctis, cum die ſecūdo, id eſt, cū ſabbato iacens in ſepulchro, trāſegeris. Nā tres integri dies, horæ ſeptuaginta duæ ſunt. Hoc eſſet nimis longum. ¶ Sufficiūt horę triginta tres, qui numerus ex duobus ternariis, deceno & ſingulari cōpoſitus eſt. Beatam trinitatē, cui primus homo peccauit, in te & per te & de teipſo, dilecte mi, caro mea & ſanguis meus, deus me⁹ & dn̄s meus, placari oportet; ſed hoc fiat celerrimè & multū feſtinanter, ſicut caprea ſiue hinnulus ceruorū in mōtibus celerrimus eſt: ſecundū nomē tuū, quo per prophetā iuſſus es vocari, accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari. ¶ Vix igitur expectatis triginta tribus horis, reuertere ſuper mōtes Bethel, id eſt, reſurge & appare principib⁹ domus Dei, ſcilicet Apoſtolis tuis & mihi, cuius maximè, ſicut & illorū, imo & multo plus quam illorum, tu es grande deſideriū, iuxta illud patriarchæ Iacob dictum ad Ioſeph filium decorum: Benedictiones patris tui confortatæ ſunt benedictionibus patrū eius, donec veniret deſiderium collium æternorum. Quàm veraciter ille te appellauerit deſiderium, ego maximè in viſceribus meis experta ſum, & hoc amicis eſt intimandum. [*In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea, Quæſiui illum, & non inueni. Surgam & circuibo ciuitatem per uicos & plateas, quæram quem diligit anima mea. Quæſiui illum & non inueni. Inuenerunt me uigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem. Num quem dilexit anima mea uidiſtis? Paululum cum pertranſiſſem eos, inueni quem dilexit anima mea. Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domū matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.*] Hoc ſentitis ô amici in vobiſmetipſis, quicunq; habetis ſanctū dilectionis ſpiritum, quicunque diligitis dominum deum ex toto corde, ex tota mēte & ex tota anima. Hoc, inquam ſentitis vos amici, & vos filiæ Hieruſalem, quia magnū in iſta dilectione eſt deſiderium: Quāto vicinior iſte dilectus habetur, tanto vehemētius deſideratur. Qui habēt, habere deſiderant, qui vidēt, videre deſiderāt. Nam angeli vident, & tamē, ſcriptura teſte, deſiderant in eum proſpicere ¶ Ego autem, non vtcunque habui aut vidi eum, ſed in vtero geſtaui, & genui eum, & ei mater lac præbui, & diligenter cōtemplata ſum. Quid putatis, quot noctes duxi peruigiles videndo & audiēdo eū? Nō enim ſufficiebat dies ad tantū deſiderium, ſed totis noctibus in lectulo meo, in cubiculo meo peruigil fouebā & adorabā paruulū, audiebam & adorabam iam adultum, cum intra dulcia colloquia per oculos ſuos, oculos corporis tranſfunderet mihi ſuæ diuinitatis aſpectū, ita tamen contemperans, vt tolerare poſſem, quē tremūt angeli & virtutes cœlorū, iuxta illud, quod auditis eū dicentem in hoc ipſo libro Canticorum, Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. ¶ Ita in lectulo meo habui eū, ſed deinde cōtigit mihi, vt ibi non inuenirem eū. Dixit enim: Quid mihi & tibi eſt mulier? Iā ex quo baptizatus eſt à Iohāne, fieri cœperat, in lectulo ſiue in cubiculo meo, in illo habitationis meæ ſecreto, vt non inuenirem eum. Nam ſtatim ductus eſt in deſertū à ſpiritu, & deinde regreſſus, Euangeliū meis præpoſuit affectibus, ita vt diceret. Quid mihi & tibi eſt mulier? Sed & alios docuit, vt ſimiliter facerēt, vt ſcilicet patrem & matrem propter Euangelium relinquerēt. ¶ Itaq; deſiderio quærebam & non inueniebam eū, vt ſolitaria poſsiderem ſolitarium. Dixi ergo, Surgam & circuibo ciuitatem per vicos & plateas, quæram quem diligit anima mea. Dixi et feci ſic. cum enim circuiret per ciuitates et caſtella, prædicans Euangelium regni Dei, ego ſequebar et quærebam eum. Quæſiui illum, et non inueni. Ille enim tanto intentus negotio, me matrem ſuam agnoſcere quodāmodo diſsimulauit. Deniq; et quadā die, cū loquente eo ad turbas, dixiſſet ei quidā, ecce mater tua et fratres tui foris ſtant quærentes

Marginal notes:
Marc.16. (at "ſurgę, valde mane")
Oſee 6. (at "propheticū: Viuificabit")
Matth.12. (at "fuit Ionas in ventre ceti")
Quō computatur triduū Chriſti in ſepulchro. (at "noctibus, ita erit filius hominis")
Eſa.8. (at "prophetā iuſſus es vocari")
Gene.49. (at "fortatæ ſunt benedictionibus")
CAP.III. (at "meo per noctes quæſiui")
Deſiderium ſanctorum et angelorū uidendi Chriſtum. (at "& vos filiæ Hieruſalem")
Deſideriū Mariæ. (at "ei mater lac præbui")
Cant.6. (at "tremūt angeli & virtutes")
Iohan.2. (at "eſt mulier? Iā ex quo baptizatus")
Mat.10.19. (at "nirem eum. Nam ſtatim")
Quæſiui illū & nō inueni. (at "à ſpiritu, & deinde regreſſus")
Luc.9. (at "militer facerēt")
Matth.12. (at "loquente eo ad turbas")

tes te,ipſe reſpondens dicẽti ſibi,ait:Quæ eſt *Iohan.19. Luc.2. Matth.27.* mater mea,& qui ſunt fratres mei? Et extendens manũ in diſcipulos ſuos,dixit:Ecce mater mea & fratres mei. Quicunq; enim fecerit volũtatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus & frater & ſoror & mater eſt. Hoc modo me matrẽ ſuam agnoſcere diſsimulauit. Hoc eſt quod dico, quæſiui illum & non inueni. Poſt hæc iuxta crucẽ eius ſteti.Sed nunquid hoc mihi fuit inueniſſe dilectum? Imò fuit mihi inueniſſe gladium,qui & pertrãſiuit animam meam. Sepultus eſt, clauſum & ſignatum fuit monumentũ. Et ego quali mente quærebam eum?Quali deſiderio deſiderabam eum,ſciens eum eſſe à mortuis reſurrecturum? Inde non inueni illum.

Inuenerũt me uigiles Apoſtoli. ¶Inuenerũt me vigiles,qui cuſtodiunt ciuitatem.Qui vigiles,vel quam cuſtodientes ciuitatem? Diſcipuli eius, quia ad hoc erant diſpoſiti,vt cuſtodirent,imo vt ædificarẽt,ciuitatem veram Hieruſalẽ: de qua,vel ad quam ipſe dilectus, *Eſa.26.* per Eſaiam dixit: Super muros tuos Hieruſalem conſtitui cuſtodes,tota die & tota nocte non tacebunt laudare nomen domini. Iſti vigiles iam tunc vigilabant,quia lugentes & flẽtes ſomnum non capiebant. *Mat.28.* Iſti vigiles me inuenerunt,& mulieres,quæ tota nocte vigilãtes venerunt ad monumentum,quæ et emerant aromata, vt venientes vngerent eum, *Marc.16. Luc.24.* inuenerunt me, bonum certatim afferendo nuntium, quod reſurrexiſſet, & quod vidiſſent eum. ¶Et ego, inquam: Num, quem dilexit anima mea, vidiſtis? Vidimus aiunt,vidimus dominum:Surrexit verè, *Iohan.20. Nuntium de reſurrectione Chriſti.* et apparuit Simoni. Viſus eſt & duobus euntibus Emaus: & deinde ſtetit in medio noſtrûm & dixit, pax vobis, & oſtendit nobis manus & latus:& obtulimus ei partem piſcis aſſi & fauum mellis:& manducabat corã nobis,& dixit:Hæc ſunt verba,quę locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum,&c. His atq; alijs modis vidimus eum ipſa tertia die qua reſurrexit. Hæc mihi dixerunt vigiles illi. Ego autem ſic illum ininuenire cupiebam, vt iam nemo deſpiceret me dicentem, inueni illum, vidi illum, et ita factum eſt.

¶Nam paululum cum pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea & non quòcunq;, ſed in cœlũ vidi aſcendentem, *Actor.1.* & Apoſtolos eius miſſo de cœlis ſpiritu ſancto vidi prædicantes gloriã domini. Hæc mihi fuit inuentio eius,quem diligit anima mea,& ex illa inuentione tenui eum,vt iptroducerẽ in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ ſcilicet ſynagogæ. Hoc ex parte iam factum eſt, quia multi Iudæorũ *Acto.2.4.21.* crediderunt in eum: Alij quidẽ obcluſis cordibus,me & ipſum repulerunt,ſed nõ dimittam donec illuc introducã eum. Si enim, ait *Eſa.10.* ſcriptura,fuerit populus filiorum Iſraẽl quaſi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eis.

¶Dilecta,& dilectarum dilectiſsima,cæterarum exemplum eſt animarum, vt ſimiliter & ipſæ pro modulo ſuo dilectum quærant, & inuenire cupiant. Dilectum nanq; in lectulo quærimus, quando in pręſentis vitæ aliquantula requie,redẽptoris noſtri deſiderio ſuſpiramus. Per noctem quærimus, quia & ſi iam mens in illa vigilat,tamen adhuc oculus caligat.Sed qui dilectũ ſuum non inuenit,reſtat, vt ſurgat,ciuitatem circumeat,id eſt,ſanctam Eccleſiam electorum mente & inquiſitione percurrat, per vicos & plateas quærat, id eſt, per anguſta & lata gradiens, & aſpiciat, vt ſi qua inuenire in eis valeat,eius veſtigia exquirat: quia ſunt nonnulli etiam vitæ ſecularis, qui imitandũ aliquid habent de actione virtutis. Quærentes aũt nos vigiles inueniunt, qui cuſtodiunt ciuitatẽ,qui ſancti patres,qui Eccleſiæ ſtatum cuſtodiunt, bonis noſtris ſtudijs occurrunt, vt ſuo verbo vel ſcripto nos doceãt. *Pertrãſire uigiles.* ¶Quos cum paululum pertrãſimus, inuenimus quomodo diligimus,quia redemptor noſter, & ſi humilitate homo inter homines,diuinitate tamen ſupra homines fuit. Cùm ergo tranſeuntur vigiles, dilectus inuenitur:quia cum prophetas & Apoſtolos infra ipſum eſſe conſpicimus,illũ,qui natura Deus eſt, eſſe ſupra homines conſideramus. Prius ergo non inueniendus quæritur, vt poſt inuentus,ſtrictius teneatur. Sancta omniũ deſideria,vt prædiximus, dilatione creſcũt, ſi autem dilatione deficiunt,deſideria non fuerunt.

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum

LIBER TERTIVS.

TErtia recapitulatio ſonorũ valde habet principium, ſcilicet tantam in admiratione exclamationem, vt auditorem etiam dormitãtem excitare & reddere poſsit attentum. Præmiſſa nanq; admiratione, adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas ceruoſq́; cámporum, ne ſuſcitetis, neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit, de qua ſuprà tractatum eſt, continua ſic exclamat diuina vox. [*Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertũ ſicut uirgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris & uniuerſi pulueris pigmentarij?*] Cuius rei quęſo eſt hæc admiratio? Nimirùm admiratio eſt huius dilecti ſingularis huius ſanctiſsimæ virginis. Et quid admiramur? Vel quid nobis admirandũ inſinuat ſpiritus ſanctus per verba huiuſcemodi: aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris & vniuerſi pulueris pigmentarii? O felicem mentis habitum, qui tam magnum habet pręconium.

Humilitas mariæ optimi odoris.

Humilitas tua eſt, ô ancilla domini, beata Maria, quam tali admiratione Spiritus ſanctus collaudat: Odor tuus, odor humilitatis tuæ præcipuus aſcendit ad eum, vt verè ſacrificium contribulati ſpiritus. Quid enim eſt fumus & quid puluis, niſi ſpiritus lachrymoſus & conſcientia valde humilis? Et ſua quidem æſtimatione vera humilitas eſt ſumus innoxius, quaſi cremij ſiue torris obuſti, & puluis terræ ſine aqua & ſitientis, iuxta illud: Quia defecerunt ſicut fumus dies mei, & oſſa mea ſicut cremium aruerunt, & ſicut Abraham dixit, loquar ad dominum meum, cum ſim puluis & cinis: ſed non ita æſtimatione Dei.

Pſal.101. Gene.18.

Aliter & melius ille te diſcernit. Tu dicis, puluis ſum terræ, qualem ventus diſpergit, aura tollit, & ille dicit, non, ſed puluis pigmentarius, ſiue puluis pigmentarij, puluis myrrhæ & thuris, qualem pigmentarius ſpiritus ſanctus conficit ex optimo thure, quod eſt ſuauitas mentis, & ex myrrha probatiſsima, quod eſt mortificatio ſiue incorruptio carnis. Tu dicis, fumus ego ſum teter corã diuinis oculis, qualis de camino ſiue de fumario deficiens aſcendit, aſcendẽs deficit, & ille dicit, non, ſed fumus ex aromatibus myrrhæ & thuris, qualem decet aſcendere de aureo thuribulo ante altare aureum, vſque ad oculos & olfactum domini. *Apoc.8.* Talis fumus, imo talis fumi virgula, tu ó beata Maria, ſuauem odorẽ ſpiraſti altiſsimo, cœleſtibus diſciplinis erudita atq; extenuata.

Aſcendit per deſertum.

Talis aſcendiſti per deſertum, id eſt, animam habens valde ſolitariã. Si enim vera cuiuſq; animæ humilitas etiam inter turbas poteſt eſſe ſolitaria, ita videlicet, vt in nullo alio præterquàm in Deo ſpem habeat, quemadmodũ Heſter, *Heſt.14.* cum eſſet regina, veraciter tum dicebat: Domine mi, qui rex noſter es ſolus, adiuua me ſolitariã, & cuius præter te nullus auxiliator eſt alius, quanto magis tu vera aut ſolitaria, & quaſi in deſerto eras, quæ virum non cognoſcebas, nec cognoſcere cupiebas, & ab illo, *Matth.1.* cui deſponſata fueras, penè fuiſti deſerta, nõ quia ſanctus angelus, qui te ſolitariam inuenerat, ſolitariam ſalutauerat, te commendat, & filium tuũ, qui quaſi pupillus in hoc ſeculo naſciturus erat. Digna ergo exclamatio, digna admiratio. Quæ eſt iſta, quæ talis aſcendit per deſertum ſiue de deſerto? Verè mirabilis, & illi multum diſsimilis, quæ deſcendit per paradiſum, cecidit de paradiſo: non gracilis per humilitatem, ſed nimis groſſa & rigida per mentis tumorem. Propterea vultis ſcire, quàm magna fuerit cura altiſsimo de iſta, quę de ſuperbis nõ curat? [*En lectulũ Salomonis ſexaginta fortes ambiũt ex fortißimis Iſrael: Vniuſcuiuſq; enſis ſuper fœmur ſuum propter timores nocturnos.*] Quis enim eſt lectus verè & veri pacifici Regis Salomonis, qui inter nos & dominum pacem compoſuit? niſi illa in quo diuina natura humanam ſibi naturam coniunxit. Et quis ille eſt, niſi vterus tuus dilecta di-

Lectulum Salomonis uterus Mariæ.

lecti, vterus virginalis? Ibi nanq; diuinitas verbi Dei, verbum Deus ſeſe concluſit, & humanam naturam, de tua carne formatam ſibimet in vnitate perſonæ inſeparabiliter cõiunxit, & ecce ſponſus, id eſt, carnem noſtrã, cum anima rationali habens Deus, ſponſus, inquã, Deus & homo Chriſtus, ſicut canimus in Pſalmo, & ipſe tanquam ſponſus procedẽs *Pſal.18.* de thalamo ſuo. Quomodo talem tanti Salomonis lectulum ſexaginta fortes ambiũt.

Vel qui illi ſexaginta fortes ſunt? Magnum
& mirũ myſterium, audituq; & ſcitu dignũ:
ſed prius eſt aliquid quærendum. Cur ſancti
Cur nunc nõ eſt uſus gladij ut antiquis. patres gladios habuerunt, aut cur gladiis li-
citò vſi ſunt? Hodie vel hoc tempore, ex quõ
Euangeliũ effulſit, ex quo ille ſpõſus de tha-
lamo ſuo proceſsit, ſanctis ad perfectionẽ tẽ-
dentibus nõ conceditur vſus gladij. Cõuerte
Matth. 26. gladiũ tuum in locum ſuum, ait idẽ ſponſus
Marc. 23. Petro, qui fortiter ac fideliter pro illo zela-
bat, & quod vni dixit, omnib⁹ dixit: vt poſt tẽ
pus belli, tẽpus pacis nunc eſſe ſciamus. Qua-
re iſtud? Quam ob cauſam tunc fuit tempus
belli, & nunc eſt tẽpus pacis? Videlicet quia
Gene. 12. 22. radicem ſiue arborem bonã, quod erat genus
Abrahę, ad quem primũ beati ſeminis repro
miſsio facta fuerat, diabolus per barbaricos
gentium vel regũ impiorum gladios excide-
re atq; extirpare volebat, vnde ſacræ hiſtorię
plenæ ſunt. Idcirco tempus belli tunc erat,
idcirco materialibus gladijs tũc opus erat, vt
defenſarẽt genus Abrahę, vt defenſarẽt radix
Ieſſe, defenſaretur, inquam, atq; protegere-
tur genus & radix Dauid, donec tu beata vir-
go naſcereris, lectulus, vt iam dictũ eſt, veri
Salomonis. O igitur verũ & bonũ conſiliũ, ꝙ
lectum Salomonis ſexaginta fortes ex fortiſ-
ſimis Iſraël ambierunt. Et qui fortes vel for-
tiſsimi illi ſunt vel fuerunt? Numeremus il-
los omnes, qui pro defenſione ſpei vel ex-
pectationis Abrahæ gladijs laudabiliter vſi
ſunt cum prophetis, quorũ libri extãt, quiq;
contra gladios materiales regum impiorum,
gladium ſpiritualem, gladium verbi dei, non
ſolum loquendo, verum etiam ſcribendo e-
uaginauerunt, & ſexaginta fortes ſunt. Pri-
mus Abraham fortiſsimus, gladio accinctus,
Catalogus LX. fortiũ in Iſraël. ſicut probatum eſt in illis, de quibus prędam
reduxit, & Loth filiũ fratris ſui liberauit de
quatuor regibus. Secundus Iſaac paterno gla
dio ſacratus, & deinde potentia pluſquam re
Ephe. 6. gia clarus, ita vt diceret ei rex Abimelech, re-
cede à nobis quia potentior noſtri factus es
valde. Tertius Iacob, & ipſe fortis in gladio,
ſicut teſtatur ipſe Ioſeph, loquens filio ſuo:
Do tibi partem extra fratres tuos, quam ac-
Gene. 14. quiſiui in gladio & arcu meo. Quartus idem
Gene. 26. Ioſeph, potentia regis potẽs, quaſi rex vel re-
Gene. 18. gis pater. Quintus Moyſes, ſextus Aaron, ſe-
ptimus Phinees, octau⁹ Ioſue, nonus Caleph
fili⁹ Iephõne: Deinde duodecim iudices, qui
Gene. 41. iudicauerunt & liberauerunt Iſraël, & ſunt vi
Iud. 3. ginti & vnus. Viceſimus ſecundus Samuel,
1. Reg. 7. viceſimus tertius Dauid, viceſimus quartus
Helias, viceſimus quintus Heliſæus, viceſi-
2. Para. 23. mus ſextus Ioiada põtifex clariſsimus & do-
4. Reg. 9. mini benedictus, viceſimus ſeptimus Zacha-
rias filius eius, qui cultum Baal, quem Helias
& Helizęus exterminauerunt de Samaria per
manum Iehu, Iezabel interfecta, deleuerunt
de Iuda & Hieruſalem, occiſa Athalia filia e-
ius impiiſsima, viceſimus octauus rex Eze-
chias, viceſimusnonus rex Ioſias, triceſimus
propheta nobiliſsimus Eſaias: Poſt iſtos duo
decim prophetæ, quorum libri extant, qui &
minores dicuntur, & fiunt quadraginta duo.
Quadrageſimus tertius Hieremias, quadrage
ſimus quartus Ezechiel, quadrageſimus quin
tus Daniel, & cum eo tres ſocij eius Ananias, *Dan. 1.*
Azarias, & Miſaël, & fiunt quadraginta octo.
Quadrageſimus nonus Eſdras, quinquage-
ſimus Neemias, quinquageſimus primus Zo-
robabel, quinquageſimus ſecundus Ieſus,
ſacerdos magnus filius Ioſedech in reuerſio-
ne captiuitatis & reędificatione ciuitatis vel
templi. Quinquageſimus tertius cum regi-
na Heſter Mardochæus, qui ambo iure pro
vno reputantur, quia regalis dignitas ſiue
ſublimitas Heſter fuit Mardochæi gladi-
us. Quinquageſimus quartus Matathias,
quinquageſimus quintus Iudas Macha-
bæus. Poſt illum Ionathas & Simon duces
alter poſt alterum ſucceſſerunt, & deinde Iu-
das & Iohannes, qui & Hircanus filii Simo-
nis nouiſsimi contra pardum, id eſt, regem
Græcorum præliati ſunt, & fiunt quinqua- *Cur Ioſaphat*
ginta nouem. Quibus adde hunc ipſum, per *rex non con-*
quem ſpiritus ſanctus hęc locutus eſt, regem *numeratur.*
Salomonẽ, & fiunt ſexaginta. Nam Ioſaphat *3. Reg. ult.*
rex fuerat quidem de fortibus, ſed nõ de for *2. Para. 20.*
tiſsimis Iſraël, quia impio præbuit auxilium,
& his qui oderunt dominũ amicitia iunctus
eſt per Athaliam filiam Iezabel vxorem filij
Ioram, quæ cultum Baal introduxit in Hieru
ſalem, & omnem impietatem, propter quam
neceſſarij fuerunt gladii fortiſsimorũ Iſraël.
Omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſsi
mi. Verè tenentes & iure tenentes gladios
tam ſacerdotes, quàm reges, tam patriarchæ,
quàm duces, tam prophetæ, quàm iudices
ſi rationem temporis ſupradictam ritè con-
ſideres. Nondum enim proceſſerat ſponſus
de thalamo ſuo, & adhuc laborabat diabolus
per ſatellites & comminiſtros ſuos, reges
Aegyptios, reges quoq; Iſraeliticos ſciſſos à
domo Dauid, reges Aſſyrios ſiue Babylo-
nios, reges Perſicos ſiue Mœdos, reges
Græcos ſiue Macedonicos: laborabat, in-
quam, & laborauerat atq; contenderat dia-
bolus ſerpens antiquus obſiſtere volens
Dei propoſito, ne impleretur promiſsio,
ne collocaretur hic lectus ſiue thalamus,
ne eſſet vnde naſceretur hæc beata & dile-
cta virgo, de cuius vtero procedere oporte-
bat

bat dilectū, tanquā ſpōſum de thalamo ſuo. Iſti erant timores nocturni, quos dicit hoc modo, vniuſcuiuſque enſis ſuper fœmur ſuum propter timores nocturnos. ¶Hinc verè ad bella doctiſsimi, quia cur bellarēt cauſam præ oculis habebant huiuſmodi. Et reuerà pro cauſæ huius cōſideratione percutiēdo & occidendo impios, iuuat & delectat ſiue Heliam, ſiue quemlibet alium prophetam aut ſacerdotē audire dicentem: Maledictus qui retrahit gladium ſuum à ſanguine, quia videlicet ille erat ſine zelo iuſtitiæ. Mirum ſpectaculum, quia cum hæc diceret ille realis ſiue tēporalis rex Salomon, habebat & ipſe ſexaginta fortes ambientes lectum ſuum, id eſt, pacatiſsimum & quietiſsimum regnum ſuū. Nam de patre ſuo Dauid ſibi relictos habebat fortes triginta & ſeptem, quorū primus Eleazar filius patrui Dauid Ahoi, nouiſsimus ſcribitur Vria Ethæus. Et quidē myſtica litera ſic ſe habet, Eleazar inter tres fortes & Abiſai frater Ioab, filius Saruiæ, princeps erat de tribus, & hęc fecit Banaias filius Ioiadę, & ipſe nominatus inter tres robuſtos, qui erāt in ter triginta nobiliores, tanquam ad myſterium intendens eorum, qui propter fidem trinitatis agonizaturi erant, quaſi diſtinctis ordinibus ſecundum triginta & tres, qui vterque numerus ternarius eſt, alter ſingularis, alter decenus, ſed in ſumma omnes triginta ſeptem ſunt. Quibus adde principes vndecim, quos habebat rex Salomon, regnās ſuper omnem Iſraël, & duodecim præfectos qui præbebant annonam Regi & domui eius: quos omnes, videlicet & principes & præfectos, ſuis ex nominibus ſcriptura commemorat, & fiunt ſexaginta, excepto quod Banaias filius Ioiadæ, vir fortiſsimus & magnorum operum, hoc pacto bis nominatur. Illi ſexaginta fortes ex fortiſsimis Iſraël, tam virtute animi quàm corporis fortitudine, túc temporaliter ambierunt lectū, id eſt, tutati ſunt quietiſsimū regnū Salomonis temporalis, & ſicut in cæteris laudabilibus atq; memorabilibus, quæ geſsit idem Salomon, ita & iſto numero fortium magnum ſacramentum, perpulchrū rex ſapientiſsimus proſpexit myſterium, de quo iam pro poſſe dictum eſt. Et tunc quidē gladij, ſicut iam dictum eſt, neceſſarii fuerūt, nunc autem ſola neceſſaria ſunt teſtimonia ſcripturarū, & ipſæ inter eoſdē gladios diuinitus prouiſæ ſunt, vt tunc cōderentur: quæ nunc in ſuo tempore legerentur, quas legentes atq; credentes vitam in ipſis haberemus. Vnde protinus ſequitur. [*Ferculū fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureū, aſcenſum purpureum. Media charitate conſtrauit propter filias Hieruſalem.*]

Ad bella doctiſsimi.

LX fortes Salomonis regis temporalis.

2. Reg. 23.

Iohan. 5.

Ferculum nanq; Regis Salomonis, ſcripturæ ſunt veritatis, omnes vna menſa domini cuncta regentis, & omnibus prouidentis, quemadmodum Pſalmiſta dicit: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuę ibi me collocauit. Quid enim eſt, in loco paſcuæ ibi me collocauit, niſi fecit me ſtudere in ſcripturis? Ibi regit me, ſcilicet ne quid prauè intelligam, & nihil mihi deerit, videlicet quod ad intelligendum mihi neceſſarium ſit. Altiſsimum eſt huiuſmodi ferculum & habet aſcenſum. ¶Qualem aſcenſum? Purpureū. Quid eſt aſcenſus purpureus? Deus & homo Chriſtus, pro ſalute hominum paſſus & ſanguine ſuo purpuratus. Iſtud credere, aſcendere eſt: Qui ſic aſcēndit, illum ad refectionem vitæ, quæ eſt in ſcripturis diuinis admittit. Nā qui ſic non aſcēdit, qui non credit, nunquam ſcripturas intelligit. Idcirco Iudæi, non intelligūt, & cæci ſunt, quia nō aſcendunt per hūc aſcenſum purpureum: non credunt Chriſtū de Maria virgine natum, & eum qui à patribus ipſorum crucifixus eſt, Deum eſſe ac dominum, regem Salomonem verū, regem æternum. Exempli gratia: Deus iudicium tuū regi da, & iuſtitiam tuam filio regis, &c. Quomodo hæc & horū ſimilia intelligit, qui aliū Salomonem, alium regē ſiue filium regis non recipit, niſi illum hominē, qui ſuo tempore regnauit, & mortuus eſt, ſicut cæteri homines? Nimis arduum eſt illi ferculum hoc regis, nec attingere poteſt quicquam de vitalibus cibis, quos ibi ſapiētia præparauit. ¶Vnde rex Salomon hoc ferculum fecit? De lignis Libani, id eſt, de hominibus ſanctis, hominibus fidei imputribilibus, quorum quandam ſimilitudinem habent ligna Libani, id eſt, Cedri, per id quod ſunt naturæ imputribilis. Quomodo fecit? Eo videlicet modo, quo ad illos factum eſt verbū domini. Ipſe enim rex Salomon erat verbū domini, & per ſpiritum ſanctum corda illorum impleuit, & linguas diſertas fecit, vt de cœleſtibus ſcirēt eloqui, qui non ab hominibus, neq; per homines fuerāt docti, atq; ita locuti ſunt & ſcripſerunt, quæ paſcua vitæ, in quibus homo viuit, quemadmodum ipſe dicit: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Ibi eſt argentum, ibi eſt aurum, nam columnas eius fecit argēteas, reclinatorium aureum. Quod eſt illud argentum, & quod illud aurum? ¶Argentum illud eſt exterius eloquium valde nitidum: aurum vero interior maieſtas ſenſuum: Aurum, inquam, imo deſiderabiliora ſunt ſuper aurū & lapidem pretioſum multùm, quę intrinſecus latent:

Ferculū Salomonis ſunt ſcripturæ.

Pſal. 22.

Aſcenſus purpureus Chriſtus eſt.

Pſal. 71.

Ferculum de lignis Libani

Deut. 8.

Matth. 4.

latent: nitidiora verò ſuper argentū,quæ extrinſecus patent. Eloquia dñi,inquit Pſalmi-
Pſal.18. ſta,eloquia caſta,argētum igne examinatum,
Pſal.11. probatum terræ, purgatum ſeptuplū. Quod dicit caſta,quod dicit argentum,ad hanc ſimilitudinem dicit,quia ſicut caſta mulier à labe corruptionis eſt immunis, & ſicut argentum benè excoctum à cunctis ſordibus redditur vacuum:ſic verbis ſiue eloquijs dñi nihil falſitatis, nihil ſuperfluitatis poteſt eſſe admixtum. Cunctam hominum ſapientiam,cunctā rhetorum ſeculi huius eloquētiam exuperat hoc regis Salomonis ferculum,ſcilicet omne canonicarum corpus ſcripturarum, vnde hic animæ viuere incipiunt & in æternū viuunt. Media charitate conſtrauit propter filias Hieruſalem.Quomodo conſtrauit,quia reuera, dicat rex Salomon: Audiuimus,quia dicit ipſe: In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & pro
Charitas, ſi. pbetæ. Dixerat eñ interrogatus à phariſæis,
ne præcepti. quod eſſet mandatū magnum in lege:Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo,& ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc eſt
1.Tim.1. maximum & primū mandatum: Secundū aūt
Matth.22. ſimile eſt huic: Diliges proximum tuū,ſicut teipſum. Statimq; intulit: In his duobus mādatis vniuerſa lex pendet & prophetæ. Verè dixit, & antiquam veritatem dixit. Quid enim aliud ab antiquo dominus petit: Et nūc Iſraël,inquit Moyſes,quid dominus Deus tu-
Deut.10. us petit à te, niſi vt timeas & diligas eum in toto corde tuo, & in tota anima tua? Ergo media ferculi rex Salomon charitate conſtrauit, id eſt, in medio ſcripturarum principatum charitatis poſuit, quia reuera, de quo pendent cætera omnia, illud rectè medium ac principale dicitur & eſt. ¶ Vt quid media
Filiæ Hieru taliter charitate conſtrauit? Propter filias
ſalem. Hieruſalam. Quas propter filias Hieruſalem? Quæ ſunt illæ filiæ Hieruſalem? Animæ fideles, amantes quidem Hieruſalem veluti matrem,ſed virilem, id eſt,perfectam: nec dum habentes in operibus iuſtitiæ virtutem,ſcilicet in hoc,omnia relinquere propter regē Salomonē, & ſuum quoq; pro illo valeat erogare ſanguinē,aut in virgineo propoſito ſacram & beatam ſpōſi & ſponſæ,dile-
Charitas alte cti & dilectæ,de quibus hic ſermo eſt,iugem
rius bonū ſuū celebrare feſtiuitatē. ¶ Quomodo vel in quo
facit. filiabus huiuſmodi proficit,quod media ferculi rex Salomon charitate conſtrauit? Nimirum in eo,quod facere poſſūt, & ſuū faciunt illud quod eſt aliorum,quod eſt virorum ſiue fortium. Verbi gratia: Non ſunt carne virgines,ſed bonū virginitatis in te,ô beata Maria,diligendo,ſuum faciunt. Non alia præter te genuit regem Salomonem,regē tam magnum,tam magnificum: ſed illæ,diligendo in te hoc tam grande priuilegiū, regis eiuſdem matres fiunt. Item: Non ſunt martyres, neq; ſufficiunt inter fortes præliari, & pro amore regis Salomonis fundere ſanguinē ſuum:ſed martyres diligūt,& diligendo illos, gloriam eorum ſuam faciunt.Amplius dicā:Non ſunt dij,ſed diligendo Deum,dij vel filij dei ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Ego dixi dij eſtis,& filij ex Pſal.81.
celſi omnes. Proinde quid ſequitur? [*Egredimini & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate,quo coronauit eum mater ſua in die deſponſationis illius,& in die lætitiæ cordis eius.*] O igitur filiæ Sion,ſiue filię Hieruſalē quoniā ferculū eiuſmodi fecit ſibi rex Salomon, & quoniā propter vos media charitate cōſtrauit, venite ad nuptias: Venite & aſpicite,egredimini & videte hunc regē,hunc Salomonem pacificū,& pacis principem, in diademate regali,in charitate nuptiali, qualis, quantus, quàm glorioſus ſit. Nolite hoc ſolum conſiderare, qualis ſit in carne mea,qualis natus in diuer- Quo corona-
ſorio,qualis collocatus in præſepio. ¶ Egre- uit eū mater
dimini ex iſtis anguſtiis, & videte illum in ſua, ſcilicet
diademate ſuo, quo coronauit eum mater antiqua eccle
ſua, ſcilicet antiqua patriarcharum, & pro- ſia propheta-
phetarum eccleſia, cuius fidei promiſſus eſt, rum.
cuius de carne progenitus eſt. Antequā naſceretur, fecit ei mater ſua illud pretioſum diadema,quo coronari deberet,& vnde cognoſcendus foret magnus & ſpectabilis rex. Pſal.8.
Quod eſt illud diadema? Nimirum clariſsima propheticæ veritatis authoritas: cuius quot ſunt præconia,tot gemmarum,tot pretioſorum lapidum, eſt huius Salomonis diadema: in die deſponſionis illius, quo de vtero meo, tanquam ſponſus proceſsit de thalamo ſuo, & in die lætitiæ cordis eius, quo ſpinea coronatus corona laborem conſummauit, & ſubſequenti lætificatus reſurrectionis triumpho. Et in die lætitiæ illius, & in die deſponſionis illius, in illo diademate vidēdus & ex illo eſt diademate, quātus ſit agnoſcendus. Exempli gratia: Paruu- Eſa.9.
lus natus eſt nobis: filius datus eſt nobis, & cætera, vſque amodò, & vſq; in ſempiternum. Et alibi: Catulus leonis Iuda, ad Gene.49.
prædam fili mi aſcendiſti. Quieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna. Quis ſuſcitabit eum? Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmoribus eius, &c. Ex huiuſmodi ſententiis & dictis propheticis, ex huiuſmodi auro & lapidibus, quàm multis, quàm pretioſis, fabricatum vel compoſitum eſt diadema regis veri Salomonis. ¶ Nolite ergo eum ſolummodo in præſepio conſiderare, ſed egredimini mente ex

iſto,

iſto,in quo natus eſt,diuerſorio: & ex illo,in quo iudicatus eſt,Pilati prætorio ſiue auditorio:& videte eum in præſepio ſimul & in diademate,in cruce ſimul & in ea,qua coronauit eũ Deus pater gloria & honore. Et quis fructus viſionis eius?Ille nimirũ,qui in propheta promittitur, regem in decore ſuo videbũt oculi eins. Qui enim hic,vbi ambulamus per
2.Cor.2. fidem & nondum per ſpeciem , viderit & videre voluerit per ſpeculum in ænigmate regem Salomonẽ,in tali diademate:videbit eũdem in decore ſuo regem, videbit eum facie ad faciem,quando, veniente eo qnod perfectum eſt , euacuatũ fuerit,quod ex parte eſt.
CAP.IIII. Sequitur. [*Quàm pulchra es amica mea , quàm pulchra es: Oculi tui columbarum,abſq; eo quod intrinſecus latet. Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcenderunt de monte Galaad. Dentes tui,ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro:omnes gemellis fœtibus & ſterilis non eſt inter eas. Sicut uitta coccinea labia tua , eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali Punici,ita genæ tuæ,abſq; eo quod intrinſecus latet. Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis. Mille clypei pendẽt ex ea,omnis armatura fortium. Duo ubera tua,ſicut duo binnuli capreæ gemelli,qui paſcuntur in lilijs, donec aſpiret dies,& inclinentur umbræ.*]
Præconiũ pulchritudinis. O pulchritudo admirabilis, quam ſic admiratur & collaudat pulcherrimus author ipſe pulchritudinis ſeptem præconiis.Conſiderauit oculos,capillos,dentes, labia, genas, collum & vbera , & pro ſingulis dilectus ſingula decantauit dignæ collaudationis capitula. Audiant hæc pueri , & ſic ſe habeant ad cantationem huiuſmodi,ſicut filij nuptiarum læti & iucundi, longè diſsimiles illis,quibus ipſe quodam loco dicit:Cantauimus vobis,& non ſaltaſtis,id eſt,monſtrauimus vobis ea,quibus delectatur Deus,& ad
Matth. 11. illa voſmetipſos aptare neglexiſtis. ¶Quid
Pulchritudo iſta ex ſeptẽ virtutibus. enim ſeptem iſtis modulis decantatur?Quid in te,ô dilectiſsima dilectarum , virgo virginum laudatur à dilecto laudabili, quem laudat omnis chorus angelorum?Laudatur ſimplicitas,munditia,innocentia,doctrina, verecundia, humilitas , mentis & carnis integritas, ſiue incorupta virginitas. In oculis ſimplicitas, in capillis cogitationum tuarum mũditia,in dentibus innocentia,in labijs doctrina,in genis verecundia,in collo humilitas,in vberibus tuis admiranda & ſpectabilis eſt cũ fœcunditate virginitas.Simplicitas tua,prudentia tua eſt:mũditia tua, ſupernorũ deſideriũ eſt: innocentia tua,religioſitas eſt,humilitas tua,vera contra diabolum ſortitudo eſt: virginitas tua,matrũ ſiue matronarum decus eſt. Hi ſunt dulces moduli muſicæ cœleſtis, quos libẽter audimus & intelligimus in verbis iſtis iam diligẽtius pertractãdis: Primùm hoc eſt pulchritudinis tuæ prædicamentum. [*Oculi tui columbarũ,abſq; eo quod intrinſecus latet*] Oculi columbarum & oculi ceruorum , hoc differunt : quo dulcedo ſimpliciter diligentium , & multiplex amaritudo inuidentium.
¶Simplicitas colnmbarum ſeptem habet *ſeptem proprietates columbarũ.*
inſignia virtutum naturalium. Hæc nanque auicula,primum ſine felle eſt,deinde nihil viuum comedit,pullos alienos nutrit,grana ſemper candidiora colligit,in petris nidificat, gemitum pro cantu habet,libenter iux *Quomodo Maria ſicut columba.*
ta fluenta reſidet , vt venientem accipitrem ex vmbra præcognitum effugiat perniciter.
¶Tu maximè,ô miſericordiæ mater,ſine felle es:nihil enim vnquam habniſti inuidiæ,nihil odij,quod ſamiliare eſt rapacibus coruis. *Pſal.13.& 52.*
Nihil viuum columba comedit, & tu longè ab illis es,de quibus ſcriptum eſt , qui deuorant plebem meam ſicut eſcam panis. Pullos alienos colũba nutrit,& nos qui eramus alieni ſecundum carnem à genere tuo,ecce viuimus tuis meritis. Grana candidiora columba colligit, & tu conſerens in corde tuo teſtimonia de ſcripturis, creditum tibi conſeruabas ſecretum Dei. *Luc.2.* Columba in petris nidificat, & tu in ſolitudine fidei permanens, euaſiſti ſerpentis antiqui venena. Columba gemitum pro cantu habet,& tibi gemere dulce fuit , eò quòd præ cunctis mortalibus mente vulnerata eſſes. *Luc.2.* Columba iuxta fluenta reſidet : tibi autem vel tuo pectori omne fluentum ſcipturarum,quàm contiguum eſt? Nunquam aduentus ſpiritalis accipitris tibi eſſe improuiſus,aut te conſequi,imo nec tibi appropinquare potuit. ¶Igitur oculi tui columbarum,& hæc vera pulchritudo eſt,abſq; *Abſq; eo quod intrinſecus latet.*
eo quod intrinſecus latet , quod ſolus in te Deus videt:nobis autem quia inexpertum,idcirco ineffabile , imo & incogitabile eſt. Si enim quiſpiam dixit, & teſte Deo vel cõſcio, non mentiens,dixit raptum ſe fuiſſe in paradiſum,ſiue vſq; ad tertium cœlum,ita vt neſ- *2.Corin.12.*
ciat,ſiue in corpore, ſiue extra corpus raptus fuerit,& audiſſe arcana verba , quæ non licet homini loqui:quanto magis tu regina cœlorum perſæpè cœleſtibus interſuiſti : quippe quam & circumſteterunt obſtetricum vice, gloriam Deo cõcinentes,angeli: & inter hæc didiciſti vel aſſecuta es aliquid, quod latet & latere nos debet? [*Capilli tui , ſicut greges caprarum, aſcenderunt de monte Galaad.*] Qui greges caprarum, vel quando greges caprarum apparuerunt de monte Galaad? Vtiq; greges rationales , greges caprarum rationalium tunc apparuerunt , quando cœperunt homines *Greges caprarum, prophetæ ſunt & filij eorum.*

 eiuſmo-

eiuſmodi eſſe, de qualib⁹ apoſtolus dicit: Cir
Hebr.11. cuierunt in melotis, in pellibus caprinis, &c.
vſque, & in cauernis terræ. Quando cœpe-
runt eſſe homines eiuſmodi, vel vnde appa-
ruerunt homines huiuſcemodi conuerſatio-
3.Reg.17. nis? Nimirum quando Iezabel interficiebat
prophetas domini, tunc apparuerũt de mon-
te Galaad, id eſt, de ciuitate eiuſdem nomi-
nis Galaad. Sic enim ſcriptum eſt: Et dixit
Helias Thesbytes, de habitatoribus Gala-
ad ad Achab: Viuit dominus Deus Iſraël,
in cuius conſpectu ſto, ſi erit annis his ros
& pluuia, niſi iuxta oris mei verba. Et fa-
ctum eſt verbum domini ad eum, dicens: Re
cede hinc, & vade contra orientem, & abſcon
dere, &c. ¶Hæc dixit, & hæc fecit ille primus
Helias primus author, & inſtitutor eorum, qui dicti ſunt fi-
monachorum lij prophetarum, quos fuiſſe monachos in
inſtitutor. veteri teſtamento, conſentit autoritas patrũ
venerabiliũ. Et rectè dicũtur apparuiſſe, quia
iam dictus inſtitutor illorum Helias, ſic re-
pente illic introducit, vt antea nuſquam ſcri-
ptura meminerit, qs vel vnde fuerit progeni
Capilli ſimi- tus. ¶Qui capilli tui, vel vnde capilli tui, ſimi
les gregibus les gregibus illis? Nimirũ cogitatus tui ſub-
caprarum. tiliſsimi in eo fuerunt, vt fugeres ad deſer-
tum gentium, propter ſanguinem quem ſy-
nagoga multum effudit, ſicut illi in ſolitudi-
nes fugerunt, propter ſanguinem quem Ie-
3.Reg.18. zabel primum fudit: ſecundum nomen ſuũ,
quod interpretatur fluxus ſanguinis, inter-
ficiens prophetas domini. In hoc ſimiles il-
lis gregibus capilli tui, id eſt, ſicut illi, imo
plus quàm illi, omnes cogitatus tui, omnis
meditatio tua, ſolitudinẽ & requiem in om-
Eccle.24. nibus quæſiuit, procul à tempeſtatibus Iudai
Rom.10. cis, qui ſuam iuſtitiam ſtatuere volentes, iu-
ſtitiæ Dei ſubiecti non ſunt: ſynagoga pecca-
trix, & per omnia Iezabeli ſimilis, quam He-
lias (quod interpretatur dominus Deus) &
poſt eum filii prophetarum, nõ ſine cauſa fu-
gerunt, iuxta illud: Et dixi, quis dabit mihi
pennas, ſicut columbæ, & volabo, & requieſ-
Pſal.54. cam? Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſoli-
tudine, & expectabam eum, qui ſaluum me
fecit à puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate.
Et tu columba illis ſimilis, & quis illo-
rum tibi columbæ ſimilis, hæc ſimilitudo
in capillis, non ſolum propter illa, quæ iam
dicta ſunt, verumetiam, quia tu quoque lon-
gum in cogitationibus tuis, præſcia futuræ
paſsionis filij tui, pertuliſti martyriũ: ſicut illi
diu egentes, anguſtiati, afflicti, omnes teſti-
Heb.11. monio fidei probati inuenti ſunt. [*Dẽtes tui ſi-
cut greges tonſarũ, quæ aſcenderunt de lauacro. Om-
nes gemellis fœtibus, & ſterilis nõ eſt inter eas.*] Quã
pulcher ordo? Primum oculi, & poſt oculos
capilli, poſt capillos dentes laudãtur innocui. Eua in his dissimilis Mariæ.
¶Reſpicite amici ad ſiniſtrã, cõſiderate Euã,
mulierem odioſam, huic dilectæ oppoſitam,
& oculis, & capillis, & dentibus & labijs, & ge
nis, & collo, & vberibus infauſtis. Oculi eius
non ſicut colũbarũ, imo ſicut oculi coruorũ Oculi Euæ.
rapaciũ. Scriptum eſt enim: Vidit igitur mu-
lier lignum, quod bonum eſſet ad veſcendũ, Gene.3.
& pulchrum oculis, aſpectuq; delectabile, &
tulit de fructibus eius & comedit. Habet au-
tem ambitionem huiuſmodi, comedite & e-
ritis ſicut dii. Ergo capilli ei⁹, id eſt, ambitio Capilli Euæ.
eius, non ſicut ſupradictarum greges capra-
rum, qualium eſt cœleſte deſideriũ, ſed ſicut
ille princeps ſuper omnes filios ſuperbiæ,
qui dixit in corde ſuo, aſcendam ſuper altitu Iob.41.
dinem nubium, ſimilis ero altiſsimo. ¶Den-
tes verò eius quales fuerunt? Nimirum ſicut Dentes Euæ.
dentes leonum, qui momorderunt, & mor-
dendo vetitum, venturæ poſteritatis ſuæ ani
mas interfecerunt. Si enim de filiis eius vera-
citer dictum vel ſcriptum eſt, Filii hominum Pſal.56.
dentes eorum arma & ſagittæ, & illud: Deus
conteret dentes eorum in ore ipſorum, mo- Pſal.57.
las leonum confringet dominus: quanto ma
gis de illa, quæ tali conſilio momordit, cuius
morſus tam malus prouentus extitit, rectè
quis dicat, quia dentes eius arma ferrea fue-
runt, dentes eius molę ſiue molares fuerunt?
¶At tui dentes ô amica mea, ſicut grex ton- Dẽtes Mariæ
ſarum, quæ aſcenderunt, id eſt, certiſsimè aſ-
cendent de lauacro. Cum enim poſuero, ſiue
de memetipſo de latere meo lauacrum rege-
nerationis, lauacrum ſanguinis & aquæ pro- Iohan.19.
fudero, ſanctique ſpiritus inuocationẽ dede-
ro, tunc lauabuntur oues, pro quibus animã
meam pono & mũdabuntur eodem lauacro, Tit.3.
nec emundatione ſimplici contentæ, vellera
ſua deponent: vellera rerum, vellera faculta-
tum ſuarum, vt nihil habeant proprium, ſed Act.2.4.
ſint illis omnia communia. Huiuſmodi ton-
ſæ omnes ſunt gemellis fœtibus, & ſterilis Oues gemellis fœtibus.
non eſt inter eas. In quo gemellis fœtibus? In
eo videlicet, quòd & præceptum impleue-
runt vel cuſtodierunt, & conſilium ſuo addi-
derũt. Quod eſt pręceptũ, aut quod conſiliũ?
Vtiq; præceptum eſt, non rapere, aliena: con-
ſilium, relinquere etiam ſua. Cõſilium iſtud Matth.5.
tum præcepto ſibimet compoſuerunt, & hoc
eſt bonum geminum, hæc eſt fœcunditas fœ
tuum gemellorum. Sic ſunt ô amica mea den
tes tui, id eſt, talium innocentiam tibi propo
nis, cum eiuſdem innocẽtiæ magiſtra ſis, mul
to excellentior qualibet ouium ſiue arietum
taliũ, quorũ vtiq; non eſt dentibus malè vti, Galat.5.
ſcilicet inuicem mordere, vel detrahere, & ab
inuicem conſumi. Et quidem grex ille, qui
cunq;

cunq; talis eſt,ſibi magiſtram ſcit,tu aũt cun-
ctis humilior, de omnibus pene altiora ſen-
tis,& videris tibi capras & oues meas imitari,
quas longè præcedis.[*Sicut uitta coccinea labia
tua,& eloquium tuum dulce.*] In quo ſicut vittá
coccinea labia tua? Nimirùm in eo,quod ſer-
mo tuus à veritate nõ diſcordat,imò cũ veri-
tate multũ cõcordat. Principiũ veritatis,hoc
eſt,vt non defendat ſe contra Deum,imo ac-
Coloſſ.3. cuſet ante Deum quiſpiam filiorum vel filia-
rum Euæ,quæ diſſoluit amicitiam inter ſe &
Deum proterua defenſione.Si vittam huiuſ-
modi habuiſſet,ſi vinculo perfectiõis, quod
Ephe.2. eſt dilectio, ſeſe creatori aſtrinxiſſet, paries
Pſal.95. inimicitiarum in medio non ſurrexiſſet.In la
biis tuis confeſsio & pulchritudo eſt, in la-
biis tuis ſanctitas & magnificẽtia eſt.Illa Deo
fuit muta,tu autẽ magnificaſti dominũ mẽte
ardentiſsima,voce ſuauiſsima,& hęc eſt vitta
1.Cor.6. coccinea,quia charitas eſt ignea,qua benè cũ
eo ligata,ſic Deo adhęſiſti,vt vnus cũ eo ſpiri
tus ſis. Hinc eloquium tuũ dulce,quia videli
Matth.12. cet ex abundantia cordis os loquitur,& dul-
cedinem,quæ abundat interius,ſapit ſermo,
qui redũdat exterius.¶Ecce Rhaab meretrix
dulcis eloquij tui vittã coccineam,ſine ſuni-
Ioſue 2. culum coccineum,in feneſtra ſua ligauit,ſig-
num ſuæ fidei, quod nuntios Ioſue ſiue Ieſu
ſuſceperit atq; ſaluauerit:dũ Eccleſia quondã
peccatrix, & idololatrię meretricio ſordida,
dulce eloquium tuum: quo magnificauit ani
Luc.1. ma tua dominum, pignus ſuæ ſalutis iugiter
perſonat,& omnem doctrinam Euãgelicam,
in qua ipſos Apoſtolos tua ſine dubio labia
confirmauerunt,integra ſemper fide prædi-
cat.¶Et de omni quidẽ anima,quæcunq; di-
1. Corin.1. uerſa ſentientes ad vnitatẽ ſua prædicatione
conſtringit,vt idipſum dicant omnes, & hoc
agit in charitate & fide nõ ficta:verũ eſt dice-
1.Tim.1. re,qa labia eius ſicut vitta coccinea:ſed in iſta
gratia cæteris omnib[us] es incõparabilis, poſt
me dilectũ tuũ,cui ſpecialiter ſpiritus in Pſal
Pſal.44. mo dicit: Diffuſa eſt gratia in labiis tuis. [*Si-
Quid ſit malum Punicũ. cut fragmen mali Punici, ita genæ tuæ, abſq; eo quod
intrinſecus latet.*] Malum Punicum dicitur, eo
quod ex Punica regione ſit genus eius tranſ-
latum. Idem & malum Granatum, eo quod
intra corticis rotunditatem granorum con-
tineat multitudinem.Negãt medici mali hu-
ius cibo corpora nutriri, ſed eo ſic vtendum
opinantur, vt medicari potius non alere vi-
deatur.Ita,inquit,genæ tuę ſicut fragmẽ ma-
li Punici,id eſt,verecũda es,ſicut decet virgi-
nem,longè diſsimilem filiabus illis, quarum
Hier.3. cuilibet dicendũ fuit, Frons mulieris mere-
tricis facta eſt tibi, & erubeſcere noluiſti.
¶Fragmen mali Punici & rubet, & amplius
quàm integrum malum redolet. Sic tu & ſin
gulariter verecunda es, & multis per bonam verecũdia duplex.
opinionem in bono exẽplo proficies. Quid
aũt eſt dicere,abſq; eo ꝙ intrinſecus latet, ni
ſi ac ſi diceret,& illud,quod intus in cõſcien-
tia latet,ampli[us] laudabile eſt? O verè laudabi
lis verecũdia,vbi & intus cõſcientia mũda, &
foris facies verecũda eſt.Nã vbi eſt aliqd,quo
mens erubeſcat,non adeo laudabile eſt, ſi cõ
ſpectam faciem rubor perſundat. Igitur tua
verecundia quid eſt, niſi religioſitas ſumma?
Et hæc virtus, ſine dubio, malo Punico de-
buit aſsimilari, quia gratioſa eſt intuentium
oculis, & interdum ſuo ſilentio non minus
ędificat,quàm ſermo prædicationis.Vnde in
tunica pontificis deorſum ad pedes eiuſdem Exod.28.
tunicæ: Facies (inquit dominus ad Moyſen)
per circuitum,quaſi mala Punica ex hyacin-
to purpura& cocco bis tincto, mixtis in me-
dio tintinnabulis,ita vt tintinnabulum ſit au
reum & malum Punicum,rurſumq; tintinna
bulũ aureũ & aliud malũ Punicũ:& veſtietur
ea Aaron in officio miniſterii, vt audiatur ſo mala punica in ueſte Aaron.
nus, quãdo ingreditur & egredit[ur] ſanctuariũ,
& in cõſpectu domini,& non moriatur. Malũ
quippe Punicum in medio tintinnabulorũ,
religioſum atq; operoſum eſt ſilentium,ma-
ximè ſexus fœminei, in ſocietate fidei vel do
ctrinæ prædicatorum: qualis tu præcipuè fui
ſti virgo virginum in adiutorio,vel etiam re-
gimine prædicantium Apoſtolorum, cuius
& ſi verba non leguntur vel audiuntur, vbi
prædicauerunt: opera tamen vel merita non
ignorantur, nõ minora,imo maiora tinnitu
prædicantiũ.¶Illud quoq; factitiũ malũ Pu-
nicũ rubicundũ erat, vtpote nõ ex ſolo hya-
cinto,qui color aërius vitam ſignificat cœle-
ſtem,verumetiam & ex purpura & cocco bis
tincto ſactum.Et ita genæ tuæ,ô dilecta vere
cũda,& magiſtra cõpetentis verecundiæ ſiue
religionis neceſſariæ:cuius verecundia tantò
eſt laudabilior, quanto conſcientia glorio-
ſior,tutior atq; ſecurior.[*Sicut turris Dauid col-
lum tuũ,quæ ædificata eſt cum propugnaculis.*][Quid
erat turris Dauid? Putaſne illa turris manuſa
cta,de qua legitur, cœpitq; Dauid Siõn, hæc
eſt ciuitas Dauid? Imo turris Dauid non ma- 1.Para.11.
nuſacta fuit, cui tuum ô dilecta collum de-
beat aſsimilari,& hæc eſt humilitas Dauid.At
que hic ſenſus placet magis, Filię Sion,ait do
minus deus apud Eſaiã,eleuatæ ſunt & ambu Eſa.3.
lauerunt extento collo, & nutibus oculo-
rum ibant & plaudebant. Hæc fuit ſuperbia
illarum. Propterea expugnari potuerunt.
Tuum aũt collũ nequaquam extentum fuit,
ſed eſt ſicut turris Dauid,id eſt,ſicut humili-
tas Dauid, per quam ille coram Deo fortis,

 & con-

& cõtra homines ſtetit inexpugnabilis. Ipſe enim quaſi tenerrimus ligni vermiculus, qui

1.Reg.24.

& cum eſſet rex vnctus, dixit ad Saul, cum eũ ille perſequeretur, Quem perſequeris rex Iſraël, quem perſequeris? Canem mortuum, & pulicem vnum. Turris iſta ædificata eſt cũ propugnaculis, & mille clypei pẽdent ex ea, omnis armatura fortium, id eſt, hanc eius tantam humilitatem cæteræ virtutes conſecutæ ſunt, maximeq́ue fortitudo & ſapientia, ſicut ſcriptum eſt: Dauid ſedens in cathedra, ſapiẽtiſsimus ipſe eſt, quaſi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interſecit impetu vno. O qualis hæc turris, qualia propugnacula? Ex ea mille clypei pendent, omnis armatura fortium, qui propter humilitatem accepit, vt caneret & ſcriberet verba fortitudinis, verba ſapientiæ & veritatis tam multa, vt millenarius numerus vult intelligi: tam fortia, vt omnibus exinde armatis fortibus nihil falſitatis obſiſtere poſſit.

Collum Mariæ.

¶ Ita collum tuum, imo & vltrà quàm turris illa, collum tuũ, id eſt, humilitas tua, quæ ſedet vel patet in collo tuo non extento, ædificata eſt cum propugnaculis, & mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium. Nihil enim deeſt illic omnium, quæ cõtinentur in ſcripturis veritatis, & neq; inuiſibilis diabolus, neq; viſibilis homo hęreticus, econtrà potuit vnquã vel poterit. Adde illud, quod maximum eſt, quia verbi cuius myſterij conſecuta eſt, vt caneret humilitas patris tui Dauid, verbi, inquam, eiuſdem ſubſtantiã concepit, & incarnatam peperit humilitas tua ô filia nauid. [*Duo ubera tua tua, ſicut duo binnuli capreæ gemelli, qui paſcuntur in lilijs, donec aſpiret dies & inclinentur umbræ.*] O vbera verè gratiſsima atq; pulcherrima, duo vbera manu altiſsimi formata. Hæc ſunt virginitas & fœcunditas, quarum pulchritudo ô in tuis dilecta vberibus caſtis, vberib⁹ fœmineis'quæ me lactauerunt, maximè ſpectanda eſt. Spectate amici vbera hæc, imò in vberibus iſtis duo hæc, virginitatem atq; fœcunditatẽ. Nonne ſunt hæc ſicut duo hinnuli capreæ gemelli? Nunquam viſum eſt ſimile huic in montibus, ſiue collibus noſtris, ſed neq; videbitur in ſeculis ſuperuẽturis, vt vni capreæ fiant duo tales hinnuli gemelli, vt vni fœminæ cõtingat, quatenus eiuſdẽ vberib⁹ & filiũ lactet, & virgo ſit. Aſpicite hoc & admiramini, videte & cõgratulamini, quia caprea hæc talis hinnulos ita geminos edidit, quia fœmina hæc, dũ quaſi caprea per mõtes exilit, dũ cœleſtib⁹ vel ſupernis animo intendit, gemella hęc plenæ gratiæ dona feliciter apprehendit, vt & mater & virgo ſit. ¶ Quid faciemus gemellis iſtis? Paſcuntur, & paſcantur in liliis, donec aſpiret dies, inclinentur vmbræ, id eſt, ſecreto cuſtodiantur, in ſilentio habeantur, nec publicè prædicentur, quod ita ſint gemelli, donec reſurgam à mortuis, quod eſt aſpirare diem, & inclinari vmbras mortalitatis.

Qui paſcuntur in lilijs.

Omnino ſecreta ſunt in lilijs hæc, id eſt, in illis ſiue penes illos, quibus ineſt & cãdor & ſuauis odor caſtitatis, qualium prima fuit, cuius in vtero inſans ad odorem noſtrum exultauit longè à filiabus illis, quarum ſunt quaſi ſeptem dæmonia, ſeptem iſtis prædicamentis tuæ pulchritudinis, quæ nunc edixi, contraria: ſcilicet altitudo oculorum compoſitio capillorum, voracitas dentium, incontinentia labiorum, irreuerentia genarum, colli erectio nimia, ſubactionis atque confractionis frequens iniuria.

Luc.1. *Luc.8.* *Septẽ uitia.*

Tempus erit, quando hæc tua, quæ nunc ſecreta ſunt, oporteat prędicari ad gloriam Dei. Prius hoc fiet. [*Vadam ad montem myrrhæ & ad collem thuris.* Quomodo *uadam?*] Aſcendam Hieroſolymam, & conſummabũtur omnia, quæ ſcripta ſunt de me: Tradar enim gentibus ad illudendum & flagellandum, & poſtquam flagellauerint, crucifigent & occident me.

Matt.16.20.

¶ Hoc erit ire ad montem myrrhæ, ſcilicet mortificari vel occidi, ſicut à patribus iſtorum mortificati ſunt prophetæ. Tertia die reſurgam à mortuis, & deinde aſcendam in cœlum, & ſedebo ad dexteram patris, iuxta illud: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis. Hoc erit ire ad collem thuris. Exinde nanq; cognoſcetur & prędicabitur, quia ſum Deus, iuxta illud: & vocabitur nomen eius admirabilis, cõſiliarius, Deus. Hoc prædicabitur, & ſequentibus ſignis confirmabitur, atq; ita fiet, vt mihi thus offeratur tanquam Deo vero, deſtructis ſimulachris gentium & aris dæmonũ, quibus hactenus ab ignorantibus & errantibus incenſum offertur & ſacrificium. Quid deinde?

Quid eſt ire ad mõtẽ myrrhæ & ad collem thuris. *Pſal.109.* *Eſa.9.* *Marc.ult.*

[*Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Veni de Libano ſponſa mea, ueni de Libano, ueni. Coronaberis de capite amana, de uertice ſanijr & bermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.*] Cum pertranſiero montem myrrhę, et peruenero ad collem thuris, id eſt, cum reſurrexero à mortuis, atq; coronatus gloria et honore reſurrectionis immortalitatis, ſedenſq; ad dexteram patris adorari, & thure, id eſt, omni diuina religione honorari cœpero Deus vnus cum patre et ſpiritu ſancto, tunc demum et tu coronaberis: tunc demum hęc loquar ad te: Tota pulchra es amica mea, et macula non eſt in te. Quomodo hęc loquar ad te? Nimirũ magna et manifeſta Euangelii prædicatione. ¶ Et nunc quidem pulchra

Tota pulchra es.

chra es,ſed nondum apparuit quod tota pulchra ſis, & quod macula non ſit in te, quod ſcilicet virgo cõceperis vel genueris, & virgineis vberib⁹ lactaueris me. Hoc prędicabitur gẽtibus,quod à Deo macula nõ ſit in te. Tuc demũ loquar tibi:veni de Libano ſpõſa mea, veni de Libano,veni coronaberis. *Veni coronaberis.* ¶ Vnde coronaberis? De capite amana, quod interpretatur nocturna auis,de vertice ſaniir,quod interpretatur dens vigiliarũ, & hermon,quod interpretatur anathema. Venies de Libano, quod interpretatur candidatio,id eſt,migrabis de corpore iſto,corpore candido,corpore virgineo, & coronaberis de omnibus his, id eſt,de corpore vel membris illius,qui nominibus iſtis rectè denotatur, de regnis mũdi huius. ¶ Regna nanq; mundi huius,quædam capita,vel quidam vertices rectè dicuntur nocturnæ auis,& dentis vigiliarũ, & verè anathematizati diaboli,à deo ſeparati,qui cũ ſit princeps tenebrarum, & tanquàm leo rugiens circumeat,quærens quem deuoret, *1. Pet. 5.* rectè & nocturna auis & dens dicitur vigiliarũ. Ipſa eadem regna & cubilia leonum,& montes dico pardorum: *Leonum cubilia.* quia videlicet reges regnorum,reges Babyloniorum & Perſarum atque Mœdorum,reges Gręcorum,reges & cõſules ſiue imperatores Romanorum, quid niſi leones & pardi dicendi ſunt, qui tot bellis, tot cædibus orbẽ terrarum lacerauerũt? De taliom leonum cubilibus taliumq́; pardorum montibus,tu amica mea coronaberis. Quomodo? Videlicet credent in me fructũ vẽtris tui,& eorum credentium ſalus corona tua erit. Ita coronaberis, vt & in cœlis regina ſanctorum, & in terris regina ſis regnorum. *Regina cœlorum.* Vbicunq; enim prædicatum fuerit illud de dilecto dictum, minuiſti eum paulominus ab angelis,gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuũ tuarum: *Pſal. 8.* prædicabitur & de te,quod ſis ô dilecta & mater huius coronati, ac proinde regina cœlorum,totum iure poſſidens filii regnum, atque hoc intuitu reges atque imperatores coronis ſuis te coronabunt, palatia ſua nomini meo ſacrabunt, honori tuo dedicabunt, vt deſinant eſſe quod fuerant, montes pardorum cubilia leonũ. [*Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, uulneraſti cor meum in uno oculorum tuorum,& in uno crine colli tui.* Etenim quis vnquã ita habuit, vt tu habes ſoror mea ſponſa,vnũ oculorum? De quadã muliere ſacra & veridica narrat ſcriptura,quia cum eſſet ſterilis, *1. Reg. 1.* & ob hoc amaro animo orauit dominom flens largiter, & multiplicauit preces coram domino,& poſt hæc ita ſubiunctũ eſt: Et abiit mulier in domũ ſuã,vultuſq́; illius nõ ſunt ampli⁹ in diuerſa mutati. Quid erat illa vniformitas vultuum, nõ ſe amplius in diuerſa mutantiũ? Nimirum identitas cogitationum,& valde intẽta earundem perſeuerentia precũ,quas profectò quis diſcernat, vos ſcitis ô amici qui dicitis: Viuus eſt enim ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni *Hebr. 4.* gladio ancipiti,& pertingens vſq; ad diuiſionem animæ & ſpiritus, compagium quoq; ac medullarum, & diſcretor cogitationũ & intentionũ cordis,& non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Hoc eſt vnum oculorũ,hęc vniformitas vultuum,oculorũ ſpiritualiũ, vultuũ internorũ indefeſſa charitate iuſtam precẽ perſeueranter,vti cœptũ eſt,dirigere ad dñm, ac ſemper cogitare idipſum. Et quis in hac re talis,vt tu,ô dilecta ſingularis,quã ſolã præ cunctis amãtibus totã occupauit totãq; poſſidet amor dilecti. ¶ In hoc *Soror mea ſponſa.* vno ſoror mea ſponſa, per fidem ſoror mea, per ſpiritum ſanctum amorem verum ſpõſa mea: in hoc vno oculorum tuorum vulneraſti cor meum, *Gene. 4.* vnde & viſcera mea ſuper te cõtinere ſe non potuerunt. ¶ Nec verò ſolummodo in hoc vno oculorum tuorum vulneraſti cor meum, ſed & in vno crine colli tui, *In uno crine colli tui.* id eſt, in nimia humilitate cordis tui, quem videlicet crinem ſemper vnũ vidi, quam humilitatem ſemper vniformem & indeficientem eſſe conſpexi. Quid vno crine gracilius, & quid humilitate ſubtilius? Quid crine flexibilius,& quid humilitate confractius? Crinis vnus vix comparet,humilitas tua vix conſentit, quod cõputari poſſis inter homines. Iſte eſt crinis colli, humilis cogitatus mulieris,caput non habentis:caput,inquam,id eſt, virum, neq; habentis neq; habere volentis. Nã caput mulieris vir. Tu capite iſto te indignam iudicaſti,tu viro & omni ſeculo te indignam exiſtimaſti. *1. Corin. 11.* ¶ Hoc ſciẽtes dicunt & verè dicunt amici,quia votum egregiũ deo prima *Maria uotum uirginitatis prima emiſit.* vouiſti, votum virginitatis. Attamen ſponſi nomen admiſiſti,deſponſari viro non renuiſti,& inter hæc vnum oculorum tuorũ & illũ crinem iam dictũ colli tui,magis ac magis in *Gene. 12.* me fixiſti, fide fortis, ſpe ſtabilis, charitate immobilis. Si enim Abrahã & Sara fideles ſperare potuerunt, quod coniugium eorum nõ deberem negligere, quin cuſtodirẽ illud in domo Pharaonis incontaminatum, & idcirco Saram tolli in domum illam,nec Abraham renuit, nec ipſa Sara refugit: quanto magis tu fideliſſima me fidelem fore ſperaſti,quod virginitatem tuam cuſtodire poſſem, aut nõ negligerem illibatam in domo ſponſi, præſertim fidelis & iuſti, & idcirco deſponſionis ſolennitatẽ non refugiſti? Itaq; ſemper & vbi-

& vbiq; vnum ſiue vnitatem habens oculorum,id eſt,vultum in diuerſa non mutatum: vulneraſti cor meum,vnum illum crinē tuū, ſcilicet ſpiritum humilem,& contribulatum in me iecisti, veluti ſpiculum præacutum, & vulneraſti cor meum.

Maria fortior quàm Iacob.

¶ Alij quondam ſortes & validi me tenuerunt, & dicētem, dimittite me,non dimiſerunt,& luctando fortiter contra Deum fortes fuerunt, tu autem & vulneraſti cor meum. Et illi quidem luctando atq; vincendo, æternam ſibimet benedictionem & neceſſariam peccatori populo ſuo indulgētiam obtinuerunt, tu autem quid inueniſti, quid accepiſti vulnerando cor meum?

Gene.32.

[*Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ ſoror mea ſponſa. Pulchriora ſunt ubera tua uino, & odor unguentorum tuorum ſuper omnia aromata.*]

Maria per humilitatē exaltata.

Amici auſcultant hæc,& intelligūt me hoc dicere, hoc admirari,quia mater & virgo es,& hunc eſſe fructum vnius oculorum tuorum, & vnius crinis colli tui: quod cum te reputares indignam viro, facta es digna Deo:cum te indignam iudicares facere ſemē in Iſraël,facta es digna facere ſalutem in Iſraël,cum indignā te reputares lactare filiū hominē, digna habita es mammis pulchris,vberibus pulcherrimis,mammis virgineis,vberibus intactis, lactare filium Deum & hominem.

Cōgratulatio amicorum.

¶ Hæc auſcultantes, toties de mammis & vberibus tuis,& de cæteris inſtrumentis tuæ pulchritudinis, de oculis, de capillis, de dentibus & labijs,tot voces dilecti gratulantis nō faſtidiunt,quoniā amici ſunt, imo gaudio gaudent propter vocem ſponſi lætantis, iuxta illud: Lætabitur dominus in operibus ſuis. Voces iſtæ, voces lætitiæ noſtrę ſunt,lętitię patris & filii & ſpiritus ſancti in iſtis operibus noſtris,in mammis ſiue vberibus tuis, ſemel duo vbera tua, ſicut duo hinnuli capreæ gemelli, quod iam ſupradictum eſt:& nunc iterum,quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ ſoror mea ſponſa, ac tertiò,pulchriora ſunt vbera tua vino.

Iohan.3. Pſal.103.

Incarnatio Christi pulchrior plaſmatiōe hominis. Gene.1.2.

¶ Hæc enī egregia ſunt opera trinitatis,hæc gratiora valdeque pulchriora primis operibus illius, dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram,plaſmantis de terra Adam & ſabricantis de coſta eius Euam. Nunquid enim non valde pulchrius eſt,ſicut nūc, de vtero mulieris abſque viro virum facere, quàm tunc de coſta viri mulierem feciſſe? Illic nanq; de viro mulier facta eſt,quę perdat, hic de muliere vir factus eſt, qui perdita ſaluet,propter quod & factus eſt. Pulchritudo eius operis iucundius ſpectatur in mammis ſiue vberibus tuis,quando iā peracta eſt ſpecies tantæ pulchritudinis,quando iam natus lactor mammis tuis,mammis fœmineis,vberibus virgineis.

¶ Qualis tandem eſt iſta comparatio,pulchriora ſunt vbera tua vino? Aut quid magnū eſt dicere,pulchriora ſunt vbera tua vino?Nam in vino luxuria eſt. Nolite (ait quidam amicorum, ad noſtras adoleſcentulas ſcribens)nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. *Ephe.5.* Quid ergo magnum eſt dicere,quod vbera tua pulchriora ſunt,eo quod non eſt pulchrum? Vinū nanq; ſiue hoc præſens vini ſignificatum non eſt pulchrum, cum ſit luxuria, ſiue carnis voluptas: ſiue cuius ebrietate præeunte nulla vnquam vbera præter vbera tua filium lactauerunt. Eſt igitur illud,quod apud hominum ſcholas dicitur tapinoſis,id eſt,humilitas,ſtatum rei magnæ dictis infirmans. *Tapinoſis.* Magna quippe res eſt virginitas ſiue integritas vberum,me filium lactātium,nec ſatis laudatur hæc tam pulchra res,dum re maritali ſiue cōiugali pulchrior eſſe prædicatur, ſcilicet lactatione filiorum, quorum initium vinum eſt, id eſt, luxuria, quæ in vino eſt: itidem ſecundum tropum, qui apud homines metonomia dicitur, per id quod continet,oſtendens id quod continetur. *Metonomia.*

Aliarum mulierum ubera non ſunt pulchra.

¶ Poteram ſic dicere,quia ſola vbera tua me lactantia pulchra ſunt,cęterarum cuncta vbera fœminarum,ex quo id acceperūt, vt filios ſuos lactare poſſent, etiam ſi quid pulchritudinis prius habuerunt, pulchra eſſe deſierunt, ita vt re ipſa quiſq; lactentium veraciter dicat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, *Pſal.50.* & in peccatis concepit me mater mea, ſcilicet in iniquitatibus Adæ,in peccatis Euæ.Nā ex illis iniquitatibus,ex illis peccatis,cum cæteris malis iſtud quoq; vinum venit, ſcilicet luxuriæ nimietas, per quam conceptus mulieris à Deo ſuper numerum multiplicentur, vt in comparatione reproborum electi pauci æſtimentur.

Vnguenta,eleemoſynæ dicuntur.

Quæ autem ſunt vnguenta tua? Dico enim,& odor vnguentorum tuorū ſuper omnia aromata. Quæ ergo ſunt vnguenta tua ſoror mea ſponſa? Eleemoſynæ tuæ,quas expendiſti in me. Audiunt & audituri ſunt amici de quadam muliere effundente oleum ſuper caput & ſuper pedes dilecti tui recumbentis, & dicunt,quia domus impleta eſt ex odore vnguēti,& intelligūt in illa muliere Eccleſiam noſtram,quæ quoties impendit eleemoſynam pauperibus noſtris,toties vnguenta ſua pedibus meis ſuperſundit, & aromata diſtribuit.

Iohan.12. Matth.25.

Eleemoſynæ Mariæ in Christum maxime pretioſæ.

Hæc enim ſunt aromata vera,vnguenta pretioſa, eſurienti cuilibet ex inimicis meis cibum dare, ſitienti potum præbere,hoſpitem ſiue peregrinantem colligere, nudum veſtire,infirmū viſitare, & ſi in carcere eſt,ad eum venire. Super omnia hæc aromata eſt odor vnguētorum tuorū, id eſt, ſuaui-

236

ſuauitas eleemoſynarum tuarum, quia non vt cęteri in membris meis, ſed in memetipſo tu mihi munificentiſsima extitiſti. Et quidẽ iure materno & naturali affectu tu mihi cuncta debuiſti: veruntamen fidẽ & humilitatem ſiue charitatem tuam pluſquam maternam reſpicienti mihi, cuncta pro optimis vnguentis, cuncta pro ſuauiſsimis fuére eleemoſynis, ita vt nulla eleemoſynarum aromata, quæcunque mihi in meis expenduntur minimis, vnguentis illis valeant aliquatenus comparari. [*Fauus diſtillans labia tua ſponſa mel & lac ſub lingua tua, & odor ueſtimentorum tuorum ſicut odor thuris.*] Parum erat quod dixi ſuprà, & eloquium tuum dulce: quia nimis parum eſt, dulcedinem eſſe in eloquio, niſi dulce ſit etiã cor. Tu dulcis in ore, dulcis & in corde. Hoc eſt quod nunc dico, fauus diſtillans labia tua ſubiungens, mel & lac ſub lingua tua,
Chriſtus fauus Mariæ. id eſt, in anima tua. Ibi tibimetipſi dulciter ſapit fauus eloquii tui, fauus diſtillans à labiis tuis, labiis gtatioſis. Fauus tuus ego ſum, mel tuum & lac tuum ego ſum: quia deus tuus & filius tuus ego ſum. Hoc tua ſentit anima, hoc tua ſonant labia: Aliud loqui nõ potes, quàm id quod in pectore habes. Ex abundantia cordis labia tua loquuntur. Et ſi aliis pro tempore tacuiſti, mihi tacere non potuiſti. *Luc. 6.* Ex quo me natum vidiſti, mecum dedicata es fauo dulcis eloquii, ſimulque oſculo oris mei oſculo oris tui, & ſatisfactum eſt etiam ſic fidei tuæ, ſpei & dilectioni tuæ, fidei *Cant. 1.* per dilectionem, dicentis, oſculetur me oſculo oris ſui. Quid de pannis dicam, quibus me inuoluiſti, & in præſepio reclinaſti? Nimirum id quod verum eſt, quia odor veſtimentorũ tuorũ ſicut odor thuris. *Sicut odor thuris.* ¶ Omniũ nanq; veſtimentorũ ſcilicet bonorũ operũ tuorũ, quæ in me materna & pluſq̃ materna charitate operata es, panni illi primitiæ fuerunt. Et quia cũcta, quæ tunc in me vel tunc propter me operata es, de magno & valido charitatis igne cũ ſuauitate humilitatis venerunt, rectè dixerim ego, rectè conſenſerunt amici, quia odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris. Sic enim in omnibꝰ ſamulata es mihi, mater & virgo fidelis, tanquam deo, cui ſoli debetur odor thuris in ſacrificio ſuo, quàmuis eſſem ego paruulus tuus, paruulus homo.

FINIS LIBRI TERTII.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum

LIBER QVARTVS.

Pſal. 41. *Nuptiæ.*

QVid agimus anima? quare triſtis es, & quare conturbas me? Ecce in medio nuptiarum ſumus, nuptiarum hominis regis, quas fecit filio ſuo, quem de virgine incarnari voluit. Et dicis mihi illud terrificum, illud valde pauendum. Intrauit autem rex, vt videret diſcumbentes & vidit ibi hominem
Matth. 22. non veſtitum veſte nuptiali, & ait illi: Amice quomodo huc intraſti, non habẽs veſtem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex miniſtris: Ligatis manibus eius & pedibus,
Autori reuelatio per uiſionem facta. mittite eum in tenebras exteriores. ¶ Quorſum tendis? Cur mihi hæc ingeris? Times ne, quod veſtem non habeas nuptialem? Et quidem ſi de charitate agitur, quod ipſa ſit veſtis nuptialis, tu ad iſtas nuptias, ad iſtarũ nuptiarum laudes decantandas ſine charitate non intraſti. Ipſa mater nuptiarum, conſcia ſibi ſit & teſtis, quod ſine huiuſmodi veſte non acceſſeris, cui quondam tecum, vt videbatur, colloquenti, dũ ſermonem cum illa cõferens de ſacris myſteriis, de gloria ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, & dicenti: quomodo tu audes loqui de huiuſmodi? erat autem hæc eius percunctatio facie ſerena & vultu hilari, ita reſpondiſti: Ego beatã trinitatem diligo, & inde certiſsimè ſcio, quod de illa loquens nunquam extra veritatem aberrabo. Ne igitur triſteris anima mea, neq; conturbes me, *Pſal. 42.* ſed ſpera in deo, quoniam adhuc confitebor illi, non aberrando, quod eſſet penè in tenebras exteriores mitti: & ſequentem vocem ſponſi cum gaudio audi. [*Hortus concluſus ſoror mea ſponſa es, Dei genitrix, hortus concluſus, fons ſignatus. Emißiones tuæ paradiſus malorum Punicorum cum pomorum fructibus. Cyprus cũ nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinnamomum, cum uniuerſis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis unguentis. Fons hortorum, puteus aquarum uiuentium, quæ fluunt impetu de Libano.*]

Ecce

Ecce nouus paradiſus, nouæ plantationes, quas plantauit vnus idemq; antiqui paradiſi plantator dominus deus. Plantauerat autem dominus DEUS, ait ſcriptura, paradiſum voluptatis à principio, in quo poſuit hominem, quem formauerat. Produxitq́; dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue: lignum etiam vitæ in medio paradiſi, lignúq; ſcientiæ boni & mali. Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Ille eſt paradiſus antiquus, paradiſus terrenus. Iſte eſt paradiſus nouus, paradiſus cæleſtis. Vtriuſq; plantator eſt vnus idemque dominus Deus. In illo poſuit hominem quem formauerat: in iſto formauit hominem, qui apud ipſum in principio erat. ¶ De iſta humo produxit omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue. Lignum etiam vitæ in medio paradiſi: iſtam humum, iſtam terram ſuā benedixit, & ex ea cūctarum germina gratiarum, & cunctarum exemplaria virtutum produxit: ipſum quoque lignum vitæ Chriſtum, Deum & hominem dominum paradiſi cœleſtis. De illo voluptatis loco egrediebatur fluuius ad irrigandum paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita. ¶ De iſto paradiſo ille fluui⁹, ſiue illud flumen egreſſum eſt, de quo Pſalmiſta dicit: Fluminis impetus lætificat ciuitatē Dei, qui inde diuiditur in quatuor Euāgelia. Nec paradiſus ille hominem cuſtodire potuit, nec paradiſum illū homo cuſtodire voluit. Quoniam ergo non profuit illis parentibus primis, nec nobis in illis introductio illa in illū talem paradiſum, terrenum paradiſum, non obſeruato præcepto quod acceperunt, iterum plantatur alius paradiſus, quem ingredientes lignum vitæ æternæ comedamus, & non moriamur, & iſtæ ſunt emiſsiones dilectæ, ſuper quibus præſenti loco gratulatur dilectus, & ita loquitur: Hortus concluſus ſoror mea ſponſa es: Dei genitrix, hortus concluſus, fons ſignatus. Emiſsiones tuæ, paradiſus malorum Pnnicorum, cum pomorum fructibus. ¶ Dicturus, emiſsiones tuæ paradiſus, præmiſit, hortus concluſus, ſoror mea ſpōſa, & iterum, hortus cōcluſus, ac deinde, fons ſignatus. Porrò emiſsionum horti huius illud fuit principium, quod ſicut illi nuntiauit angelus, concepit & peperit filiū. Quid igitur verbis iſtis, niſi & concipientis virgini tas, & parientis prædicatur integritas? Proinde dicamus & nos feliciter cum dilecto, dicamus omnes corde credulo & ore conſono: Hortus concluſus es, ô Dei genitrix, hortus concluſus, fons ſignatus. Vnde hortus? Nam

Gene. 2.
Paradiſus terrenus.
Fluuius paradiſi.
Pſal. 45.
Iohan. 6.
Cur bis dicitur hortus cōcluſus.

inde nominatur hortus, quod ſemper ibi aliquid oriatur, quia cū terra ſemel in anno aliquid creet, hortus nunquàm ſine fructu eſt. Vnde ergo hortus es tu ô dilecta dilecti, niſi quia ante te natū eſt aliquid, quod nunquam deſinit, & fructus tuus nunquam marceſsit, aut deficit. ¶ Maximè autē hoc mirū eſt, imo verū atq; iucundum, quia de horto prædicatur quod ſit concluſus. Quomodo enim hortus, ſi concluſus? Nunquam ſimile huic audi tum eſt de omni noſtrorū multitudine hortorum, nec potuit dici vel eſſe hortus non habens aditum, per quem ſaltem vnus intraret vel exiret hortulanus. Hic hortus vn⁹ vel ſolus eſt & clauſus vel concluſus, hic vterus vnus eſt & fœcundus & incorruptus. O igitur ſoror & ſponſa mea, quomodo gaudēt amici, quia talis es hortus, talis fons? Corpore hortus cōcluſus, mente vel anima fons ſignatus. Et quare bis diceris hortus concluſus? Videlicet propter conceptum & propter partum, quia in vtroq; mirabile eſt, & fideliū mentibns amabile miraculum, quod neque corrupta es conceptu, neq; violata partu in vtroq; & amici & omnes adoleſcentulæ noſtræ gratulantur, & vtrunq; libenter cōfitentur. ¶ Vnde aut fons ſignatus, & quo vel quali ſignaculo ſignatus? Nimirum ex eo, q̄ ſpiritus ſanctus ſuperuenit in te, & virt⁹ altiſsimi obumbrauit tibi. Ipſe ſpiritus ſanct⁹ ſignaculum eſt huius fontis noſtri, ſignaculum pectoris tui. Et hoc eſt geminum noſtræ cuſtodiæ munimentum, geminū noſtrorum amicorum gaudiū: quia & vterus tuus nulli viro, nulli carnali commercio acceſsibilis: & mēs tua nulli vitio, nulli ſpirituali nequitiæ fuit vnquam penetrabilis. ¶ Mirum, quod cum ita ſis hortus concluſus, ita fons ſignatus, nihilominus, imo & eo amplius, emittis omnia bona, quibus mundus impleatur, & emiſsiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus: paradiſus ſcripturarū vel doctrinæ cum bonis & ſanctis operibus. Emiſsiones tuæ vel paradiſus tuus, cyprus cū nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinamomum cum vninerſis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. Herbarum aromaticarum iſte numerus, ſcilicet numerus ſeptenarius, amicis noſtris benè eſt cognitus, quod vniuerſitatem ſignificet, maximeq; ex ſpiritu ſancto ſit ſacratus, ſpiritu ſeptiformi, qui hoc ipſum operatur, requieſcendo ſuper me florem primitiuum horti huius. Operatur (inquam) hoc ipſum, quod hortus cōcluſus es, quod emiſsiones tuæ paradiſus talis & tam pulcher, ſicut ex iſtis aromatū ſeptem ſpeciebus animaduerti poteſt:

Sola Maria eſt hortus cōcluſus.
Fons ſignatus.
Luc. 1.
Emiſsiones tuæ paradiſus, &c.
Numero ſeptenario deſignatur uniuerſitas.

Inter quas principalis eſt nardus, vnde & bis prædicari vel numerari meretur, quũ dico, cyprus cum nardo, nardus & crocus. Nam ipſa eſt humilitas tua, quæ valde oblectauit altiſsimum, oblectauit me regem dilectum tuũ, ſicut ipſa dicis, quia dũ eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorẽ ſuũ. Quicquid gratiarũ, quicqd virtutũ, quicquid operationũ cœleſtium mũdus accepit, emiſsiões tuę ſunt: vt vbi erant prius ſpina & vepres, vepres & carduus, lappa & tribulus, vrtica & paliurus, vniuerſitas nequitiarum, ibi ſit cyprus cum nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinamomum, myrrha & aloẽ, vniuerſitas gratiarum, iuxta numeri huius, numeri ſeptenarij ſacramentum, cum vniuerſis lignis Libani, cum omnibus primis vnguentis. Quid ibi vniuerſa ligna Libani? Et prima vnguenta quid ſunt vel faciunt illic. ¶Nimirum ligna Libani ſunt quidam amici noſtri, amici illi, qui ſunt nuptiarum noſtrarum filii ſiue domeſtici, nihilominus ſunt potẽtia ſeculi grandes & excelſi, atq; facultatib⁹ dilatati: ita vt ex eleemoſynis eorũ ſuſtentẽtur paruuli noſtri, paruuli ſpiritualis propoſiti, quemadmodũ in ramis lignorũ Libani nidificant paſſeres exigui. Vnde eſt illud in Pſalmo præſcriptum: Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit, illic paſſeres nidificabũt. ¶Tales niduli paſſerum noſtrorum, & cunctæ eleemoſynæ, quas faciunt vel facturi ſunt potentes ac dites amici vel filii nuptiarum noſtrarũ, prima vnguẽta ſunt, vnguẽta miri odoris, ſicut ſignificatur ex me dilecto tuo, vbi mulier peccatrix pretioſum vnguentũ emit, & effudit ſuper caput vel pedes meos recumbentis, & domus repletur ex odore vnguenti. ¶Pulchra valde varietas ſiue diuerſitas harum emiſsionum tuarum huius paradiſi noſtri, vbi & altitudo lignorum Libani, & humilitas omnis aromatici germinis, qualecunque decet intelligi, per iam dicta virgulta numeri ſeptenarii ſpectaculum comnune præbebit, ſpirantibus in medio primis vnguentis, id eſt, cunctis operibus pietatis, maximeque eleemoſynis, quibus ſuppleri poterit, quicquid minus ſpiritualis vitæ habuerint tales (vt iam dictum eſt) nuptiarum noſtrarum domeſtici, quamuis ſeculi curis impliciti, noſtri tamẽ per fidem amici. Sic quondam in tabernaculo domini ſaga cilicina byſſum & purpuram amica extenſione tegebant: ſic ſemper, qui ſpiritualibus minus abundant, carnalia ſua ſpiritualibus communicant, vt iure ſpiritualium illorum participes fiant.

Cant. 1. — *Ligna Libani, Chriſtiani potentes.* — *Pſal. 103.* — *prima vnguẽta.* — *Iohan. 12.* — *Eleemoſynarum commendatio.* — *Exod. 26. 27.*

Hæ ſunt emiſsiones tuæ, ſoror mea ſponſa, emiſsiones horti concluſi, emiſsiones fontis ſignati, paradiſus dei patris. ¶Hæreditas mea dilecti tui, filij Dei, filii tui opus ſpiritus ſancti, eccleſia vna de multis emiſsionibus tuis, quę per obem terrarum diffuſa, ſemper in te reſpiciet, & ad nos clamabit de nobiſipſis, vocẽ extollens mulier de turba fidelis, dicens mihi: Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. Tu fons hortorum, puteus aquarum viuentium: fons (inquam) hortorum, id eſt, mater eccleſiarum: puteus aquarum viuentium, id eſt, ſecretarium omnium ſcripturarum ſanctarum. Quæ, videlicet aquæ viuentes, fluunt impetu de Libano, id eſt, ſanctæ omnes ſcripturæ, quæ ſolæ dicuntur & ſunt canonicæ, manauerunt de populo antiquo, populo Iudaico. Nobilitas quippe illius populi, per Libanum ſolet myſticẽ deſignari: de quo populo ego & tu ſoror mea ſponſa ſecũdum carnem ſumus progeniti, cuius terræ terminus ex vno latere eſt mons huius nominis. Cunctæ viuentes aquæ de iſto Libano fluunt, cuncta eloquia dei huic populo noſtro, nõ quomodocunq;, ſed cũ impetu cucurrerunt. Oportebat enim huiuſmodi aquas cum impetu fluere, oportebat eloquia domini ſortiter currere, quia multi nimis erant, qui conabantur obſiſtere, multi nimis adhuc ſunt, qui obnituntur & audent contra dicere. ¶Idcirco amici noſtri, per quos adminiſtrata ſunt eloquia Dei, oportuit, vt eſſent non ſolum autoritate diuina pręditi, verumetiam poteſtate mũdana præcelſi. Qui ſere primus vocibus maniſeſtis canturus erat myſteria regni noſtri & virtutes ſeculi venturi, oportuit eum regem fieri, regem Dauid potentem & ſecundum nomẽ ſuum bellatorem manu fortem, vt pueros ſiue pueriles populi animos, qui neſcirent ſponte curam habere de futuris & inuiſibilibus, nimis inhiando præſentibus iſtis viſibilibus, authoritate frangeret regiæ poteſtatis, admixto terroribus blandimento, ſcilicet ſuauitate muſici modulaminis. Similiter cæteri amicorum noſtrorum, per quos eloquia dei manauerũt, ſere omnes ſortitudine & terrore armati ſuerunt, & omnes gladiis vſi ſunt, gladiis (inquam) materialib⁹ neceſſariò armatæ huiuſmodi aquæ viuẽtes, reuera cũ impetu per eos cucurrerũt. Primus vel mitiſsimus eorum Moyſes, cum de noſtra plenitudine accipiens, viuentes aquas fundere, id eſt, legem ſanctam & myſticam ſcribere inciperet, gladium arripuit atque arripi iuſsit, & vno die viginti tria milia hominum fabricatorum mendacii, impetu primo aquæ viuentis, id eſt, acceptæ legis,

Extollens vocẽ mulier de turba, eccleſia eſt. — *Luc. 11.* — *Roma. 9.* — *Conditores ſcripturarum potentes fuerunt.* — *Moyſes* — *Exod. 32.*

qui dixit: Sedebo in monte teſtaméti,in late
ribus aquilonis. Ille, de quo dictum eſt per
Eſa.14. prophetam: Ab aquilone pandetur malũ ſu-
Hiere.1. per omnẽ terrã. Ipſe eſt ſerpẽs antiquus, qui
Apoc.12. vocatur diabolus & ſatanas. Vnde iſte talis
aquilo ſurget? Quomodo ſurget? ¶Surget
de occultis inſidijs, vbi iacebat olim,& ſerpe
bat lubricus anguis, quando primã mulierẽ
Serpens decepit,quéadmodũ illa dixit:Serpens dece-
Gene.3. pit me,& comedi.Non ibi ſurrexit vt impug
naret,ſed ſerpendo ſibilauit vt deciperet.Vi
res quippe nõ habebat prius,q̃ cõſenſum vo
luntariũ præberet ei mulier, quam Deus in-
nocenté fecerat. Inter te & illum,ſoror mea
ſponſa, Deus inimicitias poſuit, & idcirco
de te omnino deſperauit,imo de fraude ſua,
de dolo ſiue artibus ſuis aduerſum te nihil
habet ſpei,vt decipere poſsit. Dico ergo illi:
Surge aquilo. Quid iaces in terra?Quid inſi-
diaris calcaneo noſtro? Nihil proficis inſi-
diando. Potius ſurge, viribus vtere, & toto
malignitatis impetu debacchare. Egiſti olim
Draco. vt ſerpens, age nunc vt draco magnus,draco
rufus habens capita ſeptem.¶Non quaſi im-
Apo.12. *ſurge non imperatiuè, ſed permiſſiuè dicitur.* perans dico, ſed permittẽtis animo loqúor.
Tu enim iamdudũ ſurgere cœpiſti, nec aliud
eſt niſi ac ſi dicam: Age quod agis, ſurge qui
ſurgis,debacchare qui debaccharis.Quando
enim ſurgere cœpiſti? Nimirum antequam
fieret hæc altera mulier, contra quam deci-
piendo nihil poteris. Vbi verbum promiſsio
Gene.22. nis, quæ nũc impletur,audiſti,quod ad Abra
ham dictum eſt,In ſemine tuo benedicentur
omnes gentes,ſtatim ſurrexiſti, quia prædi-
ctas inter te & mulierẽ,inter ſemen tuũ & ſe
mẽ illius inimicitias adeſſe perſenſiſti.¶Sur-
rexiſti,caput erexiſti,caput primum regnorũ
Exodi 1. Aegyptiorum. Dixiſti enim loquens in Pha-
Exod.15. raone: Quicquid maſculini ſexus natum fue
rit,occidite,& in flumen proiicite: quicqnid
fœminei,reſeruate. Et cætera his ſimilia, vſ-
que dum diceres,perſequens abeuntes:eua-
ginabo gladium meum, interficiet eos ma-
nus mea. Ita qui ſerpẽs deceptor fueras,dra-
co perſecutor factus es,draco magnus,draco
rufus, id eſt, ſanguineus. Poſt illud pri-
mum caput tuum, ſecundum caput erexiſti
3.Reg.18. occidendo per manus Iezabel & ſtirpis eius,
4.Reg.ulti. præcones myſterii huius, prænnntios hu-
Heſter 3. ius ſacramenti, prophetas domini. Deinde
1.Machab.1. tertium caput in Nabuchodonoſor rege
Babylonis,deinde quartum in regno Perſa-
rum & Mœdorum per Aman, qui genus no-
ſtrũ delere voluit, ne eſſet vnde poſſem ego
naſci. Deinde quintum in regno Græcorum
per Antiochum Epiphanem caput erexiſti,&
& ita iã quinq; vicib⁹,ô aquilo,ſurrexiſti. Sex
tum caput nunc eſt, ſcilicet regnum Roma-
norum. Septimum nondum venit, videlicet
regnum Antichriſti. Surge igitur aquilo, id
eſt,age quod agis,non enim præcipio vt agas
malum,quod nunquam egeris: ſed permitto
ſurgere, quia vis. Excute hoc ſextum caput
tuum,effice vt tradatur hoc ſemen mulieris
in manus Romanorum. ¶Ita ſurge aquilo,
& veni auſter,veni ſancte ſpiritus,cui diabo- *Auſter eſt ſpiritus ſanctus*
lus aquilo contrarius eſt, perfla hortum meũ
& fluẽt aromata illius, fietq; quod antè dixi,
emiſsiones tuæ paradiſus, quod nũquam ita
factum eſt. Nunquam enim ò auſter ita con-
tra Aquilonẽ veniſti, vt perflando hortum
meum, nouum faceres fluere paradiſum, id
eſt,nouam propagari eccleſiam de multitu-
dine gentium. [*Veniat dilectus meus in hortum ſu-* CAP. V.
um,ut comedat fructum pomorum ſuorum.] Vt di-
lectus meus mihi loquitur ita eſt. Ego hor-
tus,ego fons hortorum, ego fons ſignatus,
ego gratia eius,puteus aquarum viuentium,
& emiſsiones meæ paradiſus malorum Pu-
nicorum. Veniat ergo ipſe in hortum ſuum,
vt comedat fructum pomorum ſuorũ.¶Nõ, *Aliter Eua aliter inuitauit Maria.*
quomodo Eua inuitauit virum ſuum,ego in
uito dilectum meum. Illa inuitauit virũ ſuũ
ad comedendum pomum, non ſunm, pomũ
alienum,pomum interdictum: ego inuito di
lectum meum ad hortum ſuum, ad comedẽ-
dũ fructum pomorũ,non alienorum,ſed fru
ctum pomorum ſuorum,quemadmodum di
cit:Meus cibus eſt,vt faciam voluntatem pa-
tris mei, quæ videlicet voluntas patris, ſalus *Iohan.4.*
& vita eſt generis humani, quod ipſe plaſ-
mauit, quod benedixit, quod perditum
reparauit. Et quid tam propriè ſuum inter
omnes fructus pomorum ſuorum, quàm
ego,quæ ſum prima de primitijs pomorum,
imo etiam fons hortorum. Veniat igi-
tur in hunc hortum ſuum, & me tranſferen-
do in illud tertium cœlum, in illum tertium
paradiſum,quo abijt,quo me vidente,aſcen- *2.Cor.12.*
dit,comedat fructũ pomorum ſuorum: per- *Actor.1.*
ficiat,vſq; in finem perducat gratiam eorum,
quæ in me celebrata ſunt, operum ſuorum.
Ex quo in cœlum abiiſti,crebro ruerteris in
illum quem dicis, paradiſum emiſsionũ mea
rum,& comedis de pomis punicis,quæ opti-
ma ſunt inter primitias earundem emiſsio-
num mearum. Tot enim iam comedis frag-
mina malorum punicorum,quot beatas ani-
mas martyrum confeſſorumq; tuorum hinc
aſſumis, & trãsfers in illud vitæ ſempiternæ
ſecretum. Quando ita venies in hũc hortum
tuum, ad iſtum quem dicis fontem horto-

rum? Quando ita venies ad me, vt vbi tu es,
illic ego tecum ſim?[*Veni in hortum meum ſoror
mea ſponſa, meßui myrrham meam cum aromatibus
meis. Comedi fauum cũ melle meo, bibi uinum meum
cum lacte meo. Comedite amici & bibite & inebria-
mini chariβimi.*] Omnia quæ generi humano
ad ſalutem ſiue reſtaurationem ipſius erant
neceſſaria, ego te ſilente perfeci, ſoror mea
ſponſa: nunc me quieſcente, tibi debetur ali-
qua eiuſdem operis portio tua. Quid tãtum
ad requiem tuam feſtinas? Ego naſcendo, mo
riendo, reſurgendo, & in cœlum aſcenden-
do, ſalutem mundo operatus ſum: nunc cum
amicis & teſtibus meis te ſupereſſe oportet,
& omnium quæ ſacta ſunt, idoneum perhi-
Quatuor fe- bere teſtimonium, cum neceſſaria operatio-
cit præcipue ne ſignorum atq; virtutum. Diligẽter auſcul
Chriſtus. tent amici, & enarrent omnibus nuptiarum
noſtrarum filiis, quatuor iſta quæ facta ſunt,
quia veni in hortũ meũ, quia meſſui myrrhã
meã cũ aromatib⁹ meis, & quia comedi fauũ
cũ melle meo, & quia bibi vinum meum cũ
lacte meo. Deſcendendo quippe in vterum
tuũ, & aſſumẽdo carnẽ, vt verus homo naſce-
rer, qui ver⁹ deus erã, veni in hortũ meũ: mo
riendo atq; ad infernum deſcendendo, reuer
ſurus cum omnibus ſanctis & electis meis,
qui me expectabant ab origine mundi, meſ-
ſui myrrham meam cum aromatibus meis:
reſurgendo, comedi ſauum cum melle meo:
aſcendendo in cœlum, bibi vinum meum cũ
lacte meo. Deſcendendo (inquam) in vterũ
tuum homo ſactus ego, veni in hortum me-
um. Quid enim non meum? Ego quippe, ego
ipſe ſum verbũ, per quod omnia ſacta ſunt,
& ſine quo ſactum eſt nihil. Et ille paradiſus,
Gene. 2. de quo ſcriptura dicit: Plantauerat autem do
Ibidem. minus de⁹ paradiſum voluptatis à principio,
per me plantatus eſt: & tu hortus alius, hort⁹
cõcluſus, per me factus es: & vniuerſus emiſ-
ſionũ tuarũ paradiſus, per me plantatus ſiue
plantandus eſt: propterea dixi hortũ meũ. At
nõ ſic ille primus homo, de quo ſic ſcriptum
eſt: Tulit ergo dominus hominem, & poſuit
eum in paradiſum voluptatis, vt operaretur
& cuſtodiret illum: non (inquam) ſic ille di-
cere potuit: Veni in hortum meum. Non e-
nim paradiſum ipſe ſecerat ſiue plantauerat,
ſed nec in paradiſo ipſe ſormatus ſuerat. Ego
& hortum ſeci, & in horto natus ſum, & vt a-
liis verbis vtar, ego & ciuitatẽ condidi, & in
Pſal. 86. ciuitate natus ſum, ſicut ſcriptum eſt: Homo
natus eſt in ea, & ipſe ſundauit eam altiſsi-
mus. Non ſuus paradiſus erat, atq; eo magis
operari, & commiſſum cuſtodire illum con-
decebat. Quòd quia non fecit, neceſſarium
erat vt venirem ego in hortum meum, & vl-
tra debitum operando ac ſeruiendo, corrige
rem illius peccatum, qui nec operatus eſt de-
bitum. Quomodo correxi? Meſſui myrrham
meam cum aromatibus meis, id eſt, expandi
manus meas in cruce, hoc fructu, vt ſaluaren
tur omnes mei, quos ille, metendo mortem
animæ ſuę, perdidit. ¶ Dictum quippe fuerat
illi: De ligno autem ſcientiæ boni & mali ne *Gene. 2.*
comedas, in quacunq; enim die ex eo come-
deris, morte morieris. Non obediuit, imo in-
obediens manus incontinentes ad vetitũ ex-
tendit. Hoc illi metere fuit, ſeminauerat e-
nim impiam cogitationem, tumens intus, &
cogitans eſſe ſicut Deus. Hoc illi, inquam,
metere ſuit, nõ myrrham, ſed gehennam, nõ
mortem corporis, quæ interdum pretioſa *Pſal. 115.*
eſt, ſicut dicit Pſalmus: Pretioſa in conſpectu *Pſal. 33.*
domini mors ſanctorum eius, ſed mortẽ a-
nimæ, quæ mors mala eſt, ſicut itẽ dicit Pſal-
miſta: Mors peccatorum peſsima. Mortem il
lam meſſuit, morte illa ſtatim mortuus ſuit,
vbi pomum de arbore rupit & momordit, iu
xta veritatem, dicẽtis: In quocunq; enim die
comederis ex eo, morte morieris. Ego autẽ
meſſui myrrham meam, ſcilicet corporis ſo-
lã mortẽ, mortẽ pretioſam. Seminauerã ante
iuſtitiam, ſeminaueram humilitatem & obe-
dientiam ſpontaneam, cum eſſem ego non
vt ille, tantum homo, ſed & deus & homo.
Conſiderabam illud vnde patre minor eſ-
ſem, ſcilicet natura carnis, ſicut ſcriptum eſt. *Pſalm. 8.*
Minuiſti eum paulominus ąb angelis, & ſecũ
dum illam naturam ita iuſtitæ ordinem te-
nui, vt omnibus ſubditus eſſem & obediens
patri, tanquam minor maiori, homo deo, cre *Exod. 9.*
atura creatori, ſecundum legem Moyſi. Ex-
empli gratia. Ter in anno apparebit (inquit)
omne maſculinum tuum corã domino deo
tuo, ſcilicet in ſolennitate azimorum, in ſo-
lennitate primitiuorum menſis, & in ſolenni
tate exitus anni, quæ eſt ſolennitas taberna-
culorum. Hæc enim pars iuſtitiæ ſiue obe-
dientiæ, maximè mihi ſeminarium myrrhæ
fuit: quia exinde inimicis meis opportunitas
venit me interficiendi, dũ ſciens eos tractare
mortẽ meam, nihilominus propter pręceptũ
legis aſcendi Hieroſolymam. Ita factum eſt,
vt meterẽ myrrham meam cum aromatibus
meis, id eſt, vt per obedientiã peruenirẽ vſ- *Philip. 2.*
que ad mortẽ, mortẽ autẽ crucis, cum qua & *Iohan 12.*
per quam omnia traxi ad me, & acquiſiui om *Ephe. 1.*
nes electos meos à cõſtitutione mũdi. Quid
deinde? [*Comedi fauum cum melle meo.*] id eſt, ſur
rexi à mortuis, recepi carnẽ meam, non vltrà
morituram ſemperq; victurã cum verbo ſibi

vnito

vnito,verbo deo,quod ſum & erã ego.¶Mi-
randa oppoſitio,mirabilis correctio.Ille pri-
mus homo requiſitus ſiue redargutus de pec
cato ſuo,quoniam ſemetipſum defendit,nó
ſolum mortem animæ,quam incurrerat,non
euaſit, verum etiam mortem corporis inſu-
per acquiſiuit,dicente deo,Quia puluis es,&
in puluerem reuerteris. Ego autẽ, quoniam
tradidi pro peccato,non meo,ſed alieno, me
metipſum, obediens patri,nó ſolum vitá ani
mæ non amiſi,quaſi propter maledictum le-
gis,dicentis:Quia maledictus à Deo eſt, qui
Gene. 3. pendet in ligno, verumetiam vitam carnis
cito recuperaui,& ecce ſum homo in vtroq;,
ſcilicet in corpore & in anima viuus, contrà
Deut. 21. quod ille fuit in vtroq; mortuus.Itaq; & mel
Fauus cũ mel meũ cũ fauo meo, & fauũ meũ cũ melle meo
le in reſurre- comedi: quia mel meum fauũ ſuum recogno
ctionis glo- uit,& fauus meus melle meo reſpirauit,ita vt
ria. nulla vnquam myrrha interfluere poſsit, id
eſt, vitæ & verbi, quod ego ſum ſempiterna
dulcedo carnem meã rurſus decorauit,& ca-
ro in diuinitatis gloriam tranſiuit, ita vt ipſa
iam mori vel mors ei dominari vltrà nó poſ-
ſit. Hoc ſacramentum neſciebant adhuc ami
ci noſtri,quando rediuiuus apparens eis, di-
Luc. 24. xi: Habetis hic aliquid quod manducetur?&
tunc obtulerunt mihi partem piſcis aſsi & fa
uum mellis. Comedi coram eis non prius
fauum mellis, & deinde partẽ piſcis aſsi, ſed
prius partem piſcis aſsi,& deinde fauum mel
lis, & ſumens reliquias,dedi eis. Hoc ſigno
edocẽs,quod & ipſi exemplo meo prius paſ-
ſionibus atq; preſſuris deſiccandi, ac deinde
fauo conſurgendi mecum forent ſatiandi.
¶Similiter & inimici mei neſciebant ſacra-
Marc. 15. mentum dicti huius, quod dixi,& nunc di-
co:Meſſui myrrham meam cum aromatibus
Iohan. 9. meis,& nihilominus dabant mihi bibere vi-
Pſal. 20. num myrrhatum, vinum cum felle mixtum.
Ibidem. Poſt illum reſurrectionis fauũ iſta eſt gloriæ
& honoris conſummatio,quia bibi vinũ meũ
cum lacte meo,id eſt,lætificatus ſum aſcẽſio-
nis gandio,completa ſcriptura,quæ dicit:Læ
tificabis eum in gaudio cum vultu tuo. Nam
ego ſum ille rex,de quo dicebat: Domine,in
Pſal. 46. virtute tua lętabitur rex,& ſuper ſalutare tuũ
exultabit vehementer. ¶Illa lætitia,illa vehe
mens exultatio,iſta eſt quam nunc dico,Bibi
vinum meum cum lacte meo. Aſcendi enim
in iubilo,& inde non ſolum lætatur cor, ve-
Prouer. 31. rumetiã exultat caro:& idcirco dixi,Bibi vi-
num meum cum lacte meo.Hoc vinum meũ,
obliuionem mihi fecit laborum præterito-
rũ,iuxta illud:Da ſiceram mœrentibus ô La-
muel,& vinum his qui amaro ſunt animo. Bi
bant & obliuiſcãtur egeſtatis ſuæ, & doloris
non recordentur amplius. Bibi, & bibẽdum
dedi his,qui amaro mecum fuerunt animo, Acto. 2.
vinum cum lacte meo. Biberũt & obliti ſunt
egeſtatis atq; doloris:egeſtatis,qua prius egẽ
tes fuerãt,vtpote homines ſine literis & idio
tę:doloris,quo propter paſsionẽ meã dolue-
rant, ſicut prædixerã eis iã hora paſsionis im
minẽte:Sed quia hæc locutus ſum vobis, tri-
ſtitia impleuit cor veſtrum.Itẽ: Et vos igitur
nunc quidẽ triſtitiam habetis:iterũ aũt vide- Iohan. 19.
bo vos,& gaudebit cor veſtrũ,& gaudium ve
ſtrũ nemo tollet à vobis. Hoc ſacramentum
neſciẽtes,qui videbant & audiebant eos, ſcili
cet quod bibiſſem ego & guſtandũ prębuiſſẽ
illis vinum meum cum lacte meo: dicebant,
neſciẽtes quid loquerẽtur, quia muſto pleni
ſunt iſti. ¶Deniq; ſpiritũ ſanctũ dederã illis, Acto. 2.
ſpiritũ paracletum,qui vnus idemq; eſt,& vi-
nũ meũ,& lac meum: vinũ meũ, quia gaudiũ
de pręſentibus bonis:lac meũ,quia cõſolatio
de pręteritis malis:vinũ meum,quia dilectio
Dei:lac meũ,quia dilectio proximi.Et dicebã
eis: [*Comedite amici & bibite,& inebriamini chariſsi
mi.*] Quid comedetis,& quid bibetis?Nimirũ
reliquias,quas ego ſumẽs dedi vobis,reliqui
as faui mei & mellis mei, reliquias vini mei
& lactis mei,non ſine reliquijs myrrhæ meæ
vel piſcis aſsi mei. ¶Nõ quomodo ſerpẽs mu *Aliter Chri-*
lierem Euam, & mulier virũ ſuum inuitauit *ſtus, aliter*
ad comedẽdũ, ego inuito vos ad comedẽdũ *ſerpens inui-*
& bibẽdũ,imo cõtra illud quod illi comede- *tauit ad come*
rũt,ego neceſſariæ comeſtionis atq; bibitio- *dendum.*
nis appono vobis antidotũ.Serpens non da-
bat illis de ſuo, ſed ſuadebat rapere de alie-
no:ego do vobis de proprio,de fauo & melle
meo,de vino meo & lacte meo,imo & de cor
pore meo,de ſanguine meo,ſimul & de ſpiri
tu meo. Spiritus hic veritatẽ loquitur vobis
cõtra mẽdaciũ,quod ſerpẽs loquebatur illis.
Quid enim locutus eſt illis: Scit enim deus,
quia quocũq; die comederitis de ligno illo,
aperientur oculi veſtri,& eritis ſicut dij, & id
circo prohibuit ne comederetis. Hoc dicens
ille ſpiritus blaſphemiæ, magnã deum aſſeru
it contra hominem habere inuidiam. Iſte
aũt ſpiritus veritatis,quid dicit vobis? Scit e-
nim dei filius,quia ſi mãſeritis in illo, & ipſe
in vobis, eritis ſicut filij dei, eritis dij, eritis Gene. 3.
omnes filij excelſi, quia aperientur oculi ve-
ſtri,aperientur vobis ſenſus,vt ſcripturas in- Iohan. 17.
telligatis,& idcirco dixit vobis:Accipite & co Pſal. 81.
medite,hoc eſt corpus meũ.Accipite & bibi- Luc. 20.
te,hic eſt ſanguis meus. Hoc dicẽs iſte ſpiri- Matth. 26.
tus gratię,magnã circa nos inſinuat dei bene
uolentiã. Comedite igitur amici & bibite,&
inebriamini chariſsimi.Hoc vnum de ſimili-
bus loquor vobis,de ſimilib' ſerpẽtis.Nõ enĩ

ſine cauſa dixi: Et ſicut Moyſes exaltuit ſerpétem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipſo, nõ pereat, ſed habeat vitam æternam. Nô (inquam) ſine cauſa dixi, quia videlicet ecce loquor vobis vnum de ſimilibus ſerpentis. ¶Quid eſt illud, vnum de ſimilibus? Comedite (inquit ille) & eritis ſicut dij, comedite & bibite (ego dico) & eritis vos gratia, quod ſum ego natura, ſcilicet filij dei. Neq; illi, vidclicet primi homines, in fructu ligni vetiti videbant hoc quod audiebant, ſcilicet diuinitatis effectum, neq; vos videtis in pane & vino corporalibus oculis, ſic eſſe, vt dico corpus & ſanguiné meum. Illi videbant ſolummodo arboris pomum, vos videtis ſolummodo panem & vinum. Plus ille ſerpeos, quàm videretur, credi ſibimet voluit, & creditum eſt illi: plus & ego mihi vt credatis exigo, quàm videre poſsitis corporis oculis, & credendum eſt mihi, vt quo ordine mors introiuit, eodẽ foras mittatur, & vita ſublata malè credulus, benè credentibus recuperetur. ¶Quo enim ordine vita ſubiata eſt & mors introiuit? Eo videlicet, vt morte animæ præcedente, mors carnis ſubſequeretur. Nam quo die comederũt primi homines vetitum, eodẽ morte animæ, morte peccati mortui ſunt: & deinde morte carnis, ſuo quoq; die vel tempore in puluerẽ reuerſi ſunt. Ibi vos quoq; amici, & ſecundũ animam mortui, & ſecundum carnem mortales facti eſtis. In Adam quippe omnes moriũtur, & hoc ſcienter vnuſquiſq; veſtrum confitetur. Nunc autem quid ſpiritus dicit? Eleuare, eleuare, conſurge Hieruſalem, quæ bibiſti de manu domini calicem iræ eius, & vſque ad fundũ calicem ſoporis bibiſti, & potaſti vſq; ad feces. Duo ſunt quæ occurrerũt tibi, vaſtitas & contritio, & fames & gladius. Filij tui proiecti ſunt, dormierunt in capite omnium platearum, ſicut beſtia illaqueata: pleni indigoatione domini, increpatione dei tui. Quam dicit indignationem domini, ipſa eſt mors animæ: & quam dicit increpationem dei tui, ipſa eſt mors corporis, & ipſa eſt calix, quem bibiſti (inquit) de maou domini, ſubauditur, increpantis atq; dicentis: in ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec vertaris in terram, de qua ſumptus es, quia puluis es, & io puluerem reuerteris. Nam calicẽ mortis animæ bibiſti, non de manu domini dei tui, ſed de manu ſerpentis antiqui inimici tui. Mortis corporeæ calicem idcirco bibiſti de manu domioi, quia ſublata vita animæ, vita corporis ſi perpetua fuiſſet, nimis eſſet inutilis. Hæc duo occurrerunt tibi, inquit. Ac deinde ſubiungit: Idcirco audi hæc paupercula, & ebria non à uino. Ecce tuli de manu tua calicem ſoporis, fundũ calicis indignationis meæ. Nõ adijcies, vt bibas illum vltrà. ¶Hoc agitur nũc, ô chariſsimi, dum dico vobis: comedite amici & bibite, & inebriamini. Amici, inquam, & chariſsimi. Iam enim non dico vos ſeruos, ſed amicos meos, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis. Idcirco non dico chari, ſed dico chariſsimi, quia charitas erga vos maxima mihi eſt, qua maior eſſe nõ poteſt. Maiorem enim hac dilectionem nemo habet, quàm vt animã ſuã ponat quis pro amicis ſuis. Hoc ego facio. Nam ecce dum morior, dum ad mortẽ trador, iamq; venditus in morte agonizor, corpus quoq; meum comedendum, & ſanguinem meum bibendum vobis appono, vt ſicut iam dixi, quo ordine mors introiuit, eodem foras mittatur de animabus & corporibus veſtris. Primò quippe foras mittitur mors animæ, dum comeditis & bibitis ſacramentum mortis vel paſsionis meæ, quia ſicut quodam loco dixi, Qui manducat me, ipſe viuet propter me. Poſt hoc foras mittetur mors corporis, ſcilicet quando omoes reſurgetis, quod & vos me primo reſurgente fideliter creditis, ſicut itidẽ ego dixi de illo, qui manducãs me, viuit propter me, & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Dicit aliquis. Sancti itaq; patres veſtri quomodo viuent, qui non comederunt neq; biberunt hoc vitæ ſacramentum, niſi tantum in figura & in generatione vna, quando manna in deſerto comederunt, & aquam de cõſequente eos petra Biberunt? ¶Ad hęc, inquam, ſicut viuentibus vobis pro modo veſtro, ita & defunctis illis pro modo ipſorum, ſapientia dei prouidit, eandemq; menſam parauit. Siquidẽ diſsipati ſunt illi, quoniam animæ quidẽ apud inferos ſunt in requie ſpei, corpora verò requieſcunt in ſepulchris, diſsipabor & ego panis viuus, qui de cœlo deſcendi, & anima quidem ad animas illorum, corpus verò deſcendit ad corpora ipſorum, ſcilicet in eius terræ ventrem, quo illa recepta ſunt. Mox animæ illorum reuiuiſcunt in vita plena atq; perfecta, cuius in ſpe aliquatenus vixerunt, in nouiſsima autem die vobiſcum reſurgent reſurrectione corporum. Atq; ita fiet, quod dicit aliquis veſtrum, quodq; firmiter tenet fides omnium veſtrum, quia ſicut in Adam omnes moriũtur, ita & in Chriſto omnes viuificabũtur. ¶Hoc tantæ ſalutis ſacramentum ab initio non feci vobis, hunc cibum potumq; vitæ æternæ hactenus non porrexi vobis, cùm ambularetis mecum ad prædicandum euangelinm regni dei. Non enim tẽpus erat, neq;

ordo

Marginal notes, left column: *Mors animæ præceſsit mortem corporis.* 1. Cor. 15. Eſa. 51. Gene. 3. Eſa. 51.

Marginal notes, right column: *Inebriamini chariſſ.* Iohan. 15. *Ordo mittendi foras mortem.* Iohan. 6. Ibidem. Quæſtio. Exod. 16. 1. Cor. 10. Reſponſio. 1. Corin. 15. *Cur in ultima cœna & non prius dedit Chriſtus corporis &*

Sanguinis sui sacramentum. ordo poſcebat, vt vobis cibus aut potus dare tur nouæ ſalutis, priuſquam mundaremini, priuſquam deleretur macula veſtra, macula reatus antiqui, quã contraxerunt comedẽdo vetitũ, vobiſq; omnibus naſcituris intulerũt iã dicti homines, primi parentes veſtri. Mun dari aũt aliter neq; vos potuiſtis, neq; potue- *Iohan.15.* rũt veteres amici noſtri, ſancti antiqui ab ori gine mũdi, niſi per effuſionẽ ſanguinis mei, lauacrum regenerationis, ſcilicet ſanguinis *Luca 23.* & aquæ de latere meo decurrentis. Non igi tur antè vobis facere aut dicere debui, accipite & comedite amici, accipite & bibite cha riſsimi: non, inquam, antè, ſed in ipſo articulo paſsionis meæ vel mortis, quia emundati eſtis, vnde & dico vobis, quia & vos mundi eſtis propter ſermonẽ, quẽ locutus ſum vobis. Nã quia credidiſtis, & quia permanſiſtis mecũ in tentationibus meis, idcirco ex quo ego cœpi agonizari, vos cœpiſtis emundari: ac proinde, ſicut iam mũdis, ſicut emundatis à peccato originali, quod primus homo per cibũ cõtraxit, hũc cibũ & hũc potũ feci vobis apponẽdũ cæteris amicis & filijs noſtris poſt vos naſcituris, hoc ordine, vt ipſi prius lauẽtur aqua baptiſmatis, quæ poſt ſanctificationem verbi cum ſignaculo crucis ſiue exorciſmo paſsionis meæ vel mortis, non erit alia, ſed eadem, quam cum ſanguine meo de latere meo iam mortuus profundã, percuſſus lancea militis, & tunc demum particeps fiat cibi huius ac potus eo modo, quo tradidi vobis. *Roma.8.* Inebriamini igitur chariſsimi, inebriamini, *Quales ebrietas apoſtolorum.* inquam, ita vt egeſtatis veſtræ obliuiſcamini, & doloris amplius nõ recordemini. Nam corpus quidem mortuum, id eſt, certiſsimè moriturum eſt propter peccatum, ſpiritus verò viuit propter iuſtificationẽ. Et ipſam mortem & omnes modos ſiue ſpecies mortis atque pœnarum, quicquid doloris & quicquid gaudij, quicquid timoris & quicquid ſpei mũdus habere, ſiue inferre poteſt aut potuit, ob liuiſcimini chariſsimi præ ebrietate vini veſtri, præ abundãtia ſpiritus ſancti, præ dulcedine nuptiarum noſtrarum, nuptiarum præſentium, quibus intereſſe meruiſtis, quarum feſtiuitatem videre primi meruerunt beati *Iohan.2.* oculi veſtri. Vos enim eſtis conuiuæ nuptiarum præcipui, qui primi omnium aquam vinum factum guſtare meruiſtis. Siquidem iã hoc ipſum, quod non habetis triſtitiam ſiue dolorẽ ſeculi, quòd contemnitis gaudiũ mũdi, ꝙ timorem hominis non timetis, quod non in homine ſperatis: quæ videlicet quatuor paſsiões aquæ mortuæ, imo & aquarum *1.Corinth.7.* mortuarũ quędã capita ſunt: ſed ſolũmodo ſecũdum Deum contriſtamini, ſolummodo in ſpiritu ſancto gaudetis, ſolum deum timetis, & in ſolo deo ſperatis: iam, inquã, hoc ipſum eſt prægustare factum ex aqua vinum, & ebrietatis initium: veniet autem ſatietas, per ficietur ebrietas, poſt hoc, iuxta illud in Pſal- *Pſal.35.* mo: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Ecce hæc ſunt ſoror mea ſponſa, quæ feci, quæque dixi amicis & chariſsimis meis, veniẽs in hortum meum, metens (vt iam dixi) myrrham meam cum aromatibus meis, comedens fauũ meum cum melle meo, & bibens vinum meũ cum lacte meo. Cæterum quod optas & dicis poſt hęc omnia: Veniat dilectus meus in hortum ſuum, vt comedat fructum pomorum ſuorum, hoc deſiderans, vt te, quam dixi hortũ concluſum, cuius emiſsiones ſunt vel eſſe incipiunt per mundum vniuerſum paradiſus malorum punicorum, te, inquam, hortum cõcluſum, fontemq; hortorum, mox accipiã ad meipſum: vt vbi ego ſum, illic & tu ſis mecũ: *Iohan.14.* hoc nimirũ ratio differre poſtulat, videlicet in primis, ne vacet huic mundo dicere, quod nunquam mulierem viderit, de qua nouum hoc audit ex euangelij noſtri prædicatione, quia miſit Deus filium ſuum, factũ ex mulie- *Galat.4.* re, factum ſub lege. ¶Pulcherrimum atq; ordinatiſsimum eſt, quod dũ aduerſarij noſtri libros baiulant ſecum, dicentes ſine ſcriptum habentes, Ecce virgo concipiet & pariet filiũ, *Eſa.7.* & vocabitur nomen eius Emanuel: & amici *Marc.ultim.* noſtri prędicant in iſta plenitudine temporis hoc eſſe perfectum, ſequentibus ſignis ad cõfirmationem dictorum, tu quoq; ades media librorum præcedentium atq; prædicatorum ſignorũq; ſubſequẽtiũ, tu, inquã, virtutũ ope ratrix, ac totius ſanctæ magiſtra religiõis, qua lẽ nunquã oculus vidit, qualis ab initio, quan do Eua facta eſt, nõ fuit, nec eſt, nec erit, in co gitationibus ſuis, in verbis ſuis, in factis ſuis, in omni odore ſuauitatis, in omni flore & fructu honoris & honeſtatis. ¶Ecce vẽturi ſunt *Eccle.42.* homines ſpiritum contrarij, ſpiritus contra ſemetipſum diuiſi, & contra concluſionem horti mei, contra virginitatem vtri* mei, contra *aliàs, tui* paradiſiacas emiſsiões tuas, multa ac diuerſa, imo & contraria dicturi, videlicet Carpocratiani, Valentiniani, Apollinariſtę, Pauliani, Iouinianiſtæ, & alij ſpiritu erroris ſeducti ſiue ſeducendi, per quos ſerpens antiquus ſibilabit, vt dicant, alij me hominem fuiſſe tãtum, & vtroq; ſexu progenitum: alij me nihil corporis aſſumpſiſſe ex te, ſed trãſiſſe per te quaſi per fiſtulam, alii non me hominem verum, ſed in phantaſia appariuſſe hominem phantaſticũ, alij non ſemper me fuiſſe, ſed ex te ſum pſiſſe initiũ, alii filios te ex Ioſeph ſuſcepiſſe

d 4 poſt

poſt me natũ. Tã diu igitur differri te oportet & detineri in peregrinatione iſta, donec interimas & iſtas & cæteras hæreſes vniuerſas, narrando fideliter, quod prædicetur & ſcribatur veraciter, narrando, inquam, prout tempus & cauſa poſtulauerit, quod non me ex viro, ſed ex ſuperueniente ſpiritu ſancto conceperis, quod non ita per te, quaſi per fiſtulam tranſierim, ſed de ipſa carnis tuæ ſubſtantia veram carnis ſubſtãtiam ſuſceperim, quod non phantaſticum, ſed verum & verè humanũ corpus acceperim, & in cœlum leuauerim, quod non ex te initiũ ſumpſerim, ſed ante te, imo & in principio ante omnia ſecula Deus Dei verbũ ego extiterim, & poſt me natum ſemper virgo ſis, iuxta quod Ezechieli prophetæ dictum fuit, quia porta hæc ſemper clauſa erit. *Ezech. 44.* Portas iſtas & omnes eiuſmodi emiſsiones tuas, tẽpus tuũ erit, vt cum anima tua faciam id, quod ſummopore deſiderãs, dicis. Vt veniat dilectus meus in hortum ſuum, vt comedat fructum pomorum ſuorum.

LIBRI QVARTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI Commentariorum.

LIBER QVINTVS.

O Beata Maria, vocem ſponſi iamdudum audierunt non ſolum amici, verumetiam adoleſcentulæ quàm plurimæ pulchritudinem tuam laudantis & dicentis, quia tota pulchra es, & adhuc * adiicientis, abſq; eo quod intrinſecus latet. Quid eſt illud ꝙ intrinſecus latet, niſi optimus intentionis ſiue cõſcientiæ theſaurus? Hoc enim fere omnes nos latet, dum legimus, quia tu religionis & fidei magiſtra cum beatis apoſtolis cõuerſata es, cum hominibus & fere inter turbas viſa es. Cur non potius in abſcondito te continuiſti? Cur non confirmaſti tibi ſecretum contemplationis? Cur vnquam aliquis mortalium viſus eſt magis te aſſumpſiſſe pennas ſicut columbæ, vt volaret & requieſceret, vt elongaret fugiens, & maneret in ſolitudine? Hoc enim multi fecerunt, non ſolus Helias ſiue Helizæus, verumetiam quàm plures filij prophetarum. Quid igitur? Quam ob cauſam non & tu ſimiliter, ſiue amplius eo modo pretioſam abſcondiſti hominibus pulchritudinis tuæ margaritam? Quærimus hoc & eſt ſcitu dignum, & ecce iam inuenimus & videmus, non quidem omnino ſicut eſt, ſed quaſi per ſpeculum. Nam ſpeculi vice ad cauſam iſtam conſiderandam habemus maximè hunc ſcripturæ locũ, hæc pulcherrima dicta Canticorum, quæ ſic incipiunt: [*Ego dormio, & cor meum uigilat. Vox dilecti mei pulſantis: aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactum eius. Surrexi, ut aperirem dilecto meo. Manus meæ diſtillauerunt myrrham primam, & digiti mei pleni myrrha probatiſſima. Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo. At ille declinauerat atque tranſierat. Anima mea liqueſacta eſt, ut dilectus locutus eſt. Quæſiui illum & non inueni: Vocaui, & non reſpondit mihi. Inuenerunt me cuſtodes, qui circumeunt ciuitatem. Percuſſerunt me & uulnerauerunt me, tulerunt mihi pallium meum cuſtodes murorum. Adiuro uos filiæ Hieruſalem, ſi inueneritis dilectum meum, ut annuntietis ei, quia amore langueo.*] Ecce hic, ô Maria beatiſsima, ecce hic nobis quaſi per ſpeculum in ænigmate ſublucet vita tua, vita inclyta, quæ (vt dicere vel canere iam conſueuimus) cũctas illuſtrat eccleſias. Totus fere huius capituli ſenſus ad illud pertinet, quod in te latet, & ſupra nos eſt quemadmodum ſuprà dicebat dilectus, oculi tui columbarum, abſq; eo quod intrinſecus latet: ſicut fragmẽ mali punici, ita genæ tuæ abſq; eo quod intrinſecus latet. Admoueamus igitur hoc ſpeculum, & diligenter oculis cordis exinde cõtemplemur, vt ſaltem aliqua ex parte cognoſcamus ſanctiſsimam conuerſationem tuam. [*Ego dormio, & cor meum uigilat.*] Quid hoc eſt aliud, niſi illud ipſum, quod alibi dicit habitatrix pectoris tui ſapientia dei, In omnibus requiem quæſiui? Et quid hæc ſunt, Ego dormio, &c. In omnibus requiem quæſiui, niſi optimam partem elegi, relictis cunctis ſolicitudinibus vel curis ſeculi? Et quidem multæ

alìàs, dicentis

Cur Maria nõ elegit ſibi uitam ſolitariam ſicut Helias.

Pſal. 54.

3. Regu. 18. 19.

1. Cor. 13.

Sup. cap. 4.

Eccle. 44.

Lucæ 10.

Ego dormio, & cor meum uigilat.

multæ filiæ ſiue multæ animæ taliter dormierunt, vel dormire cupierunt, ſed tu dormitionis huius totum obtines magiſterium, & vigiliarum cordis totum tenes principatum. Quid aliud nobis in Pſalmo loquitur ibidẽ dilectus, dicẽs: Vacate & videte, quãdo ego ſum Deus: Hoc nanq; idem eſt, ac ſi diceret: Vos dormite, & cor veſtrũ vigilet. Intelligimus igitur quid dicas, ego dormio, & cor meũ vigilat, ſcilicet quia talẽ nobis vt ſequamur vitam tuam eſſe inſinuas, qualis in patre tuo Iacob, quaſi per vmbram ſignificata eſt, qui & ipſe quando dormiuit, tũc cor eius vigilauit, ſicut ſcriptum eſt: Cumq; veniſſet ad quendam locum & vellet in eo requieſcere, tulit de lapidus qui iacebat, & ſupponens capiti ſuo dormiuit in eodem loco. Viditq; in ſomnis ſcalam ſtantẽ ſuper terrã, & cacumẽ eius tangens cœlum: angelos quoq; dei aſcẽdentes & deſcendentes per eã, & dominũ innixũ ſcalæ, &c. Multarũ quoq; (ſicut iã dictũ eſt) animarum fuit & eſt, non ſolum ſecundũ illam ſimilitudinem otio ſancto dormire, id eſt, à terrenis curis vacare, & in cœleſtibus per contemplationem corde vigilare: verum etiam eodem modo, quo & Iacob tunc dormiuit ſecundum corpus dormire, & ſecundũ animam per ſomnium cœleſtia videre, iuxta illud: Senes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri viſiones videbũt. ¶ Sed ô tu cœlum dei, vnica ſedes domini, in vtroq; vigilãtiæ modo, cũctis mortalibus ſiue terrenis hominibus longè eminẽtior extitiſti, longè ſtudioſior ad contemplandum eum, in quo deſiderant angeli proſpicere, atq; aptior fuiſti. quid ergo tu cum hominibus, quamuis ſanctis? Quid tu loqui vel conuerſari cum mortalibus, quamuis apoſtolis? Cur non potius tanquam turtur caſtiſſima, turtur ſoliuaga, ſolitudinem expetiſti remotior, quàm Iohãnes Baptiſta, ſecretior quàm Helias, vt ſoli te ſcirent, tibique famularentur angeli ſancti, nõ ad horam, ſicut angelus Heliam ſemel & iterum pauit, neq; ad tempus, ſicut eundem corui pauerunt miniſtri, ſed iugiter, donec tuis completis diebus, ad transferẽdam te in cœlũ ęthereũ non vnus tantũ currus igneus, ſed totus cum rege ſuo filio tuo veniret atq; occurreret angelorũ exercitus? ¶ Hæc nobis quaſi percontantibus tu reſpondens, dicis: [*Vox dilecti mei pulſantis, aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meũ plenũ eſt rore, & cincinni mei guttis noctium*] Hoc eſt dicere: Dilectus meus foris eſt, quaſi ſub dio eſt, tectum non habet, domum non habet: Vulpes (inquit) foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis nõ habet, vbi caput ſuum reclinet. Quid enim? Nunquid domum vel ſuam habet? Imo reliqui (ait) domum meam, diuiſi hæreditatem meam, facta eſt mihi habitatio mea quaſi ſpelunca hyęnæ. Domum ergo iam non habens ſuam, & nondum adeptus aliam, id eſt, à Iudæis iam repulſus, & gentibus nondum cognitus, quodammodo ſtans foris & pulſans, rogat intus ſuſcipi, & hęc vox dilecti mei pulſantis: Aperi mihi ſoror mea, columba mea, amica mea, immaculata mea. ¶ Soror mea, per fidẽ, amica mea, per ſpẽ, colũba mea, per charitatem, immaculata, per omnimodã mentis & corporis incorruptionẽ: quod in matre, quæ concepit & peperit, valde laudabile eſt. Aperi mihi, ſcilicet os tuum, loquere, prout ad confirmandum pertinet euangeliũ, & in hoc optatę tibi quietis patere ſuſpendium, vt gratum ſingulari pudicitiæ tuæ propter me rumpas ſilentiũ. ¶ Quã ob cauſam? Videlicet, quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium. Extraneus factus ſum quippe fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ, & ſicut eius qui foris eſt, & tectum non habet, caput plenum eſt rore, & cincinni ſiue ſupremi capilli pleni ſunt guttis noctium: ita opprobria exprobrantium ceciderunt ſuper me, & ab ipſis ſacræ ſenſibus prauis inficiuntur ſcripturæ, quæ omnes ita mihi, ſcilicet verbo dei, ſicut cincinni inhærent capiti. Sicut me extra portas ſuas, vt crucifigerent, eiecerunt, ita de cordibus ſuis longè fecerũt, odientes & me & patrem meum: & ſicut illa nocte ſua faciem meam conſpuerãt, ita pertinaciter blaſphemias in caput meum iactitãt, & cincinnos meos commaculant, ſimiles ipſi rori cadenti, ſiue caducis guttis noctiũ, quia de gratia dei ceciderunt: dum me Deum Dei filium eſſe blaſphemantes negant, & ſcripturas, quæ teſtimonium perhibent de me, ſenſu contrario conturbant. Aperi igitur cum alijs teſtibus meis os tuum, & facito, vt in quibuſcunque locum habeam, vbi reclinem caput meum. ¶ Vbi & quando iſta vox dilecti pulſantis? Intus & interiori homine, vbi vobis quoq; amicis dilectus idem ſolitus eſt loqui, ſicut & de quodam veſtrum ſcriptura dicit: Dixit autem ſpiritus Philippo: Accede & adiunge te ad currum iſtum. Si enim dilectus habitat in vobis, & intus loquitur vobis, non neceſſe habetis doceri, quid de me ipſa dixerim, vox dilecti pulſantis. ¶ Si quæritur quando, nimirũ poſtquam aſcendit in cœlum, dum hic quoque ſexus tenderet ad eũ, ſicut legitur in Actibus Apoſtolorũ: Hi omnes erant perſeuerantes vnanimes cũ mulierib⁹, & Maria matre Ieſu & fratribus eius.

Sicut

[Margin notes: Pſal.45. — Somnus Iacob. — Gene.28. — Iohel.2. — Contemplatio Mariæ cunctis excellentior. — 3.Reg.19. — Dilectus foris ſtans & pulſans. — Matth.8. — Hiere.12. — Soror mea &c. — Caput meum plenum eſt rore. — Pſal.68. — ibidem. — Vbi vox pulſantis. — Acto.8. — Quomodo fœminæ quoq; comiter vnum re coeperunt. — Acto.1.]

Sicut viri,ita & ſœminæ iam communiter viuere incipiebant,non ſolum Iudæorum, verumetiam Græcorum,quum dato ſpiritu ſanƈto,prędicaretur euangelium.Hinc eſt illud: *Actor. 6.* In diebus autem illis creſcente numero diſcipulorum,factus eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eò quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduę eorũ. Propter huiuſmodi maximè fiebat vox dilecti pulſantis & dicentis:Aperi mihi ſoror mea,videlicet ne vel infirmiori ſexui deeſſet ſalutaris doctrina, miniſteriumq́; & norma vitæ, vel morum diſciplina. Ego autem,inquam:[*Expoliaui me tunica mea,quomodo induar illa? laui pedes meos,quomodo inquinabo illos?*] Iamdudum quippe dilecte mi vitam perfectè ſolitariã concupiui,in qua ſic viuit,ac ſi quis tunica vel omni veſte nudus,quieſcat ſibi in ſecreto lectuli lotis pedibus,& expers toti' pulueris.Quomodo rurſus implicabor curis, quæ non deſunt prælatis in conuerſatione communi,quamuis vita communiter viuentium propriumq́; nihil habẽtium religioſa ſit vel eſſe poſsit? Hæc nanq; vita ſine victu vel miniſterio quotidiano nõ poteſt deduci,& nõnihil habet pulueris, imo & nimis ſæpe puluerulenta eſt, & in primis murmurioſa,ſicut initio iam audiſtis ò amici, quia factus eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quod deſpicerẽtur in miniſterio quotidiano viduæ eorum. Nec mirum, quod ſexu iſto, ſexu fragili, confugiente ad nos de luto ſeculi, ſubeſt aliquid pulueris huiuſmodi, quum & in veſtro,ſcilicet ſexu virili,nonnulla reprehenſibilia ſint,& multa priſtinæ conuerſationis veſtigia ſuperſint. *Maria præ cæteris contemplatiua.* ¶Ego autẽ dilecto meo pulſanti loquor, eiq́; nota replico, quia ſingularis ego præ omnibus exui me tunica mea,mente & actu vel habitu reliqui omnia,& ita laui pedes meos, conſcientiam ſiue intentionem meam emundante ſpiritu ſancto,vt iam dicti pulueris nihil omnino reſiduum ſit. Quomodo nunc induar tunica,vt quum mea reliquerim omnia, curem aliena, pro aliis ſolicita,& earum quæ quotidie veniunt viduarum, vel quæ vẽturæ ſunt virginum materfamilias effecta? Quomodo iniquinabo,quos laui pedes meos, id eſt, ad aliqua terrena inclinabo oculos vel cæteros, quos omnes tibi ſoli dilecte mi dedicaui,ſenſus vel cogitatus meos? Nam etſi cuſtodia tua ſemper mecum eſt,vera tamẽ humilitas ſemper ſolicita eſt,& mea potiſsimũ anima, quæ amore tuo ſingulariter plena eſt, pro puluere æſtimat, pro ſordibus reputat,quicquid vnquã pręter te per aliquam neceſsitatẽ dicit vel cogitat, quamuis licitum ſit, quamuis non otioſum,imo & aliquatenus vtile videri poſsit. Hęc vel his ſimilia dicenti & vigilanti,corde dormire volẽti mihi quid obuenit? [*Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactum eius.*] Quomodo,ô dilecta,miſit dilectus tuus manum ſuam per foramen? Quæ eſt illa manus? Quod eſt illud foramen? Quis ille tactus? Quis ille tremor? Quomodo intremuit venter meus? aut quid venter tuus? Mirantes iſta quęrimus, quia talium inexperti ſumus. Dicit quidam veterum amicorum: Et *Hiere. 1.* miſit dominus manum ſuam & tetigit os meum,& dixit ad me:Ecce dedi verba mea in ore tuo:ecce conſtitui te hodie ſuper gentes *Ezech. 10.* & regna.Item alius dicit:Ego ſedebam in domo mea,& ſenes Iuda ſedebant coram me,& cecidit ſuper me ibi manus domini Dei.Et emiſſa ſimilitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei. *Miſit manum ſuam per foramen.* ¶Noſtra ętate referebat quędã adoleſcentularũ familiaribus ſuis,quibus propter compertam beneuolentiam ſecreta ſua committere non dubitabat, nocte quadam ſimilitudinem manus à capite lectuli fuiſſe immiſſam ſuper pectus ſuum pene vigilantis,imo nullatenus dormientis,nõ nihil tamẽ de exceſſu tenuiter patiẽtis. Erat autem tactus ſuauiſsimus, quaſi dexterę manus. Et apprehendens illam ſuis vtriuſq; manibus demulcebat ſignaculo crucis, peragrans intus & exterius,quibus delinimentis valde manus eadem delectari videbatur. Cũq́ue poſt illas ſignaculi ſancti delicias, quib' manum demulcebat,brachium quoque contingere,ipſamq́; perſonã, cuius manum tenebat,aſſequi conaretur,velociter veluti increpitans mouit & excuſsit ſe manus illa, oleo ſuauior, penna volucris agilior, motuq́; ſuo dedit intelligi, quod ipſe cuius erat manus, nollet ſe apprehendi. ¶Memorabat etiam eadem adoleſcẽtula,ſcilicet anima nuptijs iſtis dedita,canticiſq́; nuptialibus intenta,quoniam dilectus in viſu noctis conſpicuus, manũ ſuã miro modo pectori eius,quaſi per foramẽ iniecit,& cor eius intrinſecus apprehẽdit,tenuitq́; aliquandiu ſuauiſsimè ſtringẽs, & gaudebat ineffabili gaudio cor illud intra manum illam ſubſiliens atque tripudians.

Sanctus & dulcis tremor. ¶Porrò de tremore illo, tremore ſancto & diuino,tale experimentũ ſibi eueniſſe fideli narratione referebat. Aſpiciebat per viſum in quadam eccleſia ſaluatoris imaginem, cruci confixam in loco ſublimi, ſcilicet vbi de more conſiſtebat,orantibus ſiue adorãtibus propoſita populis. Cumq́; in eã intenderet, viuẽs imago viſa eſt, vultu quaſi regio,radiãtibus oculis, aſpectuque prorſus reuerẽdo:

manum-

242

manumq; ſuam dexteram de patibulo adducere, ſignaculum crucis ſuper aſpicientem edere magnifica expreſsione dilectus ille dignatus eſt. Non vana viſio, imo magnæ virtutis ſenſum videnti intulit cõtinuo. Deniq; ſicut tremit ſolium arboris, vbi ventus vehemẽs illud cõcuſſerit, ita cũ repẽte in hoc viſu euigilaſſet, in lectulo aliquãdiu tremuit, veruntñ tremore dulci, tremore blãdo, nimiũque ſuaui. Et antequã euigilaret, in ipſo viſu iã dicti virtus ſignaculi videntem ſurſum rapuit, velocius atq; facilius q̃ dici poſsit, manibus expanſis ad manus illius confixas cruci, ita vt os quoq; ori, totumq; corpus admotũ videretur eius corpori, & vbi ſomno erupit, aliquandiu (ſicut iam dictũ eſt) tremore illo diuino multum delectabiliter vigilans tremuit. Hæc pro experimento manus vel tactus atque tremoris diuini paucis dicta ſint. Verum cum de tua perſona agitur, ô dilecta dilecti ſingularis, qualia vel quanta ſunt iſta, vt ea, quæ circa te feciſſe credenda eſt manus domini, poſsint aliquatenus ex iſtorum ſimilitudine colligi? Magna ſunt iſta, noſtroſq; longè cogitatus excedunt: te potius audiamus, cætera tam ſancta, tamq; myſtica narrãtem, tam longè ſupra literam ſpiritum vitæ in ſenſu habentem: [*Surrexi ut aperirem dilecto meo. Manus meæ ſtillauerunt myrrham optimam, & digiti mei pleni myrrha probatiſsima.*] Surrexi, inquam. Quomodo enim diutius dormire aut pòſt obdormiſcere potuiſſem? Quomodo tunica indui faſtidioſum, aut puluerem pati in pedibus mihi eſſet pigrum, vbi poſt vocẽ dilecti mei pulſantis, manus quoq; acceſsit, & tactu ſuo illum ineffabilem ventri meo timorem incuſsit? Surrexi igitur, vt aperirem dilecto meo, operam dedi, vt cum apoſtolis Chriſti, vtiq; dilecti mei dictis & factis proficerẽ currenti euangelio. Nam hoc eſt quod dico, Manus meæ ſtillauerunt myrrham primã, & digiti mei pleni myrrha probatiſsima. ¶ Oportebat nanq;, vt maximè relictis credẽtium atq; apoſtolicam vitam imitantiũ viduis manifeſtum darem exemplum omnis mortificationis vitiorum normamq; in propatulo mox venturis, nouumq; eatenus inauditũ exemplum eo ſucepturis ſanctæ virginitatis propoſitum. Hæc myrrha vtiq; probatiſsima, id eſt, pretioſiſsima eſt. Cęterum carnem mortificare, non propter deum, neque propter ædificationem videntium, ſed propter gloriam propriam capiendam ex ore laudantium, hoc quidem eſt manibus ſtillare myrrham, ſed non probatã, imo nec ibi ſunt digiti, qui dicantur myrrha pleni, quia non eſt in tali opere virtus diſcretionis, quæ per

Myrrha non probata quid ſit.

digitorum diſtinctionẽ ſolet intelligi. [*Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo.*] Peſſulum (inquã) oſtij mei, id eſt, clauſurã oris mei. Quid nanq; per peſſulũ, niſi ſilentii ſignatur firmamẽtum. Peſſulũ ergo oſtij dilecto meo aperitur, quũ indictũ ori ſilentiũ propter Chriſtũ reſoluitur, vt audientes ædificentur. ¶ Et q̃ pulcher, quàm rationabilis & diſciplinatus ordo loquendi? Prius myrrha ſtillat de manibus, & digiti myrrha probatiſsima pleni monſtrantur, ac deinde peſſulus oſtij dilecto aperitur, id eſt, prius vita laudabilis in exemplum præparatur, & deinde doctrina fidem quærens audientium palàm profertur. Hinc de ipſo dilecto ſcriptum eſt, quia cœpit facere & docere. Non dictum eſt prius docere, & deinde facere, ſed prius facere, & deinde docere. [*Et ille declinauerat atq; tranſierat.*] Ego (inquit) peſſulum oſtii mei dilecto meo aperui, & ille declinauerat atq; tranſierat, id eſt, ego os meũ aperui in doctrina, vt audientibus ſacerem notitiam dilecti: ſed ille iam nobiſcũ non erat, iam cœlo receptus, huc redire vlterius non habebat. Ergo ne, ó dilecta tu iſtud neſciebas? Nonne prus quàm modo iam dicto peſſulũ oſtii tui aperuiſſes, videras, quod in cœlum aſcendiſſet: & ſciebas, quod vltrà ad commanendum mortalibus rediturus nõ eſſet? Sciebam (ait) & benè ſciebam. Sed quid? [*Anima mea liquefacta eſt, ut dilectus locutus eſt.*] Quando vel vbi locutus eſt? Nimirum, quando vel vbi ego peſſulum oſtii mei dilecto aperui, loquendo ſcilicet pro vtilitate audientium ea quæ ſunt dilecti, tunc & ibi dilectus eſt locutus. Non enim ego eram quæ loquebar, ſed ipſe loquebatur in me. Si enim quilibet veſtrum amicorum dicit, & verè dicit: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur, Chriſti, nõ dubiũ quin & in me dilectus idem locutus ſit, quoties ei peſſulum oſtii mei aperui, quoties linguam moui, & verbo Dei (quod ipſe eſt) vocem meam accommodaui. ¶ Vt ergo dilectus locut' eſt, anima mea liquefacta eſt. Flebam quippe, & prę ſingultibus vehementer erumpentibus non poteram verba niſi cõcuſſa, vel voces niſi interciſas euoluere. Nunquid enim poteram abſq; fletu de illo verba facere? Verum fletus ipſe conſolatio mihi erat, delectatio quædam mihi erat: ſicut & cuique veſtrũ lachrymæ ſuæ dulces ſunt, fluentes in eiuſdem recordatione dilecti, iuxta illud: Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Quanto magis mihi, dum diceretur mihi quotidie: Vbi eſt deus tuus, filius tuus: ſiue dũ dicerẽ ego, Me dimiſit in hoc exilio deus meus, filius meus, de me taliter incarnatus

Peſſulũ oſtij oris eſt ſilentium.

Oportet prius facere poſtea docere.

Acto. 1.

Matth. 10.

2. Corint. 13.

Anima mea liquefacta.

Fletus dulcis

Pſal. 41.

benis lachrymas ſuas currere dimittebant,
quantū ipſæ lachrymę volebant. Tunc vnuſ-
quiſq; portiōem ſuam afferebat in medium,
memores verborum patris ſui, filij mei, ſpon
ſi iam dicti, dilecti noſtri, verborum nouiſsi-
morum patris eiuſmodi, quæ moriens & qua
ſi vltimum trahens ſpiritum dixit, memores
quale teſtamentum ſcripſerit eiſdem filijs
ſuis, qualem hæreditatem dimiſiſſet eis, & de
ipſorum hæredum pace & concordia mori-
ens quàm piè ſolicitus teſtator ipſe ſuiſſet, &
quomodo cum dilexiſſet ſuos, qui erant in
Ioh. 13. mundo, in finem dilexit eos. Hæc erant iacu-
la ipſorum, & iſtis percuſſerunt me, & vulne-
rauerunt me, percuſsi ipſi & vulnerati à me
vicisſim ſagittis acutis, quæ erant ſagittæ lo-
quentis in me dilecti, quemadmodū Pſalmi-
Sagittæ potē- ſta dicit: Sagittæ potentis acutæ cum carbo-
tis acutæ. nibus deſolatorijs, atq; ita mutuis percuſſio-
Pſal. 119. nibus mutuiſq; vulneribus percutiebamus
inuicem & percutiebamur, vulnerabamus &
vulnerabamur, percuſsionibus ſuauiſsimis,
vulneribus dulciſsimis: qualia qui expertus
non eſt, profectò ſanitatem cordis non ha-
Tulerunt mi- bet. ¶ Inter iſta tulerunt mihi pallium me-
hi palliū meū. um illi cuſtodes murorum, ita videlicet, vt
totum quod erat in me ſecretum, facerem,
quantum opus erat, illis maniſeſtum. Nam
eatenus omnia, quæ erāt de illo dilecto, ver
Luc. 2. ba conſeruaueram conſerēs in corde meo,
& ita cōtegens quaſi ſub pallio: tunc autem
deprompſi in aperto, videlicet neceſſaria
multumq; profutura prædicando vel etiam
conſcribendo dilecti euangelio. His alijſq;
modis deſeſſa, & omnino huic mundo præ-
mortua, conuerto me ad filias ſororeſq; no-
ſtras, euangelii noſtri viduas, ſiue qualeſcūq;
ſexus noſtri perſonas mihi creditas, & aio
ad eas: [*Adiuro uos filiæ Hieruſalem, ſi inueneritis di
lectum meū, ut annuncietis ei, quia amore langueo.*] O
Filiæ Hieru- filiæ Hieruſalem, quæ veræ eſtis filiæ Abra-
ſalem ſecundū ham, ſemen Iuda, filiæ quoq; Dauid ſecun-
fidem. dum fidem, credendo in eum, qui cum eſſet
Roma. 1. filius Dei ſecundum diuinitatem, & rex ſu-
pernæ Hieruſalem, factus eſt filius meus, ſi-
ue filius hominis ex ſemine Dauid ſecundū
carnē, adiuro vos, videlicet per hoc ipſum,
vnde eſtis filiæ Hieruſalem, ſi inueneritis
dilectum meum, ſi ante me, vt ſępe fit, diſci-
pulæ ante magiſtram, exeuntes de corpore,
veneritis ante dilecti mei conſpectum, vt
annuntietis ei, quia amore lāgueo, quia præ
amore eius, præ magno videndæ faciei eius
deſiderio, nimirum vitæ huius tædium pa-
tior & animo gemituoſo lachrymoſiſq; ocu
lis ſuſpirioſas præſentis exilij moras ſuſti-
neo. ¶ Quid erat, vel quid efficiebat hæc ta-
lis adiuratio? Nunquid ille dilectus neſciret *Cur adiurauit*
amorem languentis ſiue languorem aman- *filias Hieruſa*
tis, niſi annuntiaretur ei? Domine (inquit Pe *lem Maria*
trus) tu omnia ſcis: tu ſcis quia amo te. Quan *Iohan. 21.*
to magis, ô tu dilecta, tam prudens tamq; fi-
delis, per temetipſam abſq; internuntiis di-
cere poteras dilecto, & frequenter dixiſti ſi-
ne dubio, dilecte mi, nullum tibi eſt abſcon-
ditū cor, nullius occultus amor, tu ſcis quia
amore langueo? Quorſum ergo tendit vel
quid efficit hæc adiuratio? Eò nimirum, vt
percuſſa percutiat, vulnerata vulneret, ma-
ter filias, ſalubriumq; vulnerum ſuorum ali
quod, & ſi nō ſtatim omnibus, at ſaltem iam
aliquibus earum experimentum efficiat, vt
audientes filiæ vel ſentientes in matre tan-
tum vitæ futuræ, quæ non videtur, deſideri-
um, in mente perſentiant & ipſę talem illum
eſſe dilectum, vt iure propter eum faſtidiat
quiuis vel quęuis hoc præſens ſeculum, iāq;
inter moras præſentis vitæ magis ac magis
cupiat eum agnoſcere, ſaltem per ſpeculū, *1. Corin. 13.*
ſaltem in ænigmate. Vnde & protinus dicūt:
[*Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto ô pulcherrima mu
lierum? Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia ſic ad-
iuraſti nos?*] Opportuna valde percontatio, ſi
reſpiciamus ad illa tempora, de quibus nūc
agimus, quando tu ô dilecta propter euange
liū dilecti præſens aderas, & in corpore de-
tinebaris, magiſtra neceſſaria, teſtis valde
idonea. ¶ Iam tunc enim audiri incipiebant,
non ſolum Iudæi aperta fronte blaſpheman-
tes, verumetiam multi ac diuerſi hęretici, ſub
nomine Chriſtiano Chriſtianam veritatem
corrumpere laborantes, & exinde pullulare
habebant, eodem quidem malignitatis ſpiri-
tu, ſed diuerſis ſibiq; contrariis erroribus,
quàm plura viperarum genimina, velut anti-
quæ hydræ capita, quæ, vt fertur, ſectis prio- *Hæretici ut*
ribus plura renaſcebantur. ¶ Pulſandum igi- *hydræ capita.*
tur erat ad oſtium veritatis, & conſulen-
dum oraculum ſpiritus ſancti, ſcilicet ſa-
crarium pectoris tui, vt viua voce omnem ne
ceſſariò tenendam demonſtrares regulam fi-
dei, cum teſtimonio ſcripturarum, quas me-
moriter tenebas prophetiſſa magna, & capax
omnium prophetarum ſiue prophetiarum.
Qualis eſt (aiunt) dilectus tuus ex dilecto ô
pulcherrima mulierum, idem filius tuus De-
us ex patre Deo qualis eſt ô virgo virginum,
ô ſancta ſanctarum? Qualis eſt dilectus tuus *Dilectus ex di*
ex dilecto, quia ſic adiuraſti nos? Neq; enim *lecto.*
nos, quæ iam ſumus filiæ Hieruſalem, dubiū
habemus, quin ipſe ſit dilectus ex dilecto, id
eſt, Deus ex Deo: ſed non nobis ſolis, quæ
nūc ſumus in hoc tempore tuo, verumetiam
& omnibus alijs prouidendum eſt filiabus

Hieruſalem, quæ futura ſunt poſt nos, vt ex te certo inſtructæ vel cõfirmatæ ſpiritus ſan ćti teſtimonio, ſciant contemnere hereticos, & ſolius dilećti ſanćto flagrare deſiderio. (*Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex milibus. Caput eius aurum optimum, comæ eius ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus. Oculus eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte lotæ ſunt, & reſident iuxta fluenta pleniſſima. Genæ illius ſicut areolæ aromatum, conſitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia diſtillantia myrrham primam. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus, diſtinctus ſapphyris. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. Species eius ut Libani, electus ut Cedri. Guttur illius ſuauiſſimum, & totus deſiderabilis. Talis eſt dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus, filiæ Hieruſalem.*)

Tale tuũ nobis carmen diuina prophetes,
Quale ſopor feſſis in gramine, quale per æſtum,
Dulcis aquę ſaliẽte ſitim reſtinguere riuo.

Canticum Canticorum. Hoc tuum carmen verè pulcherrimum, & ſicut dicitur, ita eſt Canticum Canticorum. Nihil amici libentius audierint, nihil adoleſcentulæ delećtabilius acceperint, quęcunque habent aures audiendi ſenſumq́; promptum, quo legitimum carmen diſcernere poſſint. Dixiſti qualis dilećtus ſit, & miras qualitates eius breuiter quidem, ſed delećtabiliter expoſuiſti, ſicut habet ſeipſa veritas rei, ſicut omnes conſonanter prædicant ſcripturæ veritatis. (*Dilectus meus candidus & rubicundus.*) *Candidus ſanctitate, rubicũdus paſſiõe.* Vnde candidus, & vnde rubicundus? Nimirum candidus ſanćtitate, rubicundus paſſione. Dicat aliquis: Si ergo candidus, quare rubicundus? Si ſanćtus, quare paſſus? Hoc enim admirans ſpiritus ſanćtus in Dauid, cum dixiſſet: Beatus vir qui *Pſal. 1.* non abijt in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit, &c. quibus vtique verbis deſignauit, eum fore candidum, ſcilicet immunem ab omni nigredine eius, in quo omnes peccauerunt: erant enim in lumbis *Rom. 5.* eius, quando abijt in conſilio impiorum, & ſtetit in via peccatorum, & ſedit in cathedra peſtilentiæ, cogitando malum, & tranſgrediendo mandatum, & defendendo ſiue in poſteros ſuos transfundendo hæreditarium peccatum ſuum, ſubiunxit atque ait: *Pſal. 2.* Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania: Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduerſus dominum & aduerſus Chriſtum eius? Et eſt ſenſus: Cum ita fuerit candidus & omnino immaculatus: quare ita conuenerunt, & ſuo illum ſanguine rubicundum fecerunt? Et in Eſaia: Quare ergo rubrum eſt indumentum *Eſa. 63.* tuum, & veſtimentum tuum, ſicut calcantium in torculari? Pręmiſerat enim, ego qui loquor iuſtitiam, & propugnator ſum ad ſaluandum, quod eſt verè eſſe candidum, verè immaculatum. Statimq́ue & quod hic dicitur elećtus ex milibus: ibidem ſubiungitur, torcular calcaui ſolus. ¶ Igitur quærimus & nos, ſiue adoleſcentulæ, quæ nondum ad plenum didicerunt, ſed adhuc diſcunt tantum ſacramentum: Si ergo candidus, quare rubicundus? Si ſanćtus, quare paſſus? & reſpondent nobis amici veteres ac noſtri: Quia vulneratus eſt propter iniquitates *Rubicundus propter peccata noſtra.* noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, *Eſa. 53.* & proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed *Roma. 8.* pro nobis omnibus tradidit illum, & ipſe di- *Eſa. 53.* lećti dilećtus propter peccata, inquit, populi mei percuſsi eum. ¶ Quibus autem ex mi- *Electus ex milibus.* libus eſt elećtus, niſi ex ſanćtis omnibus? Et in quo elećtus, niſi in eo, vt illud faceret ſolus, ad quod faciendum nullus illorum fuit idoneus? Hinc enim apud Eſaiam, cum de vniuerſitate ſanćtorum, quæ vna ciuitas *Eſa. 51.* eſt, quæq́; in Adam cecidit, præmiſſum fuiſſet: Eleuare, eleuare, conſurge Hieruſalem, quę bibiſti de manu domini calicem irę eius, & vſque ad fundum calicem ſoporis bibiſti, protinus infirmitas cunćtorum miliũ quanta fuerit, his verbis quæ ſubiunćta ſunt, demonſtratur. Non eſt qui ſuſtentet eam ex omnibus filijs, quos genuit, & non eſt qui apprehendat manum eius ex omnibus filijs, quos enutriuit. ¶ Amplius autem ad ipſam conuerſus dicit: Filij tui proiecti ſunt, dormierunt in capite omnium viarum, ſicut be- *Omnes filij ante Chriſtũ proiecti erãt & infirmi.* ſtia illaqueata pleni indignatione domini, & increpatione Dei tui. Verè magna infirmitas cunćtorum milium. Non ſolum non potuerunt ſuſtentare Hieruſalem, ſiue apprehendere manum eius: verum etiam ipſi proiećti fuerunt & dormierunt in capite omnium viarum, ſicut beſtia illaqueata, videlicet peccato illaqueati, peccato originali, & ob hoc pleni indignatione domini, pleni increpatione Dei, id eſt, & ſecundum animam mortui, & ſecundum corpus mortales effećti, niſi quòd in iſto elećto ſpes omnibus illis vna reſidua fuit, quemadmodum ſequens litera continuo repromiſit. Hæc dicit dominator tuus, dominus & Deus tuus, qui pro populo ſuo pugnauit. Ecce tuli de manu tua calicem ſoporis, fundum calicis indignationis meæ. Non adijcies, vt bibas illum vltrà, & ponam illum

in manu eorum, qui te humiliauerunt. Hoc eſt opus electi, potuiſſe facere & feciſſe, quod nullus alius fecit aut facere potuit, quod eſt abſtuliſſe de manu generis humani, ſcilicet omnium, qui ad vitam erant præordinati, qui omnes dicuntur & ſunt vna Hieruſalem, calicem iræ & fundum calicis, id eſt, ſententiam vtriuſque mortis animæ & corporis. Vnde hoc illi, vt talis vel tantus deberet eſſe electus? In quo diſcernitur? Quo differt à cunctis? [*Caput eius aurum optimum.*] Hoc eſt eius proprium, & hinc eſt illud, quod veraciter eſſe dicitur, ſpecioſus forma præ filijs hominum: quia caput eius aurum eſt optimum, id eſt, principalis eius natura vera diuinitas eſt, ipſe eſt enim Deus, Dei verbum, quod erat in principio apud Deum. Nam Deus erat verbum. Ex duabus vnus idemq́ue ſubſiſtit naturis, diuina ſcilicet & humana, & ob hoc diuina eius natura rectè dicitur caput, quia principium eſt, quemadmodum quodam loco dicit: Ego principium, qui & loquor vobis. Quid tanti ponderis, vt hoc aurum? Quid tam pulchrum, vt hoc caput aureum? Quid tam pretioſum, vt hoc verbum? Ego dilecta pondus auri huius ineffabiliter in memetipſa perſenſi, quando de cœlo in vterum meum deſcendit. Sed habet quandam de ſemetipſo mirabilem atque inæſtimabilem efficaciam, qua mortalis conditionis vterum fragilemq́ue hunc ſexum ita dulciter ſolidare nouit ac potuit, vt non ſolum non frangeretur, verumetiam delectaretur pondere eius paruitas vteri mei, cum ſit ipſe quem tremunt angeli, quem totus non capit orbis, ſub quo curuantur, ait ſcriptura, qui portant orbem. Efficacia hæc, gratia eius eſt, ſine qua nulla ſub eo creatura ſubſiſtere poteſt. Hoc habet præ cunctis milibus, ſcilicet tale, tantiq́ue ponderis caput, & hinc eſt dilectus ex milibus. [*Comæ eius, ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus.*] Comæ huius capitis ſunt omnes ſcripturæ veritatis. Sicut enim comæ de capite prodeunt, & capitis quoddam ſunt ornamentum: ita omnes ſcripturæ diuinitus inſpiratæ, de plenitudine huius verbi ſiue electi acceptæ ſunt, & omnes huic electo perhibent teſtimonium.

Pſal. 44.

Caput eius aurum optimum ſcilicet diuinitas.

Iohan. 8.

Iob 9.

Comæ eius ſcripturæ veritatis.

¶ Iſtæ comæ ſicut elatæ palmarum, id eſt, ſicut folia palmarum, quæ videlicet folia idcirco dicuntur elatæ, quod eleuentur ſurſum, quia non pendent deorſum, ſicut aliarum arborum. Eſt autem palma arbor, inſigne victoriæ ramis oppanſis in modum palmæ hominis, procero ac decoro virgulto, diuturniſq́ue veſtita frondibus, & folia ſua ſine vlla ſucceſsione conſeruans. ¶ Verè ergo comæ eius, videlicet electi ſiue aurei capitis dilecti, ſicut elatæ palmarum, quia videlicet ſcripturæ veritatis, quarum vtique principium eſt caput illud, ſcilicet Deus verbum: non ſicut ſcripturæ hominum, terram aſpiciunt, ſed ſurſum tendunt, & quæ ſurſum ſunt quærunt: ſiquidem non occidentem literam, ſed viuificantem ſequaris ſpiritum, & valde diuturnæ ſunt, ſicut imo pluſquam elatæ ſiue folia palmarum. Quia cœlum (inquit) & terra tranſibūt, verba autem mea non tranſibunt, & iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. ¶ Sunt autem nigrę quaſi coruus, quia (ſicut alibi dictum eſt) tenebroſa aqua in nubibus aëris, id eſt, occulta ſcientia in propheticis atque legalibus ſcripturis, ita veraciter dicas, nigredo magna in comis capitis dilecti, vt ſenſus ſiue intellectus idem ſit. Sed vide quid ſequitur.

Sicut elatæ palmarum.

2. Cor. 3.

Luc. 21.

Matth. 5.

Pſal. 17.

[*Oculi eius, ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte lotæ ſunt, & reſident iuxta fluenta pleniſsima.*] Oculi eius ſeptem ſunt ſpiritus eius, ſeptem dona ſiue ſeptem gratiæ ſunt vnius eiuſdemq́ue ſpiritus eius. Confer oppoſita hęc, comæ eius nigrę quaſi coruus, & oculi eius ſicut columbę, quę lacte ſunt lotę, & vide quid conficitur. Iſtud nimirum, quia ſcripturæ ſanctæ, ſunt quidem ſanctum & viuificantem non habentibus ſpiritum nigræ quaſi coruus, quia obſcuræ eis & truces videntur, ſed habentibus gratiam ſpiritualem, quæ per oculos intelligitur, candidæ, imo & lucidæ ſunt, ſicut oculi columbæ manſuetæ, columbę lacteæ. Exempli gratia: Scriptum eſt, quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera. Et lex dicit: Animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, &c. In prophetis autem, vade, inquit dominus, ſume tibi vxorem fornicationis & fac filios fornicationum, & cętera. In ijs nanque & cæteris huiuſmodi, comæ iam dictæ nigrę ſunt, non quomodocunque, ſed ſicut coruus: quia non ſolum obſcura ſunt hæc, verumetiam nociua videntur ſecundum literalem ſenſum. ¶ Adhibitis autem oculis iam dictis, oculis ſpiritualibus, apparet quia lucida ſunt, columbina ſunt, honeſta & ſancta ſunt, videlicet ſecundum ſenſum myſticum, & quantum diſtat inter nigredinem coruorum, nitoremq́ue columbarum lactearum, tantum, imo & amplius, diſtat inter occidentem literam & viuificantem ſpiritum. Igitur oculi eius, id eſt, gratiæ ſancti ſpiritus in eo manentis ſicut co-

Gene. 21.

Deute. 19.

Oſee 1.

Secundum ſpiritum ſunt ut columbæ lacteæ.

lumbæ, quæ lacte ſunt lotæ: columbæ valde candidæ, quæ reſident ſuper riuulos aquarum & iuxta fluenta pleniſsima, id eſt, omnino intendunt ſcripturis prophetarum, & omnes inſpiciunt ſcripturas ſanctas, ſacramentorum cœleſtium pleniſsimas, iuxta illud Pſalmiſtæ: *Pſal. 1.* Sed in lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. ¶Quid enim fecit aut docuit abſque autoritate ſcripturarum? *Luc. 4.* Primum vbi egreſſus eſt à deſerto, poſt ieiunium ac tentationem, traditum ſibi librum Eſaiæ prophetæ reuoluens, & inueniens locum, vbi ſcriptum erat: *Eſa. 61.* Spiritus domini ſuper me, propter quod vnxit me, &c. Hodie, inquit, impleta eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris. Ita incipiens, cuncta ſine dubio cum autoritate ſcripturarum, & dixit & fecit, ſemper intendens ſcripturis. Et vt aliquid pro exemplo dictum ſit, nunquid in ipſo initio ſuę prędicationis ſine inſpectione ſcripturarum, abſque meditatione legis domini in montem aſcendit, ſicut narrat Euangelium, quia videns turbas plurimas aſcendit *Sermo Chriſti in monte.* in montem, & cum sediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, & aperiens os ſuum, docebat eos, *Matth. 5.* videlicet hoc præcipuè, quod non veniſſet legem ſoluere, ſed adimplere? Non vtique, ſed hoc inſpiciebat, hoc meditabatur, vnum & alterum, videlicet & quod olim fecerat, & quod poſtmodum erat facturus: quia nimirum & olim in monte legem dederat eandem, *Exod. 20.* & poſtmodum aſcenſurus erat in montem, id eſt, in ipſam cœli altitudinem, & aperto ore ſuo, aperto nihilominus ſenſu diſcipulorum ſuorum, *Luc. 24.* vt intelligerent ſcripturas, docere habebat eos omnem veritatem. *Iohan. 6.* Rectè igitur ſicut columbæ, non qualeſcunque, ſed columbæ reſidentes ſuper riuulos aquarum, & iuxta fluenta pleniſsima, ita oculi eius, videlicet dilecti ſunt: quia ſenſus ſiue cogitationes eius nuſquàm à ſanctarum inſpectione ſcripturarum ſeſe aliquando auerterunt. [*Genæ illius ſicut areolæ aromatum, conſitæ à pigmentarijs.*] *Genæ, exterior cõuerſatio.* Genæ ſunt inferiores oculorum partes, vnde barbæ inchoant. Nam barba Græcè dicitur γένειον. Quid ergo per genas dilecti, niſi exterior eius habitus intelligitur? Genæ nanque hominis enuntiant de illo, vnde & dicitur vultus idem locus, eo quòd per eum animi voluntas oſtenditur. Ergo genæ eius, inquit, ſicut areolæ aromatum: quia nimirum latentium in eo indices ſunt gratiarum virtutumque omnium, quæ ita intuentibus gratæ ſunt, habentibus duntaxat ſimplicem oculum atque beneuolum, ſicut areolæ aromatum, conſitæ à pigmentarijs, id eſt, non caſu complantatæ, ſed benè diſpoſitæ cura diligenti delectabiles ſunt, & aſpicientium lætificant viſum pariter & olfactum. [*Labia eius lilia diſtillantia myrrham primam.*] *Labia eius doctrina munda & vera.* Euangelij prędicatio munda eſt, & omnis doctrina dilecti ſancta & vera eſt, quod & ipſi aduerſarij confeſsi ſunt, quàmuis non ſimpliciter, dicentes: Magiſter ſcimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces. *Matth. 22.* ¶Fuit autem initium prędicationis eius pœnitentia, præcurrente in hoc ipſum Iohanne, ſicut ipſa manifeſtè ſcriptura euangelica demonſtrat. In diebus autem illis, inquit, venit Iohannes Baptiſta, prędicans in deſerto Iudeæ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. *Matth. 3.* Item: Cum audiſſet Ieſus, quòd Iohannes traditus eſſet, ſeceſsit in Galilęam, & exinde cœpit prędicare & dicere: *Matth. 4.* Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Sed & aliàs, vbicunque occaſio ſe prębuit, illam oſtendit fuiſſe aduentus ſui cauſam, vocare ſcilicet peccatores ad pœnitentiam, *Luc. 5. Coloſſ. 3.* & hæc eſt amicorum quoque eius doctrina circa omnes homines, vt mortificēt membra ſua ſuper terram. Ergo veraciter labia eius lilia diſtillantia myrrham primam, quia docet munditiam, vocat ad pœnitentiam. Non qualemcunq; myrrham, ſed myrrham, inquit, primam, id eſt, veram & optimam, ſcilicet nequaquàm cupiditate vanæ gloriæ adulteratam. Cum, inquit, ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. *Matth. 6.* Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, ſed patri tuo, qui eſt in abſconſo, & pater tuus, qui videt in abſconſo, reddet tibi. [*Manus eius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.*] *Manus tornatiles in miraculis.* In quo manus eius tornatiles & aureæ? Nimirum in faciendo miracula, vt conſtanter dicere poſſet: Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & ſi non vultis mihi credere, operibus credite, *Iohan. 10.* videlicet quæ feci in vobis, qualia vel quomodo nemo alius fecit. Nemo quippe alius manus in faciendis ſignis vel prodigijs ita tornatiles & ita aureas habuit, id eſt, nemo ita velox & potens extitit in huiuſmodi, ex omnibus, quicunque mira in hoc mundo ſunt operati. *Nemo citius, aut uelocius mira operatus eſt quàm Chriſtus.* Quj torno operatur, facilius, citius atque perfectius operatur. ¶Sic iſte dilectus nimirum longè facilius, multo citius, valde perfectius, mira quæ voluit operatus eſt, quàm aliquis ex cunctis operarijs virtutum, quicunque à ſeculo fuerunt. Illi nanque multo ſudore, multis orationum atque ieiuniorum

impen-

impendijs, multo clamore cordis & oris, aliunde, ſcilicet ex Deo, acquirere ſiue obtinere meruerunt cuiuſlibet (quam vtique in ſemetipſis vel ex ſemetipſis non habebant) virtutis effectum: hic autem ſolo nutu, ſola voluntate, ſolo imperio, interdum & taciturnus quod voluit operatus eſt. Exempli gratia: Cum dixiſſet in nuptijs, implete hydrias aqua, non ſolum non clamauit aut orauit, ſed nec voce ſua ſiue labiorum motu iuſſit ſaltem aut dixit, conuertantur vel conuertimini aquæ in vinum, ſed de hoc omnino tacitus, haurite nunc, inquit, & ferte architriclino, ſciens & certus, quod ſatis ſenſiſſet natura tacitum conditoris ſui nutum. Nec mirum. Ipſe enim erat & eſt antiquus tornator, qui tornauit cœlum & terram, & ſphærica ſolis & lunæ cunctarumque corpora ſtellarum torno ſuo, id eſt, imperio velociſsimo. ¶ Vnde manus eius adeo tornatiles? Nimirum ex eo, quod ſunt aureæ. Quid eſt aureæ, niſi diuinæ? Subſtantia nanque verbi incarnati verum aurum eſt, vera diuinitas eſt: & vnde, quòd ita velociter currunt manus eius? quia quàmuis infirmitate carnis obtectæ fuerint, nihilominus tamen tornatiles, vt erant, perſeuerauerunt, & in nullo infirmiores ſiue tardiores effectæ ſunt. ¶ Adde & hanc ſapientiæ laudem, tanto præconio fortitudinis ſiue velocitatis, quia plenæ hyacinthis, lapidibus vtique pretioſis. Quinam ſunt illi hyacinthi? Nimirum cœleſtes cauſæ mirabilium ipſorum, quæ fecit, quas intendit, quas internis præ oculis habuit ſenſus interni, ſenſus pulcherrimi, quos tu, dum cum exteriori opere coniungis, dum clarè intelligis, dum opportunè eloqueris, nimirum hyacinthos pulcherrimos auro optimo ſuperadditos oſtendis. Exempli gratia: Vt illuminaret cæcum à natiuitate, expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & liniuit ſuper oculos eius, & dixit ei: Vade, & laua in natatoria Siloe, &c. In hoc nimirum manus eius tornatiles & aureæ claruerunt, quia & velociter operatus eſt, & ſicut Deus in poteſtate opus fecit diuinum. Adde nũc cauſas, quare taliter operatus ſit, cum dicere poſſet, ſicut alij dixit: Reſpice, fides tua te ſaluum fecit, & ecce manus eædem plenæ hyacinthis. Quæ nam illę cauſæ ſunt? Illę profectò, quas vſque in hanc diem ſancta eccleſia diligenter obſeruat in catechumenis ſuis, prius liniendo oculos eorum fide vel doctrina incarnationis eiuſdem dilecti filij Dei: in qua videlicet incarnatione, quaſi ſputum oris Dei, pulueri terræ ſeſe indidit & vnus idemque Deus & homo ad illuminandum genus humanum proceſsit de vtero virginis, & deinde mittendo eos in fontem baptiſmi, quo per ſpiritum ſanctum totus homo illuminatur & viuit. [*Venter eius eburneus, diſtinctus ſaphyris.*] Qualis venter, quàm pulcher, & quàm decorus? veruntamen & caput pulchrius & pulchriores manus. Nam caput aurum optimum, & aureæ ſunt manus, venter autem eburneus. Pulchrum quidem & pretioſum eſt ebur, ſed aurum longè pulchrius, longè pretioſius. Sic nimirum humana dilecti huius natura ſiue ſubſtantia, paſsibilis quondam & tenera, pulchra quidem & pretioſa, ſed diuina, longè pulchrior, longè pretioſior, in vna eademque dilecti perſona, nunquàm paſsibilis, ſemperimmortalis, vt erat ante omnia ſecula. Verè pulcher & decorus venter eburneus, quia ſicut ebur magni corporis, ſcilicet elephantis, tota pulchritudo, totumque pretium eſt: ſic iſte venter, videlicet humanitas ſiue caro, quam ex genere humano aſſumpſit, totius mundi maximeque generis Abrahæ, de cuius ſemine naſci voluit, decus & gloria eſt. ¶ Pulchrius nimirum atque pretioſius eſt ebur carne vel corpore reliquo, de quo ſumptum eſt: & nihilominus caro dilecti huius pulchrior, mundior & incomparabiliter ſanctior eſt omni maſſa, cuius ex ſemine ſumpta eſt. Nam vniuerſitatis hominum iſta conditio eſt, vt nullus ſit, qui non veraciter dicat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea, præter hunc vnum & vnicum, ſingularem & ſolum, quem ſine vlla iniquitate, abſque vllis peccatis concepi ego mater ſua, nunc incorrupta, mater in conceptu intacta, in partu & poſt partum illæſa & integra. Ita venter eius eburneus, id eſt, homo ipſe eſt caſtiſsimus, ab omni vitio frigidus, contra omnia, quæ ſunt carnis & ſanguinis, valde ſolidus, impaſsibilis & mundus, ſanctus, innocens & impollutus, & omnino à peccatoribus ſegregatus. ¶ Huiuſmodi venter, & ſi non eſt aurum, ſiue aureus, vt caput eſt aurum, & vt ſunt aureæ manus, attamen diſtinctus eſt ſaphyris, id eſt, humanitas eius, & ſi non eſt idipſum quod diuinitas eius, attamen ſplenduit rebus diuinis, glorificata eſt omnimodis priuilegijs diuinitatis ab ipſo initio, quo cum vagiret in cunis, famulante cœlo & indice ſtella, adoratus eſt à Magis vſque ad conſummationem, id eſt, vſque ad mortem, mortem autem crucis: vbi dum compungeretur hic venter clauis & lancea militis, cœlum obſcuratum eſt & tenebræ factæ ſunt, &

Iohan. 2. — *Manus aureæ à diuinitate.* — *Plenæ hyacinthis, rationibus ſcilicet cœleſtibus.* — *Iohan. 9.* — *Luc. 18.* — *Caro Chriſti reliquis longe mundior.* — *Pſal. 50.* — *Venter ſaphyris diſtinctus.* — *Matth. 2.* — *Philip. 2.* — *Iohan. 19.*

yelum templi ſciſſum eſt, & terra mota eſt,
Matth. 27. & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, & cætera deinde facta ſunt, quæ tu
Exod. 24. conſiderans rectè dicas, quia ſub pedibus eius quaſi opus lapidis ſaphyri, & quaſi cœlum cum ſerenum eſt. [*Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas.*] Crura illius, viæ ſunt illius, ſcilicet miſericordia, & iudicium, ſiue miſericordia
Pſalm. 24. & veritas, ſicut ait Pſalmiſta: Vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas. Nam veritas ipſa eſt iudicium verum. Crura iſta, viæ iſtæ, columnæ marmoreæ, id eſt, rectiſsimæ ſunt atque firmiſsimæ, nec eſt qui poſſet
Pſal. 18. eas infirmare, aut iuſtè reprehendere: Nam iudicia domini vera, iuſtificata in ſemetipſa. Exempli gratia: Loco vel tempore ſupradicto, cum penderet dilectus iſte crucifixus, latronum duorum medius, alte-
Luc. 23. rum ex eis pœnitentem miſericorditer ſuſcepit, ſecumque in paradiſum aſſumpſit, alterum blaſphemantem iuſto iudicio reprobauit. Cum ſimiliter populum quondam non ſuum, populum gentilem, credentem atque confitentem aſſumit, & populum quondam ſuum, populum Iudaicum, non credentem, imo contradicentem atque blaſphemantem dereliquit, quis iuſtè reprehendere, quis immutare poſsit? Nemo vtique, quia rectę ſunt iſtæ viæ eius vniuerſæ. Ergo crura illius columnæ ſunt marmoreæ. Quid eo quoque verius, quòd ait, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas? Baſes nanque aureæ conſilia ſunt ſapientiæ diuinæ.
Baſes aureæ, conſilia diuina & immobilia. Denique ſuper huiuſmodi baſes ita fundatæ ſunt illæ mirabiles columnæ, vt in iudicando ſiue miſericordiam faciendo dilectus iſte nihil poſsit à ſemetipſo facere. Fleſſe potuit ſuper ciuitatem Hieruſalem, ſub-
Iohan. 18. Luc. 19. uerſionem, & damnationem ſuæ gentis præuidens, & tamen animum ſuum inducere non potuit, vt auerteret ab eis iram imminentem. Stabant quippe inflexibilia crura eius tanquàm columnæ marmoreæ ſuper baſes aureas, id eſt, non qualis eſſet humanitatis ſuæ voluntas, ſed diuinæ iuſtitiæ rationes attendebat. [*Species eius, ut Libani electus ut Cedri.*] Species eius, pulchritudo eius talis eſt vt Libani. Cuius Libani? Illius nimirum, cui per prophetam Zachariam ſpiritus ſanctus, ſpiritus propheticus dixit: Aperi Libane portas tuas, & comedat ignis Cedros tuas. Iſte Libanus fuit templum domini, templum quod Salomon domino ædificauit, cuius trabes & tabulata fere omnia
Species eius ut Libani. fecit de lignis Libani, lignis Cedrinis auroque veſtiuit. ¶In quo ſpecies dilecti ſimilis ſpeciei talis Libani? Primum in eo, quod ſicut Libanus ille, templum illud, caput & decus extitit, ſanctumque ſanctorum Hieruſalem illi terrenæ ciuitati, ſic iſte dilectus, & caput, & decus, & ſanctus ſanctorum eſt ſupernæ Hieruſalem ciuitati cœleſti, ciuitati Dei viuentis, ſecundum myſteria templi huius non manu facti, cuncta facta ſunt ædificia templi illius manu facti, ſicut & tabernaculum, quod Moyſes in eremo iubente domino perfecit. Exod. 25. Sicut enim de tabernaculo faciendo dixit dominus Moyſi: Inſpice & fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtraui: ita & Dauid ſpiritum ſanctum, ſpiritum propheticum habenti, non dubium quin demonſtratum fuerit cœlitus exemplar cœleſtis ædificij, vt deſcriberet qualiter deberet fieri, ſicut ſcriptura libri Paralip. dicit: Dedit autem 1. Para. 28. Dauid Salomoni filio deſcriptionem porticus & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum, in adytis, & domus propitiationis, nec non & omnium quæ cogitauerat atriorum, & cętera, vſque ad id: Omnia, inquit Dauid, venerunt ſcripta manu domini ad me, vt intelligerem vniuerſa opera exemplaris. Profectò propheta cum eſſet Da- Pſal. 118. uid, qui & dicebat: Super ſenes & ſuper omnes docentes me intellexi, non dubium quin & ipſe oculis eiſdem, quibus Moyſes viderat exemplar tabernaculi faciendi, viderit exemplar, iuxta quod deſcriptiones templi faciendi dedit filio ſuo Salomoni. Exemplar, inquam, cœleſte, ſcilicet magnum ſacramentum templi, non manu facti, per ſpiritum ſanctum de vtero virginis conſtruendi, id eſt, corporis ſancti, ſicut & ipſe dilectus teſtatur, dicendo Iudæis: Soluite tem- Iohan. 2. plum hoc, & poſt triduum excitabo illud. Hoc autem, inquit Euangeliſta, dicebat de templo corporis ſui. Igitur ſpecies eius vt Libani, id eſt, decus ipſe eſt ſuæ ſempiternæ ciuitatis, & ſanctum ſanctorum in Hieruſalem cœleſti, ſicut præfiguratum eſt in illo templo manu facto, in illa Hieruſalem terrena, conſtructa de lignis imputribilibus atque auro tectis. ¶Non ſolum autem, ſed & in hoc ſpecies eius vt Libani, & ipſe electus, vt Cedri. Quia ſicut Libanus mons *Electus ut Cedri.* Phœnicis qui ex vno latere terminus eſt terræ Iudææ, maximis abundat Cedris, in ſemetipſo radicatis & in altum ſubrectis, ſic iſte mons Dei, mons pinguis verè candidus, & mundus ſecundum hoc ipſum no- Pſalm. 67. men, quod eſt Libanus, magnos & valde nominatos & ipſos patres ſuos, ſecundum fidem & de ſemetipſo radicatos protulit, quē-

admodum de Dauid, vtique patre ſuæ car-
nis, ipſe dicit: Ego Ieſus miſi angelum me-
Apoca.22. um teſtificari vobis, hæc in eccleſijs, ego
ſum radix & genus Dauid. Igitur iſto quo-
que modo ſpecies eius vt Libani, & electus
vt Cedri, ſcilicet ſancti vel patres antiqui,
id eſt, aſsimilatus eſt illis, quemadmodum
Oſee 12. in Oſee propheta dicit: Et locutus ſum per
prophetas, & ego viſiones multiplicaui, &
in manu prophetarum aſsimilatus ſum.
Gene.22. Exempli gratia: Sicut Iſaac ad immolandum
ductus, non reluctatus eſt ipſe, tamen vi-
uus holocauſto ſuo ſuperfuit. Et ſicut Io-
Gene.41. ſeph inuidia fratrum ſuperata de carcere
tranſiuit ad currum dominationis, & Aegy-
ptum de periculo famis eripuit. Et ſicut
1.Reg.16. Dauid, cum eſſet minimus de medio fra-
trum inuidentium, aſſumptus, & rex vnctus
ſuperbum Goliad ſtrauit, & poſt multas per-
ſecutiones Saul, tandem ſedit in throno re-
gni. Sic iſte dilectus inter aduerſa glorio-
ſus claruit, omnique inuidia & ipſa mor-
te ſuperata, in cœlum aſcendit, & ſedet à
Pſal.109. dextris Dei, iuxta illud: De torrente in via
bibet, propterea exaltabit caput. Simili-
ter de alijs quàm plurimis experimenta ca-
pere copioſa promptum eſt, vt ſcienter
noueris ita eſſe, vt dilecta dicit, electus vt
vt Cedri. Finis deſcriptionis hic eſt. [*Gut-
tur illius ſuauiſsimum, & totus deſiderabilis.*]
Guttur dilecti experimentum eſt diuinæ
eius dulcedinis, quæ nondum apparuit, ſed
in futuro reſeruatur in remunerationem
præſentis fidei ac dilectionis, quemadmo-
dum ipſe dilectus dicit: Qui autem diligit
Iohan.14. me, diligetur à patre meo, & ego diligam
eum, & manifeſtabo ei meipſum. ¶Gut-
tur illud ſuauiſsimum, inquit, & non dicit,
quàm ſuaue, vel cui ſimile ſit. Cæterorum
ſingulis quædam ſimilia dedit ſiue appoſuit,
videlicet capiti aurum optimum, comis ela-
tas palmarum, oculis columbas ſuper ri-
uulos aquarum, genis areolas aromatum, la
bijs lilia, manibus tornum & aurum cum
hyacinthis, ventri ebur diſtinctum ſaphy-
ris, cruribus columnas marmoreas cum ba
ſibus aureis. Porro guttur, vt iam dictum
eſt, nulli rei ſimile, ſed tantummodo ſua-
uiſsimum dixit, vt per hoc recogites ineffa-
Eſa.64. bilem atque inæſtimabilem eſſe internam
1.Cor.2. dulcedinem diuinitatis, vt meritò dictum
ſit illud, quod Deus diligentibus ſe prępa-
rauit, quale nec oculus vidit, nec auris au-
diuit, nec in cor hominis aſcendit. Sed nec
cæterorum, de quibus iam dictum eſt, ſimi-
litudines ſufficientes ſunt. ¶Vno autem
dicto ſupplere contendit defectum totius

ſermonis, dicendo, & totus deſiderabi- Totus deſide-
lis. Verè totus deſiderabilis, & ſemper de- rabilis.
ſiderabilis, quia cum habetur, tunc magis
deſideratur, eſtque viſio eius in deſiderio, 1.Petri 1.
deſiderium in viſione, ſicut ſcriptum eſt:
In quem deſiderant angeli proſpicere.
[*Talis eſt dilectus meus, & ipſe eſt amicus me-
us, filiæ Hieruſalem.*] Quomodo ſermo po-
tuit * deſcripſit virum amabilem, dilectum, Al. ſic
deſiderabilem. Non talis pictura hæc, qua- Hieruſalem
lem aſpexit illa non mater noſtra, illa Hie- non vera, ſed
ruſalem terrena, imo non Hieruſalem, ſed terrena.
Ooliba ſoror eius, quæ dicebatur Oolla,
de qua & ſic ſcriptum eſt in propheta Eze- Ezech.23.
chiele: Cumque vidiſſet viros depictos in
pariete, imagines expreſſas coloribus &
accinctos baltheis renes, & thyaras tin-
ctas in capitibus eorum, formam ducum o-
mnium ſimilitudinem filiorum Babylonis
terræque Chaldæorum, in qua nati ſunt,
inſaniuit ſuper eos concupiſcentia oculo-
rum ſuorum, & miſit nuntium ad eos in
Chaldæam. Non, inquam, talis pictura hæc,
veruntamen æmulamini in melius viſum
illum & concupiſcentiam illam. Humanum
dico, ait quidam amicorum, propter infir-
mitatem carnis veſtræ. Sicut enim exhi-
buiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ
& iniquitati ad iniquitatem, ita nunc ex-
hibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in
ſanctificationem. Et ego vobis dico. Si-
cut illa videlicet non Hieruſalem, ſed Oo- Talis eſt dile-
liba exhibuit oculos ſuos videre viros de- ctus meus.
pictos in pariete, videre imagines Chal-
dæorum expreſſas coloribus, videre bal-
theos eorum, thyaras eorum, & formam
eorum, ita nunc exhibete oculos veſtros,
oculos interiores, videre dilectum hunc,
videre aureum caput eius, nitentes ocu-
los eius, reuerendas genas eius, candida
& gratioſa labia eius, tornatiles & aureas
manus eius, eburneum & ſaphyris diſtin-
ctum ventrem eius, rectiſsima crura eius,
& tangite ſuauiſsimum guttur eius, iuxta
illud: Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Pſalm.33.
dominus. ¶De omnibus iuſtum iudici-
um iudicate, videlicet quod iſte multo me- Iohan.7.
lior ſit Moyſe. Hoc enim poſtulabat ipſe,
cum diceret Iudæis: Si circumciſionem acci-
pit homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex
Moyſi, mihi indignamini, quia totum ho-
minem ſanum feci in ſabbato? Nolite iudi- Exod.34.
care ſecundum faciem, ſed iuſtum iudi-
cium iudicate. Nam illi quidem locutus eſt
Deus, & ex collocutione Dei facies eius
ſplenduit, ſed non caput aureum, non ma-
nus tornatiles & aureas habuit, id eſt, non

Deus & homo, ſed tantummodo homo fuit: & hoc ipſum, quòd ſplendida facta eſt facies eius, quod aliqua operatus eſt qualibuſcunque manibus, de plenitudine huins accepit, ſicut & omnes alij. Talis, inquam, eſt dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus, & prius amicus quàm dilectus meus. Prior enim ille me amauit: & reſpexit humilitatem ancillæ [Luc. 1.] ſuæ amicis oculis, & hinc illum ego dilexi, [Iohan. .] quia magna fecit mihi, magna, inquam, quæ verè ſunt amici. Hoc autem nunc agitur, vt veſter quoque dilectus ſit, & vt ſciatis vel cognoſcatis iam ex parte, quàm verè diligendus & totus deſiderabilis ſit, quia dixiſtis, qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia ſic adiuraſti. nos. [*Quò abijt dilectus tuus, ò pulcherrima mulierum? Quò declinauit dilectus tuus, & quærimus eum tecum? Dilectus meus deſcendit in hortum ſuum ad areolam aromatis, ut paſcatur in hortis & lilia colligat.*] [CAP. VI.] Ergo ò dilecta & dilectarum dilectiſsima, non quaſi ignorans, quò abiſſet dilectus tuus, dixiſti filiabus Hieruſalem, adiuro vos, ſi inueneritis dilectum meum, nam ipſę potius ex te diſcendum exiſtimauerunt, & tu doces eas, vbinam inuenire deberent illum. Quare autem non dixiſti, dilectus meus aſcendit in cœlnm: ſed dixiſti dilectus meus aſcendit in hortum ſuum. [*Dilectus meus aſcendit in hortum ſuū.*] Videlicet qui non adhuc infidelibus, ſed iam fidelibus loqueris, ſcilicet filiabus Hieruſalem, quippe quæ nec veraciter dici poſſent filiæ Hieruſalem, ſi non haberent fidem: niſi dilectum ſurrexiſſe atque in cœlum iam aſcendiſſe credidiſſent. Hoc autem ſcire illas oportebat ad perfectionem fidei, quod licet aſcendiſſet in cœlum, & ſederet ad dexteram patris, nihilominus tamen hic remanſiſſet præſentia maieſtatis, præſentia vel gratia ſiue operatione diuinitatis inuiſibili, quemadmodum dicit: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. [*Matth. vlt.*] Igitur dilectus meus deſcendit in hortum ſuum ad areolam aromatis, vt paſcatur in hortis, & lilia colligat, id eſt, hic perſeuerat nobiſcum, quò ſemel deſcendit, vt faceret voluntatem patris ſui, quod eſt paſci in hortis, quemadmodum dicit: meus cibus eſt, vt [*Iohan. 4.*] faciam voluntatem patris mei, & vt electos ſuos congregaret ad ſe, quod eſt lilia colligere, quemadmodum quidam de præcipuis amicorum dicit de hoc ipſo dilecto, quia moriturus erat pro gente, & non tãtum pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. [*Iohan. 11.*] ¶Cum hæc ita ſint, non ita vobis dictum arbitremini filiæ Hieruſalem, adiuro vos, ſi inueneritis dilectum meum, vt annuncietis ei, quia amore langueo, [*Christus ut Deus ubiq; est.*] tanquàm hinc abierit, & hic nullo modo inueniri poſsit, quia Deus & dominus eſt, qui vbique eſt, & omnia implet, quemadmodum ſapiens cognitor eius dicit. Ergone putandum eſt, quòd Deus habitet ſuper terram? Si enim cœlum, & cœli cœlorum capere te non poſſunt, quanto magis domus hęc, quam ædificaui. [*3. Reg. 8.*] Quàmuis ſecundum viſibilem præſentiam hic non ſit, quàmuis humanam formam in cœlum leuauerit, eamq́; nubes ſuſceperit ab oculis noſtris, tamen hic intra vos eſt, & vos illi eſtis areola aromatis, & ipſe paſcitur in vobis, & vos eſtis lilia quæ colligit. [*Act. 1.*]

FINIS LIBRI QVINTI.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI Commentariorum.

LIBER SEXTVS.

Digna laudari à dilecto Maria. Cant. 4.

ANtequam fierent emiſsiones tuę paradiſus malorum Punicorum cum pomorum fructibus, laudabilis eras & pulcherrima mulierum, & dilecti tui voce laudabaris, dicentis: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, abſque eo, quod intrinſecus latet, &c. Quanto magis poſtquàm ad vocem eius pulſantis, & propter manum eius te tangentis, ſurrexiſti, vt aperires ei, & aperuiſti peſſulum oſtii tui, factuſque eſt ille emiſsionum tuarum paradiſus, verbis atque exemplis tuis complantatur, laudari debuiſti ampliori laude pulchritudinis, quàm eſſes pulchra non ſoli tibi, ſed pulchritudinis tuæ facti eſſent participes plurimi. Repetit iterum dilectus canticum laudationis, & modulos multiplicat pulcherrimæ cantionis in memoriam tui, talibus verbis te præmittente. [*Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilis. Pulchra es amica mea, ſuauis & decora, ſicut Hieruſalem, terribilis ut caſtrorum acies ordinata. Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. Capilli tui ſicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui ſicut grex ouium, quæ deſcenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis. Sicut cortex mali Punici, ſic genæ tuæ abſque occultis tuis. Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus. Vna columba mea, perfecta mea, una eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Viderunt illam filiæ, & beatiſsimam prædicauerunt reginæ, & concubinæ laudauerunt eam. Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata!*] Ego, inquis, dilecto meo, ſubauditur peſſulum oſtij mei aperui, vocis meæ obſequium præbui, vt audirent, & non neſcirent filiæ Hieruſalem, qualis ipſe ſit: dilecto, inquam, meo, qui paſcitur inter lilia, id eſt, qui corda munda, & caſta diligit corpora, & dilectus meus, ſubauditur, vicem reddit mihi laudationis ac beatificationis, cantico ſuaui, ac perfectione cantici, veluti octo chordis. Ipſe eſt enim & pſalterium & cythara Dei patris, cui pater in Pſalmo dicit: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cythara. Fiebant autem antiquitus cytharæ octo chordis, ea lege, vt octaua eadem eſſet quæ prima, quam ſymphoniam maximam muſici nominant dyapaſon. Conſiderate igitur canticum iſtud, quomodo currit modulis octo benè ſonantibus, ita vt ſonus octauus idem ſit qui primus, terribilis, vt caſtrorum acies ordinata. Nam primus modulus eſt, pulchra es amica mea, ſuauis & decora, ſicut Hieruſalem, terribilis vt caſtrorum acies ordinata. Secundus, auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. Tertius, capilli tui, ſicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Quartus, dentes tui ſicut grex ouium, quæ aſcenderunt de lauacro. Quintus, ſicut cortex mali Punici, ſic genæ tuæ abſque occultis tuis. Sextus, ſexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus, vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Septimus, viderunt illam filiæ, & beatiſsimam prędicauerunt reginę, & concubinę laudauerunt eam. Octauus, quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata.

Pſal. 56. 107.

Canticum perfectum in octauis.

Octo moduli huius cantici.

¶ Igitur perfecta cantio maximaque hæc ſymphonia dilectionis, & modulus octauus idem ſonat, quod primus pro eo, quod non contenta ego propria fœlicitate, ſtudui chorum filiarum Hieruſalem docere & ordinare, ita vt vnus idemque cœtus & chorus eſſet & caſtrorum acies, chorus laudantium dilectum, acies pugnantium contra diabolum propter dilectum. Nunc ſingula hæc modulamina ſtudioſius addiſcenda ſunt. [*Pulchra es, inquit, amica mea, ſuauis & decora ſicut Hieruſalem, terribilis ut caſtrorum acies ordinata.*] In hoc eſt perfectio pulchritudinis, quod non ſolum ſuauis, nec ſolum terribilis, ſed vtrunque es & ſuauis & terribilis: ſuauis ſicut Hieruſalem, terribilis vt acies caſtrorum, quæ benè ordinata eſt. In quo ſuauis & decora, ſicut Hieruſalem? In eo videlicet, quod & ani-

Chorus & acies caſtrorũ.

Suauis & terribilis.

ma

ma tua ſemper ſupernam videt pacem, & ex viſitatione tui diſcunt animæ pluri- mæ cœleſtem ducere conuerſationem, vnde & dicuntur vel ſunt filiæ Hieruſalem, quia optimam eligunt partem, iuxta illud:

Pſalm. 45.

Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus.

Vt caſtrorum acies ordinata.

¶Quid verò eſt, vt caſtrorum acies ordinata? Non enim à magno intellectu vacat iſta comparatio, & idcirco ſubtiliter eſt intuenda. Scimus & conſtat, quia caſtrorum acies tunc hoſtibus terribilis oſtenditur, quando ita fuerit conſtipata atque denſata, vt in nullo loco interrupta videatur. Nam ſi ita diſponitur, vt locus vacuus, per quem hoſtis poſsit ingredi, dimittatur, profectò iam ſuis hoſtibus terribilis non eſt. Et nos ergo, cum contra malignos ſpiritus ſpiritualis certaminis aciem ponimus, ſummoperè neceſſe eſt, vt per charitatem ſemper vniti atq; conſtricti, & nũquam interrupti per diſcordiam inueniamur: quia quamuis quælibet bona in nobis fuerint, ſi charitas deſit, per malum

Per diſcordiam datur hoſti locus.

diſcordiæ locus aperitur in acie, vnde ad feriendos nos valeat hoſtis intrare. Huius partis optimæ tu totam hæreditatem poſsides, & in ea princeps tu es: partis, inquam, optimæ, cuius eſt & in ſuauitate videre iam vel cõtemplari ſupernam pacem, ſecundum nomen Hieruſalem, & contra malignos ſpiritus in procinctu eſſe ſecundum caſtrorum ſimilitudinem. Veruntamen ô dilecta, ô vera Hieruſalem, fac quod dico. [*Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt.*] Et tunc, quando me præſentem habuiſti præſentia corporali, oculos tuos, oculos tam mentis quàm corporis ſemper in me fixos habuiſti: & nũc, quando ſecundum corpus abſens tibi ſum, me ſpiritualibus oculis iugiter contemplaris. Auerte oculos tuos, auerte, inquam, videlicet ita, vt prudens & diſcreta ſit contemplatio, ſciendo quod ſim incomprehenſibilis ego dilectus tuus, ex eo quod ſum Deus, cuius ſubſtantiam vel naturam quanto quis

Prudens & diſcreta contemplatio.

contemplatur ſubtilius, tanto ad comprehendendum inſufficiẽs inuenitur, vt de iſto

Pſal. 63.

quoque rectè dicas: Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Ergone bonum eſt hoc placitumq́ue dilecto, propter cauſam hanc auertere oculos? Eſt planè bonum aliquo modo, ſcilicet dum ſic à me auertis, vt in temetipſam conuertas oculos tuos, id eſt, dum ſic altiſsimam diuinitatem contueris, vt reuoces ad memoriam infirmitatem tuam infirmæ conditionis, & optimè ſcias, quia hoc ipſum, quòd Deum vides: non tuæ potentiæ, ſed diuinæ gratiæ eſt. [*Capilli tui, ſicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui ſicut grex ouium, quæ aſcenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis. Sicut cortex mali Punici, ſic genæ tuæ abſque occultis tuis.*] ¶Vt quid iſta dilectus laudationis modulamina repetit, cum inter cætera ſuperius eadem & eodem modo cecinerit: niſi quia duplici honorificentia dignum eſt, eandem munditiam cogitationum, eandem vitæ innocentiam, eandemq́ue pudicitiæ verecundiam; quam prius habuiſti in ſolitudine ſilentij, cuſtodiſſe ad integrum in illa frequentia, cui te intereſſe poſcebat vtilitas euangelij, ſecundum voluntatem dilecti pulſantis & dicentis: aperi mihi ſoror mea, quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium? Et de iſtis quidem, videlicet de capillis, dentibus atque genis iam illic dictum eſt: veruntamen de genis adhuc aliquid dicendum, quod libenter audiant amici, quò ædificentur adoleſcentulæ, quò delectentur filiæ Hieruſalem.

Cur repetit tres modulos laudis.

Genæ & genua in vtero materno coniuncta ſunt.

¶In vtero nos ita natura formauit, vt genua genis oppoſita ſint. Vnde & à genis genua dicuntur. Ibi enim cohærent ſibi, & cognata ſunt oculis, lachrymarum indicibus & miſericordiæ. Denique complicatum aiunt gigni, formariq́ue hominem ita, vt genua ſurſum ſint, quibus oculi formantur, vt caui fiant ac reconditi. Inde eſt, quod homines, dum ſe ad genua proſternunt, ſtatim lachrymantur. Voluit enim nos natura maternum rememorare vterum, vbi conſedebamus in tenebris, antequàm veniremus ad lucem. ¶Profectò qui cauſam iſtam diligenter attendit, ille ſcienter atque rationabiliter laudat & approbat, ſanctis & eruditis cogitationibus familiare eſſe, genua frequentius excelſo Deo curuare, & genas lachrymoſas genibus curuis applicare, vt reſpiciet ac recogitet creator habitans in excelſis, qualiter nos in vtero formauerit.

Offerenda ſunt Deo & genua curuata & genæ lachrymoſæ.

Iob. 10.

Vnde & illud ſanctus Iob commonefacit his verbis: Memento quæſo, inquit, quod ſicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me, &c. vſque, licet hæc celes in corde tuo, tamen ſcio, quod vniuerſorum memineris. Non paruum inuentum reperit, qui iſtud conſecutus eſt, vt ſcienter ſic exhibeat creatori, ſicut reperit propheta Micheas, cum dixit: Quid di-

Mich. 6.

gnum offeram domino? Curuem genu Deo excelſo. Nec verò ſoli Deo, verum etiam hominibus dulcis viſu & amabilis eſt huiuſmodi compoſitio ſiue appoſitio, tantoq́ue quiſque magis reuerendus exiſtit, quanto frequentius atque affectuoſius genua curuans, genas ſuas vel oculos aut to-

tum

Genæ & oculi elati Deo hominibuſq; odibiles.

tum caput demiſerit. ¶Econtrà capitis oculorumque ac genarum erectio nimia, multum Deo & hominibus odibilis eſt, magnamque ſonat vituperationem talium reprehenſio, maximè ex ore Dei. Exempli gratia, cum dicit: Pro eo quod eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebant, &c. Item: Generatio cuius excelſi ſunt oculi, & palpebræ in altum ſubrectæ. Tu ò dilecta naturam condecoraſti, quæ genas tuas ad nullius viri aſpectum ſubleuare prima propoſuiſti, ſolique creatori mente & corpore humilis ſapienter inclinaſti, duce & magiſtro ſpiritu ſancto, in quo dicit pater tuus fidelis Dauid: Venite adoremus & procidamus, & ploremus ante dominum, qui fecit nos. Sequuntur autem te vtriuſque ſexus plurimi, quibus optimè placet id quod audiunt, ſicut cortex mali Punici, ita genæ tuę abſque occultis tuis. [*Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum. non eſt numerus. Vna eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.*] Quid eſt hoc dicere: niſi quod & ſi multę ſunt fideles, & propter fidem, quę per dilectionem in eis operatur, laudabiles, nulla tamen earum tibi ſimilis eſt, ſicut veraciter prędicamus, quia nec primam ſimilem viſa es, nec habere ſequentem.

Eſa. 3.
Prouer. 30.
Pſal. 40.
Galat. 5.

Perfectiores animæ reginæ, imperfectiores concubinæ dicũtur.
Matth. 19.

¶Nam reginę rectè dicuntur illę animę, quę perfectæ charitatis ſunt, in eo videlicet quod eundem dilectum tuum ſequentes, nihil terrenum, ſed ipſum ſolum quęrunt, nec propter metum gehennę, ſed propter amorem vitæ tuę ęternæ peccatum ſugiunt, virtutemque amando, iniquitatem oderunt: concubinæ verò ſunt illę, quę ſub timore ſeruiunt, nec eius perfectionis, vt ſuper præceptum velint addere conſilium, ſcilicet hoc, vt relictis omnibus ſolum ſequantur hunc dilectum, habentes quidem in ſundamento Chriſtum, ſed nihilominus amantes aliqua, quæ huius mundi ſunt. Quod porro volunt ſibi numeri iſti decem ſenarius atque octonarius: Valet ne aliquod nomen ſcripturę huius, quod eſt, שִׁירהַשִּׁירִים hoc eſt, Cantica Canticorum. Valet vtique, quia primam ſymphoniam efficiunt, quam muſici nominant diateſſaron. Eſt enim in eis habitudo, quam Epitriton, id eſt, ſeſquitertiam dicunt, quia maior numerus, videlicet octoginta, minorem numerum, ſcilicet ſexaginta, totum in ſe cõtinet, & eius inſuper tertiam partem, id eſt, viginti. Et hęc proportio numerorum in muſica ſex reddit diateſſaron, quod interpretatur de quatuor, & idcirco ſic vocatur ſymphonia hęc, quia de quatuor chordis ſiue vocibus conſtat, cum duobus tonis habens ſemitonium. Igitur ſexaginta reginæ, & octoginta concubinæ, id eſt, animę quæ verbo Dei inſiſtunt, & verbi Dei ita participes factæ ſunt, vt facere poſſint doctrinę fructum: meritis quidem, ſecundum quod ſuprà dictum eſt, differunt ſed fidei cõſonantiam per vnitatem confeſſionis in auribus dilecti ſuauiter reſonant.

Numeri ſexaginta & octoginta faciunt diateſſaron in muſica.

Cur numerus ſenarius reginæ, octonarius concubinis attribuatur.

¶Quomodò autem numeri iſti octonarius & ſenarius, qui hic multiplicauerunt denarium, ab inuicem differunt: vt meritò per ſenarium reginas, & per octonarium voluerit deſignare concubinas? Videlicet eo differunt, quòd ſenarius numerus perfectus, octonarius verò imperfectus ac diminutus, atque vſque ad extremas vnitates ſecabilis eſt. Perſectus quippe eſt, & perfectorum primus numerorum ſenarius, quia ſuis ex partibus conſtruitur. Habet enim dimidiam, id eſt, tres: tertiam, id eſt, duo: ſextam, id eſt, vnum, quæ partes ſimul collectę ſenarij ſummam reſtituunt. Porrò octonarius in ſuis partibus ſeipſo minor eſt. Habet enim dimidiam, id eſt, quatuor: quartam, id eſt, duo: octauam, id eſt, vnum: quæ partes ſimul collectę, ſeptenarium faciũt, minorem videlicet ſummam ipſo octonario, cuius partes ſunt. Claret igitur & iſta cauſa, cur ſenarius reginis, & octonarius concubinis, magiſque octonarius reginis, & ſenarius congruat concubinis.

Adoleſcentularum non eſt numerus.
Pſal. 39.

¶Adoleſcentularum non eſt numerus, id eſt, abundant in euangelio plures, quàm ad cœleſtes pertineant thalamos, iuxta illud: Annuntiaui & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum. Adoleſcentulæ namque rectè dicuntur, quæ nondum ſaltem ad timorem Dei profecerunt, & propter hoc cuſtodia indigent vel magiſterio hominum, qui necdum intus diuini timoris ſeu amoris habent magiſterium, & multæ ex huiuſmodi (quod valde pauendum eſt) inueniuntur extra numerum, quia de adoleſcentia nunquàm ad perſectam ætatem perueniunt, ætatem interioris hominis, quam quidam amicorum inſinuans, occurramus, ait, in virum perfectũ, in menſuram ætatis plenitudinis Ieſu Chriſti.

Ephe. 4.

¶Vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuę, electa genitrici ſuę. Vna (inquã) eſt, & similẽ non habet: Omnino nec inter reginas vlla ſimilis huic eſt. Cui matri ſuæ vna, cui genitrici ſuæ eſt electa? Nimirum matri ſuæ Hieruſalem vna eſt, illi Hieruſalem, quæ ſurſum eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum, & genitrici ſuæ, ſcilicet antiquæ eccle-

Mater, ſuperna Hieruſalẽ, genitrix, antiqua eccleſia patrum.

ſiæ

ſiæ electa eſt, eccleſiæ patriarcharum & prophetarum ac regum iuſtorum, quorũ de carne progenita eſt, quorum ſecundum fidẽ benedictionis, quæ ad illos repromiſſa erat, ianua vel materia eſt. Et illi matri, & huic genitrici vna & electa eſt: quia nec inter angelos, nec inter homines ſimilem vel primam habet, vel ſequentem habitura eſt: verè columba, quia gratia plena, verè electa, quæ non ſolum ſalua exiſteret, verum etiam ipſam ſalutem pareret. [*Viderunt illam filiæ, & beatiſſimã prædicauerunt reginæ, et concubinæ laudauerunt eã.*] Hoc ipſamet præuidens ac prænoſcens, cum dixiſſet: quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ſubiunxit atq; ait: Ecce enim ex hoc beatam me dicẽt omnes generationes. Nõne, vt ſecũdum prçſentem literam hoc dictum ſit, & generatio reginarum, & generatio concubinarum, & generatio adoleſcentularũ: nonne (inquam) omnes iſtç generationes beatam dicent illam? Reuera, & ſi impares meritis, attamen fide conſimiles, ecce vident illam, ecce contemplantur illam vnam, illam electam, & cum admiratione ineffabili voces extollunt iugiter ex omnibus locis ſuis, talem laudantes, talem beatiſsimam prædicantes, non ſolum hic in iſto exilio mortalitatis, verumetiam & multo amplius in illa prima vitæ & immortalitatis, vbi vident eam dominantem, & dominando poſsidentem regnum dilecti, eo videlicet iure, quo decet matrem poſsidere regnum filij ſui. Et quid dixerunt laudantes, & beatiſsimam prçdicantes? [*Quæ eſt iſta, quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata?*] Quàm pulcher ordo in iſta laudatione, in iſta tuæ pulchritudinis, ô beatiſsima, prædicatione. Primum conſurgens vt aurora, deinde pulchra vt luna, deinde electa vt ſol. Quando nata es ô virgo beata, tunc vera nobis aurora ſurrexit, aurora prænuntia diei ſempiterni, quia ſicut aurora quotidiana finis præteritç noctis, & initium diei ſequentis, ſic natiuitas tua, natiuitas ex ſemine Abrahæ, clara ex ſtirpe Dauid, ad quos cum iuramento Dei facta eſt repromiſſio benedictionis: finis dolorũ, & conſolationis fuit initiũ: finis triſtitiç, & lçtitiæ nobis extitit principium. ¶ Quando autem ſpiritus ſanctus in te ſuperuenit, & filium virgo concepiſti, virgo peperiſti, tunc tu & ex tunc pulchra pulchritudine diuina: pulchra (inquam) non quomodocunque, ſed vt luna. Sicut enĩ luna lucet, & illuminat luce non ſua, ſed ex ſole concepta: ſic tu ô beatiſsima, hoc ipſum, quod tam lucida es, non ex te hàbes, ſed ex gratia diuina, gratia plena. Quando autem de hoc mundo aſſumpta atque ad æthereum thalamum translata es, tunc tu & ex tunc electa vt ſol: electa (inquam) nobis, quia ſicut ex te natum Dei filium ſolem verum, ſolẽ çternum adoramus & colimus vt Deum verum, ſic & te honoramus atque veneramur, vt veri Dei genitricem, ſcientes quia totus honor impenſus matri, ſine dubio redundat in gloriam filij. ¶ Et quidem natura non tu idem es, quod ille ſol, ſed nihilominus tanta es, vt te honoret ipſe ſol, honore, quo decet filios honorare parentes ſuos. Qui enim dixit: Honora patrem tuum & matrem, non dubium, quin & ipſe honoret, & ab omnibus amicis ſuis ſuam velit honorari matrem. Finis cantici idem ſonat quod principium, terribilis vt caſtrorum acies ordinata, ſicut ſuperius iam dictum eſt. ¶ Protinus verò, quod dixeras ô dilecta filiabus Hieruſalem, percõtantibus quò abijſſet dilectus tuus, dilectus meus deſcendit ad areolam aromatis, vt paſcatur in hortis, ipſe gratanter acceptum confirmat his verbis. [*Deſcendi in hortum nucum, ut viderem poma conuallis, & inſpicerem ſi floruiſſet uinea, et germinaſſent mala Punica.*] Ita ſoror mea, vt nouiſsimè dixiſti: Ego deſcendi, videlicet de cœlis in hortum meum, hortum nucum, factus ſum enim ex te muliere, factus ſub lege, quæ nimirum lex ſic mihi eſt tanquàm hortus nucum. ¶ Deniq; ſicut nux ſub amaro cortice, intra teſtam duram, dulcem & ad veſcendum ſuauem continet nucleum, ita ſub amara voce vel occidente litera, & duriſsimo iugo cæremoniarum, ſuauem atque viuificantem cõtinet ſpiritum. Ad quid huc deſcendi? Vt viderem poma conuallis, & inſpicerem ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala Punica. Verum quod econtrà euenit, illud cantabile non eſt, ad Cantica Cãticorum non pertinet: ſiquidem reſpicias cauſam illorum, qui illi deſcenſui meo nimis ingrati fuerunt. Amici noſtri & filiæ Hieruſalẽ adoleſcentulæ noſtræ iamdudum rem geſtam benè nouerunt, ſecundum illam parabolam quam dixi, quç eſt huiuſmodi: Homo erat paterfamilas, qui plantauit vineam & ſepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, &c. vſque, nouiſsimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens: Verebuntur filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres. Venite, occidamus eum, & habebimus hçreditatem eius, & apprehẽſum eiecerũt eum extra vineã, & occiderunt eum. ¶ Secundum (inquam) parabolam illam, ego deſcendi in hortum nucum, id eſt, ſub lege factus ſum, vt viderem poma cõuallis, id eſt, vt conſolarer eos, qui me expectabant in ſpiritu

Galat. 4.

Luc. 1.

Beatam me dicent omnes generatiões.

Quaſi aurora conſurgens Maria.

pulchra ut luna.

Electa ut ſol.

Mariam honorat filius & omnes ſancti.

Exod. 20.

Galat. 4.

Lex, ſicut nux eſt.

2. Corin. 3.

Parabola de agricolis uineæ.

Matth. 21.

Deſcendi in hortũ nucum.

Eſa.61. Luc.4. Eſa.5.

ritu humilitatis. Iuxta illud: Spiritus domini ſuper me, eo quòd vnxerit me dominus. Ad annuntiandum manſuetis miſit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem, &c. Nō ſolum autem, ſed & vt inſpicerem, ſi floruiſſet vinea: illa nimirum vinea, de qua ſcriptura prophetica dicit: Vinea facta eſt dilecto in cornu filio olei, &c. vſque, vinea enim domini exercituum, domus Iſraël. At illi agricolæ eiecerunt & occiderunt me. Veruntamen licet hæc mihi fecerint, aliqua pars eorum tandem pœnitens iſtud cantabile dixit. [*Neſciui, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab.*] Vbinam hoc dictum fuit? Cum dicerent eis amici noſtri, certiſsimè ergo ſciat omnis domus Iſraël, quia dominum eum & Chriſtum Deus fecit hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis: His auditis compuncti ſunt corde & dixerunt ad eos: Quid faciemus viri fratres? Et quidam talium notiſsimus ita dicit: Fui blaſphemus & perſecutor & contumelioſus, ſed miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate. His atque aliis modis dixit pœnitens ſynagoga, ſiue aliqua ſynagogæ pars: Neſciui, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab. Quare autem ſic dixit, anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab, & non dixit, conturbauerunt me quadrigæ Aminadab? Conſiderate amici prius ipſas quadrigas Aminadab, & videbitis multum pertinere ad rem, quod dicit: anima mea conturbauit me, & non dicit, quadrigæ conturbauerunt me. ¶ Quadrigę Aminadab quatuor ſunt euangelica ſacramenta dilecti, videlicet incarnatio vel diuinitas eius, paſsio eius, reſurrectio eius, & aſcenſio eius. ¶ Propter huiuſmodi quadrigas anima mea (inquit) cōturbauit me, id eſt, cœtus phariſaicus in ſeditiones excitauit me, vt talium quadrigarum curſum non poſſem diſcernere, videlicet præuenta quadrigarum earundem non bona ęſtimatione, ſecundum ſuaſiones & iniqua conſilia illius talis animæ meæ. Cœtus nanque phariſaicus erat vel eſſe debebat anima mea, id eſt, ita plebem viuificare vel regere, ſicut corpus vel omnia membra corporis viuificat vel vegetat anima: vtpote magiſtri vel ſapientes, legem & prophetas ſcientes, imo & totam clauim ſcientiæ tollentes. Talis anima mea conturbauit, vt ad ſcientiam non poſſem introire, & intelligere quadrigas Aminadab, quod teſtimonium eis perhiberent lex & prophetæ. ¶ In quo, vel vnde dilectus Aminadab? Quò pertinuit, vt tali in re vocaretur Aminadab? In eo nimirum, quod vnus idemque dilectus, rex eſt & pontifex magnus, & in ſe vno perſonam vtranque coniunxit, videlicet ſacerdotis & regis, ſecundum typum vel ſimilitudinem illius viri Aminadab, qui cum eſſet de tribu regia, ſcilicet de tribu Iuda, dedit filiam ſuam in coniugium homini ſacerdoti Aaron de tribu Leui, ſicut in Exodo ſcriptum eſt: Accepit autem Aaron vxorem Eliſabeth, filiam Aminadab, ſororem Naaſon, quæ peperit ei Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar. Et ille quidem Aminadab, filiam ſuam ſemel datam illi Aaron, ad ſemetipſum non reduxit aut reducere debuit, iſte autem Aminadab, iſte dilectus & primogenitus, ſacerdotium ſuū, quod ſemper ante Moyſen & Aaron primogenitorum fuit, pro tempore autem & propter quandam diſpenſationem, de qua multa eſſent dicenda, præſtitum eſt tribui Leui: ſacerdotium (inquam) ſuum exultando, & quadrigis iam dictis viam ſuam currendo, repetiit & ad ſe reduxit, in omnibus ſpontaneus, ſponte incarnatus & natus, ſponte paſſus, & in ipſa paſsione ſua ipſe ſacerdos & ipſe hoſtia ſponte factus, ſecundum hoc ipſum nomen Aminadab, interpretatur enim populi mei ſpontaneus: Non ſolum autem ſacerdotium ſuum ita repetijt & ad ſe reduxit, verumetiam ad antiquam ſpeciem formamque priſtinam reuocauit, ſicut in ſpiritu prædixerat Dauid: Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchizedech. Igitur anima mea conturbauit me (ait) propter quadrigas Aminadab, videlicet malo zelo ipſa turbata & confuſa præ inuidia, cauſam ſuam quaſi dolendam declamans, eo quod curſores ſiue aurigas quadrigarum iſtarum audiſſet dicentes, quoniam Ieſus Nazarenus hic deſtruet locum iſtum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyſes. Et multa his ſimilia, ſeu antè, ſeu poſtquam curſum ſuum perfecit iſte Aminadab. Voces autem eiuſdem Aminadab currentis in quadrigis ſuis erant huiuſmodi. [*Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, ut intueamur te.*] Tu (inquit) ò Sunamitis, id eſt, captiua vel deſpecta, tu ò fides, veri ſacerdotij dignitas, propter carnales cęremonias penè obliuioni tradita, ita vt neſciat neque recogitet ſynagoga, quia non per legem, ſed per te, ſcilicet per fidem, iuſtificatus eſt pater eius Abraham, ſicut ſcriptum eſt: Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam: reuertere, & iterum dico reuertere, & tertiò dico reuertere, & quartò dico reuertere, videlicet ſecundum iſtas quadrigas meas. [Nam & ad

Margin notes: Acto.2. — 1.Timo.1. — *Quadriga Aminadab. Anima mea cœtus phariſaicus.* — Luc.11. — *Cur Chriſtus hic dicitur Aminadab, quia rex & ſacerdos.* — Exod.6. — Pſal.109. — *non per legē, ſed per fidem iuſtificatio eſt.* — Rom.4.

ad hoc natus, & ad hoc paſſus ſum, vt tu reuertaris, & reſurgens, atque aſcendens in cœlum, reuerſionem tui inclamare non deſtiti. Cumq́ue reuerteris, tu mihi es Sunamitis, quæ vel me vel patrem meum antiquum dierum calefacias ſecundum ſimilitudinem hanc: Et rex Dauid ſenuerat, habebatq́ue ætatis plurimos dies. Cumq́ue operiretur veſtibus, non calefiebat. Dixerunt ergo ei ſerui ſui: Quæramus domino noſtro regi adoleſcentulam virginem, & ſtet coram rege, & foueat eum, dormiatq́ue in ſinu eius, & calefaciat dominum noſtrum regem. Quæſierunt igitur adoleſcentulam ſpecioſam in omnibus finibus Iſraël, & inuenerunt Abyſach Sunamitem, & adduxerunt eam ad regem, &c.

Gene.19.
3.Reg.1.
Galat.4.

¶Hæc denique, ſicut & alia ſunt per allegoriam dicta, & inter omnia, quæ in figura contingebant, ſunt æſtimanda. Veſtimenta enim, quibus cum operiretur rex Dauid ſenex, non calefiebat, carnales cæremoniæ ſunt, quas ille antiquus dierum Deus cum ſibi offerrentur, non delectabiliter accipiebat, imo dicebat: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hyrcorum potabo? Et multa his ſimilia. Porro Sunamitis, puella ſpecioſa, ſola digna eſt ſtare coram Deo rege, & in ſinu eius dormire, ipſumq́ue calefacere, id eſt, benè calentem charitatis eius gloriam, ſcilicet remiſsionem peccatorum obtinere. Tu ergo Sunamitis reuertere, vt intueamur te, id eſt, vnde iuſtificatus eſt Abraham, inde iuſtificari ſperent omnes, qui volunt eſſe vel veraciter dici filij Abrahæ, ſcilicet non ex lege, ſed ex fide: & nos intuebimur te, nos gaudebimus ſuper te. Notum hoc debet eſſe amicis, imo adoleſcentularum multitudini, & idcirco dico eis. [*Quid videbitis in Sunamite, niſi choros caſtrorum?*] Quid, inquam, aliud? Nunquid ſanguinem victimarum? Nunquid circumciſionis cauterium? Nihil omnino niſi choros caſtrorum, id eſt, laudes ſiue cantiones præliantium, prælia laudantium ſiue cantantium, quod ſuauiſsimum, quod verè eſt pulcherrimum. Immola Deo ſacrificium laudis, ait ipſe in Pſalmiſta, & redde altiſsimo vota tua. Laudando chori præliantur, præliando caſtra laudant, & omnino eſt iuſtitiæ Dei ſubijci, non ſuam velle ſtatuere iuſtitiam. Nihil aliud videbitis, aut videre deſiderabitis: ſed & ſi quis veſtris ô amici auditoribus oſtendere voluerit, vos cum ſpiritu ſancto, ſpiritu conſilij econtrà dicetis: Viſum eſt enim ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine,

1.Cor.10.
Pſalm.49.
Chori caſtrorum.
Ibidem
Actor.15.

& ſuffocato, & fornicatione, & ea quæ vobis fieri non vultis, alijs ne feceritis. A quibus cuſtodientes vos, benè agetis. Igitur hoc ſolum in Euangelio videndum atque prouidendum eſt ſecundum fidem patrum, vt ſint chori caſtrorum, chori in vna fide, dicendo idipſum, caſtra reliſtendo vſque ad ſanguinem contra peccatum. [*Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, filia principis.*] Tibi dico ô Sunamitis, cui dixi reuertere, & quę iam reuerteris, te appello filiam principis, & hęc dico tibi, quia pulchri ſunt pedes tui in calceamentis. Quæritis ne adoleſcentulæ, cur Sunamitem iam dictam nominem filiã principis, vel cuius dicam filiam principis? Diſcite hoc ex amicis, & ex illo præcipuè, cuius in anima valde claruit illa reuerſio, quàm inclinans dixi, reuertere, reuertere Sunamitis. Inſigniter quippe reuerſa eſt anima illius de lege factorum ad legem fidei. Ille nos filiam principis cognoſcere docet his verbis: Scriptum eſt (inquit) quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera. Sed qui de ancilla, ſecundum carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſsionem. Quæ ſunt per allegoriam dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta, & cætera vſque, Itaque fratres iam non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ, qua libertate Chriſtus nos liberauit, ſtate & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri.

2.Cor.1.
Anima Pauli ut Sunamitis reuerſa.
Galat.4.

¶Libera illa, cuius ſecundum ſcripturam meminit, Sara dicta dicta eſt. Sara autem interpretatur princeps, & ſecundum hoc ipſum nomen, & ſecundum ſuæ generationis modum, allegoricè deſignat illam, quæ ſurſum eſt Hieruſalem liberam, quæ eſt mater omnium ſecundum fidem, neque enim generat ſecundum carnem, ſed ſecundum fidem: ſicut econtrà ancilla Agar, ſecundum nomen ſuum, quod interpretatur aliena, & ſecundum ſuæ vel generationis vel conditionis modum illam deſignat Hieruſalem, quæ nunc eſt & ſeruit cum filiis ſuis. Igitur filia principis, pulchra & ſpecioſa Sunamitis, ipſa eſt fides vel generatio fidei, cui nunc dico, quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia principis.

Filia principis cur dicitur.

¶An non ancilla ſiue ancillæ filia diſcalceatis pedibus incedit? Planè diſcalceatis, & propter hoc ipſum ſeruilis arguitur conditionis, quia nuditas pedum ſeruilitatis eſt argumentum, excepto ſi fiat propter Deum, iuxta illud: Solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Verum de calceamentis hic agitur non corporis, ſed ſpiritus, in quo diſcalceatũ eſſe vel diſcalceatã, ſumma eſt ignobilitas, & pluſquam ſeruilis

Ancilla diſcalceata.
Exod.3.

ege-

25

egeſtas. Idcirco ancillæ calcaneum ſerpens momordit, tu autem ô filia principis benè calceata, caput ſerpentis contriuiſti, tu maximè, ô princeps & domina, ſingularis dilecta, & ſicut iam dixi, vna columba mea, vna genitrici ſuæ, videlicet generationi liberæ, generationi non carnis, ſed fidei, quæ me virum non de carne viri, ſed de ſpiritu Dei concepiſti & peperiſti patrem vel principem filiorum non carnis, ſed fidei vel repromiſſionis. [*Iunctura fœminum tuorum, ſicut monilia, quæ fabricata ſunt manu artificis.*] Laus iſta, laus magna vituperationi illi oppoſita eſt, imo & acerbiſsimæ exprobrationi illius ancillę iam dictæ apud Ezechielem prophetam, dicentem ex ore domini: Et diuiſiſti pedes tuos omni tranſeunti, & multiplicaſti fornicationes tuas. Diuiſio vel diuaricatio pedum ipſa eſt diſiunctio fœminum, valde vituperabilis, nimirum propter illud, quod ſubintelligitur, videlicet propter multitudinem fornicationum.

Diſiūctio fœminum in ancilla.
Ezech. 16.

¶ Et econtrà iunctura fœminum, ipſa eſt compoſitio vel continuatio pedum, laudabilis, itemque propter illud quod ſubintelligitur, ſcilicet propter pudicitiæ pulchritudinem, ſaluumque ac benè cuſtoditum caſtitatis ſigillum, maximè in te, ô ſingularis & vnica vel nobiliſsima Sunamitis, in te ô dilecta & dilectarum dilectiſsima, quæ prima ſine exemplo iuncturam fœminum tuorum ita cuſtodire propoſuiſti, vt virgo nulli vnquàm cognita vel cognoſcenda viro, digna fieres coniungi tuæ integritatis autori Deo. Quantum eſt hoc decus? Quanta honeſtas? Igitur iuncturæ fœminum tuorum ſicut monilia, id eſt, virginitatis tuæ integritas, perpeſque pudicitiæ cuſtodia, cœleſtibus præſidijs communita. Cuius eſt hoc opus? Cuius virtus? Nimirum Dei altiſsimi. Et hoc ipſum, ait quidam ſapiens, ſapientia eſt, ſcire, quod continentia donum Dei ſit. Dico igitur non qualiacunque monilia, ſed monilia quæ fabricata ſunt manu artificis, id eſt, quæ ſolus Deus facere & dare poteſt vel potuit. [*Vmbilicus tuus ſicut crater tornatilis, nunquàm indigens poculis.*] Et iſta laus tua, ô libera Sunamitis, oppoſita eſt ancillæ vituperationi, quam apud iam dictum prophetam habemus his verbis: Et quando nata es, non eſt præciſus vmbilicus tuus, & aqua non es lota in ſalutem. Quibus vtique verbis luxuriæ ſuperfluitatem vituperat, quia viris quidem in lumbis, fœminis autem in vmbilico luxuria eſt, teſtante domino, qui de diabolo loquitur ad beatum Iob: Virtus eius in lumbis eius, & poteſtas eius in vmbilico ventris eius. Igitur vmbilicus tuus crater tornatilis, quid eſt niſi ac ſi diceret: Perfecta eſt in te virtus caſtitatis, & liberata ea ab omni carnalis appetitu voluptatis?

Iunctura fœminum in libera.
Sap. 8.
Ezech. 16.
Gregorius
Iob 40.

¶ Parum quippe fuiſſet ad laudem veræ virtutis, dixiſſe, iuncturæ fœminum tuorum, ſicut monilia quæ fabricata ſunt manu artificis, niſi & iſtud adderetur, vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquàm indigens poculis, quia videlicet illo præcedenti verſiculo ſolum denegatur opus ſiue affectus carnalis commercij: iſto autem ſequenti appetitus quoque cogitationis, qui ſi ineſſet, nunquàm veraciter diceretur vmbilicus ſic præciſus, imo & circumciſus, vt crater tornatilis, neque adderetur adhuc, nunquàm indigens poculis. Quidnam eſt vmbilico non indigere poculis, niſi non vri vel ſitire per appetitum libidinis? Hinc enim per quendam ſapientem dicitur in mulierem malam: Sicut viator ſitiens ad fontem os ſuum aperiet, & ab omni aqua proxima bibet. Ergo tu ô Sunamitis, ô filia principis, corde & corpore es caſta, mente & carne integra & incorrupta, cogitatione & opere munda. Vt autem perficiatur iſta laus, dicendum, quia locutione quoque vtilis es atque pudica. Hoc eſt, quod nunc dico, ego dilectus tuus. [*Venter tuus, ſicut aceruus tritici uallatus lilijs.*] Venter tuus, venter interioris hominis, iuxta quod quodam loco dixi, qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de vétre eius fluent aquæ viuæ, ipſe eſt ſicut aceruus tritici, id eſt, nunquàm indiget pane verbi Dei, imo abundat omni tritico, quodcunque ſeminauerunt alij. Illuc illatum eſt omne, quod prophetarum fides elaborauit. Exempli gratia, vt Eſaias qui dixit: Et acceſsi ad propheтiſſam, & concepit & peperit filium. Tu enim ô dilecta, tu es illa prophetiſſa, ad quam acceſsit omnis ſanctus & fidelis propheta, ad quam tendebat, & in qua completa eſt omnis ſancta & fidelis prophetia. Hinc venter tuus ſicut aceruus tritici, quod videlicet triticum prudenter congregaſti, meditando in ſcripturis, ſicut dictum eſt quodam in loco: Maria autem conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.

Vmbilicus Mariæ crater tornatilis, etc.
Eccl. 26.
Iohan. 7.
Venter Mariæ ut aceruus tritici.
Eſa. 8.
Luc. 2.

¶ Huiuſmodi aceruus benè eſt vallatus liliis, quia profectò pulchritudo caſtitatis, ſicut claritudinem ſenſus ad intelligendum ſcripturas efficit, ita & autoritatem parat omni homini, vt dignus ſit foris eloqui ea, quæ intus repoſuit vel contulit verba Dei triticum domini. [*Duo ubera tua ſicut duo hinnuli capreæ gemelli. Collum tuum ſicut turris eburnea.*] Et iſta laus liberæ, oppoſita eſt vituperationi ancillæ, imo & ancillarum, quæ ex vna factæ ſunt

Vallatus lilijs.
Vbera ancillarum.

duæ. Fili hominis, ait dominus ad prophe-
Ezech. 23. tam Ezechielem, duæ mulieres filiæ matris
vnius fuerunt,& fornicatæ ſunt in Aegypto,
in adoleſcentia ſua fornicatæ ſunt ibi, ibi
ſubacta ſunt vbera earum,& tractę ſunt mam
mæ pubertatis earum. Quanta iniuria ſerui-
litatis in illa tali ſubactione vberum, taliq́ue
fractura mammarum. Et quantum decus li-
bertatis hic ſecundum ſimilitudines iſtas,
videlicet hinnulorum gemellorum capreæ
atque turris eburneæ. Ergo tu ò libera Suna-
Duo vbera Mariæ. mitis, tu maximè cuius duo vbera ſunt ge-
mella, ſeculis omnibus inaudita, virginitas
atque fœcunditas: tu (inquam) ô dilecta ſin-
gularis, libera es ab omni iugo peccati, ſecun
dum iſtas ſimilitudines hinnulorum capreæ
atque eburneæ turris. ¶ Quid eſt collum tu-
Eius collum. um, vel quale eſt collum tuum? Vtique non
extentum, imo amabiliter demiſſum, & hæc
eſt humilitas tua, fortitudo magna, fortitu-
do pulcherrima: verè ſicut turris eburnea,
quæ & aſpectu amabilis, & ſtatura ſit fortis.
Gene. 32. Cui fortis, cui amabilis? Deo fortis, Deo a-
mabilis: diabolo autem terribilis, inacceſſi-
bilis. Quomodo ipſi Deo fortis? Nimirum
ſicut ex iſtis comprobatur exemplis: Quia ſi
Exod. 32. contra Deum fortis fuiſti, ait ipſe ad patrem
tuum fidelem Iacob, quanto magis contra
homines pręualebis? Ad Moyſen autem: Cer
no (inquit) quòd populus iſte duræ ceruicis
ſit, dimitte me, vt iraſcatur furor meus con-
tra eos, & deleam eos, faciamq́ue te in gen-
tem magnam. Et non dimiſit eum, imo tam
diu luctatus eſt, vt videns Deus quòd eum
ſuperare non poſſet, diceret illi: dimiſi iux-
ta verbum tuum. Quali fortitudine lucta-
batur iſte vel ille? ¶ Profectò humilitate ſi-
Pſal. 105. cut & de iſto Pſalmiſta dicit: Si non Moyſes
electus eius ſtetiſſet in confractione, id eſt,
in nimia mentis humilitate in conſpectu e-
Oſee 12. ius: de illo autem propheta Oſee, cum dixiſ-
ſet: In fortitudine ſua directus eſt cum an-
gelo, & inualuit ad angelum, & confortatus
eſt: confeſtim, fortitudinis eius exprimens
modum, ſubiunxit: Fleuit & rogauit eum.
Igitur ò dilecta collum tuum, quod eſt humi
Humilitas turris eburnea. litas tua, turris eburnea, id eſt, fortiſſima eſt
atque pulcherrima: quam reſpiciens altiſ-
ſimus dedit tibi gemellos iſtos dulces hin-
nulos, duo vbera hæc, virginitatem atque fœ
cunditatem, & ecce habes tria inſignia hæc:
tertium quippe humilitas tua eſt. [*Oculi tui
ſicut piſcinæ in Eſebon, quæ ſunt in porta filiæ mul-
titudinis.*] In quo oculi tui ſicut piſcinæ? Ni-
mirum in eo, quòd non deficiunt eis aquæ, &
tu maximè præ cunctis mortalibus ſemper
Pſal. 41. compuncta corde, dicere potes: Fuerunt mi-
hi lachrymæ meæ panes die ac nocte: Pro-
pterea dixi, ſicut piſcinæ non qualeſcunque,
ſed piſcinæ in Eſebon, id eſt, in maxima com *Eſebon.*
punctione. Eſebon quippe interpretatur,
cingulum mœroris, vnde & congruè no-
men hoc magnitudinem ſignificat compun-
ctionis. Quæ ſunt in porta filiæ multitudi- *Num. 32.*
nis, id eſt, in prima portione terræ promiſ-
ſionis. Eſebon quippe ciuitas fuit Seon re-
gis Amorræi, qui regnauit in Eſebon, & ipſa
data eſt filiis Ruben in poſſeſsionem trans
Iordanem. Filii autem Ruben (ait ſcriptu-
ra) & Gad venerunt ad Moyſen & Eleaza-
rum ſacerdotem, & petierunt terram il-
lam, præcepitq́ue Moyſes Eleazaro ſacer-
doti, & Ioſue filio Nun, & principibus fa-
miliarum dicens: Si tranſierint filii Gad &
filii Ruben vobiſcum Iordanem omnes ar-
mati ad bellum, date eis terram Galaad in
poſſeſsionem. Rectè ergo dicitur, quæ ſunt
in porta filiæ multitudinis, quia prima fuit
poſſeſsio gentis, quæ in Aegypto multipli-
cata, ingrediebatur terram promiſsionis.
Hoc ad myſterium valde pertinuit, ſcilicet
piſcinas taliter deſignare, quæ ſunt in porta
multitudinis, ſunt enim prima experimen-
ta ſupernæ dulcedinis beatæ poſſeſsionis,
ita vt iam veraciter dici poſsint terra pro-
miſsionis, ſecundum magnum ſacramen-
tum ſcripturæ dicentis: Cumq́ue cepiſſet
eam, videlicet Cariathſepher, quod inter-
pretatur ciuitas literarum, Othoniel filius *Ioſue 15.*
Ceuez, frater Caleph minor, dedit ei Ca- *Iudic. 1.*
leph Axam filiam ſuam cóiugem, quam per-
gentem in itinere monuit vir ſuus, vt pete-
ret à patre ſuo agrum. Quæ cum ſuſpiraſſet,
ſedens in aſino, dicit ei Caleph: Quid ha-
bes? At illa reſpondit: Da mihi benedictio-
nem, quia terram arentem dediſti mihi, da &
irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleph irrigu-
um ſuperius, & irriguum inferius. ¶ Secun-
dum facti huius ſimilitudinem, irriguum ſu- *Irriguum ſuperius & inferius.*
perius accipit anima, cum ſe in lachrymis cœ
leſtis regni deſiderio affligit: irriguum verò
inferius accipit, cum inferni ſupplicia flen-
do pertimeſcit. Igitur in his verbis, oculi
tui ſicut piſcinæ in Eſebon, quæ ſunt in por-
ta filiæ multitudinis, hic ſenſus eſt myſti-
cus, ac ſi diceretur: Oculi tui præ amore vel
deſiderio dilecti, quo langues & compun-
geris, fluunt lachrymis, & iſtæ lachrymę piſci
næ ſunt in Eſebon, id eſt, aquæ manantes
cingulo mœroris, iſta compunctio terra eſt
irrigua aquis, principium quoddam ſuper-
næ dulcedinis & æternæ hæreditatis, ſicut il-
la Eſebon & terra trans Iordanem, prima
fuit poſſeſsio terræ promiſsionis, illi filiæ
multi-

251

multitudinis, ſcilicet Iſraëliticæ plebi: cuius
multitudine non pauciores ſunt, qui aſcen-
derunt vel aſcendunt, vt repromiſsionem ac
cipiant æternæ hæreditatis. [*Naſus tuus ſicut*
turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum.] Verè
ingenua, verè libera Sunamitis, naſum ha-
Naſus ancillæ præciſus. bens egregium, at illa ignobilis ancilla na-
ſum habet præciſum, ſed & aures eius præ-
ciſæ ſunt, ſicut dictum eſt per prophetam ſu
perius memoratum. Propterea ô Ooliba hęc
dicit dominus Deus: Ecce ego ſuſcitabo o-
mnes amatores tuos contra te, &c. vſque Na-
Ezech. 23. ſum tuum & aures tuas pręcident, & qui re-
manſerint, gladio concident. Vt dictum ita
& factum eſt. Nunquid enim illa talis ancil-
la naſum habet aut aures? Si naſum haberet,
aliquid de longinquo ſentiret, aliquid de
futuro ſeculo cogitaret aut deſideraret. Si au
res haberet, non ſolum literam attenderet,
ſed & viuificantem in litera ſpiritum audi-
ret. Nũc autem ſolis præſentibus delectatur,
neque audit eum, qui toties ad audiendum
Matth. 13. inuitat, dicendo, qui habet aures audiendi,
audiat. Igitur neque aures neque naſum ha-
bet. ¶ Tu aũt ô libera, naſum integrũ, naſum,
vt iam dictum eſt, habes egregium, quæ ſano
odoratu ſentis & appetitu traheris, non eo-
2. Cor. 4. rum quæ videntur, ſed quæ non videntur, ſe
Hebr. 11. cundum illud: Eſt enim fides ſperandarum
ſubſtantia rerum, argumentum non apparen
tium. Quomodo tibi eſt naſus eiuſmodi? Si-
cut turris Libani, quæ reſpicit contra Dama-
ſcum, id eſt, contra cruentum ſupradictæ an-
Damaſcus. cillæ filium. Damaſcus nanque interpretatur
bibens ſanguinem, & illum ſignificat, de quo
Apoſtolus loquitur, dicens: Sed quomodo
Galat. 4. tunc is, qui ſecũdum carnem natus eſt, perſe
Gen. 21. quebatur eum, qui ſecundum ſpiritum, ita &
nunc. Fortiſsimo ſpei ac diſcretionis naſo o-
pus erat contra omnem eiuſmodi falſum fra
trem, ludendo perſequentem, perſequendo
ludentem, ne vſquequaque illudat: & ſi cor-
pus lædit, ſaltem animam non decipiat. Et
fortis vtique eſt naſus iſte diſcretionis, ſicut
Naſus ſicut turris Libani. turris Libani, dum ritè ſpernendo viſibi-
lia, & ſperando inuiſibilia, fortiter reſiſtit,
neque frangitur viſibilium incommodis, iux
Pſal. 60. ta illud: Deduxiſti me, quia fact⁹ es ſpes mea,
turris fortitudinis à facie inimici. Quomodo
turris iſta reſpicit contra Damaſcum? Nimi-
rum ſenſui eius ſenſum habendo cõtrarium,
Rom. 8. iuxta illud: Qui enim ſecũdum carnem ſunt,
quæ carnis ſunt, ſapiunt: qui verò ſecundum
ſpiritum, quæ ſunt ſpiritus, ſentiunt. Eſt au-
tem in reſpectu iſto etiam manifeſtum Da-
maſci, idem filij ancillæ, opprobrium. ¶ Si-
cut enim in interiori homine Damaſcus ille
perdidit omnem diſcretionis & ſpiritualis
intelligentiæ naſum, ſic & exterius quoque
quendam perdidit naſum ſuum, naſum ma-
gnum, ſcilicet ciuitatem Hieroſolymam, &
nobile templũ, & cætera inſignia, quæ deſtru
cta ſunt: quibus ablatis, ita ignominioſa fa-
cta eſt circumciſio carnalis, ſicut naſo præci-
ſo deformis efficitur facies cuiuſque homi-
nis, & idcirco quæ reſpicit, ipſa etiam talem
Damaſcum contemnit & dicit: Tu ancilla ſu
perba cum filio tuo Damaſco, quid faceret ſi
vel tu naſuta, vel ſi ille naſus tuus eſſet: cum
nec ſaltem exterius naſum habens, pulchram
te exiſtimes? Quid (inquam) faceres, ſi tem-
plum tuum & ciuitas tua permanſiſſet? Benè
igitur ô libera Sunamitis naſus tuus contra
Damaſcum reſpicit firmiter ſtans ſicut tur-
ris Libani. [*Caput tuum ut Carmelus, & comæ ca-*
pitis tui ſicut purpura regis iuncta canalibus.] Car-
melus ſcientia circumciſionis interpreta-
tur. Caput verò principale eſt corporis, & *Caput pro*
pro corde accipitur, quod principale eſt in- *corde aliquando*
terioris hominis, iuxta illud: His ergo fieri *ponitur.*
incipientibus, leuate capita veſtra, id eſt, ex-
hilarate corda veſtra, quoniam appropin-
quat redemptio veſtra. Igitur caput tuum vt
Carmelus, id eſt, cor tuum ſcientiam circum-
ciſionis habet, vt legitimè & ſicut neceſſari-
um eſt circumcidatur, quiſquis ſecundum
Deum & ſecundum fidem, quæ in te eſt iuſti
ficari vult. ¶ An non & Moyſes circumciſio-
nem iſtam præſcripſit, circumciſionem cor- *Circumciſio*
dis? Circumcidite igitur, ait ipſe in Deutero- *cordis.* *Deut. 10.*
nomio, pręputium cordis veſtri, & ceruicem *Deut. 30.*
veſtrã, ne induretis amplius. Quid eſt iſta cir-
cumciſio, niſi perfecta Dei dilectio? Nam &
in alio loco, cum dixiſſet: Circumcidet domi
nus Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis tui,
ita ſubiunxit: Vt diligas dominũ Deum in to
toto corde tuo, & in tota anima tua. ¶ Porro
circumciſionis carnis ſciẽtiam veram in hoc
habes, vt non dubites illam ceſſare debuiſſe,
ex quo venit, & manifeſtatũ eſt ſemen, cuius
venturi fidem habens Abraham, ſignum ac-
cepit circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fi- *Gen. 17.*
dei. ¶ Dixi de ſcientia circumciſionis, quid *Roma. 4.*
dicam de ſcientia legis? Hoc nimirum quod *Sciẽtia legis*
omnẽ illam, ſcilicet cęremoniarum legẽ, ſpi- *& cæremoniarum, ſcilicet*
ritualiter intelligis. Hoc eſt quod dico, & co- *ſpiritaliter.*
mæ capitis tui ſicut purpura regis, iũcta cana
libus. Comę capitis, id eſt, ſenſus cordis tui in
meditando vel cogitãdo myſteria legis Dei:
Exempli gratia, quid myſterii contineat vitu
tulus immaculatus, iuſſus offerri pro peccato
ſacerdotis, qui peccauerit & populum dere-
linquere fecerit, quid hyrcus de capris, q̃d ca
pra, & quid ouis, quid turtur, & quid pullus

Leui. 4. Leui. 5. &c.

columbæ, cunctus ritus ſacrificij: meditando, inquam, in his, & in cæteris huiuſmodi, comæ capitis tui, id eſt, ſenſus cordis tui ſunt, ſicut purpura regis, videlicet cuncta referendo ad ſacramentum paſsionis dilecti tui, qui propter ipſum, quod paſſus eſt, rex conſtitutus & gloria & honore coronatus, ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis.

Hebr. 2.

Purpura regis paſsio Christi eſt.

¶Et rectè paſsio regis dicitur purpura regis, non ſolum propter purpureum colorem ſanguinis, quem in paſsione effudit, verum etiam propter purpuram deriſoriam, quam circumdederunt ei: protinus tribus pœnis paſsionum conſummandum, ſcilicet flagellandum, crucifigendum, lancea percutiendum. Nam illi quidem irridentes purpuram circumdederunt ei, tanquàm regi, ſed ille ſeriò & purpuram admiſit, & calamum pro ſceptro ſuſcepit in dextera, quia certiſſimè per hæc fiebat, vt & in cœlo & in terra purpuram regni, & ſceptrum acciperet imperij. Proinde purpura illa rectè dicitur iuncta canalibus, quia ſicut purpura eo magis tingitur, & pretioſior fit, quò vicinius atque diutius iuncta fuerit tincturæ canalibus, ita paſsio dilecti eo glorioſior eſt, quo amplius præ cunctis ſacrificijs proceſsit ſecundum conſilium diuinitatis, cuius videlicet conſilij arcana, quaſi quidã canales ſunt, per quos cucurrit pretioſiſsima hæc tinctura purpurea, qua dilectus iſte, qui erat virginitate candidus, factus eſt morte vel paſsione ſua, & permanet in æternum rubicundus, Deus verè glorioſus, & homo valde ſpecioſus, & in vtraque ſubſtantia rex vnus ſemper & vbique victorioſus. [*Quàm pulchra es, & quàm decora charißima in delicijs. Statura tua aßimilata eſt palmæ, & ubera tua botris.*]

Matth. 27.

Decora in delicijs.

Quid eſt in delicijs pulchram & decoram eſſe, niſi in abundantia gratiæ manſuetudinem ſummamq́ue humilitatem cordis habere? Denique dona gratiarum & intelligentia ſcripturarum ſiue ſacramentorum cœleſtium verè ſunt deliciæ, & humilitas cordis vera pulchritudo eſt, res decora, & Deo amabilis virtus eſt. Hæc in te coniuncta ſunt ô chariſsima, tales deliciæ, taliſq́ue pulchritudo. Quod enim dixi? Statura tua aſsimilata eſt palmæ, & vbera tua botris. Et ne dubium ſit, cui palmæ dicam adhuc. [*Dixi aſcendam in palmam & apprehendam fructus eius: Et erunt ubera tua ſicut botri uineæ, & odores tui, ſicut malorum: guttur tuum, ſicut uinum optimum.*] Magna igitur humilitas, quam iſta pulchritudo ſonat: ſtatura tua aſsimilata eſt palmæ, quia tale eſt, ac ſi dicam, mihi aſsimilata es omni habitu mentis tuæ, mihi, inquam, aſsimilata es in eo, quod in crucem aſcendi mitis & humilis corde. Hunc ergo aſcenſum meum futurum dixi, nec quiſquam amicorum dubitauerit, quin dixerim tibi. Si enim ipſis amicis dixi: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur ad crucifigendum, & alia multa ad hunc ſenſum pertinentia, imo ſi & inimicis dixi: Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum, quanto magis chariſsima dixi, aut dicere debui? Aſcendam in palmam & apprehendam fructus eius, & erunt vbera tua ſicut botri vineæ, & odores tui ſicut malorum: guttur tuum, ſicut vinum optimum? Hoc erat dicere, exaltabor in crucem victorioſam, & moriendo morte fructuoſa, operabor velociter ſalutem omnium credentium, & deinde doctrina tua, doctrina legalis atque euangelica, tempore opportuno palàm prædicabitur, ſicut in autumno dulces botri comeduntur, & bonus vbiq; diffunditur odor bonorum operum tuorũ, & dulciſsimum atque delectabile mihi erit eloquium tuum ſicut vinum optimum. Tu autem ad hæc: [*Dignum dilecto meo ad potandum, labijſq; & dentibus eius ad ruminandum.*] Et reuera, vt dicis, ita eſt. Sicut enim vinum optimum dignum regibus eſt ad potandum, labijs & dentibus eorum ad ruminandum, ſic eloquium tuum dignum mihi eſt ad audiendum, cunctiſq́ue amicis & teſtibus meis ad prædicandum. Quid faciemus, vel quo ibimus cum tantis iſtis dilectis delicijs? Noſtri enim, qui primi ad iſtas delicias vocati ſunt, venire nolunt, ſed abierunt negligentes, alius in villam ſuam, alius verò ad negotiationem ſuam, reliqui verò tenuerunt amicos noſtros, & contumelia affectos occiderunt. Quid igitur faciemus? [*Ego dilecto meo, & ad me conuerſio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in uillis. Mane ſurgamus ad uineas, uideamus ſi floruit uinea, ſi flores fructus parturiunt, ſi floruerunt mala punica. Ibi dabo tibi ubera mea. Mandragoræ dederunt odorem in portis noſtris. Omnia poma noua & uetera, dilecte mi, ſeruaui tibi.*] Hæc ego dilecto meo locuta ſum, & ad me conuerſio eius, videlicet non improbando, imo propoſitum hoc habendo, vt egrederemur, quippe qui iamdudum dixerat ad ciues ſuos: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua, & hoc dicto pauca interlocutus ipſe tranſiens, per medium illorum ibat, ſignificans vtique tranſiturum ſe à ſuis ciuibus, & egreſſurum in agrum, & commoraturum in villis. Itaq; concordans propoſito Dei: veni (inquam) dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur

Mat. 16. 20.

Iohan. 12.

Aſcendam in palmam, exaltabor in crucem.

Luc. 14.

Egrediamur in agrum.

Commoremur in uillis.

in

in villis, vt videlicet qui erant agreſtes, fiant domeſtici: qui erant villani, fiant ciues Dei, & iuxta propheticum oraculum; Lætetur de-
Eſa. 35. ſerta & inuia, & exultet ſolitudo, & floreat quaſi lilium, germinans germinet, & exultet lætabunda & laudans, & gloria Libani detur ei, gloria ſcilicet hæc, vt videant gloriam domini, & decorem Dei noſtri, cuius viſione indignum ſe Libanus iſte, id eſt, populus Iudaicus facit, repellendo verbũ Dei. Illuc egrediamur, ibi commoremur, & ibi commorantes mane ſurgamus ad vineas, ſine dubio iam illic noſtra commoratione propagantes. Vi-
Si floruit uinea. deamus ſi floruit vinea, ſi flores fructus parturiunt, ſi floruerunt mala punica. Nam tunc floruit vinea, ſed iam in villis eiuſmodi de carne gentilium agreſtium nati ſunt aliqui, qui ſint ad vitam æternam præordinati, ſine dubio mox credituri, & tunc flores fructum parturiunt, ſi dociles inueniuntur ad benè operandum: tunc etiam floruerunt mala punica, ſi inueniuntur in illis aliqui, quorum fides vſque ad martyriũ durare ſufficiat, quod
Ibi dabo tibi ubera mea. ſine dubio futurum eſt. ¶ Ibi dabo tibi vbera mea, ſcilicet nutriendo multitudinem filiorum, quos in nouam infantiam fœcunda tibi pariet gratia. Vnde hoc ita certum, quòd multitudo filiorum naſci debeat illic, vbi hactenus ſterilitas fuit? Videlicet tam ex ſcripturarum teſtimoniis, quæ teſtantur ita debere fieri, quàm ex præſentibus experimentis, quia mandragoræ dederunt odorem in portis noſtris. ¶ Mandragora mala habet ſua-
Mandragora. Gene. 30. uè olentia, quæ & ἀνθρωπόμορφος appellatur, quòd habeat radicem, formam hominis ſimilantem: cuius cortex vino mixtus, ad bibendum datur his, quorum corpus propter curam ſecandum eſt, vt ſoporati dolorem minimè ſentiant: ſterilibus quoque mederi fertur, vt concipiant. Mandragoræ ergo dede-
Quomodo gentes uenerunt ad fidem. runt odorem in portis noſtris, id eſt, experimenta præſto ſunt, quòd iam fieri debeat illud, quod gentilitati hactenus ſterili ſpiritus propheticus promittit: Lauda (inquiens) ſterilis, quę non paris, decanta laudem, & hinni quæ non pariebas, quoniam multi filii de- *Eſa. 54.*
ſertæ magis, quàm eius quę habet virum, &c. In portis (inquam) noſtris, id eſt, dum adhuc ſumus in finibus noſtris. in finibus Iudaicis, ſenſimus odorem huiuſmodi. Venerat enim iam Aethiops eunuchus odorare in Hieruſa- *Acto. 8.*
lem, & reuertebatur ſedens ſuper currum ſuum, legenſque Eſaiam prophetam, cum ecce ſentiens ſpiritus ſanctus odorem eius, dixit ad Philippum: Accede & adiunge te ad currum iſtum. Sed & tunc eramus in portis noſtris, quando odorem dederunt in cõſpectu domini eleemoſynæ Cornelii centurionis. *Acto. 10.*
Ad quem odorẽ & illud pertinet, quòd poſtmodum cuidam amicorum talis viſio per noctem oſtenſa eſt: Vir macedo quidam erat, ſtans & deprecans eum, dicens: Tranſiens in *Acto. 16.*
Macedoniam, adiuua nos. His atq; aliis modis odorem dederunt mandragoræ in portis noſtris, fœcunditatem ſignificantes de loco ſterilitatis. ¶ Nunquid autem ibi tantum- *Noua & uetera ſeruaui tibi.*
modo vbera mea dabo tibi? imo & omnia poma noua & vetera, dilecte mi, ſeruaui tibi. Quàm diu paruuli fuerint hi, qui in loco vbi dicebatur: Non plebs mea vos, naſcentur filii *Oſee 1.*
Dei viuentis, quàm diu (inquam) imbecilles erunt ad audiendum grandem ſermonem, eiſque lacte opus erit, non ſolido cibo, tam *Roma. 9. Heb. 5.*
diu dabo vbera mea: cum autem perfecti fuerint, & pro conſuetudine exercitatos ſenſus habuerint ad diſcretionẽ boni & mali, tunc cibum ſolidum tibi in illis, quia omnia noua & vetera, omnia veteris ac noui teſtamenti ſacramenta ſeruaui tibi, conferens in corde meo, proferenda in tempore ſuo, *Luc. 2.*
in tempore opportuno.

FINIS LIBRI SEXTI.

RVPER.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI Commentariorum.

LIBER SEPTIMVS.

Felix egreſſus dilecti & dilectæ in agrũ ad gẽtes.

FActum eſt ô dilectiſsima dilecti, ſactum eſt, vt dixiſti, veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Felix dies, felicia nobis tempora huius egreſſus veſtri ad nos ab illis, qui repulerunt vos, dicentibus amicis & veſtri conſilij conſcijs ad illos. ¶ Vobis quidem oportebat primum loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicaſtis æternæ vitę, ecce conuertimur ad gentes. *Acto.13.* Nunquid verò nõ ſolum illud audierant dictum propheticum, quod ſubiunxerunt, dicentes: Sic enim pręcepit nobis dominus, Poſui te in lucem gentibus, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ? *Eſa.49.* Imo & cætera quàm multa huius gratiæ oracula, & iſtud ſecretiſsimum audierant & intellexerant, quod tu hic ô gratia plena dixiſti: Veni dilecte mi, egrediamur in agrũ commoremur in villis. O quantum gaudium, quãta exultatio illius ſterilis & deſertæ, quæ non habebat virum, quando certum de ſcripturis propheticis egreſſus veſtri ad ipſam & ſuæ ſalutis audiuit teſtimoniũ. *Eſa.45.* Audientes autẽ gentes, ait illa ſcriptura, gauiſæ ſunt, & glorificauerunt verbum domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam ęternam. *Actorum 13.* Secundum illud gaudium præſenti loco loquitur ipſa exultans & lætabunda & laudans.

CAP. VIII. [*Quis mihi det te fratrem meum, ſugentem ubera matris meæ, ut inueniam te foris & deoſculer, & iam me nemo deſpiciat? Apprehendam te & ducam te in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ, ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex uino condito, & muſtum malorum granatorum meorum.*] Iſta admiratiua percontatio, quis mihi det te, ſimilis illi eſt, & vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me: *Luc.1.* & iſta exultatio, inueniam te foris & deoſculer, & iam nemo deſpiciat, ſimilis eſt illi reſponſo tuo ad angelum, ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. *Ibidem.* Similis nanque eſt, vel quæ hęc dicit, ſicut decet filiam ſimilem eſſe matri. An nõ tu mater eius, quæ vitam & ſalutem peperiſti? An non filia tua hæc eſt, videlicet imitatione fidei? *Gentiũ populus filia mariæ.* Si Abraham pater gentium, & Sara mater gentium rectè dicitur & eſt, *Gene.17.* videlicet propter fidem, quanto magis tu ô fideliſsima fidelium mater es omnium noſtrum? propterea dicit iſta valde attonita propter auditum ſupradictũ magna gaudij multitudine: Quis mihi det te ſratrem meum, ſugentem vbera matris meæ? Fratrem ſuum dicit dilectum ſuum, & deſcribit eum dulci deſcriptione, ſugẽtem (inquiens) vbera matris meæ. Cuius matris meæ, niſi virginis Mariæ? ¶ Propterea de patre nihil dixit, quia videlicet in fratre iſto, vt conciperetur vel naſceretur, fieretq; filius naturæ vel carnis noſtræ, vir nihil patrauit. Totum quòd frater noſter eſt, de matre eſt. *Chriſtus frater noſter eſt ex matre tantum.* Matris vbera ſuxit, ſed non de patris radice fluxit. Mater iſta, mater eſt, quia caro iſta, caro noſtra, & fides iſta, fides tua ô Maria, fides noſtra eſt. Non ſe capit intus magnitudo gaudij, intus in corde credentis, & felicitatem ſuam admirantis, quòd Deus filius Dei, frater eius factus ſit, frater eius ô mater ex te, cuius vbera ſuxit. Erũpit & clamat, Quis mihi det te ſratrem meũ, ſugentem vbera matris meæ, & adijcit, vt inueniam te foris & deoſculer, & iam me nemo deſpiciat? Deſpiciebatur enĩ, vtpote ſterilis & deſerta ſine viro, id eſt, ſine Deo in hoc mundo: *Ephe.2. Roma.2. Galat.6.* deſpiciebatur, inquam, & dicebatur præputium (vt Apoſtolus ait) ab ea, quæ dicitur circumciſio in carne manu facta, & erat alienata à conuerſatione Iſraël. *Eſa.54. Galat.4.* Inueniam ergo te (inquam) foris & deoſculer, & iam me nemo deſpiciat. *Inueniam te foris.* Videlicet cũ poſſim dicere illud veriſsimum, quia multi filii deſertæ magis, quàm eius quæ habet virum. *Hebr.13. Pſal.68.* O frater vineæ, ô ſugens vbera matris meæ, quid eſt inuenire te ſoris? quid eſt te deoſculari? Inuenire te ſoris, eſt exire ad te extra caſtra, qui ſicut extra portam paſſus es, ita extraneus fratribus tuis & peregrinus filiis matris tuæ factus es, teque deoſculari, improperium tuum venerari, & ſacramenta pietatis tuæ ſamiliariter cognoſcere eſt. Nam in quantũ illa cognoſcimus & diligimus, in tantũ te amabilẽ amãtes deoſculamur. Quis fructus, quod emolumentum huiuſce inuentionis, huiuſce deoſculationis? Apprehendam te (inquit) & ducam in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meę, ibi me docebis. Quomodo fiet hoc? videlicet cum tuis fuero

poti-

potita oſculis,cum tu mihi tua myſteria reue-
Sterilis peperit filios plurimos. laueris,habebo ego hactenus ſterilis,habebo
ex te filios innouatę iuuẽtutis, quos te faciẽ-
te ordinabo mihi lectores atq; lectrices,can-
tores atq; cantrices,ſacerdotes ſiue põtifices,
propheticæ atq; apoſtolicæ gratiæ appropin-
quantes,& conſtituam ex eis ſcholas legen-
tium atq; choros canentium:adhibebo mihi
tubas prædicantium,& linguas interpretum,
vt mihi explicent ſcripturas, quæ de te ſunt,
& quæ hactenus intus in vna lingua latuerũt.
1.Cor. 12. ¶Atq; ita ordinata caſtrorum acie irrumpã
domum matris meæ,& in cubiculum genitri-
cis meæ,vbi hactenus requieſcunt beſtiæ, &
habitant dracones ſiue ſtruthiones, & piloſi
Eſa.13. ſaltant & reſpondent vlulæ:dũ colitur adul-
ter Iuppiter,cæterorumq́; non deorum, ſed
dæmonum terræ phalanges,protractiſq́; fo-
ras omnibus,inducam te illuc, vt & in domo
matris meæ,& in cubiculo genitricis meæ,ſci-
licet & in palatijs regum,& in templis quon-
dam dæmonum nomen tuum inuocetur.Ibi
me docebis palàm,& cum libertate vocis,mo-
re tuo,quemadmodum dixiſti: Ego palàm lo-
cutus ſum mundo,& in occulto locutus ſum
Iohan.18. nihil.¶Et dabo tibi poculum ex vino condi-
to,& muſtum malorum Granatorum meorũ.
Quid enĩ aliud vel maius dare poſſum? Hoc
vt daret,inuenit & ille qui dixit: Quid retri-
buam domino pro omnibus quæ retribuit
Pſal.15. mihi?Calicem ſalutaris accipiam,& nomẽ do-
mini inuocabo. Et eſt ſenſus: Prius bona pro
malis,deinde bona pro bonis dominus mihi
retribuit.Quid retribuam ei?Hæc deliberãs,
ad id veni,cum aliquid maius nõ poſsim,Ca-
licem ſalutaris accipiam,& nomẽ domini in-
uocabo.Hoc eſt,quod nũc dico:Et dabo tibi
poculum ex vino condito, id eſt, ſacrificium
offeram ſacratum, & verè ſanctum inuiſibili
paſsionis tuæ ſacramento. ¶Nec ſolum iſtud
Muſtum malorum Granatorum. faciam,verum etiam muſtum dabo tibi malo-
rum Granatorum meorũ,id eſt, pretioſam in
conſpectu tuo mortem ſanctorum martyrũ
tuorum, qui quàm plures ex me tuæ mortis
imitatores erũt.Hoc erit tibi poculum,quod
non erit ſanguis brutorum animalium.Hinc
enim vel tu vel pater tuus,Deus Deorũ domi-
Pſa.49. nus,locutus eſt:Nunquid manducabo carnes
taurorum, aut ſanguinẽ hyrcorum potabo?
Immola Deo ſacrificium laudis,& redde, &c.
[*Læua eius ſub capite meo, & dextera eius amplexabi-
tur me.*]O vos filij vel filiæ, magna quidem &
ardua res eſt,fratrem meum taliter introdu-
cere in domum matris meæ,& in cubiculum
genitricis meæ, & multas proinde preſſuras
habemus tolerare, ſed nolite pertimeſcere.
Ipſe vbiq; præſens, duplici conſolatione con-
ſolabitur me.Nam læua eius ſub capite meo, *Quid læua,*
& dextera eius amplexabitur me. Læua eius, *quid dextera*
id eſt,temporalis interdũ proſperitas,ne in la- *hic dicit.*
boribus deficiã,ſuſtentabit me,neq; tẽtari di-
mittet ſupra id,quod poſsũ ſuſtinere:& dexte-
ra,ſcilicet ſpes retributionis ęternę nõ incer-
ta,fortius atq; abundãtius lætificabit atq; de- *1.Cor.10.*
lectabit me.Fiet mihi iam in iſto ſeculo cõſo-
latio hæc,vt ipſi reges vel principes mihi den-
tur in famulatum:in illa verò dextera,vbi im-
mortalitas regnat,ipſum viſura ſum ego viſio-
ne æterna in decore ſuo,fratrem meum,dile-
ctum meum,regem regũ,& dominum domi-
nantium,iamq́; tãtum bonum prægustare cu-
pio per contemplationis ſtudium.[*Adiuro uos
filiæ Hieruſalem,ne ſuſcitetis neque euigilare faciatis
dilectam,donec ipſa uelit.*]Hoc ſciens ipſe frater
meus,quia ſolos meditor vel meditari cupio
amplexus dexteræ eius:ne (inquit)ſuſcitetis
neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipſa
velit.Ne(inquam)ſuſcitetis,videlicet eo mo-
do,quo Martha ſuſcitare volebat Mariam ſo- *Martha non*
rorem ſuam.Maria namq; ſedens ad pedes di- *debet ſuſcita-*
lecti, audiebat verba oris eius. Hoc erat re- *re Mariam.*
quieſcere.At illa,quæ ſatagebat circa frequẽs
miniſterium, volens eam ſuſcitare: Domine
(inquit)non eſt tibi curæ,quòd ſoror mea re- *Luc.10.*
liquit me ſolã miniſtrare? Dic ergo illi vt me
adiuuet.Cunctis filiabus eiuſmodi, quę cor-
porale miniſterium ſiue actualem vitam ne-
ſciunt diſcernere,quantum diſtet à dignitate
cõtemplationis,dictum hoc eſſe nemo dubi-
tet,ne ſuſcitetis neq; euigilare faciatis dile-
ctam,donec ipſa velit.Nam illa, quæ optimã
partem elegit, quæcunq; ſtudet verbo Dei,
ipſa eſt dilecta:cęteræ quę ſolicitę ſunt & tur-
bantur erga plurima, ſicut Martha illa, filię
ſunt. [*Quæ eſt iſta quæ aſcẽdit de deſerto,delicijs af-
fluens,innixa ſuper dilectum ſuum?*]Ab iſto verſicu-
lo vſq; ad finem decantatio clariſsima, circa
illam verſatur de gentibus electam atq; dile-
ctam, cuius electio fratris gratię eſt, fructus
ſiue effectus euãgelicæ prędicationis, ex quo
fieri cœpit,ô dilectiſsima dilecti, illud quod
dicebas:veni dilecte mi,egrediamur in agrũ,
commoremur in villis.Hunc tãtum egreſſus
veſtri fructum admiratur electio ex Iudæis,
quę parua numero per euangeliũ venit & di-
cit:Quæ eſt iſta,quę aſcendit de deſerto, deli-
cijs affluens,innixa ſuper dilectum ſuum? De
deſerto,id eſt,de agro & de villis, quo vos ô
dilecte & dilecta,cum conſilio ſupradicto e-
gredi atq; commorari voluiſtis.Quæ eſt iſta?
Vbi erat? Vbi latebat? Mira res. Nobis nulla
erat,nuſquam erat:ſed illi erat,in illo erat,de
quo veraciter dictum eſt: Quod factum eſt,
in ipſo vita erat, & de quo dicit alius quidam *Iohan.17.*

Rom.4. amicorum. Qui vocat ea quæ non ſunt, tanquàm ea quę ſunt. ¶ Qualis enim eſt? qualis aſcēdit? Delicijs affluens, innixa ſuper dilectū ſuum. Iure miremur quantis vel qualibus de-
1.Cor.12. innixa ſuper dilectum. licijs affluit. Delicijs gratiarum, quę manifeſtātur ad vtilitatem, videlicet ſermone ſapiētię, ſermone ſcientię, fide, gratia ſanitatum, operatione virtutum, prophetia, diſcretione ſpirituum, generibus linguarum, interpretatione ſermonum. ¶ Quomodo autē vel ad quid innixa ſuper dilectum ſuum? Nimirum vt nō timeat timorem hominum, vt non deficiat in tribulationibus, quę illam inuenerunt ſiue inuenturę ſunt, tribulationibus atq; perſecutionibus inimicorum viſibilium atq; inuiſibilium, paganorum, Iudæorum, hęreticorum, & ſpirituum malignorum. Quomodo enim inter hęc omīa ſubſiſteret, niſi innixa eſſet ſuper dilectū ſuū? Nunquid innixa deberet eſſe ſuper ſemetipſam, aut ſuper quemlibet aliū?
Pſal.26. Tunc vtiq; caderet, ſtare non poſſet. Nunc autem dicit: Dominus illuminatio mea & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector vitę meæ, à quo trepidabo? Si cōſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo. Hoc dicere & facere, nimirum eſt innixā eſſe ſuper dilectum. Quomodo factum eſt iſtud? Quomodo talis & taliter aſcendit? [*Sub arbore malo ſuſcitaui te, ibi corrupta eſt mater tua, ibi uiolata eſt genitrix tua.*] Dilectio ex Iudęis, nunquid quaſi neſciens admiraris? Nunquid cauſam neſcis, cur iſta talis taliter aſcēdere debuerit? Ego cauſam dico tibi, quia mater tua, genitrix tua, me dereliquit, me abnegauit virum ſuum, regem ſuum, & idcirco aliam duxi, dato illi libello repudij, & hęc eſt quę taliter
Sub arbore malo, ſub ligno crucis. aſcendit. Vbinam hoc accidit? Sub arbore malo, vbi te ſuſcitaui ſub ligno crucis, vbi te redemi. Propterea dixi ſub arbore malo, id eſt, ſub arbore afferente fructus ſuos, quia videlicet lignum crucis non ſterile lignum fuit, ſed fructus attulit vitę & ſalutis. Ibi te ſuſcitaui, ſed mater tua ſynagoga, genitrix tua, gens Iudaica, ibi corrupta eſt, dicendo, nō habemus
Iohan.19. regem niſi Cæſarem: ibi violata eſt, clamādo:
Matth.27. Sāguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros. Propterea repudiata illa, iſta talis aſcendit, &
Roma.11. ſicut ait quidam ex vobis: Cæcitas contingit in Iſraël, donec plenitudo gētium ſubintro-
Prouer.31. eat, & ſic omnis Iſraël ſaluus fiat. Nunc audi quid dicat iſta, quam tu miraris, iſta mulier fortis, de qua veraciter dictum ſit. Confidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit. [*Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſuper brachium tuum, quia fortis eſt ut mors dilectio, dura ſicut infernus æmulatio. Lāpades eius, lāpades ignis atq; flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam.*] Quid (rogo) iſta petit (vt iam dictum eſt) mulier fortis, niſi vt confidat in ea cor viri ſui? Quid enim eſt dicere, pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum, niſi ac ſi dicat, cōfidat in me cor tuum, roboretur ex adiutorio meo brachium tuū? Et ô dilecte, quid eſt
Cor Chriſti ſunt ſcripturæ ueritatis. præſenti loco cor tuum, & quid brachium tuum, niſi ſcripturæ veritatis, quæ ſcriptę ſunt ſecundum cor tuum, & memoria mirabilium tuorum, ex quibus cognoſcitur, quàm magnum, quàm forte ſit brachium tuum? Pone me vt ſignaculum ſuper illud cor tuum, pone me vt ſignaculum ſuper illud brachium tuū. Quam ob cauſam? Nimirum ob triplicem, quę contra me latrant, inſaniam videlicet Iudaicam, paganicam, hęreticam. Prompta ſum, expedita ſum, deuota ſum econtrà fortiter defendere illud cor tuum, protegere illud brachium tuum ſicut imperiale ſignaculum, ſicut fidele teſtimonium, mira fortitudine, miranda duritia, quam nullus poſsit effringere. Fortitudinem meam dico dilectionem, duritiam meam dico æmulationem. Cur hoc? quia fortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut infernus ęmulatio. Quid eſt hoc dicere, niſi ac ſi dicatur, zelum magnū habet dilectio, iram intolerabilem habet æmulatio? Attendite amici quod dicitur, animaduertite diligenter quod agitur & actum eſt hactenus, ex quo aſcendit de deſerto, delicijs affluens mulier iſta fortis, & innixa ſuper dilectum ſuū, quæ iſtud poſcit, vt confidat in ea cor viri ſui.

¶ Quis vnquam portare potuit zelum dilectionis, quem habet circa cor dilecti ſui, iram æmulationis quam habet erga brachium dilecti ſui? Sicut mors, ſicut infernus, ita nulli parcit & omnibus eſt immitis, quicunq; malè ſentiunt de ſcripturis veritatis, quę ſcriptę ſunt ſecundum cor viri ſui, dilecti ſui, qui malè prędicant de brachio fortitudinis, quo ſalutem generis humani operata eſt omnipotētia viri ſui, dilecti ſui. Nonne cum in remittēdis peccatis pijſsima ſit, illos duntaxat, qui loquuntur extra vel contra verbum veritatis, mortificat, & inferno addicit illorū animas?
Dilectio contra hæreticos inflexibilis. Quippiā tolerare poteſt, quod cordi dilecti ſui, id eſt, ſcripturæ veritatis contrarium eſt? tolerare non poteſt. Illos qui in hoc ſunt, eliminat & anathematis gladio trucidat. Nō inexperta loquimur. Nulla re magis offenditur, nullo malo exacerbatur amplius, quælibet anima habens ſpiritum dilectionis, quàm ſi audiat de ſcripturis quippiam cōtra ſenſum cor

Mitiſsimus Moyſes gladio ſæuit per hanc dilectionem.

Num.12.

Exodi 32.

dis huius amici, contra honorem brachij huius dilecti. ¶ Quàm forte natura ſit mitis, ſtatim ad rem iſtam ſit intractabilis, & videtur aduerſarijs motus eius quaſi mot⁹ mortis, & ira eius quaſi ira infernalis, ſicut de Moyſe cõſtat, qui cum eſſet mitiſsimus omnium hominum, qui morabantur in terra, vbi cauſa popoſcit, ſic immitis factus eſt quaſi mors, ſic durus quaſi infernus, ita vt diceret: Qui domini eſt, iungatur mihi: & duriſsimo eius imperio occideret vnuſquiſq; fratrem & amicum & proximum ſuũ, cecideruntq; vna die viginti tria milia. Et ille materiali quidem gladio, & alij poſt eum complures, vt Helias & fortiſſimus Dauid probauerũt, quia verè fortis eſt vt mors dilectio, verè dura ſicut infern⁹ ęmulatio.

Eccleſia non corporali, ſed ſpirituali gladio punit.

¶ Iſta verò dilectiſsima ſpirituali gladio ſęuit propter dilecti ſui cor & brachium, perſiſtens fortiter tanquàm inuiolabile ſignaculum. Nam de materiali gladio non habet præceptum ſiue dilecti ſui conſenſum, quando audiuit eum dicentem, Conuerte gladiũ tuum in locum ſuũ, ſatis eſt, ſinite vſq; huc.

Math.26.

Luc.22.

Lampades dilectionis.

Eccleſia pro fide defendenda nemini cedit.

Lampades eius (ait) lampades ignis atq; flammarum. Cuius eius? dilectionis ſiue ęmulationis. Lampades dilectionis, lampades ignis, lãpades æmulationis, lampades flammarum. Sicut ignis, dum cõcitatus fuerit, generat flammam: ſic dilectio, dum aliquid perceperit nõ ſecundum cor huius viri, non ſecundum ſenſum huius dilecti, parit æmulationem, lucentem pariter & vrentem, amicos illuminãtem, inimicos vrẽtem. ¶ Quid ſi fortes fuerint inimici? quid ſi habuerint turbas populorũ, gladios quoq; regum atq; imperatorum, ſicut aliquando habuerunt? Nihilominus confidat in iſta cor viri ſui, quia nihilominus fortis erit, vt mors dilectio, dura ſicut infernus ęmulatio, imo & amplius tũc lampades iſtæ ardebunt atq; lucebunt, lampades ignis atq; flammarum. Hinc eſt quod dicit: Aquæ multæ nõ potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Audiuimus, vidimus aquas multas, id eſt, inundantes perſecutiões popularium, & flumina, ſcilicet perſecutiones principum fortium, quæ cum vehementer inundarent, non potuerũt extinguere ſiue obruere charitatem, neq; compeſcere eius æmulationem, vt ſaltem de vno verbo dogmatis fideliſsimi reticeret, exempli gratia, illo, quod dicitur ὁμούσιον.

Pro fide omne damnum deſpicit.

¶ Pro nihilo fuit huic dilectæ omne damnum, & ipſa mors, quam inferre hæretici potuerunt. Hoc eſt quod dicit: Si dederit homo omnem ſubſtantiã domus ſuę pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam. Tanta illi ineſt dilectio verbi, vt in comparatiõe talis margaritæ, quam intus retinuit, quaſi nihil deſpiciat om̃e, quod foris auferri potuit? Ecce mulierem fortẽ vidiſtis & audiſtis. Non ex ſemetipſa tantam ſibi fortitudinem ineſſe confidit, ſed ex eo, qui ſolus eſt vera fortitudo fortium, ſicut vidiſtis eam aſcendentem, innixam ſuper me dilectum ſuum. Non (inquam) ex ipſa fortitudo hęc, ſed ex prouidentia noſtra, ſecundum pium noſtræ ſolicitudinis conſilium, quod habuimus ſuper eã, ſicut ſequentia indicant. [*Soror noſtra paruula eſt, & ubera non habet. Quid faciemus ſorori noſtræ in die quando alloquenda eſt? Si murus eſt, ædificemus ſuper eam propugnacula argentea. Si oſtium, compingamus illud tabulis cedrinis.*]

Soror noſtra paruula, eccleſia primitiua.

Huiuſmodi conſilium ſuper illam habuimus pater & filius & ſpiritus ſanctus, pro magna re, pro magno negotio, quia videlicet ſic ſe habebat, & ſic habet tempus vel ſtatus rerum eius, vt vix nata, vix ſuper pedes ſuos conſiſtens, iam eſſet alloquenda, iam deberet duci ante reges & pręſides, & reddere rationem de fide noſtra, de profundiſsimis operum noſtrorum ſacramentis cõtra Iudæos in lege gloriantes, contra philoſophos ſapientia ſua & eloquentia tumentes, ſub gladijs iudicum inter mille genera mortium. Hoc vtiq; mirandum eſt illis, qui rem ſciunt mirari ſicut dignum eſt. Propterea conſilio habito dicebamus: Soror noſtra paruula eſt, & vbera non habet. Quid faciemus ſorori noſtræ in die, qua alloquenda eſt? Verè enim qua die primum alloquenda erat, quando primum ſub Nerone & cæteris perſecutoribus lis in iudicio contra illam propoſita eſt de fide, quam ſuſcipiebat, parua numero, paruula ſenſu, id eſt, ſimplex erat, vbera ſcilicet legẽ & prophetas, non habebat.

Math.10.

Vbera lex & prophetæ.

Dicebamus ergo: Si murus eſt, ædificemus ſuper eam propugnacula argentea. Si oſtium, compingamus illud tabulis cedrinis. In ciuitatibus vel domibus aliud eſt murus, & aliud oſtium. Similiter in dilecta iſta, in corpore iſto, quod eſt eccleſia, alius eſt quaſi murus, alius quaſi oſtium. Hoc ex illius temporis ſtatu clarius diſcerni poteſt, quando primum dilecta hæc alloquẽda erat, ſicut iam dictum eſt.

Quis murus, quis oſtiũ eſt.

¶ Alius nãq; ita fortis erat, vt tormẽta vel opprobria ſuſtinere poſſet, & hic vtiq; murus erat, iuxta illud: Ego quippe (ait dominus) dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, & bellabunt aduerſum te, & non præualebunt, quia tecum ego ſum. Alius in hac parte infirmior quidem erat, & forte perſecutiones fugiens latere volebat, ſed habebat gratiam aliquam. Verbi gratia: Sacerdotalis officii gratiam, ſcientiamq; catechizandi rudes, & baptizandi credentes. Hic nimirum oſtium erat, quia ſicut per oſtium

Propugnacula argentea, reſponſa magiſtrum.

in ciuitatem vel in domũ introitur, ita per tale miniſterium credentes eccleſiæ incorporãtur. Igitur ſi murus eſt (ait) ædificemus ſuper eam propugnacula argentea, id eſt, ſi dignè poteſt ſtare vel permanere pro fide in agone certaminis, ſuggeramus illi, quæcunque neceſſaria ſunt, veritatis teſtimonia, vt non minus reſpondere ſciat, quàm ſi legiſſet legem aut prophetas iuxta illud: cum ſteteritis ante reges & præſides, nolite præmeditari qualiter reſpondeatis, ego enĩ dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſpondere & cõtradicere omnes aduerſarij veſtri. Item: Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Nõne ſic & factum eſt? Nonne ſi ritè cõſideres cõfeſsiones & reſponſa martyrum, in illis duntaxat exemplaribus, quæ fideliter ac ſimpliciter ſine fuco humani ingenij ſcripta ſunt, vbi reſponſa illorum, vt dicta, ſic excepta ſunt: nonne, inquam, reſpõſa illorum nobis propugnacula, & non qualiacunq; ſed propugnacula argentea ſunt? Caſta nanq; & caſtigata ſunt, multũque nitoris ac ſplendoris habent, iuxta illud: Eloquia domini, eloquia caſta, argentũ igne examinatum. Si oſtium eſt, compingamus illud tabulis cedrinis, id eſt, eum qui nõ tantæ eſt fortitudinis, vel tolerantiæ, vt tormenta paſsionũ ſuſtinere poſsit, attamẽ illius eſt officij ſiue deuotionis, vt viam vel introitum fideliter faciat volentibus introire in regnum Dei, baptizando ſiue catechizãdo illos verbo Dei, faciam, vt ſit memoriæ imputribilis atq; ſuauis ſecundum ſimilitudinem cedri, ligni odoriferi atq; imputribilis, iuxta Dauidicum illud: Iuſtus vt palma florebit, ſicut cedrus Libani multiplicabitur. Sunt enim multa dona gratiarum, quæ valeant & ſufficere poſsint illis, qui etiam ſi cupiant, palmam martyrij nõ attingunt. Quid ad hæc illa? [*Ego murus, & vbera mea turris, ex quo facta ſum coram eo, quaſi pacem reperiens.*] Et eſt ſenſus: Primo quidẽ tẽpore, cum iam alloquẽda eſſem, & de noſtra fide ſecundum charitatem tuam reſpondere incipere, paruula erã, ſicut dicis dilecte mi, & vbera non habebam: ſed nunc & murus ſum, & vbera ſunt mihi, non qualiacũq; ſed ſicut turris. Proceſſu nanq; temporis venerunt ſcriptores mei, confortati ſunt interpretes mei, legemq; ac prophetas totumq; vetus pariter ac nouum teſtamentum in linguas, maximè Græcam & Latinam, de vno Hebraicæ linguę repoſitorio tranſtulerunt, & ecce ſpiritu & litera fortiter inſtructa ſum, habens etiam de meis, qui mihi nati ſunt filiis, doctores & explanatores luculentos vtriuſq; teſtamenti. Propterea dixi: Ego murus & vbera mea ſicut turris. Non autẽ hoc ex me, ſed ex gratia dilecti. Propterea & iſtud ſubiunxi: Ex quo facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens, id eſt, ex quo per fidẽ accepi peccatorum remiſsionem. Nam ex tunc propter ipſum quod & credidi, pacem reperi, & reconciliata ſum Deo per mortem dilecti mei, filii ſui, & ex eo proficiens atq; ſuccreſcens, iſtam quoque gratiam conſecuta ſum, vt nihil mihi deſit, de ſcripturis vtriuſq; teſtamenti, & ecce vbera mea ſicut turris, quia nihil contra poſſunt pagani, Iudæi, hæretici. [*Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet populos. Tradidit eam cuſtodibus. Vir affert pro fructu eius mille argenteos.*] Hoc dilecta ad gratiam & gloriam de ſemetipſa dicit. Et dilectus continuò reſpondens ait: [*Vinea mea coram me eſt. Mille tui pacifici, & ducenti his, qui cuſtodiunt fructus eius.*] Ad cauſam dilectæ huius, quę hoc ipſum loquitur, multum pertinet, meminiſſe & denarrare, in quo plantata fuerit vinea dilecti ſui, ſcilicet vtrum in fide an in operibus, de qua videlicet vinea & lex & prophetę & in euangelio ſuo multa loquitur ipſe dilectus. Propterea nunc dicit: Vinea fuit pacifico in ea, quę habet populos. Quænam illa eſt, quæ habet populos? Fides an lex? Non vtique lex, ſed fides. In fide vinea domini plantata eſt, nõ in lege, quemadmodum & Apoſtolus dicit: Non enim per legem promiſsio Abrahę aut ſemini eius, vt hæres eſſet mundi, ſed per iuſtitiam fidei. Et ſubinde: Ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſsio omni ſemini Abrahæ, non ei qui ex lege eſt ſolum, ſed ei qui ex fide eſt Abrahæ, qui eſt pater omnium noſtrum, ſicut ſcriptum eſt, quia patrem multarum gentium poſui te ante Deũ, cui credidiſti. Item de eodem: Qui contra ſpẽ in ſpem credidit, vt fieret pater multarũ gentium, ſecundum quod dictum eſt ei, ſic erit ſemen tuum ſicut ſtellæ cœli, & non infirmatus eſt fide, &c. Ergo quæ habet populos ipſa eſt fides, quia per fidem Abraham pater populorum, pater multarũ gẽtium factus eſt. ¶ Quid igitur ô æmula mea, ô ſynagoga ſiue carnalis circumciſio contra me gloriaris, quaſi de operibus legis, quòd ſola tu ſis vinea domini? Ante legem fuit vinea domini, plantata in fide, & tu in prauum conuerſa es, plantatio autem illa permanet. Ego autem (ait plantator ipſe) plantaui te vineam electam, omne ſemen verum. Quomodo conuerſa es in prauum vinea aliena? Quid igitur lex? Propter tranſgreſsiones (ait Apoſtol^9^) poſita eſt. Hinc & alius propheta: Vinea facta eſt dilecto in cornu filio olei, & ſepiuit eam, &c. In cornu facta, id eſt, in fide plantata eſt, quia fidei firmitas illa per cornu deſignatur, de qua Apoſtolus: Ideo ex fide

Marginalia: Matth. 10. — Pſal. 11. — Pſal. 91. — Vbera mea turris. — Vinea plantata in fide, non in operibus legis. — Roma. 4. — Vinea domini ante legem plantata eſt. — Hiere. 2. — Galat. 3. — Eſa. 5.

Roma 4.
Ephe. 2.

fide,vt ſecũdum gratiam promiſsio firma ſit omni ſemini Abrahæ.Sepiuit autem eã,quid eſt,niſi hoc ipſum,ꝙ lex propter tranſgreſsiones poſita eſt?Itaq; nihil dubium remanet, quin pacifico,id eſt, dilecto (ipſe eſt enĩ pax noſtra,qui fecit vtrũq; vnum) vinea facta vel plantata fuerit,nõ in lege,ſed in fide: & idcirco non nouo cõſilio defenditur dilecta hęc,

Diuerſi uineæ cuſtodes.

ſcilicet eccleſia ex gẽtibus,quòd ex fide abſque operibus legis iuſtificetur. Tradidit eã cuſtodibus,id eſt,patriarchis,ducibus, iudicibus,ſacerdotibus, prophetis atq; regibus, & ſicut Eſaias dixit: Turrim quoque & torcular,id eſt,templum & altare, ædificauit in medio eius,& expectauit vt faceret vuas,& fecit labruſcas. Ita conuerſa eſt in prauum vi-

Eſa. 5.
Hiere. 2.
Pretiũ uineæ

nea aliena.❡Quæ deinde dicit:Vir affert pro fructu eius mille argẽteos,vinea mea coram me eſt,mille tui pacifici & ducenti his,qui cuſtodiũt fructus eius,ex oppoſito illius,quę in prauum conuerſa eſt,melius intelligũtur. Et fodi eam mihi(ait in Oſea dominus) quindecim argenteis & coro ordei,& dimidio coro ordei,& dixi ad eam:Dies multos expectabis me,nec fornicaberis & non eris viro, ſed & ego expectabo te,&c.❡Sacramentũ in numeris iſtis abſconditum eſt pulcherrimum, hic in mille ducentis argẽteis,illic in quindecim argẽteis & coro ordei & dimidio coro ordei, cuius videlicet ſacramenti hæc ſumma eſt, ꝙ iſta & virgo ſit & viro coniuncta:illa autẽ neque virgo,neq; viro coniuncta. Huius nanq; virginitatem vnitas millena,coniunctionem verò ſiue nuptias binarius cẽtenus ſignificat. Arithmetici ſiue abaciſtę melius norũt,quod dicitur,& qua ratione vnitas virgo pronũtietur,vſu habent in ſuis tractatibus,quòd videlicet in ſemetipſa multiplicata nihil creat,quia ſemel vnus,vnus eſt, quod nulli alii numero contingit.Nã cęteri numeri in ſemetipſos ducti,alios creãt,vt bis duo,quatuor,& ter tria, nouem.Porrò nuptias huius centenus deſignat binarius,& hoc feliciſsimum eſt;quia dilecta hæc quę ex fide eſt,ſemper viro coniuncta eſt,& ſemper virgo permanet.Ecõtra illius viduitatem ſemel & corruptionẽ illud myſticè deſignat,quòd pretiũ eius neq; in vnitate mãſit, neq; ad binariũ peruenit,cũ dicitur: Fodi eam mihi quindecim argenteis & coro ordei & dimidio coro ordei.Si argẽteos attẽdas,neq; decẽ ſunt argentei, quæ eſſet vnitas decena:neq; viginti,quæ eſſet binarius decenus,ſed ſunt quindecim,in quo videlicet numero plꝰ vnitate,minus eſt binario. Similiter neq; vnus tantum corus ordei,neq; duo ſunt cori, ſed corus & dimidius ordei, plus monade,minus binario.Itaq; & illi hoc infeliciſsimum eſt, quia neq; virgo eſt, neq; virum habet. Nũc breuiter ad literæ huius ſeriẽ recurramus:Vinea fuit pacifico in ea,quę habet populos,id eſt,omnis plantatio,quam plantauit dilectus verè pacificus,per quẽ Deo recõciliati ſumus,in fide plantata eſt Abrahæ, per quã ille omnes hęreditauit populos. Tradidit eã cuſtodibus,commiſit eam rectoribus,vir affert pro fructu eius mille argenteos, id eſt, quiuis operarius fidelis ac virtuoſus,ſcripturarũ peritus & ore facundus,cũctas fidelis ſermonis copias impendit prædicando,vt percipiat tempore ſuo quippiam de fructu eius. ❡Omnes argẽtei eius mille,id eſt, omnes ſermones eius conſonant in vna fide, quia ſicut iam ſupradictũ eſt,numerus iſte millena vnitas eſt, quod arithmeticis non incognitũ eſt. Ad hæc ille:Vinea mea corã me eſt.Et eſt ſenſus:Ego non ſum mutatus, ſed vbi plantaui, ibi quęro:& habeo vineam meam,ſcilicet nõ in lege,ſed in fide.Si enĩ qui ex lege,hæredes ſunt, exinanita eſt fides, abolita eſt promiſſio, & eſſet mutabilitatis, quæ in Deum non cadit. O tu quicunque es, qui in hac vinea mille argenteos(de quibus iã dictũ eſt)expendis,mille tui pacifici.i.pacẽ,videlicet remiſsionem peccatorum facientes vel acquirentes, ſunt,tibi,& ducenti his qui cuſtodiũt fructus eius,videlicet in eo,vt virginali coniugio in cœleſtibꝰ nuptijs,quas hic ſignificat binarius cẽtenus,cum dilecto & dilecta in ſempiternũ perfruantur.[*Quæ habitas in hortis, amici auſcultant,fac me audire uocẽ tuã.*]Quis dicat, cui dicat, manifeſtum eſt.Dilectus enim dilectæ dicit, quæ habitas in hortis.Quibus in hortis habitat dilecta,niſi in amœnitate ſcripturarum,in delectatione virtutum pulchrè florentiũ,benè olentium,ſemper virentium?Fac me (inquit)audire vocem tuam. Quomodo? Nimirum ita ſicut ſcriptũ eſt, Narrabiſq; filio tuo in die illo,dicens: Hoc eſt quod fecit dominꝰ mihi.In manu enĩ forti eduxit me de Aegypto.Et erit quaſi ſignum in manu tua,& quaſi monimentum ante oculos meos, & vt lex domini ſemper ſit in ore tuo. Nã te veraciter ego eduxi de Aegypto, de tenebris huius ſeculi,de ſeruitute peccati in terram illam fluentem lac & mel, vt habitares in hortis iſtis, in omnibus ſcripturarum ſacramentis,vbi veraciter ſunt fontes & riui lactis & mellis, fluẽtes de ſpiritu Dei & hominis Ieſu Chriſti dilecti tui.Fac igitur vt dixi, fac me audire vocẽ tuam, ita vt lex domini ſemper in ore tuo ſit,nunc prædicando,nunc orando,nunc pſallendo. His nanq; modis libenter audio vocem tuam: & vt amplius, ſapienter ac ſolicitè id facias, ecce dico tibi, amici auſcul-

Marginal notes (in order): Oſee 3. — Myſterium in numeris. — Viduitas & corruptio uineæ Iudaicæ. — Ephe. 2. — Roma. 6. — 1. Corin. 9. — Omnes argentei eius mille. — Roma. 4. — Mille tui pacifici. — Fac me audire uocẽ tuam. — Exod. 13. — Deute. 6. — Pſal. 118.

tant, etiam illi, qnos non vides corporalibus oculis, ſancti ſcilicet angeli, iuxta illud: In cōſpectu angelorum pſallam tibi. Quid tādem ô dilecta dicis? [*Fuge dilecte mi, aſsimulare capreæ hinnuloq; ceruorum ſuper montes aromatum.*] O vocem dignam auditu dilecti, vocem de corde fideli & mēte humili. Hoc enim eſt quod anima quælibet fidelis & ſapiens dicere conſueuit: Domine, non ſum digna vt intres ſub tectum meum, non ſum digna vt in me oſtēdas frequens aliquod præſentiæ vel viſitationis tuæ miraculum, Fuge (inquā) dilecte mi. Non quæro in præſenti vita gloriam, ſed deſidero gratiam: nō quæro claritatem miraculorum, ſed opto remiſsionem peccatorum. Fuge, inquam, dilecte mihi, & ſaltus huiuſmodi ſimiles ſaltibus capreæ aut hinnuli ceruorum effice, non ſuper me, ſed ſuper montes aromatū, ſuper præcelſa merita ſanctorum atq; perfectorum. ❡ Qui ſancti atq; perfecti ſunt, & cauſam præſentem habent, vt neceſſariò miracula fiant, illorum eſt aliter dicere: Exempli gratia, Heliſæi prophetę, qui meritorū benè conſcius, & cauſam habens præſentem, propter quam oporteret miracula facere: Oro, inquit ad Heliam, vt fiat ſpiritus tuus duplex in me, & ita factum eſt, duplicia enim quàm Helias, iſte miracula operatus eſt, vt aliquos de populo reuocaret ab impietate Iezabel, & à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Iſraël. ❡ Sed & in hoc fuge dilecte mi, vt ſemper ſis incōprehenſibilis. Nam iſtud concedendū eſt tuæ maieſtati, vt non poſsis comprehendi, ſemperque ſis deſideratus ac deſiderabilis, noſque lateat, quàm diu ſumus in hoc corpore, quàm magna ſit multitudo dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te. Fuge fuge cautus nobis ac prouidus, ne vnquàm dū viuimus, nos comprehendiſſe arbitremur, ſequentes vt cōprehendamus. Montes montes aromatum, ecce ſuper vos dilectus, aſsimilatus capreæ hinnuloq; ceruorum. Dicit aūt ad quendam vnus ex amicis ſapiens admodum, ſi etiam ſciuiſſet afflictum vel percuſſum legi timè conſolari: Voca ergo ſi eſt qui reſpondeat tibi, & ad aliquem ſanctorum conuertere. O montes ſancti, cauſam ſingulorum & omnium noſtrum in vno illo, in quem hoc dictum eſt, recognoſcimus: & idcirco quod illi ab animo indiſcreto datum eſt cōſilium, nos diſcretè ſuſcipimus, & ſequi deſideramus. Ille enim, videlicet Iob, quod interpretatur dolēs, & in eo quod ſathan expetiuit eum vt tentaret, & in eo quòd tentatus fidelis inuentus eſt omnium, qui piè volentes viuere in Chriſto perſecutionem patiuntur, dolores & gemitus, & ſubſequentes conſolationes in ſemetipſo præmonſtrauit: & in reſponſis ſuis ab illis duntaxat cognoſcitur, quicunq; pro cauſa pietatis, ſeu foris viſibiliter, ſeu intus inuiſibiliter ab inuiſibilibus inimicis tribulatur. Ad quem igitur veſtrum conuertemur? In quo ex omnibus vobis fugientem dilectum citius conſequemur & comprehendemus? O beata Maria, mons montium, virgo virginum, ſancta ſanctorum, ad omnes quidem conuertimur montes aromatum, & vocamus vt reſpondeant nobis, & hoc eſt quod vnuſquiſque noſtrum dicit: Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi, ſed ad te præcipuè conuertimur, ad te præ cæteris oculos noſtros leuamus, tuum præ omnibus auxilium ſuſpiramus. Per ſanctum vteri tui ſacramentum, & illum qui animam tuam pertranſiuit, gladium, obtine, vt videamus ipſam illuminationē montium æternorum, ſcilicet dilectum & ex dilecto dilectum, ſimulque dilectionem amborum, id eſt, patrem & filium & ſpiritum ſanctum Deum vnum, viuum & verum, cuius regnum & imperium permanet in ſecula ſeculorum, Amen.

Marginalia: Math. 8. — *Fideles nō petunt ſibi gloriam miraculorum.* — *Petitio Heliſæi.* 4. Reg. 2. — *Fuge dilecte mi, quia incōprehēſibilis es.* — Pſal. 30. — *Mōtes aromatū ſunt ſancti.* — Iob 5. — Eccle. 44. — 2. Timo. 3. — *Sancti à nobis inuocandi ſunt oēs maxime mater Dei.* — Pſal. 120. — Luc. 2. — Gene. 49.

FINIS COMMENTARIORVM RVPERTI, ABBATIS Tuitienſis in Cantica Canticorum.